

Leto VIII

Številka 29

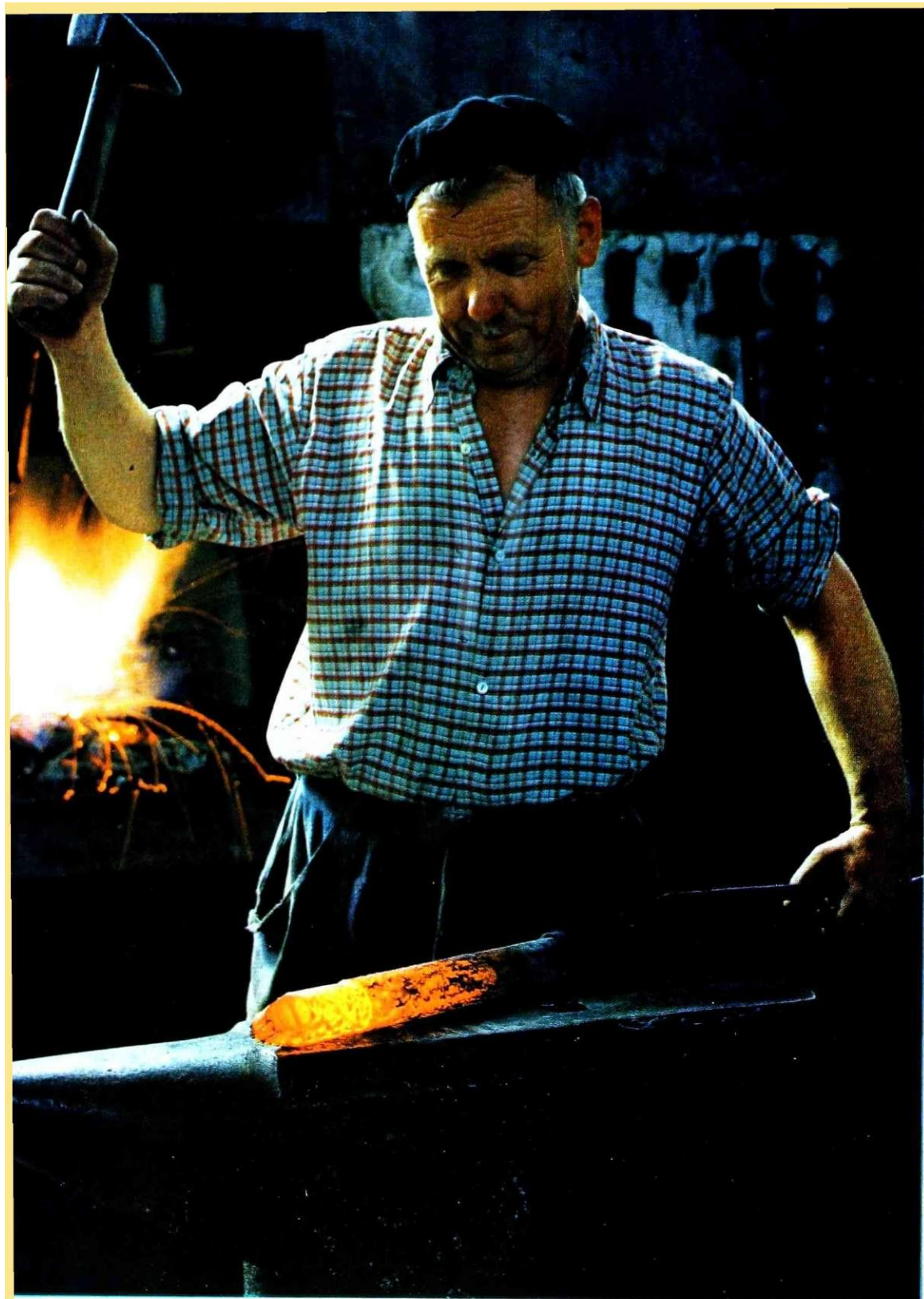
Jesenice, dne 30. julija 1971

**ŽELEZAR — GLASILO DELOVNEGA
KOLEKTIVA ŽELEZARNE JESENICE**

— Glavni urednik: J. V. — Glavni in odgovorni urednik:
J. V. — Rukopisi in fotografije ne vračamo. — Natis:
Credimstvo "Železarni", združene podjetje SLOVENSKE ŽE-
LEZARNE, Ljubljana. — Železarna, Jesenice. Telefon: 041
mednarodni 483, administracija 484. — Tisk: CP, Gorenjski tisk.

ŽELEZAR

Miha Klinar

SREDI NOČI

Sredi noči
sem se prebudil
in ob pogledu
skozi okno
se mi je zazdelo,
da so plavži
orjaški
pošastni bogovi
v prastarem
vzhodnjaškem templju.

Vztrepetal sem
pred odprtim žrelom,
bruhajočim
železni ogenj
in se zbal
za ljudi, ki so tonili
nad gorečo lavo
v krvavo meglo.

In šele, ko so bogovi
slekli krvave
vihrajoče halje
ožarjene sopare,

sem se pomiril —
videl sem ljudi,
ki so zaprli
bogovom
ognjena žrela.

In tedaj mi je srce
zaplapolalo v ponosu,
ker sem doma v dolini,
kjer upajo ljudje si
kljubovati
celo bogovom.

Vsem občanom ob občinskem prazniku 1. avgustu čestitajo

- SKUPŠČINA OBČINE JESENICE
- DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE OBČINE
- UPRAVA ŽELEZARNE
- SAMOUPRAVNI ORGANI ŽELEZARNE
- DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE ŽELEZARNE
- UREDNIŠTVO ŽELEZARJA

Doseženi proizvodni rezultati v 1. polletju

V razdobju januar—junij je proizvodni sektor izpolnil svoje planske zadolžitve pri skupni proizvodnji 95 % in pri blagovni proizvodnji 96,3 %. To pomeni, da v prvih šestih mesecih letošnjega leta planirane proizvodnje nismo dosegli. Nasprotno istem obdobju lani pa je indeks skupne proizvodnje 101,9 in blagovne 100,7.

Pri ocenjevanju teh števil pa je treba upoštevati, da so ti nezadovoljivi rezultati dosedanje proizvodnje v letošnjem letu posledica dela vseh sektorjev v Železarni in trenutne gospodarske situacije v naši državi. Gospodarska situacija v državi pa je z ozirom na znane probleme, kot so nelikvidnost, pomanjkanje dinarskih in ostalih plačilnih sredstev za nabavo reprodukcijskega materiala ter rezervnih delov z občasnim pomanjkanjem goriv kot je bilo z mazutom in butanom, prav tako po svoje vplivala na težave pri delu v proizvodnji.

Da bi v teh mesecih, ki so nam še ostali do konca leta, če že ne povsod, pa vsaj tam, kjer je le mogoče nadoknaditi zamujeno proizvodnjo, bodo potrebni določeni ukrepi, za kar so bili izdelani posamezni akcijski programi.

Talilnice

PLAVŽ:

Družbeni plan I. poll. 1971: 76.800 ton, izvršitev 64.607 ton, indeks 84,1.

V septembru 1970 je pričela s poizkusnim obratovanjem nova aglomeracija, 17.1.1971 smo staro aglomeracijo ukinili, na novi pa smo pričeli obratovati na dve izmeni. Kot je običajno pri pričetku obratovanja novih naprav, smo tudi na aglomeraciji imeli precej težav, ki so bile tako tehnološkega kot vzdrževalnega značaja. Proizvedeni sinter ni bil kvaliteten najboljši, poleg tega pa se je zaradi predolge poti in večkratnega presipavanja od aglomeracijske naprave pa do plavžev preveč drobil. Posledica tega je bila, da oba plavža nista obratovala kot smo želeli. Do konca leta bo treba izvesti vrsto ukrepov, da se bo proizvodnja čim bolj povečala in da bo proizvodni aglomerat ustrezal našim kvalitetskimi zahtevam in omogočil čim boljše obratovanje obeh plavžev.

MARTINARNA:

Družbeni plan I. poll. 1971: 158.600 ton, izvršitev 150.085 ton, indeks 94,6.

Glavni razlog, da martinarna v letošnjih prvih šestih mesecih ni dosegla planirane proizvodnje je izredno slabo delo v mesecu januarju. Oviral nas je visok sneg, bili smo brez zalog starega železa in grodlja in stalno smo se borili s pomanjkanjem

mazuta. V mesecu februarju in marcu smo obratovali zelo dobro, prav tako v aprilu. V maju pa se je situacija pri proizvodnji martinarne poslabšala zaradi težav, ki so nastale vsled kasnitve remontov SM peči, ki jih izvaja »Vatrostalna«. Zaradi izročenosti smo morali predčasno ustaviti peč št. 3 in smo skoraj štiri dni obratovali samo s tremi pečmi. Če bi želeli klijub temu zaostanku doseči letošnjo planirano proizvodnjo SM jekla, bi morali proizvesti do konca leta 905 ton na dan, po predvidevanjih in izračunih pa bi lahko proizvedli v povprečju 870 ton na dan ali 7.000 ton manj kot je predvideno.

O poslovnem poročilu Železarne

Danes v petek, 30. julija ob 9. uri, sklicuje v delavskem domu na Jesenicah predsednik dipl. inž. Emil Ažman drugo redno sejo delavskega sveta Železarne. Poleg običajnih točk dnevnega reda, bodo na seji obravnavali tudi polletno poslovno poročilo podjetja, akcijski program, ki smo ga objavili v zadnji številki Železarja, predlog samoupravnega sporazuma o osnovah in merilih za delitev dohodka in osebnih dohodkov v črni in barvasti metalurgiji Slovenije (objavljen v posebni prilogi Železarja 9. julija) ter predlog reorganizacije komercialnega sektorja.

Člani delavskega sveta so za vse točke dnevnega reda prejeli pismeno gradivo. V današnji številki pa v celoti objavljamo dosežene proizvodne rezultate v I. polletju vključno s proizvodno problematiko in povzetke iz poročila o kadrovskih vprašanjih.

ELEKTRO JEKLARNA:

Družbeni plan I. poll. 1971: 91.800 ton, izvrš. 83.898 ton, indeks 91,4.

Tudi v elektrojeklarni je bil največji izpad proizvodnje v mesecu januarju, nakar je proizvodnja začela postopoma naraščati, vendar je še vedno pod planom. Vzrok nižji proizvodnji so bili veliki zastoji na pečeh posebno v januarju. Ti zastoji so bili zaradi menjave sklopke elektromotorja za regulacijo

(Nadalj. na 7. strani)

Gregor Klančnik, generalni direktor ZPSŽ

Uspešno polletje

Prvo polletje letošnjega leta je bila za Jugoslavijo in njene narode posebnega pomena. Potem, ko je v četrstoletnem življenju v socialistični skupnosti dozorel čas, smo po intenzivnem delu in izmenjavi stališč prišli do dopolnil, ki pomenijo zvezno ustavo, v kateri so republike dobile lastno samoupravno državnost. Za Slovenijo, ki tvori republiko homogenega, z nacionalnimi predsodki neobremenjenega naroda, je izkristalizirana socialistična federativna država posebnega pomena. Odslej, ko bodo republike in pokrajine ob sporazumni solidarnosti odvisne predvsem od lastne proizvodne tvornosti, se socialistični republiki Sloveniji odpirajo nove ustvarjalne razsežnosti.

Z ustavo pridobljene pravice države, ki bodo še popolneje zajete v dopolnilih re-

publiške ustave, bodo tolikšne, kot si jih bodo z lastno delatnostjo ustvarili. Čisti računi pa nam ne bodo le jasno opredelili našega prispevka za potrebe federacije, temveč nas bodo tudi predramili iz uspavanja v splošnem jugoslovanskem poprečju. Neposredno od lastne proizvodne učinkovitosti delovnih ljudi v republiki bo odvisna gospodarska ekspanzija, razvoj ter napredek industrije in življenska raven prebivalstva. Izvoz in nastop z blagom in storitvami na tujih tržiščih bo najvažnejša mera in gonilo družbene učinkovitosti slovenskega naroda.

Izvoz, pogoj stabilizacije SRS

Iskreno moramo priznati, da štart v suverenost slovenskega naroda ni tako rožnat, kot na prvi pogled izgleda.

V prvem polletju je Slovenija v družbenem produktu napredovala z visoko stopnjo 11 % in je na jugoslovanskem poprečju. Taka dinamika rasti proizvodnje pa še ni znak zdrave gospodarske ekspanzije in proizvodne učinkovitosti. Zavedati se moramo, da je bila spremljana s še višjo inflacijo, poglobljeno nelikvidnostjo in s še višjo porabo. Rezultati zunanjetrgovskega poslovanja nam to najbolj nazorno prikazujejo.

Medtem, ko smo v prvih šestih mesecih leta iz Slovenije izvozili le za 2.176,4 milijonov din blaga in storitev, je uvoz znašal 4.509 milijonov din. Torej ne samo, da uvoza nismo pokrili z izvozom, temveč je deficit bil celo večji. Dejstvo, da Slovenija del uvoženega blaga plasira ali neposredno ali v obliki končnih izdelkov na druga področja Jugoslavije, nas ne more potolažiti, ker moramo vedeti, da Slovenija v drugih republikah tudi kupuje take dobrine, kot so surovine, kovine, pšenica in podobno, ki se dajo vrednotiti z dolarji.

Znižanje primanjkljaja in orientacija na izravnavo uvoza z izvozom, mora biti glavna setavina stabilizacijskega

(Nadalj. na 10. in 11. str.)

30-letnica borbe na Obrancih in naš občinski praznik

Nekaj dni za tem, ko so na Pšatniku, na cesti med Tacnom in Smartnim padli prvi partizanski strelji šmarogorske partizanske skupine, je prišlo do prvega spopada tudi med Nemci in Jeseniško četo na Obrancih na obronkih Mežaklje. Medtem, ko se je v noči med 31. julijem in 1. avgustom leta 1941 vračal del čete nazaj v taborišče iz Most, kjer so porušili železniški in cestni most, je drugi del čete napadla enota Nemcev, po številu oziroma oceni petnajstkrat številčnejša od voda Jeseniške čete, ki je ostal v taborišču. Kljub temu, da so borci, ki so se vračali spredelili položaj in udarili Nemcem, ki so napadli vod v taborišču, v hrbet, sta pod fašističnimi krogami obležala prva partizana na našem območju — VIKTOR ARZENŠEK in FERDO KOREN. Dan prve prave borbe Jeseniške čete z Nemci na Obrancih, so občani naše občine izbrali za svoj OBČINSKI PRAZNIK. Letošnji praznik je toliko pomembnejši, saj hkrati praznujemo 30-letnico prve borbe Jeseniške čete z Nemci in 30-letnico vstaje slovenskega in jugoslovanskega naroda. To pa je dan, ko so jeseniški železarji s puško v roki odgovorili, da ne bodo podložni nikomur in da hočejo železariti v svobodni Sloveniji in Jugoslaviji. Dan ko so s prvimi strelji na Obrancih naši delavci dali signal vsemu slovenskemu in jugoslovanskemu proletariatu in delovnim ljudem, da se bodo z njimi z rano ob rami borili za dokončno osvoboditev Slovenije in Jugoslavije, za pravičnejši, humanejši družbeni red, za socializem.

Občinski praznik pa naj ne bi pomenil samo pogled in spomin na to zgodovinsko dejanje naših rojakov pred 30 leti, temveč naj bi pomenil tudi pogled na prehojeno pot potem, za narodovo zgodovino najpomembnejšem dogodku, še prav posebno pa na dosežene rezultate po zmagoviti socialistični revoluciji. Pogled nazaj nas navdaja s ponosom in s spoštovanjem, saj so ljudje v naši občini dali ogromen delež v narodnoosvobodilni borbi, nič manj pa ni pomemben njihov prispevek pri obnovi in izgradnji domovine ter domače občine. V obdobju obnove in izgradnje je izredno pomemben delež naših železarjev, ki so prispevali ogromne količine jekla za obnovo in izgradnjo, v železarni pa se je usposabljal množica kadrov, ki so bili kasneje pionirji in udarniki v novozgrajenih železarnah. Pogled nazaj pa nam razkrije tudi ogromen gospodarski in kulturni napredek domače občine. V tem času so bile zgrajene in obnovljene nove kapacitete v železarni, razvite nove gospodarske dejavnosti v občini, nove gostinstvo-turistične in trgovinske kapacitete, nove šole, novi komunalni objekti, ceste, nova stanovanja, lepši izgled mesta in naših krajev itd. Ves ta čas je minil v takem delovnem elanu, tako izredno hitro, da se včasih teh rezultatov niti ne zavedamo, včasih pa hočemo še več, čeprav vemo, da so objektivne možnosti pogojene z našimi ekonomskimi pogoji, s produktivnostjo dela, z našo zavzetostjo, pridnostjo in podobno. Naravno in človeško je, da si želimo še več, še boljši življenjski standard, vendar pa bi pri tem morali imeti neke razumne meje, več preudarnosti in politične zrelosti. Priznati bi morali in biti izredno ponosni na dosežene rezultate v minulem petindvajsetletnem obdobju, v katerem pa tudi ni manjkalo napak,

odstopanj od principov in drugih slabosti. Večkrat smo celo krivični do sebe, do lastnega dela, do dosežkov naših bratov in očetov, ko ob normalnem standardu hočemo še več, več kot dovoljujejo neke razumne meje.

Izreden razvoj življenjskega standarda v občini nam pokažejo tudi nekateri statistični podatki. Medtem, ko smo pred osmimi leti, leta 1962, imeli v občini 1203 motorna vozila (motornih koles 626 in osebnih avtomobilov 577), smo imeli ob koncu leta 1970 že 3684 motornih vozil (1138 motornih koles in 2546 osebnih avtomobilov). To pomeni, da se je v osmih letih spremenilo razmerje eno motorno vozilo na 22,4 prebivalca, na razmerje doseženo ob koncu leta 1970 — eno motorno vozilo na 7,4 prebivalca. Po stanju 31. 12. 1970 je bilo v občini 9487 radijskih sprejemnikov, ali poprečno en sprejemnik na 2,9 prebivalca in 5190 televizorjev, ali en televizor na 5,3 prebivalca. Ob tem pa moramo upoštevati, da je skoraj v sleherni družini tudi pralni stroj, hladilnik in sesalec za prah ter da je bilo poleg družbenih stanovanj zgrajenih ogromno individualnih hiš. Da danes mnogo več ljudi potuje na izlete, preživlja dopuste ob morju, v gorah itd. Vseh teh pa tudi nenašteti dosežkov in rezultatov se veselimo, ker je vse to dokaz izrednega razvoja vseh petindvajset let. To pa našo radost ob praznovanju občinskega praznika in 30-letnice vstaje še poveča. Kajti to je samo dokaz, da je naša revolucija začeta pred 30 leti na pravi poti, da resnično gradimo boljšo družbo za vse. Ob takih rezultatih bi morali biti mnogo bolj ponosni na prehojeno pot in bolj zavestno manifestirati našo pripadnost socialističnemu družbenemu razvoju.

Kljub izrednemu razvoju standarda v občini pa je še vedno določeno število občanov in družin, ki so na robu vsakodnevne materialne meje, ki žive še zelo skromno. To so predvsem veččlanske družine nekvalificiranih delavcev, katerim mora veljati naša prioritarna pozornost v bodoče. Z usposobitvijo in prekvalifikacijo na bolj produktivna delovna mesta, moramo tudi takim občanom zagotoviti lepši jutrišnji dan.

Večjo pozornost pa bomo morali v bodoče posvečati tudi izgradnji družbenega standarda in družbene nadstavbe v občini. Ne samo železarna, temveč združno in solidarno vse delovne organizacije s sedežem v občini ali izven občine, kakor tudi občinska skupščina, bodo morale del svoje akumulacije usmerjati v izgradnjo stanovanj, novih šolskih in vzgojno-varstvenih prostorov, kulturnih in športnih ter ostalih komunalnih objektov. Življenje naših občanov moramo še lepšati, to pa pomeni zagotavljati in omogočati jim bolj bogato kulturno življenje.

Ob 30-letnici borbe jesniških delavcev na Obrancih in 30-letnici vstaje slovenskega in jugoslovanskega naroda želimo, da bi naša občina v okviru socialistične Slovenije in socialistične Jugoslavije, v naslednjem desetletnem obdobju naredila še večji razvojni korak, da bo vsak naš naslednji občinski praznik še bolj prazničen in radosten. Da bo naše življenje še bolj bogato in izpopolnjeno z vsemi življenjskimi vrednostmi in lepotami.

Zaključena rekonstrukcija globinske peči II na Beli

Šef delovne enote vzdrževanja nam je v sredo dopoldne povedal nekaj več o rekonstrukciji globinske peči II v bluming valjarni na Beli. Inž. Noč je povedal, da je remont pomemben še posebno zato, ker je zvedena rekonstrukcija uspešnejša in boljše tesnenja pokrovov kot je bilo to že izvedeno na peči I in III. S to rekonstrukcijo bo po dosedanjih izkušnjah podaljšana življenjska doba venca in mehanizma pokrovov za več kot mesec dni. Do ustreznih podatkov pridemo šele, če izračunamo vrednost, ki znaša približno za 30%. Šele sedaj bomo lahko zastavili pravilno kampanjo obratovanja peči in računamo, da bodo doseženi še boljši rezultati.

Remont je bil po terminu prekoračen za dva dni zaradi velikega remonta SM peči 6 v martinarni. Podaljšanje remonta gre predvsem na račun občutnega pomanjkanja delavcev podjetja Vatrostalna. Toda prav v teh dneh, ko je bil izdelan plan vročih remontov za avgust se je pokazalo, da se stanje izboljšuje.

Pri remontu globinske peči II na Beli je treba posebej pohvaliti delovno skupino iz konstrukcijske delavnice, ki je v rekordnem času predelala ogrodje pokrovov, celoten remont peči pa je vodil asistent za vzdrževanje v bluming valjarni tovariš J. Arh.

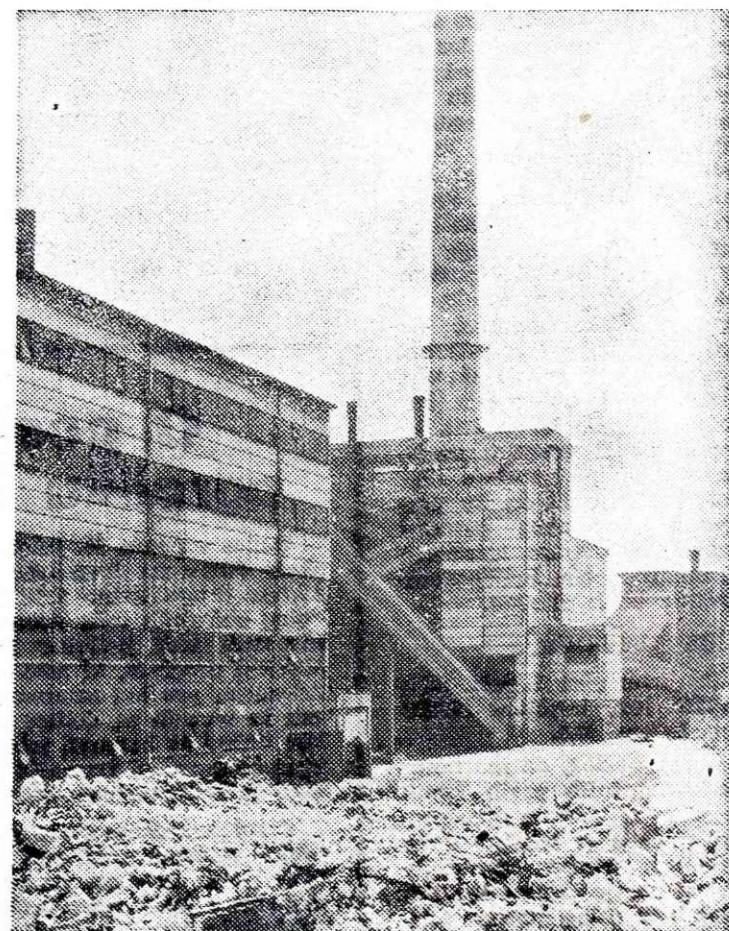
Popravilo železniške proge Jesenice — Bela

Šef delovne enote transport tov. Jože Košir nam je v sredo dopoldne posredoval kratko obvestilo o popravilu

železniške proge Jesenice — Bela: »Železniška normalnotirna

proga Jesenice matični obrati — valjarna Bela, po kateri prevažamo sarže iz talilnic v valjarno Bela ter odpravljamo izdelke iz teh valjarn, je bila ob rekonstrukciji železarnice grajena za 24 tonski osni pritisk. Medtem pa je bila obremenitev livnih voz na katerih prevažamo sarže iz jeklarne na Belo povečana tako, da znaša osni pritisk livnih voz 33 ton. Zaradi tega za to progo tudi nismo imeli uporabnega dovoljenja. Progo je bilo treba rekonstruirati in jo usposobiti za dejanski osni pritisk livnih voz. Predvidevamo, da bo rekonstrukcija normalnotirne železniške proge trajala ca 1 mesec in v tem času dvakrat na dan po 3 ure ustavljamo promet na tej progi.

Ob tej priliki bodo tračnice varjene v en trak, tako, da ne bo več stikov med tračnicami, kar bo podaljšalo življenjsko dobo tračnic in obenem tudi ugodno vplivalo na prevoz težkih livnih voz.

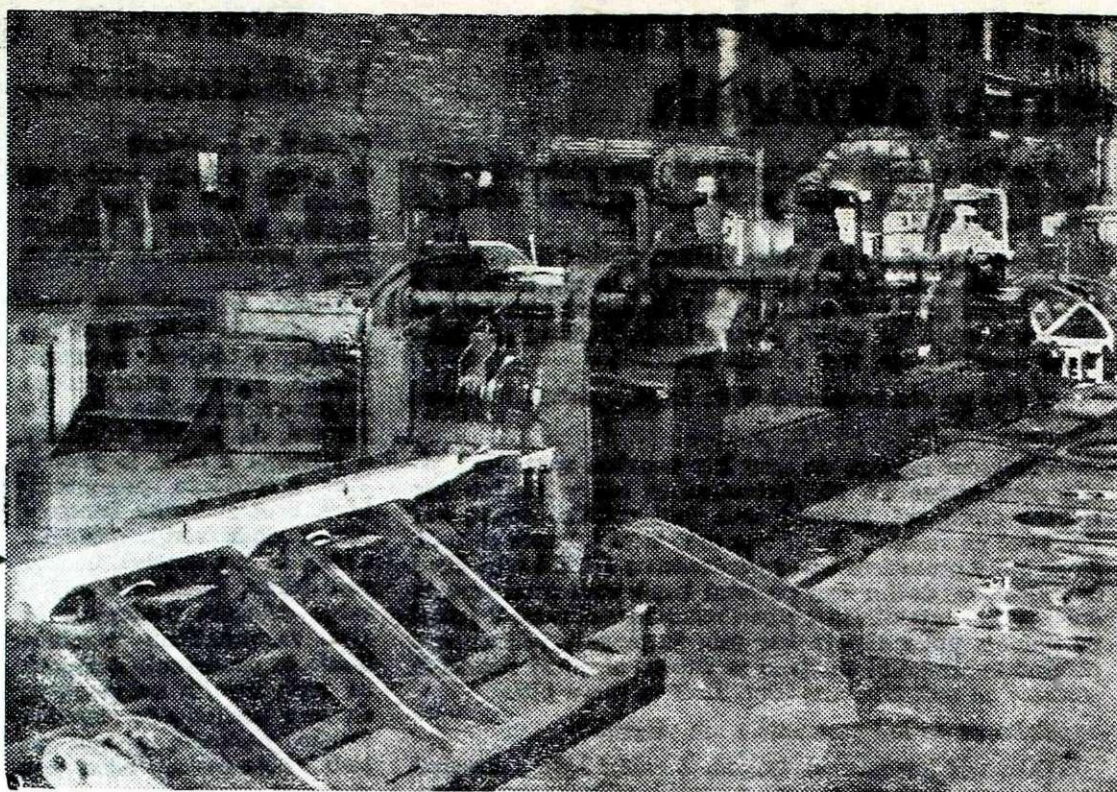
Nov objekt naše železarnice — aglomeracija

Gradivo 2. kongresa samoupravljalcev Jugo- slavije na knjižnem trgu

V teh dneh je pri ČZP Delavska enotnost izšla težko pričakovana knjiga o II. kongresu samoupravljalcev Jugoslavije. Zaradi obsežnosti gradiva ima knjiga dva dela v katerih sta objavljena uvodni in sklepni govor tovariša Tita, referat Edvarda Kardelja, uvodne obrazložitve predsednikov kongresnih komisij, kakor tudi poročila komisij. Objavljeni so izvlečki vseh razprav slovenskih delegatov na kongresu, razprava predsednika ZIS Mitja Ribičiča, kongresne resolucije in spisek vseh slovenskih delegatov. Knjiga je zelo priročna in vezana kot brošura, oba dela pa staneta le 36 dinarjev.

Ta zanimiva aktualno-politična knjiga bo nujno potrebna študijsko gradivo za vse družbenopolitične delavce v delovnih, družbenopolitičnih in ostalih organizacijah. Predvsem sindikalnim organizacijam bo knjiga izredno pomemben priročnik za sestavljanje lastnih akcijskih, kratkoročnih, srednjeročnih in dolgoročnih delovnih programov.

Knjigo lahko naročite na naslov: ČZP Delavska enotnost, 61001 Ljubljana, Dalmatinova 4/II, p. p. 313/VI.

Proga 450 Ø v valjarni žice na Beli

Kadrovska problematika v I. polletju

V prvem polletju letos je bil povprečni stalež zaposlenih v Železarni 5.642 ali 146 manj kot v istem obdobju lani. Od tega je bilo delavcev v proizvodnji 4754 ali 146 manj kot lani in 888 uslužbencev, kolikor je bil povprečni stalež tudi v istem obdobju leta 1970. V odnosu na 31. 12. 1970, je bil normativ na dan 30. 6. 1971 zaseden z 99 %.

Za prvo polletje je značilno, da smo v Železarno sprejeli več novih delavcev, kot v istem obdobju lani. Sprejetih je bilo 578 oseb — lani v istem času 378 — ali povprečno tedensko 22, medtem ko je lanko tedensko povprečje 18. Delovno razmerje je letos v I. polletju prekinilo 582 oseb, lani v istem času pa 556. Na prvem mestu so izključitve iz delovnega kolektiva zaradi samovoljnega izostajanja od dela in sicer 335 (lani v I. polletju — 276), sledijo vpoklici v JLA — 98 (lani 86), lastne odpovedi — 86 (lani 84), invalidske upokojitve — 23 (lani 49), umrlo je šest sodelavcev (lani 12), disciplinsko pa so bile odpuščene tri osebe (lani 7).

Kljub povečanemu sprejemu, se je fluktuacija povečala, da je kadrovska služba le s težavo zadržala število zaposlenih na nivoju 31. 12. 1970. Posebno se je povečala nepredvidena fluktuacija, ki že tretje leto kaže tendenco naraščanja. Kljub vsem ukrepom — dodatni regresi, večja pozornost novosprejetim in podobno — službi ni uspelo zmanjšati fluktuacije. Čuti pa se močan vpliv tako v ponudbah, kot pri sprejemu delavcev z relativno slabimi delovnimi navadami. Povprečno število zaposlenih v I. polletju je bilo sicer nižje kakor v letu 1970, vendar pa enako drugemu polletju leta 1970.

Ponudbe za zaposlitev novih delavcev od Zavoda za

zaposlovanje iz drugih republik (BiH, Makedonija), kakor tudi individualne ponudbe so številčno zadostne, vendar je ponujena delovna sila že zelo selekcionirana pa tudi njihove zahteve so take, da jih ni mogoče sprejeti.

Dosedanje izkušnje kažejo, da bo v naslednjem obdobju potrebno posvečati več pozornosti reševanju naslednjih vprašanj: izboljševanje delovnih pogojev, mehanizacija nekaterih del, ki zahtevajo številne fizične delavce, izpopolnjevanje sistema nagrajevanja in podobno.

Skupna odsotnost z dela — bolovanja, dopusti, orožne vaje in drugi izostanki — se je v I. polletju letos v odnosu na enako obdobje lani povečala od 11,36 % na 12,40 %. Zaradi bolezni, nesreč pri delu, na poti na delo in iz dela, nege, skrajšanega delovnega časa in porodniškega dopusta, je bilo v I. polletju v primerjavi s istim obdobjem lani 218 primerov več bolezenske odsotnosti. Kljub temu pa se je skupni čas odsotnosti zmanjšal za 7.003 dni. Dejanska bolezenska odsotnost se je znižala od 5,33 % dosežene v prvem polletju lani, na 5,26 % dosežene v I. polletju letos, medtem, ko so se porodniški dopusti povečali od 0,47 na 0,57 %.

Za vse bolezenske odsotnosti je bilo izplačanih 1.774.051,56 din nadomestila osebnega dohodka, ali za 114.700,13 din več kakor v

istem obdobju leta 1970. Od tega do 30 dni 949.493,77 din (porast za 74.157,86 din), nad 30 dni 824.557,79 din (porast za 40.542,27 din). Skupna izplačila so se povečala v odnosu na isto obdobje lani za 9,45 %, kar je predvsem posledica povečanja osnove OD.

Od skupne odsotnosti zaradi bolovanja, so poškodbe pri delu udeležene s 4 % (lani I. polletje 3,9 %), oziroma z 231 poškodbami (lani 235) in 5.394 dni bolezenske odsotnosti (lani 5.798). Na enega poškodovanca odpade povprečno 24,7 dni odsotnosti. Največ poškodb pri delu so v I. polletju imeli v talilnicah in sicer 62 z 1.382 odsotnostnimi dnevi, sledi vzdrževanje s 43 poškodbami in 1.087 dnevi, predelovalni obrati z 39 poškodbami in 940 dnevi, valjarne Bela s 35 poškodbami in 654 dnevi, valjarne Javornik s 30 poškodbami in 655 dnevi, transport s 14 poškodbami in 362 dnevi, energetske obrati s štirimi poškodbami in 214 dnevi ter upravne službe s štirimi poškodbami in 100 odstotnih dni. Na poti na delo in iz dela je bilo zabeleženih skupaj v Železarni 22 poškodb (lani 17) s 473 izpadlimi dnevi (lani 458).

Polletni pregled števila poškodb kaže na nekoliko boljše stanje kakor v I. polletju 1970. Letos je namreč za 404 dni manjši izpad delovnih dni kot lani, ker je bila letošnja povprečna odsotnost na eno poškodbo 23,3. lani pa 24,7 dni. Procentualni prikaz sicer kaže rahlo poslabšanje za 0,1 %, vendar pa je ob tem potrebno poudariti, da je stalež zaposlenih za 210 manjši, kakor v istem času lani. (Nadalj. na 6. str.)

Skupščina občine Jesenice in družbeno politične organizacije občine Jesenice vas vabijo na praznovanje

1. AVGUSTA — PRAZNIKA OBČINE JESENICE

Petek, 30. julij: ob 17. uri otvoritev kolektivne slikarske razstave članov likovne sekcije DOLIK pri DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice v avli skupščine občine Jesenice;

ob 18. uri otvoritev zgodovinsko dokumentarne razstave SPOMENIKI REVOLUCIJE na prostoru nasproti kolodvoru;

ob 19. uri otvoritev 15. gorenjske in 3. medklubske razstave umetniške fotografije v mali dvorani in čitalnici delavskega doma na Jesenicah.

Sobota, 31. julij: ob 10. uri slavnostna seja splošnega zbora skupščine občine Jesenice s podelitvijo Čufarjevih in Gregorčičevih plaket najboljšim kulturnim in športnim delavcem v občini. Po seji ogled razstave Spomeniki revolucije;

ob 15. uri obisk delegacije na grobu narodnega heroja Matije Verdnika-Tomaža v Bistrici na Koroškem;

ob 20. uri kresovi.

Nedelja, 1. avgust: ob 5. uri budnica na Jesenicah v izvedbi pihalnega orkestra Jeseniški železarji;

ob 10. uri na Poljanah

ZBOR OBČANOV

— uvodni govor predsednika občinske konference SZDL Jesenice;

— govor Vinka Hafnerja, podpredsednika izvršnega sveta SR Slovenije,

— kulturni program, v katerem sodelujejo združeni pevski zbori občine, pihalni orkester Jeseniški železarji in recitatorji;

ob 11. uri vaja odreda teritorialne obrambe;

ob 12. uri promenadni koncert pihalnega orkestra Jeseniški železarji;

od 13. ure dalje igra za ples in razvedrilo instrumentalno zabavni ansambel Jožeta Kampiča in domači instrumentalni ansambel Termiti.

Sportne prireditve od 25. do 31. julija:

Nedelja, 25. julija ob 8. uri: mednarodni balinarski turnir. Sodelovalo bo 16 ekip iz Slovenije in Italije.

petek, 30. julija ob 17. uri: Prvenstvo Jesenic v namiznem tenisu;

sobota, 31. julija ob 15.30: Rokometni turnir na katerem sodelujejo ekipe Radovljice, Kr. gore in Jesenic;

ponedeljek, 2. avgusta ob 9. uri: Tekmovanje za pokal mesta Jesenic v plavanju.

Obvestila kolektivu ● Obvestila kolektivu ●

Dežurna služba	Telefon v pisarni doma	
SOBOTA, 31. julija: Teodor OKROŽNIK, gradb. vzdrž.	577	937
NEDELJA, 1. avgusta: Anton KOMLJANEC, HOP	851	871
PONEDELJEK, 2. avgusta: inž. Boris BREGANT, TSN	801	81628
TOREK, 3. avgusta: inž. Alojz KALAN, martinarna	360	81726
SREDA, 4. avgusta: inž. Ivo ARZENSEK, SEP	501	500
ČETRTEK, 5. avgusta: inž. Janez BIDOVEC, TPD	240	790/44
PETEK, 6. avgusta: inž. Karel RAVNIK, elektrojeklarna	433	81411

Dežurna služba traja od datuma nastopa od 7. ure do naslednjega dne do 7. ure. Kolikor dežurnega ni v pisarni ali doma, kličite glavnega vratarja na telefon 410. Morebitne spremembe dežurnih so razvidne iz obvestil, ki jih vsako soboto objavljamo na razpisnih deskah pri vseh vratarjih.

Tajništvo tehničnega in proizvodnega direktorja

Na osnovi 28. člena pravilnika o delovnih razmerjih Železarne Jesenice dajemo naslednjo

OBJAVO

za prosto delovno mesto v strojnem vzdrževanju šamotarne

6423 dežurni ključavničar šamotarne 2 osebi 8 kateg.

Pogoj: Za zasedbo delovnega mesta se zahteva poklicna šola za ključavničarja in najmanj 3 leta prakse kot ključavničar. Prijave z osnovnimi podatki in podatki o strokovnosti je v roku 8 dni poslati na obratovodstvo strojnega vzdrževanja. Strojno vzdrževanje

OBVESTILO

Socialno zdravstvena služba železarne Jesenice obvešča vse diabetike, ki uporabljajo Insulin, da se zglase v obratni ambulanti železarne Jesenice I. nadstropje pri dr. Aleksandru Rjancevcu.

Socialno zdravstvena služba bo diabetikom demonstrirala poseben Insulin »Injektor« za lažjo in udobnejšo terapijo pri sladkorni bolezni. Vodstvo socialno zdravstvene službe

Mladi o sebi, svojih problemih, nalogah in perspektivah

Mladi železarji v jeklovleku imajo lepe načrte

Tudi tokrat nadaljujemo z zapisi o delu posameznih obratnih aktivov ZM v Železarni. S Petrom, ki je bil tokrat moj spremljevalec oziroma pomočnik, sva se odločila, da greva v valjarne Bela, in sicer obiskat obratni aktiv ZM jeklovlek oziroma njegovega predsednika. Če odštejem precej dolgo in prašno pot, ki naju je pripeljala do jeklovleka, sva porabila malo časa, da sva našla človeka, ki sva ga iskala. To je predsednik aktiva Janez RUPAR. Našla sva ga na delovnem mestu ob novjšem stroju in ga za nekaj časa odtegnila od dela.

»Izgleda nov stroj«, sem mimogrede pripomnil.

»Da, to je Schumag vlečni stroj na katerem delam šele pol leta«, takoj odvrne Janez in pogovor, ki se je nadaljeval v jedilnici se je pričel odvijati.

»Koliko časa delaš v Železarni?«

»Sedem let. Za mladca kar lepa doba. Ta leta so minila kar prijetno, s sodelavci se razumemo, zadovoljen pa sem tudi z delom ki sicer ni ravno preveč težko, je pa nekoliko bolj odgovorno.«

»Pa moraš za delo, ki ga opravljaš oziroma za ravnanje s strojem, imeti kakšne posebne izpite ali kaj podobnega?«

»Seveda. Pri nas je tako, da veliko delovnih mest ne zahteva posebne kvalifikacije, zato pa mora vsak posameznik opraviti interne izpite in se za delo na stroju priučiti.«

»Koliko mladih pa šteje aktiv?«

»V brusilnici na Javorniku, ki tudi spada v naš obrat in tukaj na Beli jih je vseh skupaj nekaj čez petdeset. Točnega števila trenutno ne vem povedati, ker se mnogi pri nas zadržijo le krajši čas. Ob taki ugotovitvi pa tudi razmišljam, da bi morda aktiv ZM jeklovleka tudi pomagal, da teh prehodov ne bi bilo veliko s tem, da bi novodošle mlade sodelavce takoj vključil v delo aktiva in sploh v naše življenje.«

»Misel ni slaba in verjetno bi bilo isto poskusiti tudi v drugih obratih, ne samo pri vas. Pa se boste tega tudi resnično lotili?«

»Upam, da se bomo lahko, pričeli pa naj bi v jeseni, ko bom poskušal aktiv bolj povezati in ko naj bi sestavili tudi aktivni program dela. Predsednik aktiva sem šele od februarja letos, pa zaradi pomanjkanja izkušenj še nisem uspel narediti tega, kar bi bilo potrebno.«

»S čim pa ste se ukvarjali in kakšne načrte imate za naprej?«

»Predvsem mislim, da smo kar uspešno spremljali akcije predsedstva TK ZM Železarni in bili v akcijah kar solidno zastopani. Okrasili smo tudi volični obrat, kaj dosti več pa zaenkrat še ni bilo moč storiti. Pozna se tudi, da so bili v preteklem letu v predsedstvu TK ZM trije člani iz jeklovleka, dočim sem po letni konferenci ostal sam in dosti težje kontaktiram z vsemi mladimi v obratu. V jeseni pa imamo, poleg tistega kar sem že omenil, še namen z raznimi nabiralnimi akcijami zagotoviti si nekaj finančnih sredstev za nek skromen izlet. Tudi to mora biti.«

»Kako pa se kaj razumete s »ta višjimi«?

»Tako pač kot povsod drugod. Z enimi bolj, z drugimi manj. Priznati pa moram, da tesnejših stikov tako z obratovodstvom kot tudi z obratnim sindikatom in organizacijo ZK nisem še iskal, na vsak način pa mislim, to kmalu storiti, toliko prej, ker vem, da se bo dalo z njimi marsikaj koristnega pogovoriti in ustvariti tesnejše sodelovanje. Ob tem pa bi mimogrede tudi predlagal, da se na predsedstvu TK ZM oblikuje stalna komisija za delo z obratnimi aktivni ZM, kar bi nedvomno pripomoglo k dosti večji angažiranosti in dejavnosti mladih železarjev.«

»Predlog sva zapisala, da pa te ne bova preveč dolgo zadržala pa še povej, kakšen odnos imajo pri vas mladi do dela v mladinski organizaciji?«

»Mislim, da kar v redu, kar so mnogi tudi že dokazali. Seveda so tudi taki, ki se do organizacije odklonilno vedejo, vendar jih ni ravno veliko. Zaenkrat nam le še manjka moralne pomoči in aktiv bo kmalu lahko zelo soliden.«

Ni potrebno poudarjati, da si to tudi mi vsi skupaj želimo, ker pa so samo želje premnogokrat premalo, pa bi bilo čisti boljše ko bi lahko s Petrom ob slovesu zagotovila: »Ne skrbi preveč, pomagali ti bomo!« Tega sicer nisva storila, da pa ne bo nesporazuma — upava pa, da se kljub vsemu le ne bi zmotila.

Ernest

Kadrovska problematika...

(Nadalj. s 5. strani)

V prvem polletju letos smo zabeležili tudi tri težje poškodbe in sicer v valjarni Bela, jeklovleku in valjarni žice.

Analiza in raziskava vzrokov poškodb kaže, da so poškodbe v največ primerih nastale zaradi nesmotnega in nevarnega načina dela. To pomeni, da je bila odločitev o pristopu k delu, le prevečkrat prepuščena posameznikom, brez zadostne kontrole neposrednih vodij dela. Le stalen in neposreden nadzor nad delom, nenehno izboljševanje delovnih postopkov in skrb za praktično usposabljanje in poučevanje delavcev na vseh nivojih so jamstvo, da se v podjetju še zmanjša število poškodb, s tem pa tudi bolezenska odsotnost zaradi poškodb.

V prvem polletju letos je bilo tudi 6,57 % ostale odsotnosti od dela (I. poll. 1970 — 5,56) in sicer: zaradi rednih dopustov 5,45 % (lani 4,73), izredno plačanih dopustov 0,69 % (lani 0,52), izredno neplačanih dopustov 0,12 % (lani 0,03 %) itd.

Čeprav je bilo v I. polletju še vedno premalo izkoriščenih rednih letnih dopustov, so le-ti v primerjavi z nekaj let nazaj vendarle za en odstotek večji. Zaostanek v korištenju rednih dopustov, bo povzročil resne težave v juliju, avgustu in decembru, ko je pritisk za korištenje dopustov največji.

(Iz polletnega poslovnega poročila Železarni)

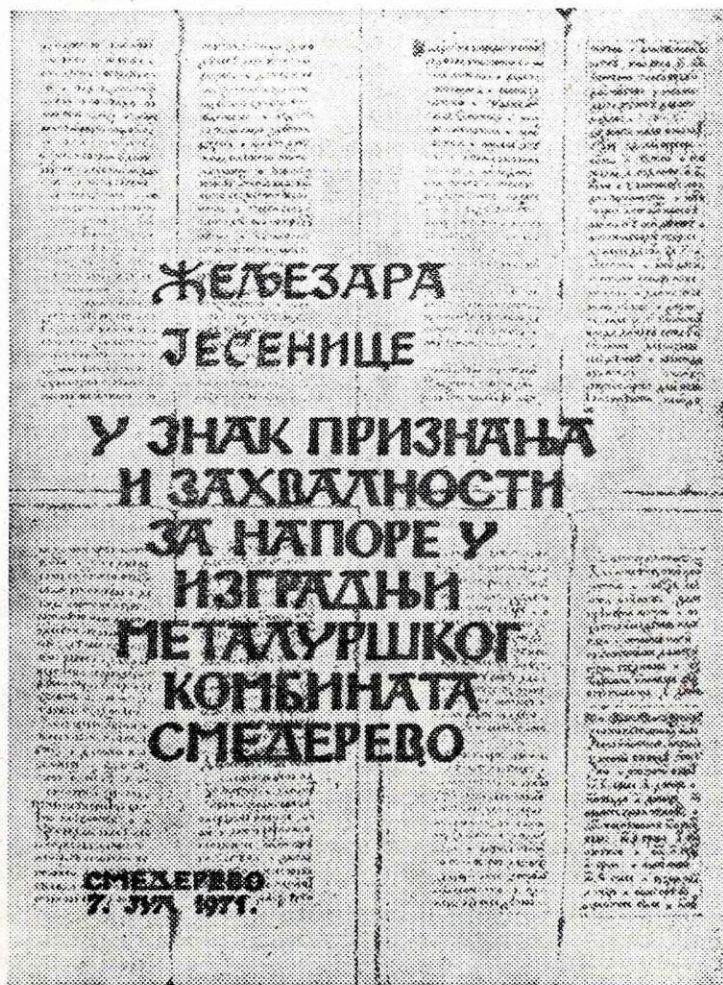
Železarski globus

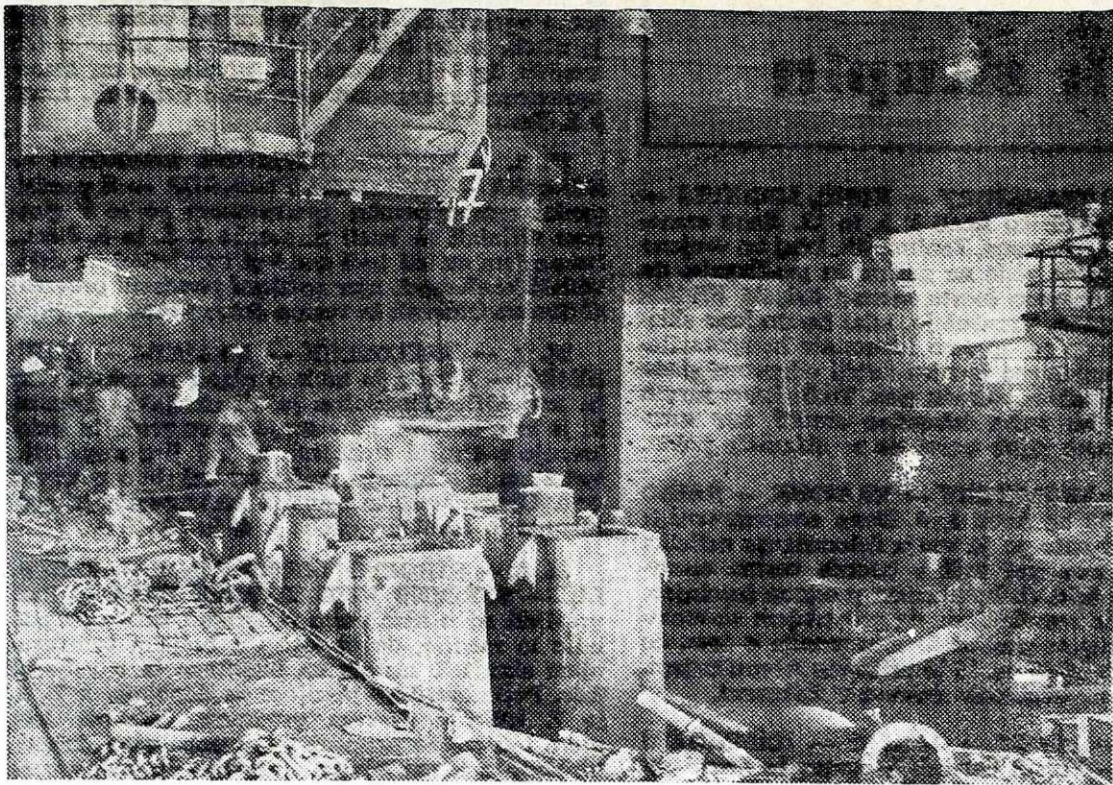
SPANJA — Na mednarodni konferenci o zemeljskem plinu, ki je bila ob koncu preteklega leta v Barceloni, so navedli nekatere zanimive podatke. Največje znane rezerve zemeljskega plina imajo v Sovjetski zvezi in sicer 12,1 milijarde m³. Na drugem mestu so ZDA s 7,8 milijarde m³ in na tretjem mestu Nizozemska s 3,6 milijarde m³. Računajo, da je na svetu še 80–85 milijard m³ neodkritih rezerv tega plina, od tega prek 80 % v Sovjetski zvezi. Glavne neodkrita rezerve se nahajajo v Sibiriji.

KANADA — Kanada postaja iz leta v leto močnejši dobavitelj železovih rud različnim železarnam v svetu. Leta 1969 so nakopali v kanadskih rudnikih 35 milijonov ton železove rude, leta 1970 pa 46 milijonov ton. Danes je Kanada z ozirom na izkopano količino te metalurške surovine v svetovnem merilu za Sovjetsko zvezo, ZDA in Francijo, na četrtem mestu.

Delavski svet Metalurškega kombinata Smederevo je naš železarni podelil priznanje in plaketo za vložen trud pri izgradnji njihovega kombinata.

Sodelavci pri električni peči pri vlivanju jekla

Doseženi proizvodni rezultati v I. polletju

(Nadalj. s 1. strani)

elektrod, zaradi pomanjkanja starega železa ter zaradi eksplozije granat na LE peči. Situacija z zastoji se je v naslednjih mesecih izboljšala in ustrezno je naraščala tudi proizvodnja, pri čemer je bila rekordna v marcu, in je znašala 15.189 ton. Dosegel pa je obrat izboljšanje tehničnih rezultatov, pri čemer je posebno pomemben uspeh vzdržnosti obzidave peči. Do konca leta lahko računamo na povprečno mesečno proizvodnjo ca. 15.000 ton.

LIVARNA:

Skup. proizv. družb. plan I. poll. 1971: 790 ton, izvrš. 903 tone, indeks 114,3; Blag. proizv. družb. plan I. poll. 300 ton, izvrš. 329 ton, indeks 109,7.

V tem obratu smo v preteklem letu prenehali s proizvodnjo sive litine, zato pa smo ob koncu leta pričeli s proizvodnjo VAL elektrod.

SAMOTARNA:

Skup. proizv. družb. plan I. poll.: 9.930 ton, izvrš. 9.067 ton, indeks 91,3; Blag. proizv. družb. plan I. poll.: 1.740 ton, izvrš. 2.904 ton, indeks 166,9.

Obrat proizvaja v okviru planiranih količin, glavne težave so predvsem z izrabljeno strojno opremo.

DE valjarne Bela

BLUMING VALJARNA:

Skup. proizv. družb. plan: 258.400 ton, izvrš. 261.366 ton, indeks 101,1; Blag. proizv. družb. plan: 43.960 ton, izvrš. 44.741 ton, indeks 101,8.

Glavni zaostanek je v blagovni proizvodnji gredic,

vzrok je v kasnitvi dogovorov z železarno Štore, ki naj bi prevajala blumse za železarno Jesenice, s temi dobavami pa smo pričeli šele proti koncu aprila. Obrat je sicer dokaj uspešno proizvajal, čemur so pripomogli nekateri organizacijski ukrepi ter nove naprave, kot so 16-tonski žerjav, brusilni stroj Centromaskin za slabe in portalni žerjav. Znižali so se zastoji na Rau brusilnih strojih, kar je pripomoglo boljše vzdrževanje. Tako smo uspeli povečane količine materiala izvaljenega na blumingu očistiti in pripraviti za nadaljnjo predelavo. Kljub temu je naloga obrata v naslednjem obdobju znižati zastoje pod 25% obratovalnega časa.

HOP:

Družb. plan I. poll.: 3.920 ton, izvrš. 6.967 ton, indeks 177,7.

V tem oddelku smo v tem letu uspeli izredno dvigniti proizvodnjo, računamo, da bomo proizvedli letos 12 do 13.000 ton hladno oblikovanih profilov

VALJARNA ŽICE:

Skup. proizv. družb. plan I. poll.: 50.400 ton, izvrš. 46.427 ton, indeks 92,1; Blag. proizv. družb. plan I. poll.: 14.920 ton, izvrš. 11.255 ton, indeks 75,4.

Valjarna žice bi morala zaradi nadaljnje predelave njenih izdelkov dajati maksimalne možne rezultate. Zaradi izredno velikega števila zastojev pa čutijo te težave v večji ali manjši meri vsi predelovalni obrati, ki predelujejo valjano žico. Če bi hotel obrat izpolniti letni plan proizvodnje, bi moral do konca leta proizvajati

9.750 ton proizvodnje mesečno. Zaradi že opravljenega generalnega remonta je ta visoka številka dosegljiva.

DE valjarne Javornik

JAVORNIK I:

Skup. proizv. družb. plan I. poll.: 13.600 t, izvrš. 19.784 ton, indeks 145,5; Blag. proizv. družb. plan I. poll.: — t, izvrš. 4.469 t, indeks —.

Pri planiranju letošnje proizvodnje smo računali, da ne bo več prodaje in da bomo valjali samo vložek za jeklovlek. Ker pa kot je bilo že pri blumingu omenjeno, nismo uspeli v celoti reali-

zirati dogovora o prevajanju v Štoreh, smo morali tudi za potrebe jeklovleka proizvajati več kot je bilo planirano.

VALJARNA DEBELE

PLOČEVINE:

Družb. plan I. poll. 50.280 ton, izvrš. 46.258 ton, indeks 92.

V tej valjarni je glavni vzrok, da nismo izpolnili planskih nalog v pomanjkanju vložka, zaradi minimalnih zalog slabov nismo bili vedno v stanju optimalno izkoriščati proizvodne zmogljivosti same valjarne. Izpad planirane proizvodnje bo ob zadostni preskrbi vložka možno nadoknaditi.

JEKLOVLEK:

Družb. plan I. poll.: 999,9 ton, izvrš. 899,5 ton, indeks 90.

Proizvodnja v jeklovleku je daleč pod planirano po količini, čeprav presega proizvodnjo v istem obdobju lani. Pri tem pa seveda moramo omeniti dimenzijski asortiment, ki je v poprečju znatno tanjši od planiranega. Za Blaw-Knox linijo smo planirali povprečno debelino 30mm, dosegamo 21,5 mm, pri Schumag večnem stroju pa smo planirali 13 mm, dosegamo pa 9,8 mm.

DE predelovalni obrati

HLADNA VALJARNA:

Skup. proizv. družb. plan I. poll.: 15.230 t, izvrš. 13.766 ton, indeks 90,4; Blag. proizv. družb. plan I. poll.: 15.230 t, izvrš. 13.661 ton, indeks 89,7.

Obrat ni izpolnil planskih obveznosti, prav tako je proizvodnja nižja od lanskoletne v tem času. V obratu je bilo veliko pomanjkanje vložka, trakovi iz Češke in Siska so prišli šele v aprilu namesto v januarju, ta čas pa smo preskrbovali obrat z minimalnimi količinami lastnega vložka. Poleg tega se je zavlekel remont Siemag valjčnega ogrodja. Ker je hladna valjarna obrat z individualnim delom, je potrebno

omeniti še pomanjkanje delavcev, zlasti kvalificiranih, katerih stalež se postopno zmanjšuje. Izpada proizvodnje do konca leta verjetno ne bo mogoče nadoknaditi.

ŽIČARNA:

Skup. proizv. družb. plan I. poll.: 32.260 t, izvrš. 29.537 ton, indeks 91,6;

Blag. proizv. družb. plan I. poll.: 22.109 t, izvrš. 20.561 ton, indeks 93.

Proizvodnja žičarne je sicer presegla lanskoletno raven, vendar planskih nalog ne dosega. Največ žice smo proizvedli v mesecu marcu, ko je bila rekordna proizvodnja tudi v valjarni žice, kar nam dokazuje, da lahko žičarna pri dobri preskrbi z žico dosega in celo presega povprečno mesečno proizvodnjo, ki jo zahteva letni plan. Isto velja tudi za proizvodnjo patentirane žice, ki mora iti v korak z dobrim delom valjarne žice. V zadnjih mesecih se poleg tega precej čuti pomanjkanje delavcev. Glede na še večjo odsotnost delavcev v poletnih mesecih, bomo težko dosegli kljub nekaterim predvidenim izboljšavam planirano proizvodnjo.

ŽEBLJARNA:

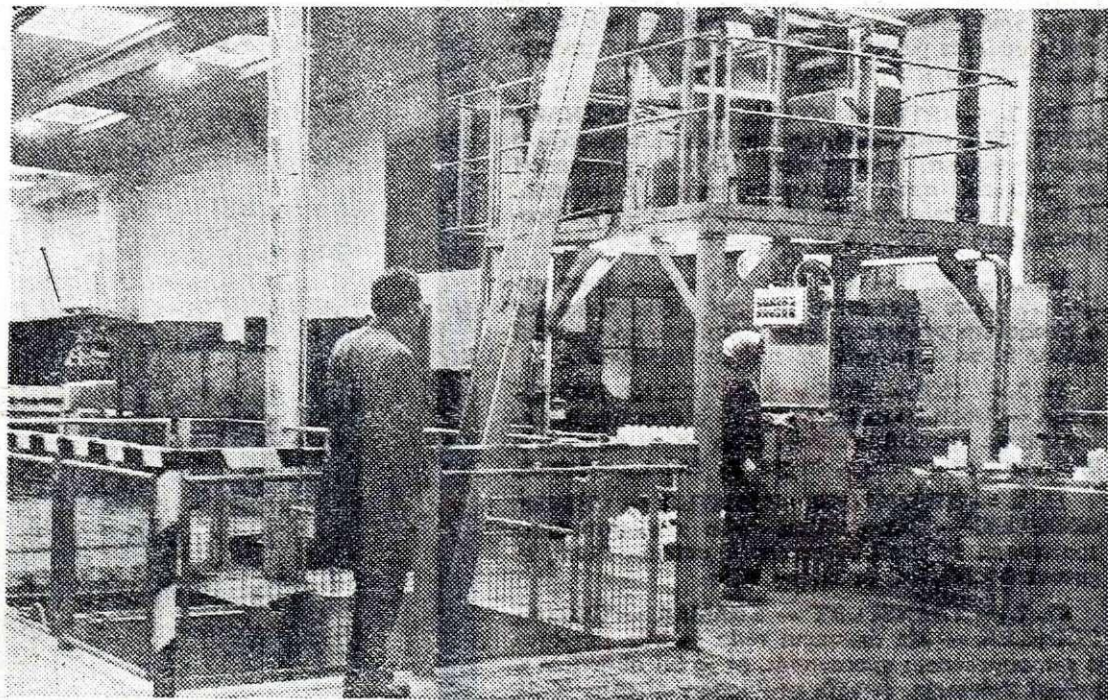
Družb. plan I. poll.: 5.960 ton, izvrš. 5.028 ton, indeks 84,4.

Osnovni vzrok, da v tem obratu ne izpolnjujemo planskih nalog, je pomanjkanje žebelarjev in delavcev na strojih za bodečo žico. Delno smo si pomagali s tem, da smo zaposlili ženske, zato računamo, da bomo lahko nadoknadili zamujeno.

ELEKTRODNI OBRAT:

Družb. plan I. poll.: 5.897 ton, izvrš. 6.368 ton, indeks 108.

Zaradi pogodbe za dobavo 2.000 ton oplaščenih elektrod za ZSSR, smo z mesecem majem povečali količino oplaščenih elektrod in žice za plamensko varjenje na 1.200 ton mesečno. Osnovni pogoj pa je seveda pravočasna preskrba s posameznimi potrošniki. (Nadalj. na 9. strani)

WAFIOS pakirni stroj v žebljarni

Sestanki delovnih skupin

19. 7. — HVŽ — URSIČ — ŽARILNICA — Največ pozornosti so posvetili samoupravnemu sporazumu, nato pa so imeli nekaj pripomb glede klimatskih naprav v žarilnici.

20. 7. — HVŽ — KOTNIK — ŽARILNICA — Razpravljali so o samoupravnem sporazumu in imeli pripombe k členu 5 in 13.

16. 7. — HVŽ — TRAMTE — ŽIČARNA I — Vodja delovne skupine je obrazložil predlog samoupravnega sporazuma. Pripombe so imeli k členu 4 in v zvezi z regresom.

20. 7. — HVŽ — PIBER — POCINKOVALNICA — K predlaganemu samoupravnemu sporazumu niso imeli pripomb. Razen tega so razpravljali še o rekonstrukciji posameznih delov pocinkovalne proge II in menili, da naj bi odpravili tudi trese nje žice, s tem pa delno spremenili tudi hitrost.

20. 7. — HVŽ — URBANC — HLADILNA VALJARNA — Prisotni so bili seznanjeni s predlogom samoupravnega sporazuma. Nekaj predlogov in pripomb so imeli sodelavci Hriberšek, Berce in Kežar.

20. 7. — HVŽ — AZINOVIC, OVEN, BEM — HLADNA VALJARNA — Največ so govorili o samoupravnem sporazumu ter imeli nekaj vprašanj in pripomb.

19. 7. — HVŽ — PULEC — ŽARILNICA — Delovna skupina je bila izčrpno in obširno seznanjena s predlogom samoupravnega sporazuma. Vprašujejo kaj je s priključitvijo klimatskih naprav. Ob koncu sestanka so žarilci zvonastih in globinskih peči imeli nekaj predlogov za ureditev samih naprav in zračenja.

15. 7. — HVŽ — KLINAR — ŽIČARNA II — Razen o samoupravnem sporazumu so govorili tudi o izpolnjevanju plana za junij ter o nalogah za tekoči mesec. Informirani so bili tudi o koriščenju letnega dopusta v poletnih mesecih.

21. 7. — TKR — PETRIČ — SPEKTROKEMIČNI ODDELEK — Razpravljali so o samoupravnem sporazumu, nato pa postavili vprašanje, zakaj še ni napravljen popis delovnih mest prvih in drugih analitikov, kot je bilo dogovorjeno na prejšnjem sestanku.

21. 7. — TKR — URBANC — PREIZKUSEVALNICA HVŽ — Govorili so o akcijskem programu ter se z njim strinjali. Imeli so pripombe glede atestov, ki niso vedno pravočasno odposlani. Delovna skupina pozitivno ocenjuje predlog samoupravnega sporazuma in meni, da bo tako možno odpraviti prevelike razlike pri osebnih dohodkih med posameznimi podjetji.

16. 7. — TKR — inž. KÜRNER — RAZISKOVALNI ODDELEK — S predlaganim samoupravnim sporazumom so se v celoti strinjali. Akcijski program raziskovalnega oddelka vsebuje več točk, vodja oddelka pa je opozoril na zahtevnost programa, ki ga bo treba realizirati v letu 1971.

20. 7. — RTA — STARE — TELEFONSKA CENTRALA — Posredovana je bila informacija o samoupravnem sporazumu. Največ pozornosti so posvetili opisu delovnega mesta telefonisti, ki so ga ponovno napravili. Tudi z akcijskim programom se je delovna skupina strinjala.

14. 7. — RTA — LOGAR — TMK — Razpravljali so o predlogu samoupravnega sporazuma ter o akcijskem programu. Posameznikom so odredili naloge in se dogovorili za njihovo realizacijo.

20. 7. — TKR — SOK — MEHANIČNA DELAVNICA — Imeli so nekaj pripomb k osnutku samoupravnega sporazuma. Prav tako so se strinjali z akcijskim programom, ki ga bo treba realizirati.

15. 7. — TRANSPORT — ŽMITEK — CESTNI ODDELEK — Razpravljali so o samoupravnem sporazumu in imeli pripombe k petemu členu, ki govori o dodatku za nočno delo.

17. 7. — TRANSPORT — KRAMAR — CESTNI ODDELEK — Na dnevnem redu je bila razprava o samoupravnem sporazumu, ki je bil objavljen v prilogi Železarja. Drugih problemov nimajo. Z disciplino so zadovoljni.

16. 7. — TRANSPORT — KISIČ, MARKELJ — Največ pripomb so imeli k 5. in 13. členu samoupravnega sporazuma. Zanima jih, kdaj bo urejeno vprašanje pitne vode na nasipu in predlagajo, da se poveča delovno mesto »vozač dvigala SB 100« za eno skupino. Vprašujejo, kdaj bo urejeno skladišče premoga za opremo lokomotiv in ugotavljajo, da iz šamotarne še niso dobili odgovora glede ureditve skladišča surovin glin. Tudi dovoz raznih materialov bo treba dokončno urediti, ker surovine naročamo kljub temu, da so skladišča polna.

20. 7. — TRANSPORT — TRAVNIK — RABIČ — Pripombe so imeli k 4. členu samoupravnega sporazuma, nato pa je vodja železniškega oddelka pozval delavce, naj tudi v bodoče vestno opravljajo svoje delo, da bo akcijski program izpolnjen. Obratovodju naročajo, da na prihodnjem sestanku delovne skupine posreduje informacije o tem, če doba s podaljšanjem, ki je priznana železničarjem, velja tudi za železniške delavce v Železarni.

20. 7. — PLAVŽ — JANCIC — KAMNOLOM TREBEŽ — Zaradi bolezni, dopustov in druge odsotnosti minerjev in strelnih mojstrov, so minerska dela v precejšnjem zaostanku. Pogosto se dogaja, da je zbiralni jašek prazen in stena ni pravočasno pripravljena za miniranje. Delo je treba opraviti ročno, kar pa ne zadostuje potrebam proizvodnje. K predlaganemu samoupravnemu sporazumu niso imeli pripomb.

19. 7. — PLAVŽ — VELIKANJA — KAMNOLOM APNENICA — V zadnjem obdobju v kamnolomu niso imeli poškodb in za to zaposleni zaslužijo priznanje in pohvalo, zaradi upoštevanja predpisov o varstvu pri delu. Kljub temu pa si morajo še prizadevati, da bi zagotovili varno delo. Predlog samoupravnega sporazuma so toplo sprejeli. Beseda je tekla tudi o akcijskem programu za kamnolome, ki določa, da je treba napraviti čimveč tolčenca za zimo. Usposobiti bo treba tudi grunolator, itd. Največ problemov imajo zaradi fluktuacije delavcev. Prihajajo delavci mlajši od 18 let in fizično slabi delavci.

14. 7. — KADROVSKI SEKTOR — VARL — Strinjali so se s predlaganim samoupravnim sporazumom, nato pa so razpravljali o pomanjkanju delavcev ter o posledicah fluktuacije. Pojasnjen je bil način reševanja tega problema.

18. 7. — VALJARNA ŽICE — KLINAR — Največ pozornosti so posvetili proizvodnji, ter ugotovili, da je bil mesečni načrt prvič dosežen oziroma presežen kljub slabemu startu po remontu. Beseda je tekla o delu pri peči ter na progi 450 Ø, kjer

se prestavljanje predolgo zavleče in tudi ni kvalitetno opravljeno. Dobit (izplen) pri patentirni žici je nizek, za to bodo morali biti pri valjanju teh kvalitet še bolj pozorni. K predlaganemu samoupravnemu sporazumu niso imeli pripomb, razen k 5. členu.

17. 7. — ELEKTROTOPLNOTNA ENERGIJA — STARIHA — TOPLNOTNA ENERGIJA — S predlaganim samoupravnim sporazumom so se v glavnem strinjali in imeli pripombe k 5. in 6. členu. Seznanjeni so bili tudi s sklepi sprejetimi na delovodski konferenci, kjer so zlasti poudarili prevzem službe ob izmenah in vestno delo na vseh oddelkih.

15. 7. — JEKLOVLEK — KRAJNIK — ADJU-STAŽA — Beseda je tekla o planu za mesec julij in leto 1971. Obrazložen je bil akcijski program, ki je zelo obširen. Zavzemajo se za tesnejše sodelovanje s tistimi službami, ki naj jim zagotovijo vzdrževanje strojnega parka ter oskrbijo rezervne dele. Obravnavali so osnutek samoupravnega sporazuma in imeli pripombe k 4. in 13. členu.

13. 7. — STROJNO VZDRŽEVANJE — KASTELIC — STROJNO VZDRŽEVANJE BELA — Razpravljali so o akcijskem programu za drugo polletje in menijo, da bi lahko z boljšim vzdrževanjem skrajšali zastoje na blumingu in v valjarni žice. Posredovali so predloge in dopolnila k 2., 3. in 7. točki akcijskega programa. Varnost dela mora biti stalno prisotna in je treba zato skrbeti, da bodo zaščitna sredstva pravilno in vedno uporabljena. Tudi orodje mora biti v redu.

V minulih dneh so se sestali člani številnih delovnih skupin v naši tovarni. Na vseh teh sestankih so obravnavali osnutek samoupravnega sporazuma o delitvi dohodka in osebnih dohodkov ter akcijske programe za svoje delovno področje (enota obrata). Sestanke so imeli v naslednjih delovnih skupinah:

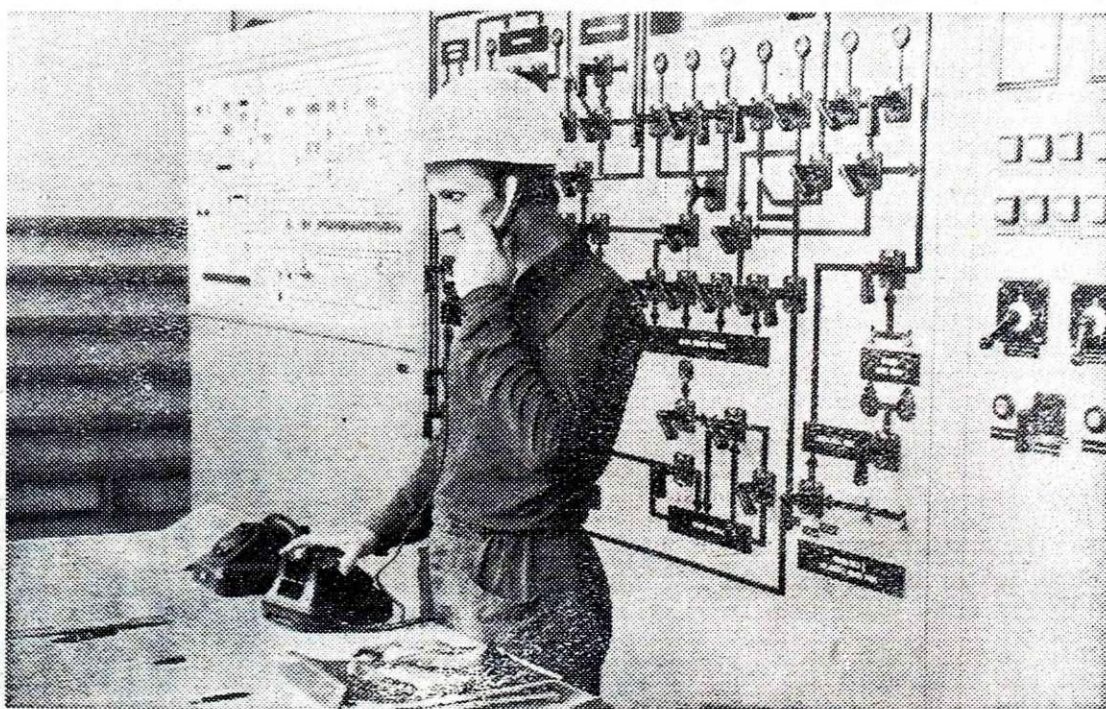
VALJARNA BELA: delovne skupine Vilman — valjarna žice, Miklič — bluming, štekel, Soklič — HOP, Koren — valjarna žice.

PREDELOVALNI OBRATI: delovne skupine Lipovšek — elektrooddelek, Resman — HVŽ — patentirnica, Bem — odprava izdelkov HVŽ, Janša — HVŽ — pocinkovalnica.

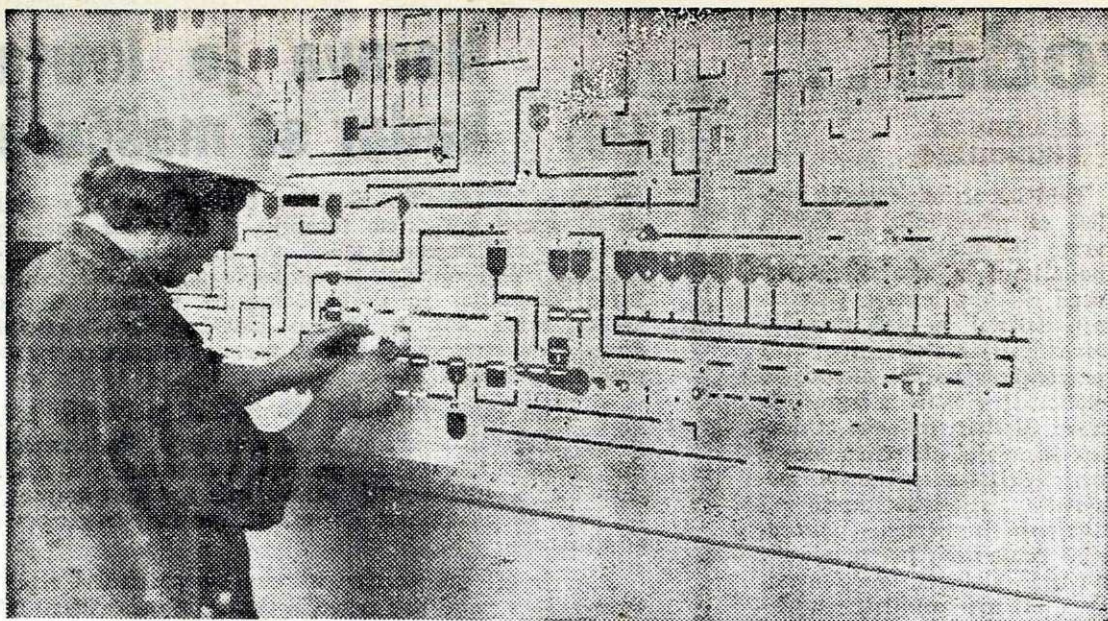
VEN IN ENERGIJSKI ODDELKI: delovne skupine Zalokar — elektroenergija, RTA — KER, RTA — RMR, Pintar, Preželj, Petrič — VEN Jesenice, Ravnihar — VEN — Jesenice.

OTK IN UPRAVNE SLUŽBE: delovne skupine: Gradišnik, Mežnar — OTK — KK, Benedičič — OTK Šamotarna, Prhaj — OTK — mehanska preizkuševalnica, Žnidar — OTK — glavni laboratorij, SEP — oddelek za organizacijo in študij dela.

Zaradi omejenega prostora v današnji številki ne moremo objaviti vseh delovnih skupin, ki so obravnavale akcijske programe in predlog samoupravnega sporazuma, za to bomo o njihovih sestankih poročali v naši prihodnji številki.

Komandni center nove aglomeracije

Komandni center v novi aglomeraciji

Uspešno polletje

programa, saj je le ta težnja realna za pridobivanje prave nacionalne samostojnosti. Tudi naša proizvodna dejavnost ne bo mogla biti le opazovalec, temveč bo morala postati neposredni oblikovalec te gospodarske politike. Naš delež bo tudi v prihodnje predvsem v zoževanju devizne porabe, postati pa bomo morali tudi realizatorji deviz. Izvoz bo torej z vsemi svojimi kvalitetskimi morali biti v izdatnejšem obsegu smer naše poslovne politike.

Rast proizvodnje spremlja inflacija

Poslovni rezultat dela našega celotnega podjetja, v prvem polletju letošnjega leta, lahko ocenimo kot uspešen. Res je, da smo z indeksom 107 pod republiškim povprečjem enoletne rasti fizičnega obsega industrijske proizvodnje, ki znaša 110,2, upoštevali pa je treba, da je povprečno število v slovenskih železarnah zaposlenih nespremenjeno, in težke pogoje dela ter poslovanja.

Celotno podjetje je od januarja do junija doseglo:

		Indeksi	
		načrt 1970	izvršitev 1971
— surovega železa	88.446 t	88	100
— surovega jekla	337.989 t	95	108
— skupne proizvodnje	1.050.814 t	97	104
— blagovne proizvodnje	276.375 t	97	107
— realizacije	993.491 mil.j. din	112	137
— izvoza z menjavo	3.380.014 \$	67	64

Povprečno število zaposlenih je znašalo 11.609, kar je na ravni povprečja prvega polletja 1970.

Uspeh je najbolj očiten v zbiru faktur prodanega blaga in storitev. Priznati moramo, da je največji del povečane realizacije učinek reguliranih cen, pomemben pa je tudi delež fizičnega povečanja proizvodnje in kvalitetnega strukturalnega premika izdelane blagovne proizvodnje, vpliv pa ima tudi znižanje prodaje v izvoz.

Velika deficitarnost v jeklu na našem tržišču ter ugodne cene doma, so železarne usmerjale na prodajo doma, zapostavljanje izvoza pa je šlo tako daleč, da je delež v realizaciji zdrknil na vsega 5%. Res je, da izvoz ni zadosti spodbujan, da na enako količino prodanega blaga

da manjši izkupiček, res pa je tudi, da radi pozabljamo na dobrine, ki nam jih daje v obliki ugodnih in zagotovljenih kreditov, likvidnih sredstev devizne udeležbe in ne nazadnje v obliki stikov s tehnološko in poslovno razvitim svetom.

Izvoz izboljšuje likvidnost

Delavski svet podjetja je že na svoji seji 17. maja t.l. opozoril na zaostajanje v tem delu gospodarskega načrta in zadolžil strokovna vodstva tovarn, da zamujeno do konca leta nadoknadimo. O tem sklepu sta razpravljala poslovni odbor in team direktorjev, ki ga sestavljajo generalni in glavni direktorji železarn, zato so že izoblikovane konkretne obveze in

izdelan načrt pospešenega izvoza do konca letošnjega leta. Da je ta načrt realen, nam dokazujejo naši dosednji nastopi na zunanjih tržiščih.

Karakteristično pri izvozu v vseh treh tovarnah je:

- pohvala inozemskih kupcev za kvaliteto izdelkov,
- nesolidnost pri dobavnih rokih.

Kvaliteta torej ni problem, problem je le skrb za pravočasno izvršitev sprejetih naročil. To velja tudi pri izvrševanju pogodbenih obveznosti do domačih kupcev, le da ti niso tako zahtevni. Ob večji prizadevnosti bi sigurno tudi to našo poslovno slabost odpravili. To nam kaže rast količine proizvodnje in povečana produktivnost, katere obenem najbolj plastično potrjuje delovni uspeh.

Produktivnost, merjena z blagovno proizvodnjo na zaposlenega, se je dvignila za 7%. Pri tem ni upoštevana strukturalna sprememba proizvodnje na vrednejše izdelke, kar pomeni, da je stvarna produktivnost še višja. V tem kriteriju smo presegli celo predvidevanje gospodarskega načrta, kar se na žalost ni zgodilo pri obsegu dosežene proizvodnje.

Nelikvidnost duši proizvodnjo

Delovni uspeh bi bil še večji in tudi gibanje po z gospodarskim načrtom začrtani dinamiki proizvodnje ne bi bilo neizvedljivo, če bi imeli normalno oskrbovanje s surovinami, gorivi in drugo energijo. Pet odstotni zaostanek v proizvodnji surovega jekla, ki je v glavnem posledica pomanjkanja likvidnih sredstev, ima svoj odraz v nižji skupni in blagovni proizvodnji, ki smo je dosegli le 97% gospodarskega načrta.

Težave s proizvodnjo jekla so bile vse polletje, pomanj-

kanje vložka pa je bilo najbolj kritično v drugem četrtletju. Poleg težav pri proizvodnji surovega železa na Jesenicah, kjer smo za celih 12% zaostali za načrtom, je neredno oskrbovanje s starim železom glavni razlog, da predvidene količine lastne proizvodnje nismo dosegli. Ker se tako hitro nismo mogli preorientirati na kompenziranje z nabavo polizdelkov gredic in slabov, je manjša proizvodnja gotovega blaga od gospodarskega načrta razumljiva.

V primerjavi z letošnjim prvim četrtletjem smo v surovem jeklu zaradi povedanih vzrokov celo padli od 169.457 na 168.532 ton ali za 0,55%, napredovali pa smo v drugih kriterijih proizvodnje.

V skupni proizvodnji smo od prvega na drugo četrtletje napredovali od 525.146 ton na 534.146 ton ali za 1,6%, v blagovni proizvodnji od 137.228 ton na 139.147 ton ali za 1,4%, v realizaciji od 457.186 mil.j. din na 536.305 milijonov din ali za celih 17%.

Tu je očiten premik cen, ki je po mehanizmu o prilagojevanju cen s pariteto na zahodno nemškem tržišču, sledil spremembi tečajev deviz in dinarja.

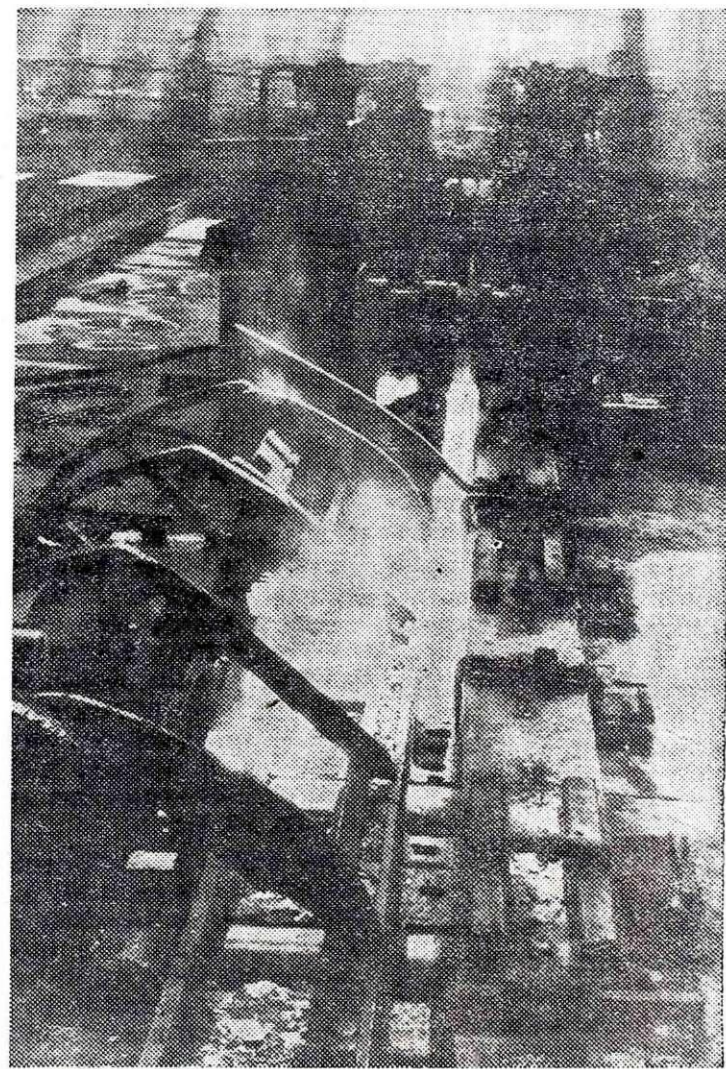
Uspeh posameznih železarn

Napredek v poslovanju je bil dosežen v vseh organizacijah združenega dela. V primerjavi z gospodarskim načrtom so dosegli:

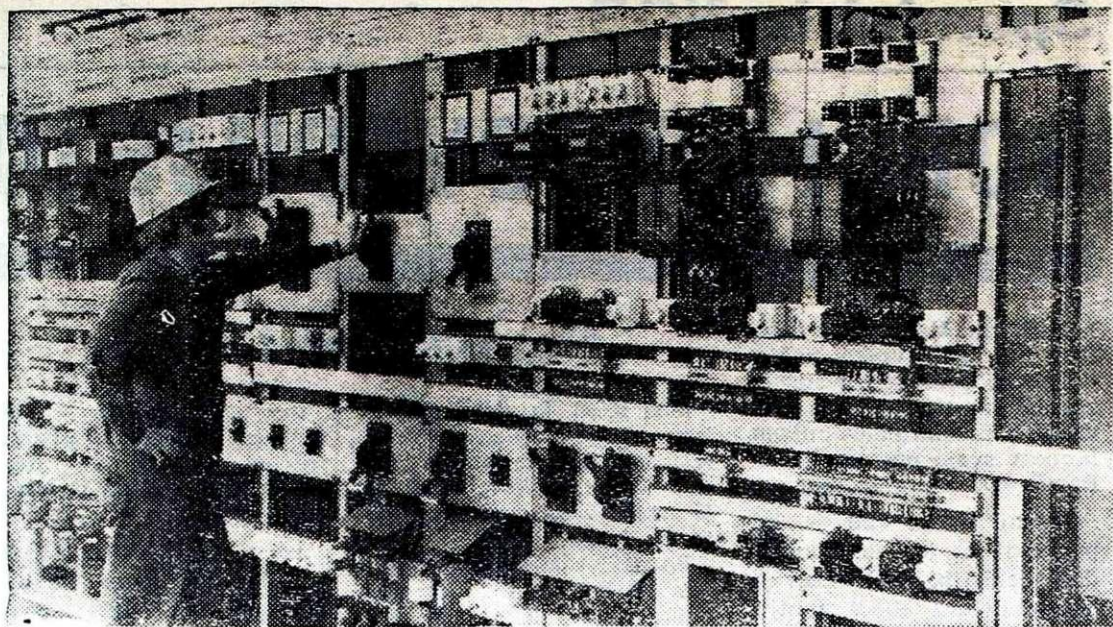
	Jesenice	%	Ravne	%	Štore	%
— surovo jeklo	t 233.923	93	85.600	100	18.406	98
— skupne proizvodnje	t 753.056	96	197.884	100	99.874	94
— blagovne proizvodnje	t 171.536	98	58.788	100	46.151	90
— realizacije	000 din 574.849	119	291.628	112	127.014	91
— izvoz z menjavo	v \$ 903.780	83	1.627.075	65	849.159	59
— število zaposlenih	5.642	98	3.657	98,4	2.310	100

Posamezne železarne so udeležene:

v	surovom jeklu	skupni proizvod.	blag. proiz.	realizaciji	izvozu
— Jesenice	69	71,9	62	58	26,8
— Ravne	25,4	18,7	21,4	29,3	48,2
— Štore	5,6	9,4	16,6	12,7	25

Valjarna žice na Beli

Razdelilna postaja v aglomeraciji

Na enega zapolnjenega so posamezne organizacije dale:

- Jesenice 16.700 din realizacije mesečno, — Ravne 13.600 din realizacije mesečno, — Štore 9.150 din realizacije mesečno.

Tudi na ta kazalec ima premik cen velik vpliv, zato se je produktivnost v realizaciji na zaposlenega v celotnem podjetju dvignila za celih 24 %.

Finančni rezultat

V I. polletju letošnjega leta se je občutno popravil tudi ekonomski položaj združenega podjetja. Ker je bilo zvišanje cen jekla spremljevano s povišanjem cen vložnega in ostalega reprodukcijskega materiala, energije in storitev, so sočasno hitrejši od fizične proizvodnje rasli tudi proizvodni stroški, zato je rast dohodka nižja od rasti realizacije. Iz periodičnega obračuna je razvidno, da je podjetje doseglo:

- celotnega dohodka 1.098,5 milijonov din, kar je v primerjavi s 1. polletjem 1970 129,6 %,

- materialni stroški so znašali 703,6 milijonov din, kar je v primerjavi s 1. polletjem 1970 130,8 %,

- amortizacija 73,4 milijone din, kar je v primerjavi s 1. polletjem 1970 151,5 odstotka,

- celotni poslovni stroški 824,8 milijonov din, kar je v primerjavi s 1. polletjem 1970 128,7 %,

- dohodek 273,7 milijonov din, kar je v primerjavi s 1. polletjem 1970 132,0 %,

- pogodbene in zakonske obveznosti 55,3 milijone din, kar je v primerjavi s 1. polletjem 1970 111,7 %,

- osebni dohodki 160 milijonov din, kar je v primerjavi s 1. polletjem 1970 122,3 odstotka,

- ostanek dohodka za sklade ali dobiček 58,4 milijonov din, kar je v primerjavi s 1. polletjem 1970 219,0 %.

Iz teh podatkov se vidi, da je ob rasti osebnih dohodkov rasla tudi akumulativnost.

Bruto akumulacija, to je amortizacija in dobiček, se je v primerjavi z istim obdobjem lanskega leta v celotnem podjetju dvignila od 75,1 na 131,9 milijonov din ali za 75,5 %.

Na žalost pa finančni položaj ni tako ugoden, kot ga kažejo navedeni podatki iz periodičnega obračuna. Splošna jugoslovanska nelikvidnost in naša prodajna usmeritev po liniji najmanjšega odpora, nas je privedla do tega, da je velik del proizvedenega in fakturiranega blaga ostal neplačan. Naše terjatve pri kupcih so se od 1. 1. do 30. 6. 1971 dvignile od 428,5 na 570,2 milij. din ali za celih 151,7 milijonov din, to je za 33,1 %. Razumljivo je, da so pri tem porastle tudi naše obveznosti do dobaviteljev, in sicer od 207,4 na 246,8 milijonov din ali za 18,9 %. Porastle so tudi vezave naših obratnih sredstev v zalogah od 282 na 344,8 milijonov din. Ob ugodnem finančnem rezultatu je zato podjetje v neprestanih težavah pri oskrbovanju s surovinami in pri izplačevanju osebnih dohodkov, ki so ob vstopu v drugo polletje dosegle kulminacijo. Rigorozno izterjevanje in preorientacija prodaje na boljše plačnike ter izvoz, bo zato pogoj našega normalnega poslovanja v prihodnje.

Rast dolgov naših kupcev in zalog, ki je zaradi rasti realizacije logična, po obsegu pa vendar znatno previšoka, ni bila kompenzirana s povečevanjem kreditov. Krediti so se od začetka leta dvignili od 393 milijonov na 421 milij. din ali za 8 %. Pomanjkanje denarnega dela obratnih sredstev je zaradi tega razumljivo. Podjetje se je s posebnim sanacijskim elaboratom obrnilo na upravni organ republiških skupnih rezerv s konstrukcijo ureditve obratnih sredstev v slovenskih železnarnah in s prošnjo, da rezerve pri tem sodelujejo. Naš interes je pridobivanje stalnih virov za obratna sredstva, kar je bilo s konverzijo enega dela kratkoročnih v dolgoročne kredite delno doseženo.

Rast akumulacije in prejemkov

Finančni rezultat se je popravil v vseh organizacijah združenega dela. Celotni dohodek je najbolj porastel, in sicer za 56,5 % v Štoreh, sledita Ravne za 35,2 % in Jesenice za 22 %. Vsi poslovni stroški so se le na Jesenicah dvignili manj od celotnega dohodka; porastli so za 19 %, na Ravnah za 38,2 % in v Štoreh zelo visoko za 74,2 %.

Amortizacija kot del sredstev, s katerimi razpolagajo železarne, je bila funkcionalno dvignjena v vseh treh organizacijah, in sicer na Jesenicah za 53,5 %, na Ravnah za 39,7 % in v Štoreh za 81,8 %.

Dohodek se je v primerjavi z istim obdobjem lani dvignil na Jesenicah za 35 %, na Ravnah za 27,6 % in v Štoreh za 90,1 %. Tako bruto akumulacija znaša v

- železarni Jesenice 80,5 milij. din ali proti 1. polletju 1970 205,3 %,

- železarni ravne 36,6 milij.

din ali proti 1. polletju 1970 137,4 %,

- železarni Štore 14,8 milij. din ali proti 1. polletju 1970 159 %.

Brez upoštevanja amortizacije smo dosegli naslednje stopnje akumulacije:

- v železarni Jesenice 5,22 odstotka,

- v železarni Ravne 5,1 odstotka in

- v železarni Štore 6,23 % ter

- v celotnem podjetju 5,3 %.

Akumulacijska stopnja se je proti lanskemu letu, ko je znašala 2,5 % več kot podvojila, zanimivo pa je, da se je med železarnami zelo izravnala. Porasla je na Jesenicah in v Štoreh, padla pa na Ravnah.

Poprečni mesečni osebni dohodki in celotni prejemki zaposlenih so se, razumljivo, dvignili v vseh organizacijah združenega dela. Znašali so v:

- železarni Jesenice 1.580 din, kar je 15 % več od poprečja 1970,

- železarni Ravne 1.657 din, kar je 19 % več od poprečja 1970,

- železarni Štore 1.573 din, kar je 17 % več od poprečja 1970.

S tem so se mesečni prejemki vseh v združenem podjetju zaposlenih dvignili od lani 1.368 din na 1.602 din ali za 17 %. Taka regulacija prejemkov, ki je sicer višja od fizičnega povišanja produktivnosti, je upravičena, saj je poznano, da so do sedaj relativno zaostajali. Šele letos so naši poprečni prejemki prešli mejo republiškega poprečja, ki je znašalo 1.513 din mesečno. Po uveljavitvi samoupravnih sporazumov moramo pričakovati, da se bodo v republiki razmerja v poprečnih prejemkih zaposlenih še bolj uredila.

Pri prikazanem poprečju prejemkov v železnarnah je treba upoštevati, da so preračunani na dejanski stalež zaposlenih. Za objektivnejšo

primerjavo bi morali upoštevati nadurno delo, ki kompenzira primanjkljaj delavcev za izvrševanje dosežene proizvodnje, kar bi pomenilo nižje dosežene poprečne osebne dohodke.

Prodaja za denar

Ob sklenitvi razmišljanja o poslovanju lahko ugotovimo naslednje značilnosti:

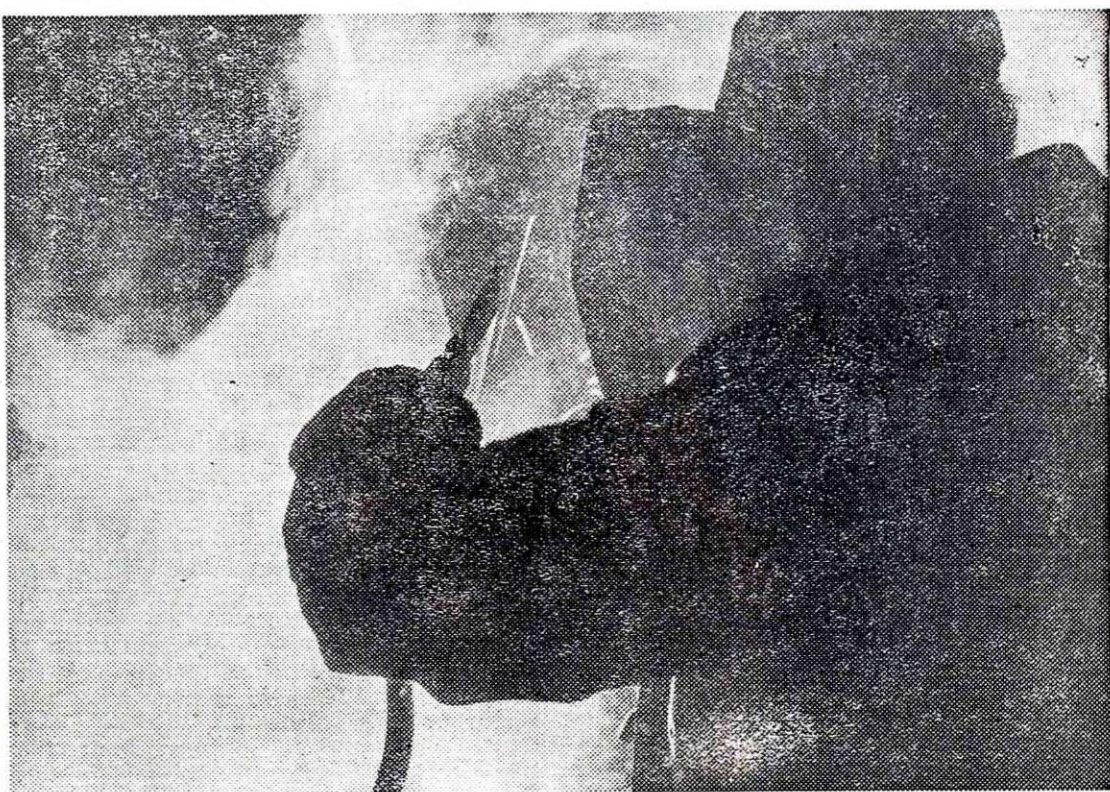
Slovenske železarne so v I. polletju uspešno in z ugodno stopnjo rasti dvignile proizvodnjo. Regulacija cen je ob izboljšanih fizičnih dosežkih kljub inflaciji, ki nenormalno dviguje poslovne stroške, omogočila visoko stopnjo rasti celotnega dohodka in ugodno vplivala na dohodek podjetja.

Železarne so poleg ugodnega oblikovanja osebnih dohodkov povečala donosnost in bruto akumulacijo, to je dobiček, povečan za amortizacijo, dvignile od 8 % lani na 12 %.

Kljub ugodno v periodičnem obračunu ugotovljenem rezultatu se slovenske železarne zaradi visokih in težko izterljivih dolgov kupcev nahajajo v težkem finančnem položaju — nesolventnosti, ki neposredno zavira optimalno izkoriščanje proizvodnih zmogljivosti.

Smo na začetku drugega polletja, zato je čas, da se na podlagi izkušenj orientiramo tako, da ne bomo ob času obračuna osebnih prejemkov v strahu, da ne bomo prišli do potrebnega denarja in da se ne bomo tresli, kdaj nam bo neki dobavitelj ustavil dobavo potrebnih surovin. Politika prodaje in taka tržna orientacija, ki nam bo, četudi po težji poti, povečala priliv likvidnih sredstev, je pri tem najvažnejša.

Uspeh prvega polletja nam daje smelost, da bomo tudi po težji poti stabilizacijskih ovir uspešno nadaljevali naše poslovno napredovanje.

Sodelavec — varilec v konstrukcijski delavnici

Zgorel je most v Žirovnici

V soboto sem obiskal strica, ki je že sivih las, a se še spominja težkih dni druge svetovne vojne. Opisal mi je dogodek, ki mu je še posebno ostal v spominu.

Bilo je v tovarni na Jesenicah. K meni je stopil sodelavec in mi je pošepetal: »Opravljeno!« Razumel sem. Partizani so porušili most v bližini Žirovnice. Določen sem bil da pogledam, če je most uničen do kraja. Pojedel sem malo tobaka, da sem začel bruhati in tako sem dobil dovoljenje za izhod med policijsko uro. Šel sem domov. Med potjo sem razmišljal, kako se moram obnašati. Onkraj porušenega

mostu je bilo polno Nemcev s čemernimi obrazi. Ponekod je še gorelo in kak tram je še padel v reko. Ker je bila policijska ura, me je neki oficir pogledal, a pokazal sem mu dovolilnico. Še enkrat me je ošabno in neusmiljeno pogledal ter me spustil dalje. Kolo sem pustil pri kmetu, nato pa sem šel čez Završnico, kjer sem se do solz nasmejal, saj sem Nemce pošteno pretental.

Toda maščevali so se nad tridesetim nedolžnimi ljudmi, ki so jih naslednji dan ustrelili pod porušnim mostom.

Andrej Baloh, 7. b
osn. šola Žirovnica

Spomenik trem kurirjem

Moj stric Janez je bil še zelo mlad, ko so ga ponoči Nemci vzeli in poslali v Nemčijo na vojaške vaje. Po nekaj mesecih so ga poslali na bojišče v Rusijo. Leto dni je bil na fronti in je mnogo pretrpel. Ko mu je umrla mama, je dobil dovoljenje, da se vrne domov. Teden dni se je vozil z vlakom in prišel domov ves preplašen in utrujen. Doma jim je pripovedoval o grozotah vojne v Rusiji

in na Poljskem. Sklenil je, da se v Rusijo ne vrne nikoli več. Dobil je stik s partizani in se zmenil z njimi, da ga pridejo iskat, saj bi tako prikril Nemcem, da je prostovoljec. Z mojo mamico sta odšla v poznih večernih urah na pokopališče, na grob svoje mame. Kmalu sta prišla dva partizana in odšel je z njima. Ker so mu bili poznani vsi domači gozdovi in vasi v dolini, so ga dodelili

Spomini iz NOB

BORCI PRIPOVEDUJEJO

h kurirjem. Vestno in z veseljem je hodil vsako noč v dolino po podatke o nemških zasedah, zjutraj pa se je spet vračal s polnim nahrbtnikom hrane v svojo postojanko na Rovtih pod zabreško planino.

Komaj mesec dni je bil partizan, ko je bila napovedana velika hajka Nemcev in belogradistov. Mladi fantje, deset jih je bilo, so brezskrbno zaspali, le eden je stražil nekje pod kočo. V zgodnjih jutranjih urah so Nemci obkolili kočo. Moj stric in še dva partizana so uspeli zbežati v gozd. Toda padli so naravnost v roke Nemcem. Kočo so Nemci potem zažgali, hrano pa so morali ti trije ujeti partizani odnesti v dolino. Zasliševali so jih in hoteli izvedeti, kje je štab in ker niso nič povedali, so jih odpeljali nazaj v gozd in jih ustrelili.

Moj stric še ni bil star 13 let, ko je dal življenje za svobodo.

Mojca Matič, 5. a
osn. šola Žirovnica

Partizanski kurir

Med NOB je dobil Zupan Ignac zaupno nalogo kurirja. Njegova pot je vodila čez obe Savi v Cerkno. Plazil se je mimo zased in nalogo je vselej dobro opravil.

Po neki zelo uspešni akciji mu je komandant dal dva dni dopusta, da gre k svojemu bratu na Selo po novo obleko in perilo.

Ko je hodil po Rebru proti Selu, ga je po naključju dobila sovražna zaseda. Zadel ga je strel v nogo. Bil je ranjen, zato se ni mogel braniti. Pobili so ga na tla in puškino kopito je dokončalo njegovo življenje. Nemci so truplo zavlekli v grmovje in niso nikomur nič povedali.

Čez nekaj dni ga je našel vaški pastir. Tam so se zbrali vaščani, a trupla niso prepoznali. Prepoznal ga je le moj oče.

Pri mizarju so naročili krsto. Položili so ga vanjo in ker ga Nemci niso pustili pokopati na pokopališču, so ga pokopali kar na mestu, kjer je padel.

Med NOB je padlo mnogo ljudi, med njimi tudi Ignac Zupan, ki je žrtvoval svoje mlado življenje za to zlato svobodo, ki jo sedaj uživamo mi.

Franci Zupan, 5. a
osn. šola Žirovnica

Nekaj utrinkov iz NOB

Bilo je lepega poletnega dne. Ozračje je bilo mirno, le nekaj belih oblakov se je podilo po sinjem nebu. Skozi goste grmičevje, po skritih poteh, pa je četa prekaljenih borcev vodila sto novincev.

Le-ti so se morali javiti čez dva dni v partizanski postojanko, ki je bila v gozdovih Banjščice.

Skupina je hodila skoraj noč in dan ter tako brez večjih nezdob ob pravem času

Tomaž Iskra

(9)

Vtisi iz ZSSR

Menda je bilo zadnji večer, ko sem se z neko tovarišico vračal iz centra mesta — Rdečega trga — proti našemu hotelu. Vsešla sva se v napačen avtobus, ki naju je pripeljal čisto na drugi konec mesta. Ugotovila sva, da imava oba skupaj samo še po pet kopejk, to pa ravno zadostuje še za eno vožnjo z avtobusom ali metrojem. Če še enkrat zaideva v kakšno drugo smer, bo hudimano dolgčas ob tem času, ko na cesti ni žive duše. Medtem ko sem zijal v zemljevid in skušal ugotoviti kje pravzaprav sva, je tovarišico prijel paničen strah. Pravzaprav ni bil to strah, to je že mejilo na histerijo. Pa ni bilo drugega treba, kot samo vprašati nekega mimoidočega kate-traste avtobusa pelje v smeri hotela Ukraina.

Naslednji dan, zadnji dan našega bivanja v Moskvi, smo si ogledali še Kremelj-

ski dvorec, Palačo orožja in Leninov mavzolej.

Kremelj je največji spomenik ruske in svetovne arhitekture, je še vedno ena najlepših srednjeveških trdnjav, ki stoji prav v središču Moskve, je srce mesta, lahko rečemo tudi Sovjetske zveze. Majhno leseno trdnjavo so zgradili prav na istem mestu že v 12. stoletju. Nekajkrat so jo obnovili in razširili, koncem 15. stoletja pa so jo obdali s 16 metrov visokimi utrditvami, ki so do danes popolnoma ohranjene. Obzidje je dolgo 2,5 kilometra, vmes pa je kar 20 trdnjavskih stolpov. Vse to obkroža lepe stavbe, zgrajene v 15. in 16. stoletju. V sosesčini vitkih stolpov kremeljske trdnjave so še tri izredno lepe cerkve »Blagoveščenski sabor«, »Uspenski sabor« in »Arhangeljski sabor«, vse pa prekaša pozlačena kupola cerkve Ivana Velikega, visoka 80

metrov. Med zidovjem Arhangeljske cerkve, ki je bila do 18. stoletja grobnica ruskih knezov in carjev, je še danes 49 grobov znanih osebnosti ruske zgodovine: Ivana III, Ivana Velikega, Vasilija Slepega in drugih.

Skozi vrata Spaskega stolpa pridemo na Rdeči trg, ki je bil ob koncu 15. stoletja središče moskovskega predmestja. Na stolpu Spaskega je tudi znana kremeljska ura. Melodično bitje te ure prenaša moskovska radijska postaja po vsem svetu. Kdo ne pozna Rdečega trga? Tu so bili zadnji boji revolucije, na tem trgu odmevajo strumni koraki v prvomajskih paradah, tu Moskovčani triumfalno sprejemajo svoje heroje moderne dobe — kozmonavte.

V bližini Spaskega stolpa ob robu Rdečega trga, stoji cerkev Vasilija Blaženega. Zgradili so jo po naročilu Ivana Groznega v 16. stoletju, v čast zmage nad Mongoli. Ta cerkev vzbuja izredno občudovanje vsakega obiskovalca. Ob pogledu na to resnično ustvarjalno fantazijo človeku zastane diha. To je arhitektura, prava galerija oblik in barv. Prav gotovo sodi ta cerkev med vrhunska dela srednjeveške arhitekture.

Svoj živ dan nisem videl tako dolge vrste, kot pa takrat, ko smo čakali na ogled Leninovega mavzoleja, ki je v neposredni bližini kremeljskega obzidja. In tista vrsta je disciplinirano stala, se počasi pomikala naprej, tako, da smo čez kakšno uro in pol že stali pred samim sarkofagom velikega revolucionarja in vodjo prve socialistične revolucije na svetu.

Sarkofag je iz posebne vrste stekla, okoli njega nepremično stojijo oficirji in truplo Vladimirja Iliča Lenina se dokaj dobro vidi. Pomikali smo se potem še po samem kremeljskem obzidju, kjer so grobnice znanih voditeljev revolucije ter partijskih voditeljev. Zadnje ime v kremeljskem zidu je bilo ime kozmonavta Jurija Gagarina. Zanimivo je bilo tudi videti

na
tajšnje
ko
pami, z
tisvečer
mo od
šne slu

izani
strez be
nom odš
tra hod
so prišli

aj se
neakova
merence
kopodo
re Borci
ligovico,
burelko o
sokosili

izanu,
bopoved
lje rešila
ima hri
ga zave
neazgrnil
inset lu
dan je b
soje v tis
drzene. I
primil, č
lema sit
s luknjar

er se j
smi mra
namljo. V
na za pr
cij Komar
ga bi je
kriji po
Nosestvu
skška že
sem kriš
šči soli z
loso se
mola.

mavo stra
izim par
razli po
kala si zd
valako be
poku.

Pa orož
lačožja, n
pa zlata,
tovabinov
kalk drag
priljive v
sali kopja

MOSKVA nas je očarala z brezštevilnimi kulturnimi spomeniki

na cilj. Komandant
njega, bataljona je
ta ko so prišli starejši
pani, zapovedal, da se še
tis večer vrnejo. S seboj
mo odnesti arhiv obve-
ščne službe.

izani so kljub utruje-
stirz besed sprejeli dolž-
no in odšli. Spet so nepre-
trga hodili. Naslednji dan
so prišli na breg Save.

aj se je zgodilo nekaj
neakovanega. Eden iz-
merencev je izdal, kje in
kako bodo partizani prečkali
reko. Borci so jo že prebred-
li, vico, ko so iz nemških
borilk odjeknili rafali, ki
so kosili tri borce.

izanu, ki mi je to zgod-
bo povedoval, pa je živ-
lje rešila odeja. Le-to je
imela hrbtnu. Ko jo je v
goli zavetju smrečja kas-
ne razgrnil, je imela sedem-
indset lukenj. Povedal je,
da je bilo odeje žal, saj
so v tistih časih več kot
drzene. Nato pa je smeje
priznal, da je bilo boljše
ležna sitasti odeji kot pa
s luknjanim hrbtnom.

Vr se je lovil v vrhove
smraka, se je spuščal
nanjo. V štabu so kovali
naza prehranjevalno ak-
cijo. Komandant je predla-
gal, bi jo izvedli na neki
kni pod Karavankami.
Nasestvu je gospodarila
skoka ženska, ki kljub
seem križem še ni dala
šče soli za partizane. Od-
ločilo se torej, da ji vz-
me rola.

Vsa akcija bi sicer kratko
in lahko potekala, če ne bi
imela gospodarica zelo hude-
ga psa. Le-ta je pred svojo
kečo tako vladal, da se je
malokdo upal približati hiši.

Že znani borec se je sku-
paj s svojim tovarišem javil
za to akcijo. Za vsak primer
je s seboj vzel kos klobase.
Morda bi se pa pes le na ta
način zamotil, kajti žival se
mu je smilila. Ne bi je rad
streljal.

Prišla sta do vrtnih vrat.
Tedad ju je opazil Sultan.
Brž sta napolnila puški. Pes
je začutil, da se mu bliža ne-
varnost. Samo rahlo je za-
cvilil in se zavlekel v pasjico.
Ko sta partizana z naperjeni-
ma puškama šla mimo, se je
le še bolj stisnil v kot in pre-
plašeno gledal ven.

Zdelo se jima je, da je ko-
mandant preveč govoril o
hudem psu, da o njegovi na-
padalnosti niti sledu ni bilo.

Stekla sta v hlev, kjer se
je košatil lepi vol. Brž sta ga
odvezala, skoraj brez težav
sta ga odpeljala.

Res je spet plaho gledal,
kako je vol koračil mimo hi-
šice. Ko pa sta bila partiza-
na z volom že kakih sto me-
trov dalje, je začel besno la-
jati. A preden je gospodarica
dounela, da v hlevu ni več
vola, sta bila partizana z
njim že daleč.

(se nadaljuje)

Saška Šabec, 8. č.
osn. šola Tone Čufar

mevo straže. Soldati so z
izjem paradnim korakom
razli po granitnih koc-
kala si zdaj zdaj pričako-
vala bo katera sfrčala
poku.

Pa orožja ni samo pa-
lačboja, marveč predvsem
palčlata, srebra, diaman-
tov binov in kaj vem še
kaki dragih kamnov ne-
prejive vrednosti. Puške,
sablj kopja, oklepi razstav-

Ijeno iz prejšnjih stoletij, so
sicer nameščene v prvi soba-
ni, v ostalih pa si lahko vi-
deli nakit vseh vrst od prsta-
nov, uhanov, kraljevskih pla-
ščev pa do raznih kron, pre-
stolov, kočij in drugih
rekvizitov vseh časov. Vse to
čuvajo elektronske varnostne
naprave poleg železnih vrat
in dveh vojakov z avtomati.

Med kremeljskimi poslopji
je tu še spomenik V. I. Leni-
na ves v cvetju, obkrožajo pa
ga tudi smreke in zelene
travnate površine. Nedaleč
stran je še velikianski zvon
imenovan Car — zvon in ve-
likanski top imenovan Car
— top. Nohena od teh na-
prav ni služila svojemu na-
menu, zdaj služi le za ogled.
Do odhoda iz Rusije nas je
ločilo še nekaj ur. To je bil
ravno primeren čas, da po-
beremo šila in kopita in se
popoldne pripravimo za polot
proti domovini. Vse skupaj
je dokaj hitro minilo, komaj
si se dvakrat obrnil pa je
minilo osem dni. Vozilo nas
je letalo TU 134a, nekaj ted-
nov kasneje je isto letalo
tragično končalo na Krku.

Morda bi dodal samo še to
zanimivost, da sem iz Brni-
kov potoval približno toliko
časa po nedni zvezi do Jese-
nic, kot iz Moskve do Brni-
kov — takrat je bila na cesti
že grška ...

KONEC

»Deklina nesrečna! ji je vrgel v lice in se obrnil
stran od nje. A koj se je zasukal nazaj in glas mu je
trepetal, ko ji je dejal:

»Vstani!«

In ko je vstala, ji je prikemnil stol.

»Sedi!«

Dekle je sedlo, pa zajokalo vnovič. Župnik je me-
nil z velikimi koraki sobo in grčal sam vase, kakor
bi tam zadaj za Razorjem in Prisanom grmelo. In
spet se je obrnil v dekle:

»Od kdaj?«

Pa se je zasukal nazaj, kakor da ga prav nič ne
briga odgovor Lize, ki je polglasno izdala:

»Pet mesecev.«

In si je pritisnila robc na usta, da ne bi joka
pognala v krik.

Župnik je stal pri oknu, zabobnal s prsti po ši-
pah, pa nakrat zamahnil za muho in jo zalučil po
tleh:

»Golazen nemarna!«

Dekle je splašeno dvignilo oči v duhovnega go-
spoda, ki si je z robcem brisal dlan in stopil vnovič
z velikimi koraki po sobi. Enakomerno so peli nje-
govi koraki, vmes je tiktakala ura in zdaj zdaj je
tišino prekinil pridružen dekletov vzdih.

Postal je nakrat pred njo, si prekrizal roke na
prsih, podprl desno v levo dlan, si šel z ukrivljenim
kazalcem pod nos, da je lahko naslonil glavo, in
dejtal:

»Pa zdaj?«

Dekle mu je vedelo, kaj bi. Omahnilo je z glavo v
robc in vnovič zahtelo.

»Prej bi se bila kisala, pa me greha delala, bi pa
zdaj ne bilo tega. Ti je bilo treba?«

Dekle mu je splašeno seglo v besedo in rdečica
ji je planila v lice:

»Rada se imava!«

»Taka ljubezen mi prida! Satan vama jo je dal, ne
Bog! Ti bo zdaj morda hudoba pomagala?« je vzklik
in se strmo okrenil.

Slavko Savinšek

Geče

(6)

»Gospod!« je zaprosilo dekle in zajokalo.

»Sem mar dejal, da ti jaz ne bom?« Stopil je zo-
pet po izbi, sunil z nogo stol k mizi in čez čas dejal,
stopivši predno:

»Samo dej mi, kje naj staremu pridem blizu!«

In ko so obupano pogledale vanj dekletove oči,
vse v solzah, uboge, neboljene, ki so se jim poznale
prečute noči, polne kesanja, je zavrelo v njem in iz
njega, da je udaril s stisnjeno pestjo v mizo:

»Vršan je nor!«

Stopil je zopet v korak in vedno bolj hitel; na
čelo pa so mu stopile potne kaplje in prsti so mu
posegli v žep in oprijeli križ na molku. Suknja je
opletala in ga bila po kolenih, ko je hitel gor in
dol. Globoko je dihal in rdel v obraz ter tiščal vkup
zobe.

»Ali kaj moliš, dekle?« se je nenadoma ustavil
pred Lizo, ki so se ji posušile solze v očeh in ji je
pogled sijal kakor izprana gora v bleščavi opoldan-
skega solnca, da je župnik strme pogledal vanjo.

»Vse noči prejočem, gospod!«

»Nisem vprašal, ali se cmeriš; ali moliš, sem ba-
ral!«

»Molim, molim, pa nič ne pomaga!«

»Še to! Viš, vere nimaš, vere, zato te je premamila
satan! Z ustnicami giblješ, jagode prebiraš na mol-
ku, pri tem pa na potegona misliš golenega, ki te je
speljal, neprimdež! Vere nimaš! Vera gore prestavlja,
pa bi norega Vršana ne!«

In ko je videl, da se znova zbirajo solze v dekli-
čevih očeh, je mehkeje dodal:

»Moli, dekle, moli in prosil Boga, da se te usmili
in ti odpusti! Si slišala v nedeljo na lesi: prosite in
se vam dalo, iščite in boste našli, trkajte in se vam
bo odprlo. — Pa ne jecaj samo z jezikom, s sroem
zakriči v Boga, pa ti bo dal, slišiš! Je že mnogim,
še več kot tebi! Tebi zdaj samo križ, a drugo še
pride. Sama si kriva, ker nisi poslušala Boga v

srcu. Moli, dekle, moli, vse noči na kolenih prekleči
in vpij v nebesa, da starega Vršana zmehčamo, grčo
krotinčasto!«

Tako je govoril, se globoko oddahnil, ko je do-
govoril in stopil h klečalnici ter uprl oči v Križa-
nega. Iz srca mu je v lice gorelo, iz lica v besedo in
beseda v njega: da bi ubogemu, splašenemu, greš-
nemu otroku dal od svoje milosti in njemu, da bi
znan omehčati Vršanovo grčo, ki jo obdeluje že pet
mesecev, pa ji ne more do živega.

Dolgo je tako stal župnik Mihael. Ko se je obr-
nil, je Liza stala za njim s sklenjenimi rokami, tudi
strmela v Križanega, po obrazu pa so ji lile solze.

»Liza,« ji je tiše dejal gospod župnik, »si se spo-
korila?«

»Sem, gospod! Saj veste!«

»Ti, da Klemen mir od takrat?«

»Da, gospod!«

»Samo poskusi naj, preden nista moža in žena,
pa ne mignem z mezinem za vaju!«

Liza je zagorela v lica.

»Kaj pa mati in oče, dekle?«

»Oče ne vedo še nič, gospod.«

»Pa mati?«

»Vedo in so hudi!«

»Se nase naj bo huda, oči naj si izpraska, ki niso
videle, dokler je bil še čas! Povem ji, ko mi pride
v pest! In Klemenu tudi, da me bo pomnil. Golenec
goleni, grčavi! Kakor stari je, vedno svojo tišči!
Zdaj jo je utiščal!«

Liza je stopila proti vratom.

»Počakaj! — Očetu povej vse!«

»Ne upam! Ubijajo me!«

»Taki ste vsi! Najprej ničesar ne vidite, kakor
žival ste tjavendan in za zlom tiščite; ko pa zlo
pride, planete drug nad drugega in se pobijate, grče
nemarne, grčaste! — Jaz pa naj ravnam in gladim
in iščem in mirim, ko bi vas najrajši z bičem, ker
si ne daste blizu ne zlepa ne zgrda! — Boš povedala
očetu?«

»Ne upam, gospod!« vztrepeta dekle.

»Reci materi, naj povedo, boš?«

»Bom!«

»Samo glej, da stari Vršan ne zve, dokler mu jaz
ne povem, razumeš!«

»Hvaljen ...«

»Počakaj! — Daj, reci Klemenu, da mi nima žu-
gniti ni ene besede staremu, dokler ne govorim z
njim jaz. Si razumela? Drugače se pobijeta, ihti
ihtavi! — Pa ne obešaj se mu okrog vratu, nemar-
nica, ko mu boš pravila in ne postajaj z njim kakor
da je garjev se ga ogibaj!«

Dekle prikima.

»Pa moli, dekle! Liza, moli, moli!«

Pogledal ji je v oči, da jo je do duše presunilo.

»Zdaj pojdi! Pa oči si v veži obrisi, da ne bo ves
Borovec vedel, kako si se v farovžu cmerila! — Na
veke!«

Tiho so se zaprla vrata za Lizo, ki si je res v veži
obrisala lica in oči, si potegnila ruto v čelo in
odhitela kar skozi župnikov vrt za kaplanijo zadaj
doli čez travnik in ob Savi gori zavila v Podsmrečje.

Župnik pa je pokleknil pred razpelo in molil,
molil ter se z Bogom vojskoval za dušo Lizino in
Klemenovo ter za grčo, starega Vršana, da bi mu
dal Bog milost prave pameti.

Ko je v molitvi spoznal, da ga Bog skuša, da pa
mu bo nazadnje naklonil svojo milost, je župnik
Mihael vstal, pokrnil črn klobuk, zgrabil brevir ter
hotel na vrt, da se spreleti in iz sebe izžene vihiro,
kar je je bilo še iz molitve ostalo. Odprl je duri
in stopil v vežo, ko se isti hip odpro vrata iz kuhin-
je in v vežo stopi Vršanova Mana. Oba se strme
pogledata. Mana se nehoti umakne za korak, potem
še le pozdravi:

»Hvaljen Jezus!«

»Na veke, Mana! Stopi malo k meni!«

Župnik ji odpre izbo, da gre mimo njega in ji v
sobi ponudi stol:

»Sedi, pa malo počakaj! Pridem takoj!«

Odide in plane z velikimi koraki v kuhinjo, kjer
vrata za seboj zapre.

»Kaj sta imeli z Mano?« kratko vraša kuharico.

»Maslo je prinesla,« zajeca postarana kuharica
ter postrani pogleda duhovnega gospoda, shuteč, da
je nevihta v hiši.

»Nisem vprašal za maslo; kaj sta imeli, sem ba-
ral!«

»Mana je dejala, da je Liza pri Vas in da je
prišla, ker ...«

»Ker?« plane župnik.

»Ker je ... taka ... no ...« jeca kuharica.

»Babe nemarno gobezdave, kolikokrat sem ti že
dejala, a?«

Župnik je bled v lice in kuharica slutila, da bo
zdaj hudo.

Iz skupščine občine Jesenice

V okviru praznovanja občinskega praznika bo v soboto, 31. julija dopoldne v dvorani gledališča Tone Čufar na Jesenicah ob 8. uri najprej delovna seja obeh zborov skupščine občine, nato

pa ob 10. uri še slavnostni del seje, na katero so povabili tudi predstavnike podjetij in organizacij. V delovnem delu seje bodo razpravljali najprej o poročilu o poslovanju Stanovanjskega podjet-

ja Jesenice v lanskem letu, razpravljali in sklepali o družbenem dogovoru o usmerjanju, štipendiranju in kreditiranju učencev in študentov ter o nekaterih zemljiških oziroma lastninskih zadevah.

V slavnostnem delu seje pa bo ob prazniku govoril predsednik skupščine občine Jesenice Franc Žvan, nato pa bodo podelili Čufarjeve in Gregorčičeve plakete zaslužnim kulturnim in športnim delavcem, nadalje odlikovanja rezervnim vojaškim starešinam in pohvalo teritorialni enoti 4. bataljona Jeseniško-bohinjskega odreda.

Kot kažejo trenutni podatki bo letošnja turistična sezona tudi v naši občini rekordna. V prvem polletju letošnjega leta so v hotelih, počitniških domovih, planinskih domovih in pri zasebnikih zabeležili 39.597 domačih in tujih gostov, kar je za skoraj 3000 več kot v enakem obdobju lanskega leta. Tudi število nočitev se je povečalo približno za 11 tisoč, tako da so jih letos zabeležili že 132.268. Pomembno je to, da se je povečalo število domačih in tujih gostov. Kot kaže število gostov in število prenočitev so se gostje v poprečju zadrževali pri nas nekaj več kot tri dni, kar pomeni, da je za našo občino velikega pomena še vedno prehodni turizem.

Maja je bil v Sloveniji povprečni osebni dohodek zaposlenega 1580 dinarjev s tem, da je bil v gospodarstvu 1529 dinarjev in v negospodarstvu 1876 dinarjev. Po podatkih so se osebni dohodki v Sloveniji v prvih petih mesecih letošnjega leta povečali za 12 %.

V naši občini so v prvih štirih mesecih znašali povprečni osebni dohodki zaposlenih 1480 dinarjev, od tega v gospodarstvu 1464 dinarjev in v negospodarstvu 1617 dinarjev. Osebni dohodki so se v poprečju povečali za 23 %. V gospodarstvu so v naši občini najbolj povečali osebne dohodke v obrti (za 36 %), v negospodarstvu pa v prosveti in kulturi, kjer so imeli lani dosti nizke osebne dohodke (za 35 %). V železarni so osebne dohodke od lanskega leta dvignili na 1330 dinarjev ali za 18,8 %. Najnižje osebne dohodke imajo po podatkih statističnih služb Slovenije zaposleni v tekstilni industriji.

Zanimiv je še podatek, da se je število zaposlenih v prvih štirih mesecih letošnjega leta povečalo za 1,1 %, tako da je trenutno v naši občini 11.994 zaposlenih.

L. T.

Ob dnevu vstaje proslava na Stolu

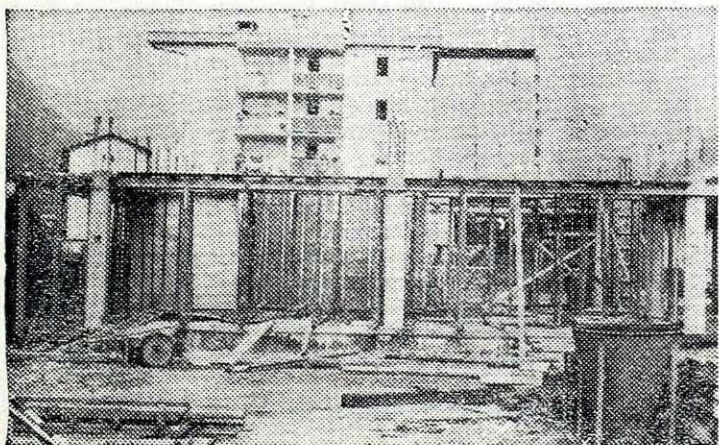
Krajevni odbor Zveze združenj borcev NOV in Planinsko društvo Javornik — Koroška Bela, sta tudi letos ob dnevu vstaje organizirala spominski pohod na Stol. Točno ob 10.30 uri se je v meglenem vremenu ob spominski plošči Jožetu Kodru, ki je padel v partizanski februarški bitki leta 1942 z Nemci, zbralo okrog 80 ljudi od pionirjev do prvoborcev in borcev ter aktivistov in ostalih občanov. Med udeleženci so bil celo štirje Francozi in nekaj Avstrijcev, ki so z izredno pieteto spremljali proslavo. Spominski govor je imel predsednik krajevnega odbora ZZB NOV Javornik — Koroška Bela France Trevn, Franci Tušar, član javorškiške Svobode pa je zavolno recitiral dve pesmi. Po izstrelitvi salve, ki so jo izvedli pripadniki JLA

in položitvi venca, je bila skromna, vendar pristrčna proslava formalno končana. Nepričakovano pa se je spontano zbralo nekaj udeležencev — borcev in aktivistov, ki so zapeli nekaj partizanskih pesmi, ki so na grebenu Stola, 2.193 m visoko, čeprav neorganizirano, izzvenele še prav posebno občuteno.

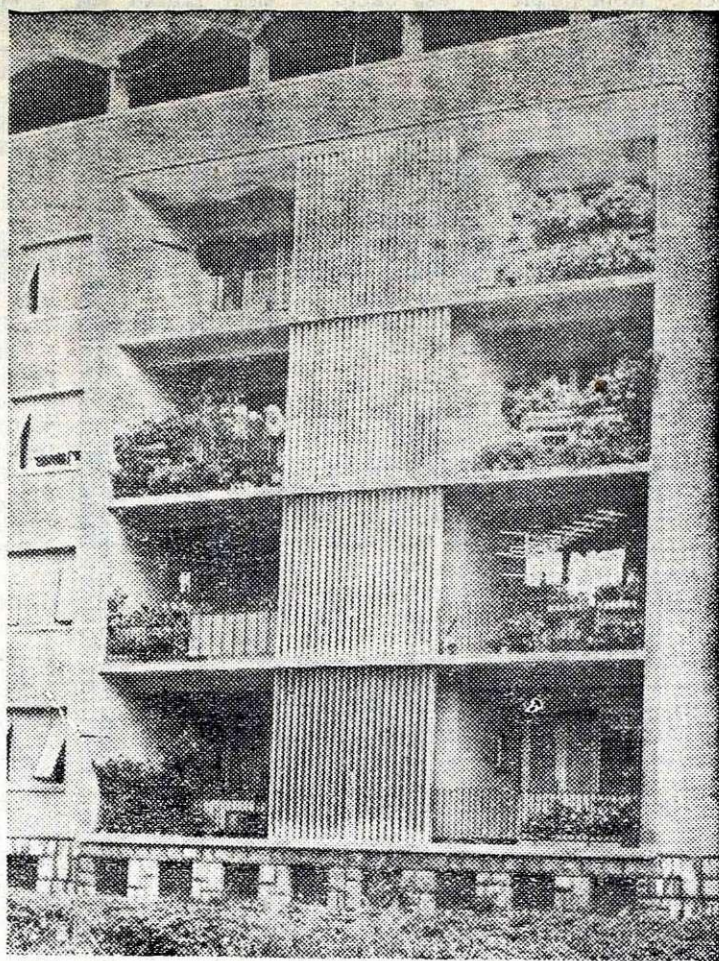
Spominski pohod na Stol ob dnevu vstaje postaja že tradicija in prav bi bilo, da bi pohodu v bodoče posvetili več resnih organizacijskih priprav in tudi večjo propagando in povezavo z vsemi Planinskimi društvi v občini ter z ostalimi organizacijami. Letos namreč kljub v razpisu objavljenim vodičem, ob napovedanem času na zbornem mestu ni bilo niti vodičev, niti nikogar od organizatorjev.

Gradnja novega poslopja za otroško varstveno ustanovo na Plavžu počasi a vztrajno napreduje. Kot vidimo na sliki sedaj zgradbo pokrivajo. Kot smo že poročali, bo v njej prostora za 160 varovancev in 20 dojenčkov. Pri SGP Sava računajo, da bo do zime nared. S tem se bo odpravila prenatrpanost v sedanji zgradbi, ki tudi funkcionalno ni ustrezala. B.

Vzhodno od pred nekaj meseci zgrajenega stolpiča pri samopostrežni trgovini Rožca na Plavžu, delavci SGP Sava grade še eno prav tako poslovno stanovanjsko zgradbo. V njej bo v gornjih štirih poslopih 16 stanovanj za prodajo. Računajo, da bodo vseljiva prihodnjo spoml. B.

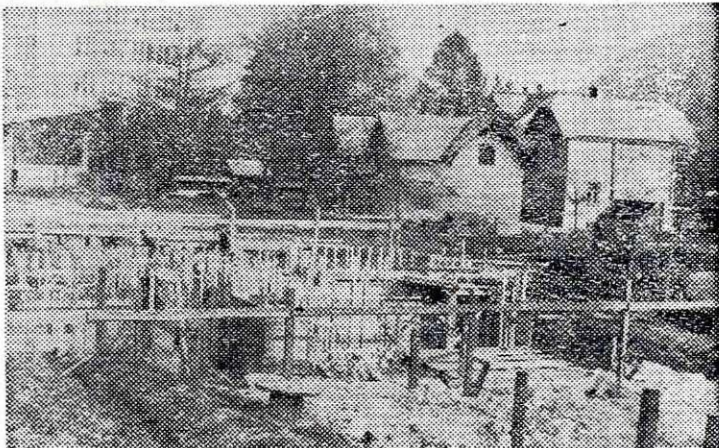

Kolektivno lepo okrašeno stavbo z rožami imajo vsekakor prebivalci vzhodnega dela bloka št. 7 ob cesti Cirila Tavčarja na Plavžu. Veliko lepih rož gleda čez balkone pri stanovalcih: Branku Radoviču, Alojzu Košniku, Tereziji Lotrič, Slavku Jovanoviču, Mariji Bitežnik, Vinku Zormanu (starejši), Gabrijeli Oblak in Alojziji Skube. B.

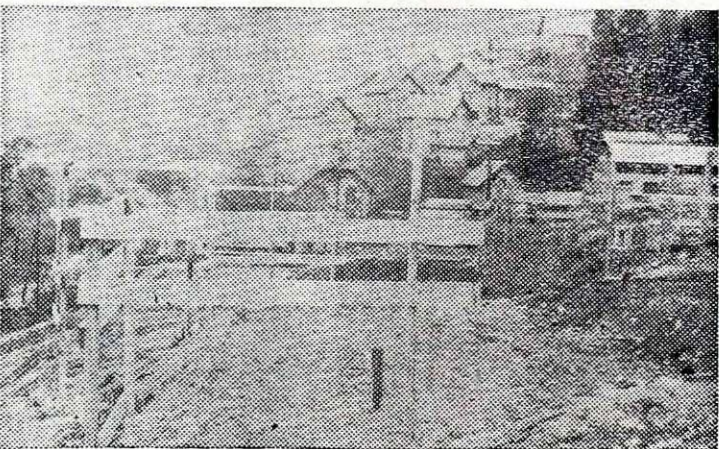
Slovenija avto v novih prostorih

Pred kratkim se je v nove poslovne prostore na Titovi cesti 28 (med Korotanom in Tancarjem) preselila poslovna SLOVENIJA AVTO,

ki je doslej imela svojo trgovino poleg Kompassa. Prostore, kjer sedaj poslujejo so primerno preuredili oziroma adaptirali in poslovalnica ima tudi lep izgled.

Gradbišča na Jesenicah

Čufarjeve in Gregorčičeve plakete za leto 1971

Na slavnostni seji splošnega zbora Skupščine občine Jesenice, ki jo predsednik France Žvan sklicuje jutri, 31. julija ob 10. uri pred občinskim praznikom v gledališki dvorani na Jesenicah, bodo podelili letošnje Čufarjeve in Gregorčičeve plakete. Čufarjeve plakete podeljuje Skupščina občine Jesenice vsako leto posameznikom ali kolektivom za izredno delo in dosežke na kulturno prosvetnem področju. Za enake dosežke na področju telesne vzgoje pa podeljuje Gregorčičeve plakete.

Prejemniki Čufarjeve plakete

AMATERSKO GLEDALIŠČE TONE ČUFAR — JESENICE, ZA 25-LETNICO NEPREKINJENO IN USPEŠNO DELOVANJE TER DOSEŽENE USPEHE DOMA IN V ZAMEJSTVU.

Amatersko gledališče Tone Čufar, je v minuli sezoni praznovalo 25-letnico ustanovitve in neprekinjenega delovanja. To obdobje pomeni velike vzpone in afirmacije amaterskega odrskega ustvarjanja ter dosežkov tako doma kot v zamejstvu. V tem času je prek jeseniških odrskih desk šlo nekaj sto amaterskih igralcev, ki so prvo igralsko abecedo dobili prav na tem odru. Gledališče ima tudi velike zasluge pri vzgoji gledališkega občinstva in je vsa ta leta pomenilo kulturno središče občine. Uspehi, ki so jih jeseniški gledališčniki dosegli v minulih 25-letih, niso samo v ponos železarskim Jesenicam, temveč tudi amaterski slovenski in jugoslovanski kulturi. Tudi s svojo repertoarno politiko je gledališče ves ta čas strmel na to, da čim bolj ostane ogledalo svojega časa.

DOLIK — LIKOVNA SEKCIJA DPD SVOBODE TONE ČUFAR — JESENICE, ZA 15-LETNO USPEŠNO LIKOV-

NO DELOVANJE IN VZGOJO.

Letos februarja je minilo 25 let od ustanovitve likovne sekcije DOLIK — domači likovniki. DOLIK poleg tega, da združuje od 25 do 40 amaterskih slikarjev, ki jim nudi tudi možnost strokovne rasti, že desetletje neprekinjeno organizira od 15 do 25 razstav letno tako svojih slikarjev, kakor tudi drugih poklicnih in amaterskih ustvarjalcev. Letno obišče te razstave, kljub izredno neugodni lokaciji in skromnosti razstavnih prostorov od 20.000 do 30.000 obiskovalcev. Dolikovci pa so samostojno ali kolektivno razstavljali svoja dela tudi v drugih krajih občine in republike pa tudi v drugih republikah in v zamejstvu.

V tem obdobju je v DOLIKU delovalo in se izpopolnjevalo več desetih slikarjev samorastnikov, od katerih so mnogi dosegli dostojno umetniško raven. Vseskozi so se povezovali s poklicnimi likovnimi ustvarjalci. Poleg skrbi za vzgojo članstva pa so tako z razstavami, kakor predavanji za širšo javnost prispevali velik delež k likovno-estetski vzgoji občanov, predvsem pa mladine.

JAKA ČOP, ZA UMETNIŠKO IN VSEBINSKO DRA-

GOCENOST FOTOGRAFSKE UPODOBITVE NAŠIH GORA.

Jaka Čop je doslej izdal že tri obsežne knjige umetniških fotografij, ki prikazujejo lepote naših gora. S knjigami »Svet med vrhovi« (1962), »Raj pod Triglavom« (1969) in »Viharniki« (1970), je izpričal neizmerno ljubezen do našega gorskega sveta in še bolj približal ta svet našemu delovnemu človeku. S temi knjigami je tudi v planinsko-turistične propagande prispeval neprecenljiv delež k poznavanju lepote naših gora, saj so njegove knjige šle tudi prek naših meja. Po svoji tematiki še posebno izstopa knjiga »Viharniki«, ki bi jo lahko poimenovali tudi kot povest o borbi za življenje. V njej je tudi avtorjeva izpoved, njegov čustven in socialno-moralni nazor, v katerem simbolično izraža usodo malega slovenskega naroda in našega slovenskega človeka, ki sta podobno viharniku kljubovala skozi zgodovino, skozi stoletja na skromno odmerjenem prostoru in zaradi svoje upornosti in trdoživosti vstala v novo življenje.

Tako imenitne zapise o lepota naših gora je lahko opisal le človek, ki je pol stoletja redno zahajal v gore, ki ima izredno izostrene čute za lepoto in ki neizmerno ljubi domače gore. Obenem pa to tudi dokazuje, da zelo dobro obvlada zakonitosti umetniške fotografije.

JAKA TORKAR, akademski slikar — svobodni umetnik, ZA USTVARJENO LIKOVNO UMETNIŠKA DELA.

Poleg rednega sodelovanja na kolektivnih razstavah Društva likovnih umetnikov Slovenije, se je kot umetnik v zadnjih letih uveljavil na področju oblikovanja panoramsko-geografskih slik za turistične prospekte. Med izredno kakovostne sodijo: Turistični prospekt treh dežel (Gorenjske, Koroške in Trbiško-karuske), turistični prospekt Kranjske gore, Maribora, Slovenske obale.

Vse geografsko-panoramske slike je oblikoval z izrednim umetniškim posluhom in z veliko natančnostjo. Odlikujejo se predvsem po izredni globini, barvni popolnosti in preciznosti. Izkazal se je tudi kot izredno kakovosten oblikovalec plaket in značk. Največji dosežki iz tega področja so: Finžgarjeva bralna značka in plaketa ter Čufarjeva plaketa, ki jih je mojstrsko izdelal.

Med največje njegove stvaritve pa uvrščamo 7,72 cm dolg in 1 m visok relief v sejni dvorani občinske skupščine, ki je poleg reliefov v Kranju, eden največjih reliefov na Gorenjskem. Na reliefu je avtor upodobil približno štirideset figur v kombinaciji plitkega in visokega reliefa. To je spomenik naprednemu delavskemu gibanju in revoluciji, vseskozi pa ga simbolično prepleta ljubezen do družine, do dela in do domovine.

Prejemniki Gregorčičeve plakete

HOKEJSKI KLUB JESENICE — je od svoje ustanovitve v letu 1948 do danes dosegel izreden razmah. Od 15 aktivnih članov ob ustanovitvi, se je danes razširil na 150 aktivnih članov. S prvim moštvom in mladim moštvom pod nazivom Kranjska gora, tekmuje v zvezni ligi, z dvema pionirskima in mladinskima moštvoma tekmuje v slovenski ligi in na državnem prvenstvu. Klub ima tudi hokejsko šolo razdeljeno v tri razrede, ki jo obiskuje več kot 50 mladih. V tem obdobju so jeseniški hokejisti petnajstkrat zaporedoma osvojili državno prvenstvo, letos pa so postali državni prvaki tudi mladinci.

Klub je v 23 letih dal v reprezentanco Jugoslavije 31 igralcev, ki so predstavljali udarno silo izbranega moštva Jugoslavije, ki je prav po zaslugi jeseniških igralcev doseglo pomembne rezultate. V času svojega delovanja je klub vzgojil množico hokejistov, ki poleg kakovostnega nastopanja v domačem klubu, nastopajo skoraj v vseh jugoslovanskih hokejskih klubih. Razvoj HK Jesenice se tesno povezuje z razvojem in uspehi slovenskega in jugoslovanskega hokeja. Danes si jugoslovanskega hokeja ne moremo predstavljati brez jeseniškega hokejskega kluba.

FRANC BENEDIČIČ se je po osvoboditvi od leta 1946 do 1951 predvsem udeleževal pri orodni telovadbi v TVD Partizan Jesenice. V naslednjih letih do leta 1956 pa je deloval v atletskem klubu kot tekmovalci. Med tem pa je že leta 1953 pričel trenirati moško košarkarsko ekipo Jesenic, za katero je tudi do leta 1956 nastopal. Od leta 1954 dalje pa je neprekinjeno trener ženske vrste, ki je v tem času osvojila šestkrat člansko in dvakrat mladinsko prvenstvo Slovenije. Leta 1958 je za svoje trenersko delo prejel plaketo Košarkarske zveze Jugoslavije, ob 25-letnici košarke v Sloveniji pa je dobil plaketo Košarkarske zveze Slovenije. Nagradenec je od leta 1958 dalje republiški košarkarski sodnik, leta 1963 je postal tudi republiški hokejski sodnik, štiri leta kasneje pa še zvezni hokejski sodnik. Razen vseh teh aktivnosti pa od ustanovitve košarkarskega kluba leta 1954 sodeluje tudi v njegovem upravnem odboru.

ALEKSANDER KOTNIK je začel svojo športno kariero v Smučarskem klubu Mojstrana že leta 1946. Takrat je postal tudi član TVD Partizan Dovje — Mojstrana. Deset let kasneje je uspešno opravil izpit za zveznega sodnika za ocenjevanje smučarskih skokov, lani pa je postal še mednarodni FIS sodnik za smučarske skoke. Nagraje-

nec je že devet let član komisije za smučarske skoke pri Smučarski zvezi Slovenije in Jugoslavije, v upravnem odboru SD Jesenice je referent za skoke, član pa je tudi občinske konference Zveze za telesno kulturo.

Vse od leta 1955 dalje je v vodstvu Smučarskega kluba Mojstrana kot predsednik oziroma tajnik. Kot tajnik pa je deloval tudi v Aero klubu Jesenice.

Kotnika že več let srečujemo v vodstvih najpomembnejših smučarskih telovadnih prireditev na našem območju (Planica, Pokal Vitanc in druga). Aktivno pa se je ukvarjal tudi z atletiko, nogometom in smučanjem ter športnim padalstvom in jadralskim. Njegov najpomembnejši tekmovalni dosežek je osvojen peto mesto v tekih za mladince na državnem prvenstvu leta 1946.

MIRKO PETRAČ se je kot orodni telovadec začel udeleževati že pred vojno pri Sokolu. Po osvoboditvi je bil med prvimi pri obnovi telovadnice v današnjem TVD Partizan Jesenice, kot tudi pri obnovi in uveljavljanju telesne vzgoje nasploh. Do leta 1949 je bil telovadec prvega razreda in vodnik vrste, po poškodbi pa se je povsem posvetel trenerskemu delu, predvsem ženski telovadbi. V Jugoslaviji je bil prvi trener, ki je v žensko telovadbo začel uvajati težke elemente v akrobatiki in na orodju. Pod njegovim vodstvom so že leta 1949 mladinke na turnirju mest zasledile drugo mesto, leta 1950 pa so postale državne prvakinje v I. razredu. Iz teh mladink je vzgojil dve državni prvakinji (Sonjo Rozman in Ado Smolnikar) in več tekmovalk, ki so več let tekmoval v slovenski reprezentanci. Rozmanova in Smolnikarjeva sta bili več let v državni reprezentanci, sodelovali pa sta tudi na olimpiadi in svetovnem prvenstvu. Za ta tekmovanja je reprezentanco pripravljaval nagradenec. Skupaj s trenerjem Pristovom pa sta vzgojila tudi več dobrih telovadcev, ki so bili tudi člani slovenske in jugoslovanske reprezentance (Oblak, Stražisar, Lakota, Subic in drugi). V TVD Partizan Jesenice je deloval kot vodnik oddelka, načelnik društva, organizator večjih prireditev, zadnja leta pa deluje kot podpredsednik odbora za orodno telovadbo pri okrajni zvezi, vodil pa je tudi vsakoletne tečaje za orodno telovadbo.

VSEM LETOŠNJIM PREJEMNIKOM GREGORČIČEVH IN ČUFARJEVIH PLAKET ISKRENO ČESTITAMO V IMENU BRALCEV ŽELEZARJA.

Emil Cesar

O literarni prilogi Železarja

Znano je, da je bil pred časom ustanovljen na Jesenicah kulturno-umetniški klub Tone Čufar, ki združuje in usklaja mnogovrstno kulturno-umetniško interesno dejavnost prebivalstva Gornjesavske doline. Navzven manifestira omenjeni klub svoje delo med drugim z Listi — literarno prilogo Železarja, glasila kolektiva železarne Jesenice. Priloga naj bi izšla trikrat do štirikrat na leto, doslej je izšla že trikrat: julija in drugič decembra 1970, zadnjič aprila 1971.

Predno poskusimo strniti in oceniti omenjeno delo, pribijmo, da bi bil tak načrt, kljub veliki meri dobre volje posameznikov ali kroga zainteresiranih ljudi težko izvedljiv, da niso težnje kulturnih delavcev dobile podpore v delovnem kolektivu jeseniške železarne, ki se čuti ne le materialno, temveč tudi moralno odgovornega širši slovenski skupnosti za vsestransko oblikovanje delovnega človeka na svojem področju. Pomen tega pa je izredno velik, saj prav spoznavanje in uživanje duhovnih vrednot prispeva k ohranjanju in odkrivanju estetskih prvin ter k plemenitenju življenjskega smisla. To in materialne dobrine morejo nuditi podobo popolnega človekovega zadovoljstva. Zato zasluži taka mecenska odločitev delovnega kolektiva največjo pohvalo in občudovanje. Zlasti še, ko vemo, v kakšnih težavah je bil kolektiv železarne, ko se je za ta korak odločil. Največje moralno priznanje pa bodo železarji dobili takrat, ko se bodo pokazali tudi vidni sadovi načrtnega kulturno-prosvetnega dela in ko bodo kdaj njihovega zgledu sledili tudi drugi delovni kolektivi. Edino s tem in tako moremo in moramo v najširši meri oblikovati vsestransko usposobljenega, to je socialističnega in razgledanega samoupravljalca.

Ko prebiram prispevke posameznih avtorjev, ugotavljam, da so si Listi, v nasprotju od zakonitih in diletskih tovarniških lističev, že v kratkem pridobili fiziognomske poteze zastavljene v svojem programu. Ta pa je tak, da se s polno odgovornostjo, ki jo čuti uredniški odbor do izdajatelja in do širše slovenske javnosti, želi vključiti med aktivne oblikovalce v slovenskem kulturnem prostoru. Doslejšnje delo bi mogli načelno strniti v tele resne pestre ugotovitve:

Pomembno je, da so Listi svoj estetski nivo dosegli že s prvo številko in da poslej ta nivo le razširjajo z novimi sodelavci, hkrati pa tudi idejno poglobljajo. To pa govori za izredno premošljenost in odgovornost uredniškega odbora ter sodelavcev kluba tako do nalog, ki so si jih s svojim kulturnim programom zastavili, kot tudi do izdajatelja.

V prozi in pesmi posredujejo sodobne literarne stvaritve ne le gorenjskih literarnih ustvarjalcev, temveč širšega slovenskega literarnega kroga, ki so v skladu z naprednim programom glasila ter sodobno slovensko in jugoslovansko politično stvarnostjo. Je torej sodobno in enakovredno komuni-

kativno sredstvo, ki se po svoji tehtnosti ne razlikuje od drugih glasil in ga tako tudi avtorji jemljejo. Dejstvo, da sodelujejo pri Listih vidni sodobni slovenski književniki s pomembnimi literarnimi prispevki, mojo micel le potrjujejo (Gotovo zaradi take resnosti in naporov uredništva tudi sodelujejo). Kot mi je znano, omogočajo Listi uresničevati pomembne literarne načrte priznanih slovenskih književnikov, ki bi bili drugače morda težko ostvarljivi! (Med taka dela sodi npr. Mihe Klinařja Ljubzenska suita. Za njo vem, da jo je snoval že kot partizan).

Oživlja že zabrisane, prav zato pa toliko bolj dragocene sledove napredne kulturne preteklosti določenega geografskega predela in jih približuje sodobnemu bralcu. (Doslej je objavila s kratkimi biografskimi podatki pesniška pričevanja Franceta Klinařja-Kladivarja.) Tudi to sodi v prvi vrsti med naloge lokalnih raziskav, ki bodo šele potem omogočile znanstveno se lotiti kompleksne problematike. S tem pa po svojih močeh prispeva k širšemu zbiranju drobcev iz redkih revolucionarnih umetniških pričevanj, ki so danes v slovenski kulturni zgodovini žal več kot odprto vprašanje.

Ker so Listi namenjeni prebivalstvu določenega predela, bi pričakovali, da se s tem večja možnost objavljajanja prispevkov literarnih začetnikov tega področja, kar je dolžnost vsake revije. V tako sodelovanje bi jih morali siliti zanimiv, sodoben in aktualni izbor prispevkov in bogatenje z novimi sodelavci. Taka domneva je upravičena, saj se že v teh številkah srečujemo z imeni, ki jih v slovenskem revialnem tisku doslej nismo zasledili. Da je klub mislil tudi na to in da je odziv med mladimi na sodelovanje velik, govori že v tretji številki uvedena rubrika Pomenki s sodelavci, ki jo vodi izkušen in priznan pesnik.

Lotil se je hvalevredne naloge kulturnega zblizovanja matične domovine z zamejstvom. S tem so si zastavili pomembno nalogo, katere nasledki bodo tako za nas kot za ustvarjalno sredino na slovenskem Koroškem pomembni, zlasti, če se bodo vsekozi gojili. Hkrati pa bodo spodbuda za še širše medsebojno kulturno sodelovanje. (V vseh treh številkah sodeluje iz zamejstva nadarjeni Andrej Kokot.) Menim, da je izredno na mestu moralna podpora, ker vem, da je prav te človek včasih bolj potreben (zlasti, če je izoliran od matičnega naroda), kakor še tako izdatne materialne pomoči.

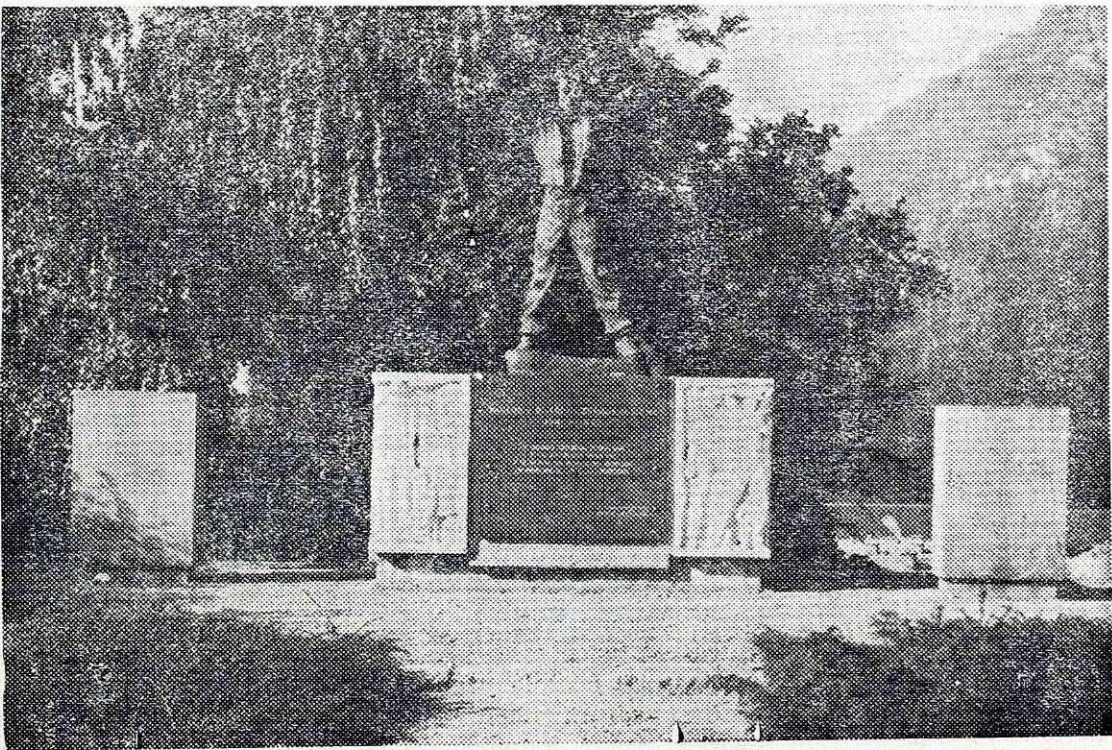
Svoj geografski okvir, ki ga uredništvo prav gotovo ni želelo prebiti (če pa si ga je, pa prav gotovo ni predvidevalo, da se bo to zgodilo v tako kratkem času), pa je revija presegla tudi s prestavami v izbranem izboru in skrbnih prevodih sodobnih literarnih dosežkov drugih narodov. Menim, da je želelo z njimi glasilo le popestriti in s tem omogočiti vsestranski umetniški razmah svojih sotrudnikov. Nameni predstavitev slovenskemu

bralcu so različni, vendar pa tudi pri tem ostaja uredništvo zvesto svojemu okvirno načrtanemu programu. Mnenja sem, da so prevodi sodelavcev daleč presegle pokrajinski okvir, saj se z njimi ne bogati le kvantitetni, temveč predvsem k v a l i t e t n i fond slovenske prevodne književnosti; zlasti, ker je izbor tudi vsebinsko pretehtan in skuša v najrazličnejših karakternih črtah predstaviti izpovedni vzgon prvih predstavljenih književnikov. Če pa se srečujemo s prevodi že znanih tujih avtorjev (Brecht), pa je ta izbor tako širok, informativno tako zanimiv, da pomeni doprinos k popolnejšemu prevajanega književnika. Zato sem prepričan, da bi se ti prevodi dostojno uvrščali v morebitne antologije, ako bi se morda kdaj pripravljale. Prevode uvajajo zanimivi in razumljivi informativni uvodi, pisani z osebnim odnosom do prevedenih prepesnitev, do širše nacionalne skupnosti in sodobnega svetovnega nazora (Cvetko Zagorski, O domovini Ovanesa Tumanjana), vedno pa iščejo z njimi mesto s sodobno slovensko politično in kulturno zgodovino, o čemer nas uverjajo prav uvodi (Fric Lehmann, Pesmi iz »Moabitae«, M. Klinař Bertolt Brecht), razumljivi tudi najpreprostejšemu bralcu. — Ob tem bi svetoval klubu, naj tako delo tudi v bodoče ne zanemari. Če bo opravljal to delo tudi poslej tako načrtno kot ga zdaj, ne bi bil odveč razmislek, da bi kdaj najuspešnejše prevode posameznega pesnika (npr. Brecht) ali iz prevodnega fonda več let, ponatisnili v posebni knjižici. Sicer pa bi podoben predlog veljal tudi za druge prozne in pesniške prispevke sodelavcev.

Kljub temu, da smo bili doslej navejeni pri literarnih glasilih predvsem knjižnega formata, pa je oblika Listov v manjšem časniškem formatu grafično prikupna. Vse to je doseglo uredništvo z običajnim, vendar domiselnim in razgibanim stavkom. Učinek povečuje likovna oprema, ki se vključuje v pisano celoto in prispeva po svoje k poudarjanju slovenskega značaja. V to se vključujejo enako učinkovito posnetki plastik kot etnografsko obarvane skice. Domiselno se mi zdi tudi seznanjanje s književnimi novostmi sodelavcev kluba — s klishejem naslovne strani knjige in s kratkim spremnim tekstom.

Uspeh glasila, ki se tako celovito in načrtno loteva svojega dela, prav gotovo ne bo izostal. Zlasti važen se mi zdi vzgojni pomen Listov, ki ga zasledimo domala v vseh prispevkih. Naj povem, da smatram to za eno največjih vrednosti zamisli. Menim pa, da se tudi Železarja kot izdajatelj zaveda, kaj pomeni estetsko vzgajati, hkrati pa biti aktualen, pisati za preprostega človeka in biti sodoben in hoditi vstrie z osrednjim revialnim tiskom, ki je namenjen izobražencem! Prepričan sem, da bi se vsak za tak uredniški posel ne bi čutil dovolj sposobnega. Toda dokaz je tu! Že prve številke dokazujejo, da je mogoče s pravilnim pristopom, predvsem pa s temeljito pretehtanostjo združiti široko kulturno-prosvetno poslanstvo z zahtevnejšimi inteligentnostnimi cilji. Tu pa je njegov poglavitni širši družbeno kulturni pomen. Zato ne dvomim v široko kulturnoizobraževalni smoter Listov, ko mi je vedoželjnost znana, zlasti v proletarskih predelih, kar se navzven kaže tudi v lastnem umetniškem izražanju v katerikoli obliki umetniške izpovedi. — Zaradi zahtevnejšega nivoja posameznih prispevkov in prav takih kriterijev uredniškega odbora glasilo kulturno-umetniškega kluba Tone Čufar presega svoj okvir. Da je taka kritičnost pravilna, nam odkriva tudi podatek, da se krog sodelavcev, kot sem že omenil, veča in ne upada. Listi že posegajo po sodelavcih in enakovrednih sodobnih prispevkih, s kakršnimi se srečujemo v poglavitnem revialnem tisku, v slovenski kulturni prostor. Potrebno pa bi bilo z njegovim izhajanjem seznaniti širšo slovensko kulturno javnost v osrednjem slovenskem časopisu.

In če vse ugotovitve primerjamo s proklamiranim programom v prvi številki Listov, ki bi ga v kratkem strnili v naslednje poglavitne naloge: da združijo »vse umetniške ustvarjalce gornje Gorenjske in tiste domačine, ki živijo izven Jesenic in umetniške ustvarjalce našega porekla, živeče onkraj Karavank«, da želijo postati kulturni, umetniški in estetski oblikovalci na tem področju, da želijo prispevati k estetsko humanističnemu osveščanju prebivalstva, da se hočejo boriti proti vsem ekstremnim modernizmom, ki s socialistično etiko in humanizmom nimajo nič skupnega, in končno, da želijo čim bolj približati umetniške stvaritve delovnemu človeku, — potem moremo trditi, da so Listi že s prvimi številkami začeli svoj program uspešno uresničevati. Nenehna skrb za idejno in estetsko rast pa je najboljši porok, da bodo svoj program v celoti dosegli.

Sponin in opomin na najtežje dni narodne zgodovine

Ob reformi pouka matematike v osnovnih šolah

IV

V naših šolah se dan za dnem potijo učenci ob zapletenih računskih nalogah. V popoldanskih in večernih urah pa se z računskimi domačimi nalogami ne ubadajo samo otroci, temveč tudi njihovi očetje in dedki, njihove matere in babice. Že od nekdaj povzročajo matematične domače naloge staršem hude skrbi in jih spravljajo v slabo voljo. Pri vsem tem pa ima matematika z njimi prav tako malo skupnega kot npr. lepopisje s pisanjem zgodb. Običajno gre pri tem za kopice računov, ki jih lahko danes rešimo s stroji v nekaj sekundah.

Ločiti moramo namreč »računstvo« in »matematiko« kot dva različna pojma.

Staro mehaniziranje računskih spretnosti je prav gotovo zapustilo v nas določene sledove. Takšno znanje je možno zopet osvežiti. Toda če povprašujemo po popolnoma novih stvareh, nam stara šolska modrost kaj malo pomaga rešiti problem. Kdo od očetov je v šoli slišal kaj o »komutativnih zakonih«, katera mati o »preseku množic«? Nove oblike in vsebine matematičnega pouka v prihodnjih šolskih letih bodo staršem popolnoma tuje. Kljub temu pa kaže reforma matematičnega pouka v deželah na vzhodu in zahodu prve razveseljive rezultate: Nova matematika je za učence mnogo bolj zanimiva kot staro dolgočasno računanje. To je ugotovitev vseh dosedanjih raziskav. Vendar pa je treba najprej ustvariti nekatere pogoje. Med mnogimi je tudi razumevala pripravljenost otrokovega doma, osveščenost staršev, da edino nova pota matematičnega pouka odpirajo njihovim otrokom pogled v matematične strukture, ki so te-

melj vsem današnjim znanostim.

Čim začne otrok govoriti in spoznavati svet okoli sebe, nenehno nadleguje starše s svojimi KAJ? KJE? ZAKAJ? KAKO?... Njegova vedoželjnost nima meja in čestokrat spravlja starše v nemajhne zadrege. V predšolski dobi starši to do neke mere razumejo in skušajo otroka s svojimi pojasnili kolikor toliko potešiti. Nema lokrat pa se zgodi, da otrokovo vprašanje raje preslišijo ali pa ga potlačijo, češ to se boš pozneje učil v šoli ali pa ga napote h kakemu stricu ali teti. Žal v takih primerih izgubljajo starši najlepše vzgojne in izobraževalne prilike, ki jih pozneje ni več mogoče nadomestiti.

Po drugi strani želi otrok izvedeti o povprašani stvari v taki obliki, da bo pojasnilo njegovi razvojni stopnji primerno, če naj ga razume. Dostikrat pa mu govorica odraslih prav s te strani postavlja zapreke, prek katerih ne more.

Ko otroci pridejo v šolo, se težave ne zmanjšujejo. Nasprotno! Zahteve staršem kot »informacijskemu viru« se tedaj povečajo, kajti otrok se srečuje z novimi vprašanji, ki jih mnogi starši sploh več ne razumejo. Precej let je namreč preteklo, odkar so sami posedali v šolskih klopih. In eksplozija znanja kot rezultat znanstveno tehnične revolucije današnjega časa se ne more več zaustavljati pred šolskimi vrati. Kar sprašujejo otroci danes svoje starše, so to največkrat nove stvari, ki nimajo ničesar skupnega s staro šolsko modrostjo. Celo dober spomin pri tem prav nič ne pomaga. Tudi izgovor, da so to že davno pozabili, je dokaj neutemeljen, kajti pozabili so to, česar se niso naučili.

Bolj kot kdaj koli prej, se povečuje odgovornost staršev kot vzgojiteljev svojih otrok, zato jim je potrebna vsestranska družbena pomoč, če naj bodo kos zahtevnim nalogam, ki jih pred nje postavlja vedno bolj zapleteno življenje.

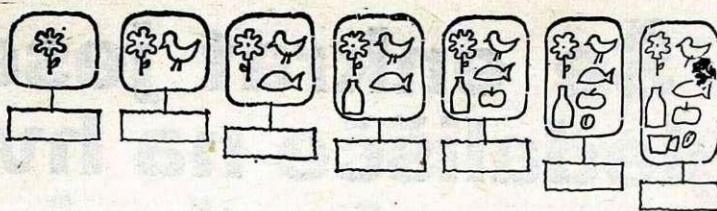
Pri uvajanju nove matematike, se bodo morali poučiti o njenih osnovah, če nočejo zgubiti stika z otrokom, z njegovim umskim razvojem.

Za današnjo situacijo matematičnih učnih vsebin in učnih oblik je značilna stalna sprememba, ki se začneja že v otroških vrtcih in se ne zaključijo niti v visokih šolah.

Za starše predstavlja trenutno največji problem šolanje otrok po končani osnovni šoli, deloma pa že v višjih razredih osnovne šole. Vedno očitneje pa se kažejo problemi tudi v nižjih razredih, kar še posebej velja za pouk matematike.

Za današnje razmere v naših šolah bi bil prehud udarec, če starši ne bi mogli več z besedo in dejanjem svetovati svojim otrokom. Starši morajo biti zato danes stvarno informirani o problemih v šoli, mnogo bolj, kot je bilo to doslej v navadi.

Današnja šola potrebuje informirane starše, če hoče reševati velike naloge bodočnosti, ki so ji zastavljene v okviru družbe. Starši bodo v izobrazbenem procesu učencev odigrali vedno pomembnejšo vlogo. S tem pa se spreminja tudi družbena vloga učitelja, vendar se v njegovo škodo, o čemer nekateri izražajo bojazen. Pozitivne izkušnje v Združenih državah Amerike in v Sovjetski zvezi nam glede tega kažejo najboljšo pot. Skupni imenovalec vseh teh prizadevanj je aktiviranje doma za skupne naloge pri vzgoji otrok.

Formiranje pojmov števil

FOTOAMATERJI ZA OBČINSKI PRAZNIK

Ni dolgo tega, kar so sneli s stoja svoje fotografije mladi fotoamaterji iz gimnazije, že so nekoliko starejši fotoamaterji iz FK »A. Prešern« počastili spomin svojega umrlega tovariša Slavka Smoleja in mu priredili retrospektivno razstavo njegovih del in sedaj se zopet mrzlično pripravljajo, da bodo pravočasno imeli nared novi dve razstavi, ki pomenita vrhunec njihovih prizadevanj — to je 15. gorenjsko in 3. medklubsko razstavo.

Da bosta razstavi zares na visoki ravni, nam dokazujejo že statistični podatki, zato je najbolje, da si jih ogledamo.

Za 15. gorenjsko razstavo je poslalo svoja dela v oceno kar 25 avtorjev iz treh klubov. Tako je prispelo kar 136 fotografij in žirija se je odločila, da bo razstavila 65 fotografij od 21 avtorjev. Nagrade pa je podelila takole:

za posamezno fotografijo:
zlato plaketo: Franc Kolman iz FK »A. Prešern« Jesenice za fotografijo VESNA
srebrni plaketi: Edi Primožič iz FKK »J. Puhar« Kranj za fotografijo SPROSCENOST
 Marko Aljančič iz FKK »J. Puhar« Kranj za fotografijo ZNAMENJE
bronaste plakete: Tone Marčan iz FKK »J. Puhar« Kranj za fotografijo NA DOMACEM PRAGU
 Janko Krmelj iz FK »Tržič« Tržič za fotografijo GORSKI RESEVALCI NA DELU
 Marjan Černe iz FKK »J. Puhar« Kranj za fotografijo STRUKTURA
diplome: Milan Polak iz FK »A. Prešern« Jesenice za fotografijo NA PASI
 Ciril Pokorn iz FKK »J. Puhar« Kranj za fotografijo 2 + 4

Aleksej Ignjaščenko iz FKK »J. Puhar« Kranj za fotografijo MED ŠTEVILKAMI
 Milojko Demšar iz FKK »J. Puhar« Kranj za fotografijo OBZORJE

za kolekcijo fotografij:
zlata plaketa: Marko Udir iz FKK »Tržič« Tržič
srebrna plaketa: Franc Kolman iz FK »A. Prešern« Jesenice

bronasta plaketa: Milojko Demšar iz FKK »J. Puhar« Kranj

Za 3. medklubsko razstavo pa je prispelo kar 1007 fotografij od 243 avtorjev iz 24 klubov. Ker pa na Jesenicah nimamo dovolj velikega prostora, kjer bi lahko razstavili tako veliko število fotografij, je morala žirija zavzeti zelo strog kriterij in je od vsega tega števila fotografij sprejela samo 124 fotografij od 67 avtorjev. Nagrade pa je razdelila takole:

za posamezno fotografijo:
zlata plaketa: Milenko Pegan iz FKK »Nova Gorica« za fotografijo SKRBI
srebrni plaketi: Tihomir Pinter iz Foto grupe ŠOLT Ljubljana za fotografijo LAMENTABILE
 Jendo Stoviček iz Foto grupe ŠOLT Ljubljana za fotografijo PUPA IZ SMETNJAKA
bronaste plakete: Stojan Kerbler iz FKK »Maribor« za fotografijo MOJ OČE
 Miodrag Radanović iz FK »Sarajevo« za fotografijo ARSLAN
 Janez Prijono iz Foto grupe ŠOLT Ljubljana za fotografijo LIBERTY
diplome: Sašo rev iz FK »A. Prešern« Jesenice za fotografijo BEZEN SPOMIN
 dipl. inž. Oskar Dolenc iz Foto grupe ŠOLT Ljubljana za fotografijo POČITEK
 Vidan Vranešević iz FK »UNIS« Beograd za fotografijo KONCERT ZA TROJE
 Djordje Obradović iz FK »Slavko Rodić« Bugojno za fotografijo AKT — 24

za kolekcijo fotografij:
zlata plaketa: Milenko Pegan iz FKK »Nova Gorica«
srebrna plaketa: Dragiša Modrinjak iz FKK »Maribor«

bronasta plaketa: Stojan Kerbler iz FKK »Maribor«
diplome: Jelka Simončič iz FKK »J. Puhar« Ljubljana
 Jendo Stoviček iz Foto grupe ŠOLT Ljubljana
 Otvoritev razstave bo v petek, 30. julija 1971 ob 19. uri v mali dvorani delavskega doma na Jesenicah, in bo odprta vse do 5. avgusta od 10.—12 in od 15.—19. ure. Upam, da ste iz statističnih podatkov, ki sem vam jih navedel lahko razbrali, da gre tu zares za razstavi, ki sta na zelo visoki ravni in mislim, da je dolžnost vsakega Jesenčanca, da si jo ogleda in s tem da prizna nje organizatorjem.

rev sašo

Reorganizacija šolske mreže v občini

V preteklem mesecu je skupščina Temeljne izobraževalne skupnosti Jesenice obravnavala februarja leta 1968 sprejeto resolucijo o šolstvu v občini in med drugim sprejela sklep s katerim predlaga občinski skupščini, da z odlokom spremeni šolske okolišče v občini.

Ta sprememba zajema prešolanje učencev iz Hrušice, ki sedaj obiskujejo osnovno šolo Prežihov Voranc v osnovno šolo Mojstrana. Med utemeljitvami, ki so v večini primerov sprejemljive in prepričljive, navaja Temeljna izobraževalna skupnost, da prešolanje odpira možnost uvedbe celodnevne pouka na obeh jeseniških osnovnih šolah. Ob koncu šolskega leta je tako osnovna šola Tone Čufar z anketnim lističem že vprašala vse starše za mnenje o celodnevem bivanju učencev v šoli. Rezultat ankete sicer ni znan, vendar pa je ravno ta del utemeljitve nestrokovno in nepedagoško obravnavan. Predlagatelji si preveč preprosto zamišljajo celodnevno bivanje učencev na šoli, če-

prav je bilo o tem narejenih na Slovenskem že precej študij. Namreč dejstvo je, da samo z nekaterimi prostimi razredi ni mogoče pedagoško in strokovno rešiti oziroma organizirati celodnevnega bivanja na šoli.

Obe šoli bosta namreč z nekaterimi prostimi razredi imeli zagotovljeno le del pogojev za celodnevno bivanje in sicer: poleg prehrane, ki je zagotovljena že dalj časa, še proste razrede za učenje oziroma izpolnitev dnevnih šolskih obveznosti. Vprašanje pa je kako in kje zaposliti učence ostali čas bivanja na šoli, saj učenca ne moreš imeti zaprtega osem ali deset ur dnevno v istem prostoru, kar bi pomenilo samo podaljšan pouk in odpor učencev. Potrebni so namreč prostori

za zaposlitev učencev po interesnih dejavnostih, prostori za rekreacijo in podobno. Dejstvo je namreč, da bodo prostori v te namene s katerimi razpolagata šoli, kljub prešolanju Hruščanov v Mojstrano še vedno prezasedeni z rednim poukom. Ob vsem tem se resno sprašujem, kako si predlagatelji zamišljajo bivanje v šoli.

Čeprav je večina ostalih utemeljitev dovolj tehtnih in upravičenih, bi ob tem konkretnem predlogu morali le boli strokovno oziroma pedagoško misliti. S tem nisem imel namena kakor koli zmanjšati razprav o šolskih okoliših, še manj pa o izredni potrebi za ugotovitev pogojev za celodnevno bivanje. Hotel sem le poudariti, da z nekaterimi prostimi razredi še niso zagotovljeni vsi pogoji za pedagoško organizacijo celodnevnega bivanja in naj prispevek služi le za nadaljnje razmišljanje o tem vprašanju.

Še enkrat jeseniško gledališče na hvarskem festivalu

V prejšnji številki Železarija smo že poročali, kako je potekalo sodelovanje amaterskega gledališča »Tone Čufar« s Cankarjevim »Pohujšanjem« na 15. festivalu dramskih amaterjev Jugoslavije na Hvaru. Na kratko naj vas spomnimo, da so na razgovorih predstavo po igralski in izvedbeni strani sicer zelo visoko ocenili, niso pa se strinjali z realističnim uprizoritvenim konceptom, ki

da je zastarel in nesodoben. Da tako kritično stališče nekaterih ni edino veljavno, pa priča tudi kritika v časopisu »Slobodna Dalmacija« izpod peresa Natka Trudića, dne 19. julija 1971. Kritika ima naslov: »Solidno na slovenski način« iz nje povzemamo nekaj misli: »Že več let na hvarskem festivalu nastopajo tudi slovenski ansambli s pomembnimi umetniškimi dosežki in to samo v reali-

stičnem stilu brez avantgardnega eksperimentiranja. To je potrdila tudi predstava klasične farse Ivana Cankarja »Pohujšanje v dolini Šentflorjanski« v izvedbi amaterskega gledališča »Tone Čufar« z Jesenic. Že po scenografiji se je dalo ugotoviti, da nastopa slovenski ansambel. Letni oder Veneranda je bil napolnjen z velikimi elementi interijera in eksterijera, pobarvanimi z živimi barvami.«

Nato kritik v časopisu »Slobodna Dalmacija« naniza nekaj osnovnih podatkov iz vsebine »Pohujšanja« in kritiko zaključuje takole: »Glavna kvaliteta predstave je polna izraznost tipičnih predstavnikov slovenske družbe v malem mestu. V plastično masko, adekvatnimi kostimi in v tipičnem slovenskem ambientu je režiser Čebul ustvaril igro impresivne atmosfere. Predstavo je gradil v utišanim ritmu in obarval dogajanje z blago parodijo, ki je pri tolmačenju nekaterih likov prehajala v karikaturu. V ansamblu izkušenih amaterjev so bile vse vloge zelo študijsko ustvarjene. Izstopajo pa vendar zlodej Ota Gerdeja, župan Francija Pogačnika, učitelj Tea Lipicerja in cerkovnik Naca Smoleja, ki so najprivlačnejše igralske ustvaritve.«

Vsekakor pohvalna kritika, ki nastop jeseniških gledaliških amaterjev na hvarskem festivalu prikazuje v drugačni in prav gotovo tudi bolj pravični luči.

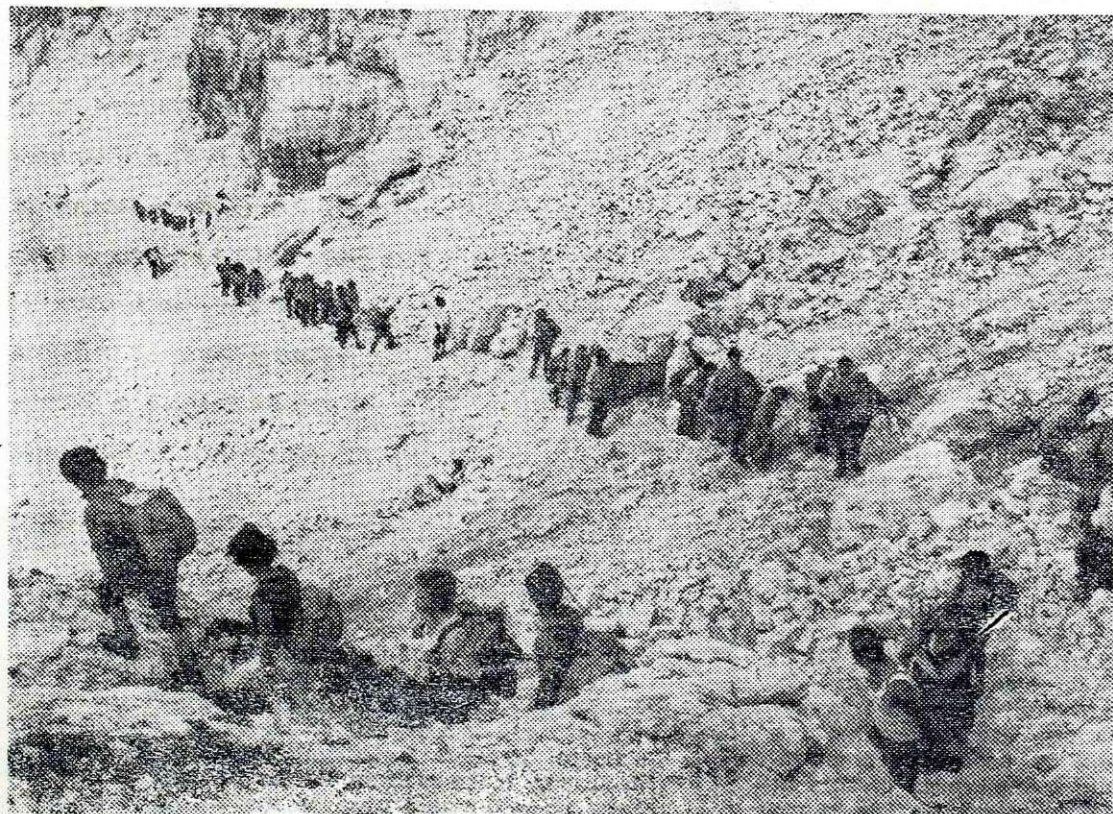
Dolikovci za občinski praznik

Že več let članit likovne sekcije DOLIK pri DPD Svoboda Tone Čufar za občinski praznik pripravijo kolektivno slikarsko razstavo. Tej tradiciji se niso izneverili in v sredo je žirija že izbrala dela, ki bodo razstavljena za občinski praznik. Edina sprememba je ta, da bodo to pot razstavljali v avli občinske skupščine na Jesenicah.

Žirija je iz predloženih del izbrala 34 slik trinajstih avtorjev. Svoja dela bodo razstavljali: Janez Ambrožič, Boni Čeh, Franc Dolinšek, Branko Klinar, Zdravko Kotnik, France Kreuzer, Janko Korošec, Janez Kozamernik, Roman Savinšek, Pavle Smolej, Branko Šifrer, Tone Tomazin in Cvetko Zupan. Motivno prevladuje krajina, tehnično pa olja poleg akvarela,

tempere in gvaša. Na razstavi se prvič predstavljata s svojimi deli dva nova člana DOLIKA in sicer akademski slikar Roman Savinšek in Branko Klinar. Žirija je ob izboru slik ugotovila vsesplošen napredek celotne grupe, še prav izreden premik v kvaliteto pa pri posameznikih. Iz te razstave bodo izbrali 16 najboljših del, ki bodo v septembru razstavljena v Velenju, kamor jih vabi klub likovnih ustvarjalcev Saleške doline.

Kolektivna slikarska razstava članov likovne sekcije DOLIK, bo odprta v petek, 30. julija ob 17. uri v avli občinske skupščine na Jesenicah v okviru prireditve za občinski praznik. Odprta bo vsak dan od 7. do 19. ure do vključno 11. avgusta.

Čeprav nas ločijo od pohoda slovenskih železarjev na Triglav že trije tedni, nam misli še vedno uhajajo v ta edinstven svet

SLOVENIJA

— Meka zahodnih turistov

Pisana reka vseh mogočih motoriziranih turistov, izletnikov in popotnikov, ljubitelje naravnih lepote, zanimivosti in znamenitosti, hiti v vedno večjem številu iz zahodno evropskih držav prek številnih obmejnih prehodov na vzhod. Preplavila je vasi, mesta, travnike, gmajne, gozdove, doline in gore naše lepe domovine, kjer je prav planinski svet izražen v edinstveni lepoti in veličini.

Slovenija od zahoda do vzhoda, od zelenega Pohorja do Ankarana in Kopra, je postala prava obljubljen dežela, Meka zahodnega sveta.

Ljudje v Franciji, Nemčiji, Švici, Belgiji, Nizozemski in v drugih deželah, so postali moderni sužnji industrije in civilizacije, postali so lačni svežega zraka, tako nujno potrebnega blagodejnega miru in žejni svežih voda, bistrih potokov, jezer in rek.

Reke, veletoki se pretakajo iz mest, vlemest in industrijskih središč vedno bolj proti vzhodu, kjer so našli na Korenskem prelazu, Ljubelju, Jezerskem, v Ratečah, Predilu, pri Kobaridu in pri Gorici nov obljubljeni svet, ki je edinstveno bogat vsega, kar je osnovnega pomena in življenjsko potrebno za psihično in fizično rekreacijo utrujenega človeka.

Nikakor ne moremo govoriti samo o polni poletni sezoni v vročih pasjih dneh. Obmejni organi in turistične potovalne agencije imajo obilo dela in polno glavo skrbi tekom vsega leta. K nam prihajajo moderni, motorizirani nomadi v trdih in globokih zimah, kjer jim nudijo novo zgrajeni in sodobno urejeni celoletni turistični centri vsega, česar si pozele. Smučišča na Voglu, Kranjski gori, Kravcu, Veliki planini, na Golteh in Pohorju, so pozimi vedno polna, tam so tujci, ki so nad vse zahtevni, zadovoljni v vsakem pogledu, z zbranimi besedami presežnikov ne morejo prehoviti edinstvene lepote in kulturne domačnosti naših ljudi.

Gostje, ki so prvič pozimi obiskali Bohinj, Pokljuko, Zelenico, Kranjsko goro in druge naše zimskošportne centre se vračajo še in še, s

seboj pripeljejo še druge, katerim hočejo pokazati nekaj lepega, edinstvenega.

Pomlad je tako v svetu kakor tudi pri nas znanilka lepših dni. Zahodni nomadi preplavijo in napolnijo cetoče travnike in se pomikajo vedno bolj in vedno višje v naše čudovite osamljene gorske doline, kjer je lepota, svežine in miru na pretek. Vsi ti, ki prihajajo iz velikih mest in industrijskih središč, ne morejo prehoviti edinstvene lepote in blagodejnega miru Koritnice pod Mangartom, doline Soče z vsemi osamljenimi dolinami, krnicami in okrešlji, ki kažejo pot v zlatorogovo, triglavsko kraljestvo. Ljudje lačni svežega zraka in miru, žejni kristalno čistih voda, se navdušujejo nad Bledom in Bohinjem, tako zelo nujno potreben in blagodejen mir dobe v poključkih gozdovih, na Jelovici, Karavankah, na Jezerskem, v Kamniški Bistrici in v svetovnoznani in edinstveno lepi Logarski dolini in na zelenem Pohorju. Povsod, kamor koli se obrnejo in kamor koli jim seže pogled, kamor koli jim se napotijo, povsod jih čakajo bogata in nepozabna doživetja.

Naša naloga in skrb mora biti, da vsem tem svežega zraka želim in miru potrebnim, modernim, zahodnim nomadom pripravimo pri nas, v Sloveniji prijetno in varno bivanje. Biti moramo predstavniki kulturnega in resničnega naroda, skrbeti moramo za prijetno vzdušje in počutje vsakogar, ki k nam prihaja s čistimi računi in nameni. V svetu že poznajo našo prijaznost, domačnost in gostoljubje, skrbeti moramo za čistočo in red na cestah, poteh in stezah, na razglednih počivalih in pri studencih. Prijazen, vljuden, ne tlačanski pozdrav, je lasten našemu človeku že od nekdaj. Turistični objekti, gostilne, planinske kočice, naj bodo čiste, urejene in okrašene s cvetjem.

Mi moramo biti nosilci prijaznosti, gostoljubja, bratstva, miru in sožitja med narodi sveta, kot take nas že poznajo daleč prek meja naše domovine.

Vodja mesta

V pro

Postaj

Rateče
Podkopi
Kranjski
Gozd 1
Mojstr
Hrušič
Planin
Begunj
Smoku
Brezni
Moste
Povrat

Odh

Od

10.45, 1

s K

11.20, 1

z Ja

9.55, 10

14.25, 14

Odh

8.15. Oc

Avto

Med

odboro

PIJAC

Kranjski

Kranjski

1/2 kra

Hrenov

Hrenov

Sendvič

Čevapči

Ražnjič

Sadje, l

—

Vina: n

c

b

Pivo —

Pivo —

Brezalk

—

—

Turška

Oskr

pripravi

gostinst

so prev

lave, z

možnost

organiz

Vodja strelske ekipe Jesenice tovariš Kralj, sprejema pokal mesta Kamnika.

Vozni red in cenik prevozov na Poljane 1. VIII. 1971

Postaja	Odhod	Vrsta avtobusa	Cena
Rateče	8.05	redni	
Podkoren	8.10	posebni (naročeni)	
Kranjska gora	8.15		
Gozd Martuljk	8.21		
Mojstrana	8.00	posebni	
Hrušica	8.45	posebni	
Planina pod Golico	7.45	posebni	
Begunje	8.30	redni	4,00
Smokuč	8.35	redni	3,50
Breznica	8.40	redni	3,50
Moste	8.45	redni	3,00
Povratek s Poljan	18.30		

Odhodi avtobusov v lokalnem prometu:

Od bolnice, cena 2,00 din: 8.15, 8.45, 9.15, 9.45, 10.15, 10.45, 11.15, 11.45, 12.15, 12.45, 13.15, 13.45, 14.15, 14.45;
s Kor. Bele, cena 2,00 din: 8.20, 8.50, 9.20, 9.50, 10.20, 11.20, 11.50, 12.50, 13.20, 13.50, 14.20, 14.50;
z Javornika (Čebular), cena 1,50 din: 8.25, 8.55, 9.25, 9.55, 10.25, 10.55, 11.25, 11.55, 12.25, 12.55, 13.25, 13.55, 14.25, 14.55.

Odhodi s Poljan enako, kakor od bolnice, razen ob 8.15. Od 15. ure dalje pa po potrebi.

Avtobusi bodo vozili do 20. ure.

Med trgovskimi in gostinskimi podjetji z Jesenic in odborom za pripravo proslave na Poljanah je bil sprejet

CENIK

PIJAČ IN JEDIL NA PRIREDITVI 1. AVGUSTA NA POLJANAH

	din
Kranjska klobasa s kruhom in gorčico (kuhana)	7,50
Kranjska klobasa s kruhom in čebulo (na ražnju)	7,50
1/2 kranjske klobase s kruhom	4,00
Hrenovka s kruhom in gorčico (kuhana)	5,50
Hrenovka s kruhom in gorčico (na ražnju)	5,50
Sendvič s salamo	2,50
Čevapčiči s kruhom in čebulo	7,50
Ražnjiči s kruhom in čebulo	7,50
Badje, bonboni, slaščice, pecivo	
— po rednih dnevnih cenah	
Vina: namizna bela in rdeča vina — 1 liter	10,00
— cviček, rebula — navadna — 1 liter	12,00
— boljša sortna vina po dnevnih cenah	
Pivo — 1/2 litra v steklenicah	3,00
Pivo — 1/2 litra — odprto	2,50
Prezalkoholne pijače	
— gazirane (oranžada, jupi, itd.)	1,50
— sadni sokovi v steklenicah	2,00
— sadni sokvi v doy-packu	2,50
Turška kava	1,50

Oskrbe z jedili in pijačami na proslavi je odbor za pripravo proslave dal v zakup nekaterim trgovskim in gostinskim podjetjem družbenega sektorja. Ta podjetja so prevzela določene obveznosti pri organizaciji proslave, zaradi tega imajo po dogovoru s prirediteljem možnost prodajati jedila in pijače samo tiste delovne organizacije, s katerim je prireditelj sklenil dogovor.

Še en pokal strelcem Jesenic

Jeseniški strelci nízajo letos uspeh za uspehom. Dobrim uvrstitvam na republiškem prvenstvu in zmagi na kriteriju slovenskih mest grupe B v Postojni so v nedeljo dodali nov uspeh. V Kamniku so v počastitev občinskega praznika in 30-letnice vstaje slovenskega ljudstva zmagali na strelskem tekmovanju tako v ekipni kot v konkurenci posameznikov.

V Kamniku so za praznik pripravili vrsto kulturno-zabavnih in športnih prireditev. Med kulturno-zabavnimi je bila najimpozantnejša ljudsko rajanje s kulturnim programom okrog mestnega vodnjaka na trgu v Kamniku. Rajanje je trajalo pozno v noč in se ga je udeležila večtisočglava množica ljudi, ki so vztrajali na proslavi kljub slabemu vremenu, ki je grozilo, da bo pokvarilo prireditve. Tudi športniki Kamnika so pripravili več športnih tekmovanj v košarki, nogometu in streljanju.

Jeseniški strelci so dobri znanci Kamničanov. Njihovi dvoboji so postali že tradicionalni in se srečajo vsako leto v enem ali drugem kraju.

Ker je bilo letošnje strelsko tekmovanje v počastitev dveh velikih praznikov, se je tekem udeležilo več ekip. Prispele so ekipe Trbovlje I in II, Hrastnika, Postojne, Jesenic in ekipa domačinov. Streljali so z malokalibrsko puško iz treh položajev po 10 strelav. Propozicije so omejevale čas tekmovanja tako za posameznika kot za ekipo. Strelci Jesenic v postavi Janez Otrin, Edi Dobravec, Majda Kralj in Vera Otrin, so streljali zelo dobro, saj so premagali vse svoje nasprotnike za več kot 40 krogov. Zelo uspešni so bili tudi v tekmovanju posameznikov, saj so se kar trije uvrstili med prvo peterico.

Rezultati:

MK puška serijske izdelave 3X10: ekipno: 1. Jesenice 949 krogov, 2. Trbovlje I. 908 krogov, 3. Kamnik 902 kroga; posamežno: 1. Janez Otrin 251 krogov, 2. Peter Bertoncelj (Kamnik) 244 krogov, 3. Edi Dobravec 243 krogov, 4. Stane Lipovšek (Trbovlje) 242 krogov, 5. Majda Kralj 237 krogov.

Po končanem tekmovanju so prireditelji razdelili priznanja in nagrade, nato pa poskrbeli za zelo pristrčno tovariško srečanje strelcev na strelšču v Kamniku.

Tako je minilo še eno tekmovanje, na katerem so naši strelci pokazali svojo veljavo kljub temu, da so pogoji za treninge na Jesenicah zelo neugodni. S.

Tragične planinsko-alpinistične nesreče so prepogost vsakdanji pojav

Planine vabijo, istočasno pa morajo planine tudi vzgajati, šolati ljubitelje in obiskovalce gora. Vsako nepremišljeno tvegano početje v gorah izziva nevarnosti in vabi smrt. Planine morajo biti s svojo lepoto in edinstveno veličino neusahljiv virec psihične in fizične rekreacije.

Planinske organizacije na vse načine propagirajo množično planinstvo in vrhunski alpinizem. Številna predavanja, tečaji, plezalne šole, tabori in odprave, so vse namenjene načrtni, sistematični in temeljiti vzgoji ljubiteljev in obiskovalcev gora. Ob planinskih poteh, na vrhovih gora, pri studencih in na počivalih so številni opozorilni napisi, ki opozarjajo, da pogum v planinah še ne pomeni vsega, če se mu ne pridruži nujno potrebno teoretično in praktično, tehnično znanje. V gorah nikoli in nikjer ne smemo precenjevati svojega znanja in opreme. Se bolj neprimerno pa je v gorah podcenjevati številne velike nevarnosti gora, padajoče kamenje, plazove, spremembo vremena, vse to se kaj rado kruto in neusmiljeno maščuje.

Na planinskih poteh, posebno na zavarovanih plezalnih, na strmih snežiščih in v lažjih ter težjih stenah, plezalnih smereh, vedno bolj pogostokrat srečujemo nepravilno vzgojene in slabo opremljene ljubitelje in obiskovalce gora, ki prezirajo vsa opozorila in dobro namerna napotila. Trganje redkega planinskega cvetja ni samo nekulturno in kaznivo početje, temveč se kaj rado konča z lažjo, težjo ali celo smrtno planinsko nesrečo, tragedijo.

Sredi polne poletne planinsko alpinistične sezone lahko na žalost beležimo mnogo prepogoste planinske nesreče, na Mojstrovki, v Prisojniku, pod Jalovcem, v severni steni Triglava, v Karavankah in Savinjsko kamniških planinah. Vse to meče dokaj črno in žalostno luč na našo planinsko alpinistično šolo. V Vratih, pod severno steno Triglava, v Aljaževem domu je jasno viden napis »Lotevaj se le poti, tur in vzponov, katerim si dozoril ali za katere si primerno opremljen!«

Vse to gotovo prečitajo mnogi obiskovalci in ljubitelji gora in Triglava, na žalost se tega pravila ne drže.

Gorski reševalci nikakor ne morejo preprečiti vsega in ne morejo biti povsod. Lastna privrednost in znanje je prav gotovo tudi v gorah, na planinskih poteh in plezalnih vzponih največje jamstvo za srečen konec in zaključek planinskega izleta ali plezalno alpinističnega vzpona. Vsi resnični ljubitelji in obiskovalci gora moramo storiti vse, da ne bodo z gora, sten in vrhov tako pogostokrat prihajali pojemajoči klici na pomoč. Gore nikakor ne smejo postati mrtvašnica mladih, borbenege življenja in radosti željnih ljudi, temveč morajo biti učilnica, kovačnica in kalilnica naših psihične in fizične rekreacije željnih in potrebnih delovnih ljudi in mladine.

Veliko obetajoč napredek

Naloga in obveza našega alpinističnega odseka je, da mobilizira v planinske, plezalno alpinistične vrste čim več šolske in delavske mladine in jo navdušuje za aktivno udejstvovanje v gorah, da dviga njene moralne in duhovne kvalitete.

Mladina Jesenic se je obvezala, da nadaljuje stare tradicije planinstva pod Triglavom in v Dolini. Z željo in s ciljem, da bi dosegli nekaj več in da bi spoznali poleg domačih tudi tuje zahtevnejše gore, je AO Jesenice letos pristopil k pripravam za našo prvo alpinistično odpravo širšega obsega. Mladi,

naglo prihajajoči plezalci in alpinisti so glasno izrazili večletno tiho željo, da bi si radi ogledali streho Evrope in goro gora, Mont Blanc in Mattehorn. Priprave za to odpravo so zahtevale maksimalno angažiranost vodstva AO in maticnega Planinskega društva kakor tudi posameznikov.

Težave in slabosti so bile kmalu premostene in štirje osebni avtomobili so sredi noči odbrzeli prek meje, Benetk, Milana v Courmayeur in skozi montblanski predor v svetovno znani planinsko turistični center Chamonix.

Slabo vreme, megle in oblaki s snežnimi meteži niso zadržali in hromili mlade, navdušene in novih doživetij želne ljubitelje gora. Petnajst se jih je povzpelo na streho Evrope, na Mont Blanc. To (Nadalj. na 20. strani)

Uspešen start članov PK Jesenice

Novo izvoljeni odbor plavalnega kluba Jesenice, ki je ostal zaradi dobrega dela v lanskem letu nespremenjen, si je z vključitvijo nekaj mlajših članov na občnem zboru, dne 6. maja po pregledu dela v lanskem letu, zadal naslednje naloge:

1. Nadaljna krepitev PK (organizacijsko, kadrovsko, materialno).

2. Nadaljevanje s plavalno šolo.

3. Udeležitev in eventuelno organiziranje rednih tekmovanj, mlajši, starejši, ekipno in posamezno; republiško prvenstvo pionirjev do 10 let; mladinsko republiško prvenstvo, starejši, mlajši, ekipno in posamezno; republiško prvenstvo člani; državno prvenstvo posamezno; slovensko in državno prvenstvo v skokih v vodo — pionirji; slovensko in državno prvenstvo v skokih v vodo — člani).

4. Organizacija Zicherlovega memoriala.

5. Organizacija osrednje jubilejne prireditve: tekmovanje za POKAL MESTA JESENIC.

Kljub težavam, pokaže do vodnih cevi tople vode, pomanjkanje denarja, itd., je start članov PK Jesenice razveseljiv.

Plavalno šolo, ki jo vodita Franci Fon in Niko Brejc, je v prvi skupini obiskovalo 40 neplavalcev, v glavnem iz prvih razredov osemletke. Splavalo je 36 neplavalcev, ostali prijavljeni kandidati pa se bodo učili osnovne tehnike plavanja v mesecu avgustu.

Organizacija mednarodnega tekmovanja za Zicherlov memorial je bila brezhibna. Tekmovanja so se udeležili tekmovalci iz Romunije, Bolgarije, Švice, Avstrije in Jugoslavije. Najuspešnejši so bili romunski tekmovalci. Vodstva tekmovalcev, kakor tudi sami tekmovalci, so bili nadvse zadovoljni. Posebno so pohvalili organizacijo tekmovanja, obenem pa so bili zelo navdušeni nad jeseniškim 10-metrskim stolpom, ki je po njihovem mnenju najboljši v Jugoslaviji. Pohvalili so tudi toplo, čisto vodo ter lepo lego in okolico bazena.

Člani PK Jesenice — plavalne sekcije, so z rednimi treningi, ki jih vodita tovariš Tolar in tovariš Ropret, pričeli zaradi že omenjenih težav, pozneje, kot je bilo planirano. Kljub temu pa so na plavalnem mitingu Bled, Radovljica in Jesenice, dne 16. 7. 1971 na Jesenicah, dosegli zelo lepe in spodbudne rezultate. Organizacija tekmovanja je bila odlična. Tekmovalci so se pomerili v naslednjih disciplinah: 100 m crawl, 50 m crawl, 100 m prsno in 50 m metuljček.

Jeseničani so dosegli kar štiri prva mesta.

Rezultati jeseniških plavalcev:

100 m crawl — ženske: 1. Jana Troha — Bled — 1:32,4, 2. Simona Zupan — Jesenice — 1:35,3;

100 m crawl — moški: 1. Niko Brejc — Jesenice — 1:09,1, 2. Sandi Stojkovič — Radovljica — 1:19,1, 3. Stefan Udrih — Bled — 1:20,2, 4. Janez Kržišnik — Jesenice — 1:21,7;

50 m crawl — mlajši pionirji: 1. Igor Čučnik — Jesenice — 0:37,4, 2. Mladen Gradinski — Bled — 0:45,0, 3. Iztok Jug — Radovljica — 0:56,9;

50 m crawl — mlajše pionirke: 1. Renata Šmon — Bled — 0:44,3;

100 m prsno — ženske: 1. Eva Pavliček — Jesenice — 1:40,4, 2. Berta Zorman — Bled — 1:41,4, 3. Simona Leskovar — Jesenice — 1:41,6, 6. Simona Zupan — Jesenice — 1:57,0, 7. Romana Krivec — Jesenice — 2:23,2;

100 m prsno — moški: 1. Stane Artiček — Radovljica — 1:24,8, 2. Andrej Artiček — Radovljica — 1:26,4, 3. Severin Sever — Radovljica — 1:35,7, 5. Drago Hanžek — Jesenice — 1:40,0, 6. Zvone Šuvak — Jesenice — 1:40,9;

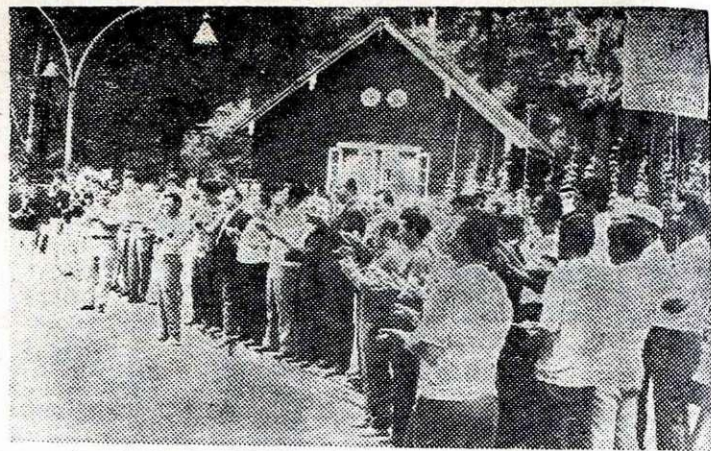
50 m prsno — mlajše pionirke: 1. Renata Šmon — Bled — 0:51,3, 2. Ksenja Zrimc — Radovljica — 0:51,9, 3. Jana Kolman — Radovljica — 0:55,8, 4. Vanja Sovič — Jesenice — 1:00,2, 5. Judita Tušar — Jesenice — 1:05,9;

50 m prsno — mlajši pionirji: 1. Ciril Globočnik — Radovljica — 0:43,0, 2. Mladen Gradinski — Bled — 1:02,6, 3. Samo Mandelj — Radovljica — 1:10,6;

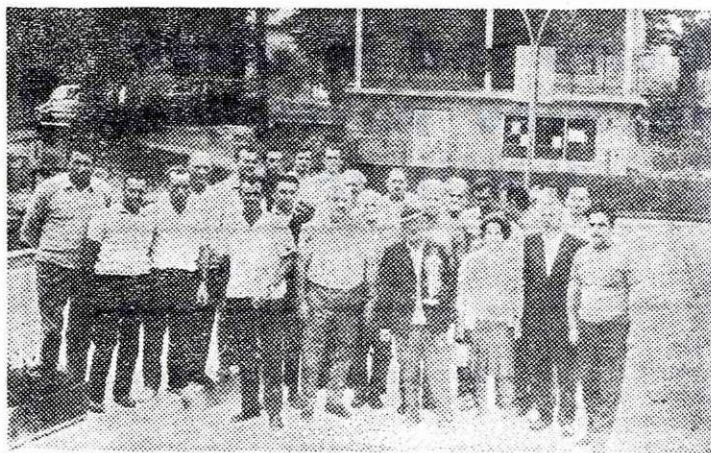
50 m metuljček — mlajši pionirji: 1. Igor Čučnik — Jesenice — 0:41,2, 2. Ciril Globočnik — Radovljica — 0:51,2.

Člani skakalne sekcije pod vodstvom trenerja Benjamina Ramuša in Zvoneta Hutarja marljivo trenirajo, saj jih čaka velika preizkušnja, tako na slovenskem, kakor tudi na državnem prvenstvu v skokih v vodo. Posebno marljivi so pionirji, saj bo to obenem njihov krst, poleg tega pa lahko računajo na lepo uvrstitev.

Bera

Balinarji za občinski praznik

Balnanje za dan vstaje

V balinanju za Jeseničane tretje in četrto mesto

V nedeljo je bilo v Logu Ivana Krivca, pod pokroviteljstvom Kovinotehna Celje — delovne enote Jesenice, mednarodno prijateljsko srečanje v balinanju v počastitev občinskega praznika. Na vseh štirih stezah se je hkrati pomerilo kar 16 ekip, od katerih je bilo devet ekip iz sosednje Italije.

Iz Slovenije so se tekmovanja udeležile železničarska ekipa iz Postojne, balinarji Litostroja in Ljubljane in ekipa balinarskega kluba iz Radovljice. Za domače so nastopile štiri ekipe.

Glede na veliko število tekmovalcev in ekip, se je tekmovanje zavleklo še na naslednji dan do pol druge ure po polnoči.

Prvo mesto je osvojila ekipa iz Radovljice, ki je prejela pokal za prvo mesto in prehodni pokal. Pokal za drugo mesto je osvojila ekipa iz Alla Pesa Ronki. Tretja in četrta sta bili ekipi Dornik in Plesničar z Jesenic.

Ob tej priliki so za dolgoletno požrtvovalno delo ob-

darili s praktičnimi darili Stanca Pulca, Antona Debeveca in Franca Rozmana — starejšega. B.

Pokal, ki so ga jeseniški strelci pred tedni osvojili v Postojni.

Balinarji za dan vstaje

Tekmovanje v balinanju ekip članov ZZB NOV in SZDL terena Plavž, je za dan borca postalo že tradicionalno. Glede na to, da se je na ta dan veliko članov omenjenih organizacij udeležilo zborovanja v Brestanici, so imeli letos na balinišču v logu Ivana Krivca izjemoma srečanje v balinanju na dan vstaje, 22. julija. Po uvodnem pozdravu, ki ga je v imenu krajevnega odbora SZDL imel Jože Jelovčan in v imenu krajevnega odbora ZZB NOV Vera Jelinčič, se je pričelo tekmovanje med tremi ekipami članov SZDL in tremi ekipami članov ZZB NOV.

Prvo mesto je osvojila ekipa ZZB NOV, ki jo je vodil Čelik, sodelovali pa so Skrt, Makuc in Eleršič. Druga je bila ekipa članov SZDL, ki jo je vodil Krivec, tekmovali pa so še Kozamernik, Vrhunc — mlajši in Pulec. Na tretjem mestu je bila ponovno ekipa članov SZDL, ki jo je vodil Krek, sodelovali pa so Našič, Mahnič in Kozina. Četrto mesto je zasedla ekipa Dornik — člani ZZB NOV, peta je bila ekipa Bazo člani SZDL in šesta ekipa Križnar, ki so jo sestavljali člani ZZB NOV.

B.

Veliko obetajoč napredek

(Nadalj. z 19. strani)
je vsekakor lep in veliko obetajoč uspeh nove plezalno alpinistične generacije z Jesenic. Višine Mont Blanca, nov sneg, ledeniki in čudovit, enkratni razgled z najvišje gore Evrope je mlade navdušil in opogumil, da so hiteli k novemu še težjemu in zahtevnejšemu cilju. Povzpeli so se nameravali na goro gora, Matterhorn. Ne vsem, toda desetim mladim z Jesenic je uspelo uživati slast zmage in uspeha tudi na vrhu Matterhorna.

Odprava je v vsakem pogledu uspela in dosegla svoj namen. Nekaj krvavih žuljev, malo višinske slabosti in malo opeklin od višinskega sonca, poleg tega pa obilno sreče in nepozabnih doživetij, je vtilo našini mladim plezalcem no-

vega poleta in nujno potrebne dobre volje, navdušenja ter ljubezni, ki premaguje največje težave na poti k visoko postavljenim in težko dosegljivim ciljem. Novi val jeseniškega plezalnega športa in alpinizma je odlično prestal ognjeni krst na Mont Blancu in Matterhornu. Prepričani smo lahko, da je na pravi poti in v pravi smeri v zahtevno areno domačega in mednarodnega planinstva.

Vsem udeležencem iskreno čestitamo k doseženemu uspehu, ki je zadostno jamstvo za nadaljnjo zdravo rast in napredek planinstva med šolsko in delavsko mladino.

Se v tem letu bo sledila tej prvi alpinistični odpravi v Centralne Alpe še širša odprava v Dolomite ali vsaj v zahodne Julijske Alpe.

Kaj bomo gledali v kinu

Kino RADIO

31. julija in 1. avgusta amer. barvni film **PETORICA V AKCIJI** v režiji Don Faylor, v gl. vlogi Peter Graves, ob 19. uri

2. avgusta amer. ital. CS barvni film **ZAKON BREZ ZAKONA**, v režiji Giorgio Solima, v gl. vlogi Gian-Maria Volonte, ob 19. uri

3. in 4. avgusta ital. barv. film **POPOLNO NARAVNO**, v režiji Mavro Bolonini, v gl. vlogi Lorens Harvey, ob 19. uri

5. avgusta amer. barv. film **STOJ, STRELJAM**, v režiji Buzz Kulik, v gl. vlogi David Janssen, ob 19. uri

6. avgusta ital. franc. barv. film **SERAFINO**, v režiji Pietro Girmi, v gl. vlogi Adriano Celentano, ob 19. uri

7. avgusta amer. barv. film **TUDI KONJE STRELJAJO**, v režiji Sydney Pollack, v gl. vlogi Jane Fonda, ob 19. uri

Kino PLAVŽ

31. julija in 1. avgusta ital. barvni film **POPOLNO NARAVNO**, ob 20. uri

2. in 3. avgusta amer. barv. film **STOJ, STRELJAM**, ob 20. uri

4. avgusta amer. barv. film **STOJ, STRELJAM**, ob 20. uri

5. in 6. avgusta amer. barv. film **STIRJE V NEVIHTI**, ob 20. uri

7. avgusta špan. franc. CS barvni film **SERVANTES**, ob 20. uri

Kino DOVJE

31. julija amer. barv. film **POJEM PESEM DOMENNIQUE**

1. avgusta amer. barv. film **BULLITT**

4. avgusta amer. barv. film **PETORICA V AKCIJI**

7. avgusta amer. barv. film **STIRJE V NEVIHTI**

Kino KRANJSKA GORA

31. julija amer. barv. film **BULLITT**

1. avgusta amer. ital. CS barvni film **DOLINA SMRTI**

3. avgusta amer. ital. CS barvni film **ZAKON BREZ ZAKONA**

5. avgusta ital. barv. film **POPOLNO NARAVNO**

7. avgusta amer. barv. film **PETORICA V AKCIJI**

Kino DELAVSKI DOM JAVORNIK

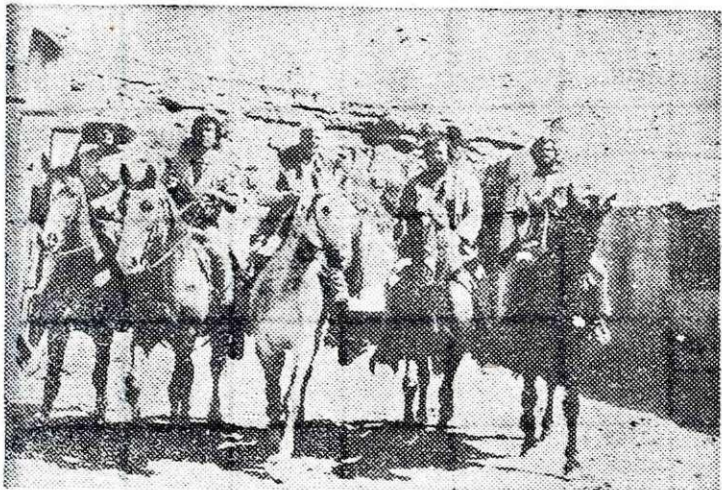
31. julija amer. barv. film **BULLITT**, ob 19. uri

1. avgusta amer. ital. CS barvni film **ZAKON BREZ ZAKONA**, ob 17. uri

1. avgusta amer. ital. CS barvni film **DOLINA SMRTI**, ob 19. uri

4. avgusta amer. barv. film **STIRJE V NEVIHTI**, ob 19. uri

7. avgusta ital. barv. film **POPOLNO NARAVNO**, ob 19. uri

Film **PETORICA V AKCIJI** je western povezan mehičansko revolucijo. Film neprestanih akcij in duhovitih dialogov je te dni na sporedu v naših kinematografih.

Trgovski podjetji ROŽCA in SPECERIJA BLEED obveščata cenjene kupce, da bodo v nedeljo, 1. avgusta, od 7.30 do 10.30 odprte naslednje trgovine:

- samopostrežna trgovina pri Čufarju na Plavžu,
- super market Union,
- samopostrežna trgovina na Javorniku in
- trgovina v vasi na Koroki Beli

OBJAVA

Planinsko društvo Jesenice išče za Tičarjev dom na Vršiču točaja (točajko) in kletarja. Nastop dela takoj. Prijave v pisarni PD Jesenice, Cesta železarjev 1.

PD Jesenice

ZAHVALA

Ob težki in nenadomestljivi izgubi naše nadvse dobre mame, sestre, tete, babice in prababice

JOŽEFE LAPAJNE
roj. Ogrin

izrekamo globoko spoštovanje dr. Sajevcu, dr. Novaku, dr. Dražiču in zdravstvenemu in strežnemu osebju Onkološkega instituta Paviljona, za nesebično pomoč v času njene bolezni.

Zahvaljujemo se vsem sosedom, uslužbencem knjigovodstva in HVŽ, ki so nam v težkih trenutkih na kakršenkoli način pomagali. Zahvaljujemo se vsem darovalcem cvetja in vsem voznikom osebnih avtomobilov. Vsem še enkrat iskrena hvala.

Zalujoči: hčerke Slavica, Jožica, Sanda in Iva, sinova Ljubo in Tine z družinami, brat Rudi, sestre Julka in Malči z družinami in ostalo sorodstvo.

ZAHVALA

Umrla je naša dobra mama **ALOJZIJA HIRSENFELDER**

Iskreno se zahvaljujemo zdravnikom in strežnemu osebju jeseniške bolnice za pomoč ki so jo nudili v njenih najtežjih dneh.

Zahvaljujemo se tudi za požrtvovalno pomoč, ki so jo v njenih najtežjih trenutkih nudili sosede in prijatelji.

Hvala vsem, ki so jo spremlili na zadnji poti in ji poklonili cvetje.

Zalujoči: mož Franc, sin Franc, hčerke Marica, Cveta, Francka z družinami, vnuk Rado z družino ter ostalo sorodstvo.

ZAHVALA

Ob boleči izgubi ljubega moža, očeta, starega očeta, brata in strica

LUDVIKA LIČOFA

se zahvaljujemo vsem, ki so nam v težkih trenutkih stali ob strani. Posebno zahvalo smo dolžni zdravniku dr. Alojzu Novaku. Iskreno se zahvaljujemo vsem sorodnikom, sosedom, pevcem Društva upokojencev in pihalnemu orkestru Jeseniških železarjev, kolektivu »Vino — Gorenjka — Triglav« in kolektivu jeklarna za darovane vence in cvetje. Iskrena hvala vsem, ki ste ga spremlili na zadnji poti.

Zalujoči: žena, sin z družino, brat, sestra in ostalo sorodstvo.

ZAHVALA

Sindikalnemu odboru valjarne žice se najlepše zahvaljujem za brezplačno bivanje na morju.

Alojz Žakelj

ZAHVALA

Najlepše se zahvaljujem osnovni organizaciji sindikata za brezplačno bivanje v Crikverci.

Jože Gorenc

Pri Dovarjevih v Vrbi je prejšnji teden njihova petletna krava povrgla četvero telet. Vsi so popolnoma zdravi. Gospodar Tonček Dolar pravi, da takega primera ne pomni v bližnji okolici. Tudi veterinar, ki je kravo umetno osemnil se ne spominja, da bi krava že kje povrgla zdrave četvorčke. Toda kljub temu, da so pravzaprav prava redkost, jih čaka zakol, ker je verjetno, da bodo telički neplodni in so zato za plemo neuporabni.

S.

Prilika za nakup stanovanja

Nudi se prilika za nakup nekaj eno- dvo- in trosobnih stanovanj. Lokacija zgradbe s temi stanovanji, ki se nahaja v ulici V. Kežarja na Jesenicah, je idealna. Od glavnega vhoda v Železarno je oddaljena le nekaj sto metrov, od centra mesta pa komaj en kilometer, vendar pa zavarovana pred največjim prahom in hrupom. Dostop do zgradbe je možen iz dveh strani, tudi z največjimi vozili.

Obstoječa stanovanja v tej stavbi so premajhna in tudi niso več sodobna. Zato so se lastniki hiše odločili, da smotno združijo posamezne prostore v večje stanovanjske enote. Na ta način bodo imela bodoča stanovanja v tej hiši vse pritlikline, to je, poleg kuhinje še predsobo, shrambo in kopalnico z WC, v kleti pa prostor za drvarnico in ozimnico. K vsakemu bodočih stanovanj pripada tudi ca 50 m² vrta.

Stanovanja so v pritličju, nadstropju in mansardi. Površinsko merijo: trisobna po 83 m², dvosobna od 52 do 75 m² in enosobna od 40 do 50 m². Dvorišče je zelo prostorno in zaprto. Na njem je možno zgraditi še za vsako stanovanje tudi garaže. S primerno preureditvijo podstrešja se lahko uredi dve sušilnici za perilo.

Interesenti, ki se zanimajo za nakup stanovanja, dobijo vse podrobnejše informacije pri Radivoju Požnelu, dipl. inž., 61000 LJUBLJANA, Aškerčeva 37.

Občinski praznik Tržiča bo poudarjen z otvoritvijo nove šole v Križah

V tržiški občini se še posebno letos, ob tridesetletnici vstaje, s pospešeno naglico pripravljajo na svoj praznik. Tega vsako leto praznujejo 5. avgusta, na dan, ko je bil 1941. leta pod Storžičem napaden in razbit del komaj ustanovljenega Storžiškega bataljona. Ta dan so padle tudi prve žrtve. Danes stoji na tem kraju svojevrsten spomenik.

V zvezi s tem praznovanjem bodo v Križah v soboto 7. avgusta, odprli novo, moderno šolo s spomenikom. Šola bo prevzela ime po Kokrškem odredu. Otvoritev bo nadvse praznična in ob tej priložnosti se bodo poleg ostalega prebivalstva zbrali v Križah tudi nekdanji borci in sedanji pripadniki Kokrškega odreda. Prireditve v Križah se bo začela ob 17. uri.

Naslednji dan, 8. avgusta dopoldne, pa bo v koči in pri spomeniku pod Storžičem nadaljevanje praznovanja. Poleg komemoracije pri spomeniku bo v koči tudi slavnostna seja občinske skupščine Tržič in srečanje borcev, aktivistov in vseh udeležencev.

Na vse te prireditve so vabljeni vsi prebivalci, nekdanji borci in aktivisti, posebno pa še pripadniki Kokrškega odreda.

Na svidenje v Križah in pod Storžičem.

Odbor Kokrškega odreda, ki ima domicil v Tržiču

18. 1971			NAUK O SVETLOBI	MARTINAR- SKI ULITEK	VOJAŠKO POKURVALO	ŽENSKO IME	NEZNANEC	PREBIVALEC ITALIJAN- SVEČA OTOKA	KOŠARAR- SKI KLUB	AVTOMOB. OZNAKA ITALIJE	1.8. 1971	DEL ELEKTR. NAPELJAVE	OBOK NAD NAMI	DUH PO OPALJENEM	LASULJAR
											CIEDALIN, NADUTEŽ				
											VELIKA TRAVNATA RAVNINA				
TAUŠNA							SOGLASNIK		VOJAŠKA BOJNIŠNI- CA		VRSTA NA- ŠIH CIGARET				
DEL CLAVE	BREZNO	TOVARNA V KOBARIDU					NEUMNE								
ZNAMKA PISALNIK STROJEV						AFRIŠKA REKA					REM. ZNAK ZA JOD	VRSTA, NABIREK			
PREBIVALKO BROD					MEDALJA								RUSKA REKA - POLEG, PRI		
NAŠE NAJVEČJE PRISTANIŠČE				GL. MESTO EVRO. DRŽAVE	KOVANJE					TUJE ŽENSKO IME					
ALOJE POTOVAR		NEPRIJATEL OBČUTEK	POLOTOK V AZIJI		NE GODEN					IZOB- EDRAVNIK					
NAČRT, OBRIŠ								NAPLAČILO, NADAV							
						SLOVENSKI SLIKAR	BREZ BESEDE								
	ANTON ZAJEC			REM. ZNAK ZA RUBIDIJ	ČASOVNO OBDOBJE		FIGURA PRI ČETVORKI								
	SNOP SLAME						REM. ZNAK ZA OGLJIK	OTO- CEGNAR	ŠPAKA	BOD- SONCA					
OLIVER TELBAN		LJUBEZEN- SKO PESNIŠTVO (MUZA)						POLMER		BEL KOM- POZICIJE					
KAZALNI ZAJMEK		SOLMIZACIJ- SKI ZLOG		IVAN CANKAR	DELAVEC V KOPIRNICI		NADUHA	REM. ZNAK ZA VODIK						VEZNIK	
ENICA				KOŠAR- SIMON	JAPONSKA CVETICA		GL. MESTO SEV. VIETNAME	DELOVALEC OLJA					MESTO PEČATA	NE MAJHEN	
				IGRA NA SREČO				REM. ZNAK ZA KALCIJ	PREMOŽEN						
				PREDLOG						ERŠKA ČRKA					
											JEZERO V RUSIJI				
											ČORA NA KOROŠKEM				
												KRČEVINA			
			OSEBNI ZAJMEK			MOŠKO IME	LUIS ADAMIČ						IME ČRKE		
			BRUSNI KAMEN					SPDJI						RIMSKA ŠT. ENA	
			ZAČETEK TEKME					TONA						SAMOGLAS.	
									1.8. 1971	STREŽNIK					

Nagradna križanka

Današnja slikovna križanka je nagradna. Z žrebom bomo reševalcem s pravilnimi rešitvami razdelili naslednje nagrade:

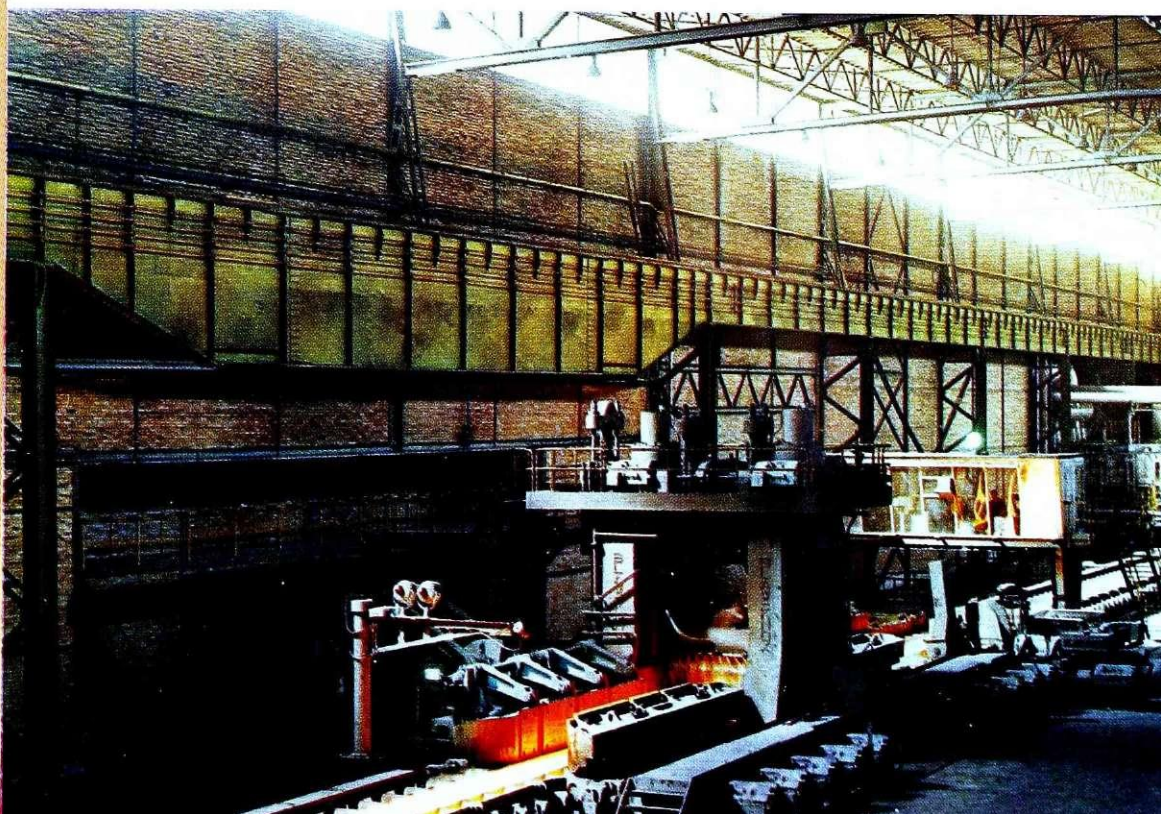
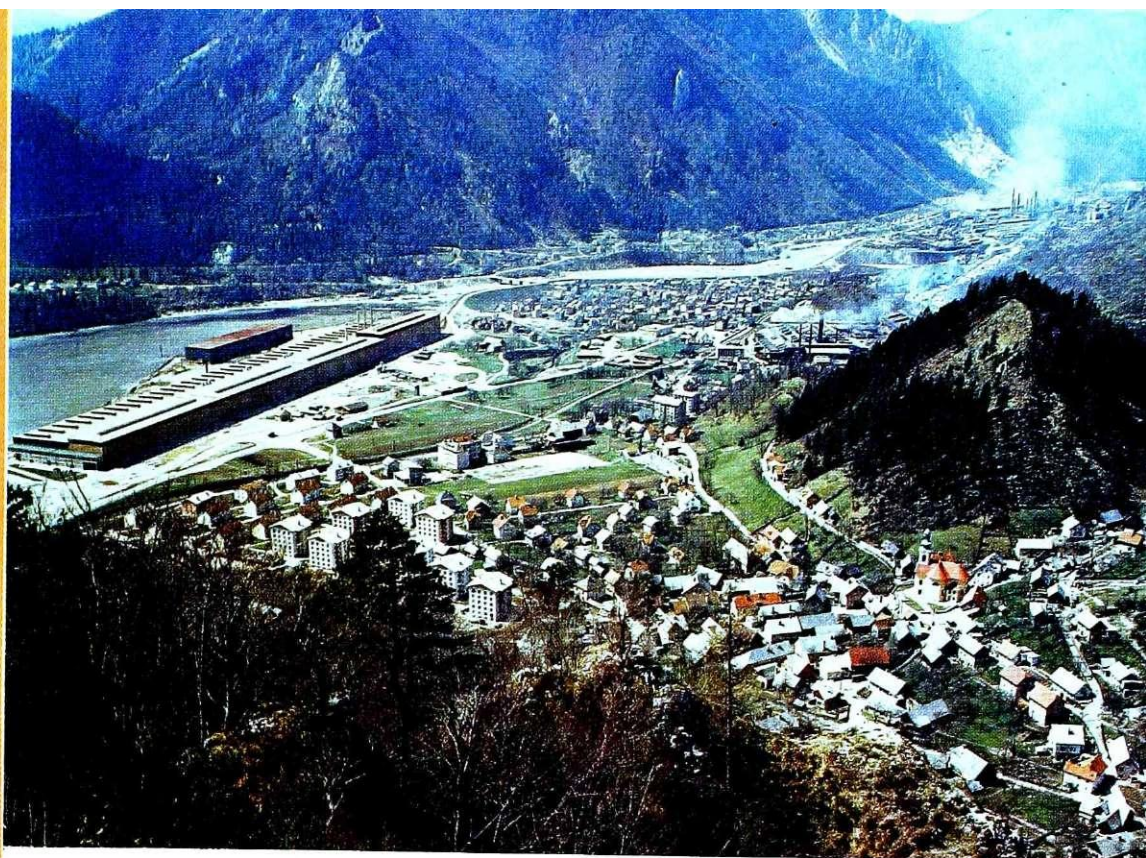
1 nagrada	50 din
2 nagradi po	40 din
3 nagrade po	30 din
4 nagrade po	20 din

Rešitev vpišite v izrezan lik križanke čitljivo in z velikimi črkami.

Vsak lahko sodeluje le z eno rešitvijo, ki naj bo v posebni kuverti, na katero označite NAGRADNA KRIŽANKA in napišite naslov in obrat, v katerem delate.

Rešitev pošljite najpozneje do vključno srede, 11. avgusta na naslov: UREDNIŠTVO ŽELEZARJA, ŽELEZARNA JESENICE.

Rešitvam ne prilagajte nobenih drugih dopisov!

Avtor diapozitivov:
FRANCI MAKOVEC

KDO IZ MENE POJE:
LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

Vsebina

Emil CESAR

Delež Gorenjske v književnosti narodnoosvobodilnega boja (esej)

Benjamin GRACER

Pogovori (poezija)

Ivan JAN

Odbornik (proza)

Miha KLINAR

Partizanska skicirka (poezija)

Mile PAULIN

Kaj je to usoda (poezija)

Črtomir ŠINKOVEC

Uvodna beseda k zapisu Iz Maribora v pregnanstvo (proza)

Pesmi iz cikla Čas v čeladi (poezija)

Josip VANDOT

Iz Maribora v pregnanstvo (proza)

Cvetko ZAGORSKI

Moja edina kobila (proza)

Stare pesmi (poezija)

Mrtvi dom (poezija)

Pesnik in smrt (poezija)

Rekviem za partizanko (poezija)

Ilustracije: spomeniki NOB na Gorenjskem.

Tehnični urednik literarne priloge: Joža VARL, glavni in odgovorni urednik Železarja.

Četrto številko literarne priloge Železarja posvečamo 30-letnici vstaje slovenskega in jugoslovanskih narodov.

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Številka 4

Jesenice, 30. julija 1971

Cvetko Zagorski Mrtvi dom

Na Jančjem,
na starega leta dan 1943

Vstopi, prijatelj, odprta so vrata!
S tega praga v hišo
kličeš zaman.
To mrtev je hram,
kjer skozi vežo le veter
hlasta po praznini
in so v kotu podobe na steklu
le še spomini.

Mrak in hlad vate zijata.
Sneto krilo vrat v vetru šklepeče,
na njem list — »Verzeichniss« šepče:
lani pozimi odgnali so v lager
Pototschnigg Hansa,
Marijo,
otroke kot piščalke po vrsti
Paulo, Franz, Anno
in triletno Luzijo.

Nikogar več ni.
Ni več prijazno
domače ognjišče.
Pusto je, prazno.
Le jablana stara senco nanj meče
in le Čuvaj ga kdaj še obišče,
ovoha
in se s podvihanim repom
spet v hosto odvleče.

Rekviem za partizanko

1

Za zidom nad vasjo ležiš
v posvečeni zemlji,
pod gredo vrtnih rož,
med križi,
kjer vsak dan odmeva
pulver es
in miserere,
vzdihovanje,
stok,
kjer sleherno oko se ustavi
na gomili
in ugiba ceno rož
in kamna.

Rajši v hosti bi ostala,
kjer dohitela te je krogla.
Gomila zdaj bila bi tam
neznaten griček
sredi bukev, smrek.
Morda si poleg tebe
bi mravlje našle dom,
mogoče zajkla bi imela mlade
v grmu poleg tebe,
gnezdo bi si spletla ptica
v vejah nad teboj.

Privedla pot bi
lovca mimo:
kdo le tu leži?
Otroci z tončki borovnic
zašli bi v skriti kot:
katera izmed pravljič

tukaj spi?
Prišel bi jaz,
nihče ne vedel bi
za mojo pot —
sam
bi bil s teboj.
Pokril bi grob ti
z vejo mlade bukve,
ki je čez noč zazelenela,
z grozdom češnjevih cvetov,
ki so čez noč vzcveteli,
s plavicami, zlaticami,
ki bi natrgal jih gredoč.
In varna bi bila gomila
pred očmi sveta,
pred sodbo dneva,
vrtinarja dež in sonce bi bila,
spomladi in poleti
z zelenjem, cvetjem
ti zaljšala bi grob,
sneg s prebelim prtom v zimi.
Le srna, zajec in lisica,
lovec kdaj, otrok
zašli bi v skriti kot
in jaz.
Nobena dnevna pot
nikamor
vodila ne bi več
čez tebe.

2

Kaj naj ti v dar prinesem
za pomladni praznik najin
v tvoj molčeči svet?
Pravljic knjigo?
Kje že tvoje
sončne, mile
so oči.
Pest malisnic?
Kje že tvoje
ustne so,
pomaranče krhelj.
Naj ti rož prinesem?
Kje že tvoji drobnji,
beli
prsti so.

Kaj naj za praznik
najin ti prinesem?
Zlat obroč za v lase,
srebrn pas,
bele čevlji,
za zapestje bisern okras?
Kje že tvoji so lasje,
svilnati, temni,
kje tvoj stas,
kje nežna, bela stopala

tvojih nog,
kje zapestje drobno.

Reka let.
Sled
se v čas gubi.

Le enkrat je človek:
nič ga ne zamenja,
nihče se več ne ponovi.

Pesnik in smrt

Če bom umrl od krogle zadet,
v skupni gomili bom pokopan.
S tisoči spal bom spokojno v brezdan,
z njimi spodrezan, nerazcveten še cvet.
Če ko razbojnik na križ bom razpet,
majhen, opljuvan in zasramovan,
boj z mojo smrtjo ne bo še končan:
tudi brez mene se bo sukal planet.

Če bom zapustil tiho ta svet,
modri zdravniki, v telesu ne iščite ran,
saj vse iskanje bilo bi zaman:
umrl le malo poznan je poet.

Prisluškoval iz ruše bom v svet,
kdaj se bo zganil človek. Močan,
da razviharil bo svet prostran
in premaknil zarjavelo že vzmet

Delež Gorenjske v književnosti narodnoosvobodilnega boja

Pri ocenjevanju literarnega dela Gorenjske v letih slovenskega narodnoosvobodilnega boja ne moremo mimo literarnih stvaritev širšega kroga slovenskih književnikov, ki niso živeli na tem področju, so pa posegali v svojih aktualnih izpovedih po resničnih dogajanjih na Gorenjskem; mimo dela tistih gorenjskih rojakov, ki so živeli na ozemlju okupirane Slovenije, v svojih delih pa posegali tudi v vojne dogodke na Gorenjskem, in mimo onih, ki so v letih vojne živeli na Gorenjskem in na tem področju tudi ustvarjali. Prikaz sicer dovoljuje pri zadnjih še delitev, vendar bi jih v pregledu, čigar namen je predvsem informativen, uvrstili med slednje.

Med deli književnikov, ki so posegali v vojno življenje Gorenjske, niso pa živeli na tem ozemlju, navedimo Lovsko pesem Frana Albrehta, ki je nastala mesec ali dva po vdoru fašističnih sil v Jugoslavijo. Navdihnili jo je ogorčenje nad nemškim nasiljem, ki ga je okušalo slovensko ljudstvo na Gorenjskem in Štajerskem. V zimi 1941 pa sta nastali pesmi Rekvizicija in Gorenjska idila Otona Župančiča. Naslov slednje je Župančič pozneje spremenil v Zimsko idilo. Rekvizicijo je inspiriral resnični dogodek, o katerem je pesniku pripovedoval znanec, pripetil pa se je v okolici Moravč. — Čeprav ta delež ni bil velik, ne bi mogli trditi, da je bil brez vpliva na našega človeka.

Med dela književnikov, rojenih na Gorenjskem, živeli pa so v Ljubljani in posegali v svojem delu tudi v dogodke na Gorenjskem, moremo šteti Cvetka Zagorskega, ki je začel ponovno pisati po okupaciji po zblizanju z Lovrom Kuharjem-Prežihom Vorancem in Tonetom Čufarjem. S slednjim sta bila v Ljubljani tudi organizacijsko povezana v Osvobodilni fronti. Zagorski bi moral sodelovati v Slovenskem zborniku 1942, s tem namenom je celo izročil Čufarju nekaj tekstov, ki so se pozneje, s Čufarjevo aretacijo, izgubili. Psihično prizadet zaradi nejasnega zapleta slovenske zgodovine, se je Zagorski v tem času posvečal predvsem krajšim in ne preveč izrazitim ter učinkovitim miselnim utrinkom, v katerih včasih komentira in obračunava s prvimi nasilstvi nad slovenskim ljudstvom, s tem pa daje duška akcije željnemu nezadovoljstvu. Med take verzificirane misli, za katere moremo trditi, da so nastale že 1941. leta in se nanašajo tudi na Gorenjsko, sodi Pot domov. Inspiriral jih je požig Rašice. V to leto bi mogli uvrstiti le še nastanek kratke verzificirane poslanice mladim — Bodočim rodovom. Ob tem pa omenimo še Toneta Čufarja, ki bi se, ob drugačnih okoliščinah, prav gotovo vključil s svojimi stvariteljskimi sposobnostmi v ta proces, za kar imamo na voljo dovolj zgovorne dokaze prav iz 1941. leta, o čemer več sledi.

Najpomembnejši in seveda zgodovinsko najavtentičnejši pa je bil delež tistih redkih književnikov, ki so v letih okupacije živeli na tem področju. Takoj pa moramo pripomniti, da marsikaj, kar je bilo v tem času napisano, niti ni bilo objavljeno, za kar so bili objektivni in subjektivni vzroki. Objektivni so pogojeni v izjemnem vojnem komuniciranju, subjektivne pa narekujejo izredna vojna doživetja, ki se pogosto prehitvejo. Tako se često umika manj tehtno vojno doživetje pomembnejšemu. Kljub temu, da vsa med vojno nastala dela niso bila objavljena v tem obdobju, da je bilo marsikaj objavljeno šele pozneje ali pa sploh ni bilo objavljeno, pa govori vse to za izredno razgibani čustveni svet literarnih ustvarjalcev, za aktivno ustvarjalnost in za odgovornost nacionalni skupnosti pri oblikovanju poštenjših družbenih odnosov. Tudi tu pa so se literarna prizadevanja vsebinsko in idejno spreminjala, kakor se je spreminjal in rastele proces narodnoosvobodilnega gibanja. Zaradi tega bi mogli deliti literarno ustvarjanje v narodnoosvobodilnem boju na naslednja obdobja: od 27. aprila 1941 do sredine decembra istega leta; zaključuje ga recitacijski nastop Vladimira Pavšiča-Mateja Bora decembra v Grosupeljski četi. Od decembra 1941 do kapitulacije Italije septembra 1943 sledi drugo obdobje. Zanj je značilno, da ostane težišče literarne tvornosti vsaj še vse 1942. leto v Ljubljani, čeprav že nastajajo v partizanskih enotah prve literarne

upodobitve življenja in bojov partizanskih borcev. Tretje in zadnje obdobje sega od kapitulacije Italije do osvoboditve maja 1945, ko se težišče umetniškega ustvarjanja domala povsem prenese v partizanske enote ali na osvobojeno ozemlje. Močno se spremeni v tem času tudi način publciranja, oziroma posredovanja sploh.

Kljub temu, da doživetja v literarnih upodobitvah vojnih let vsebinsko niso izčrpana, tega niti ne bi smeli pričakovati, ker niso izčrpana niti v mnogo daljšem povojnem obdobju, saj bi lahko v tem času prav tem ranam, ki ne bodo v nas nikdar zaceljene, posvečali le več pozornosti. Kljub temu, pa si lahko štejemo v čast, da smo kot milijonski narod s svojim bojem služili za vzgled drugim številnejšim narodom, literarni delež Slovencev v tem bojnem procesu pa je edinstven po obsegu v tedanji zasluženi Evropi. Trditi tudi moremo, da je bil literarni oblikovalni delež v tem času tako močan, da še danes ni spremenil svoje karakterne bojne podobe. Današnji književnik, v kolikor posega še po tem času, ta lik samo še razvija in ga umetniško izpopolnjuje. Pri tem pa ne smemo prezreti, da je tudi prispevek gorenjskih literarnih delavcev pomemben pri ohranjanju rasti in gojitvi slovenske književnosti v obdobju narodnoosvobodilnega boja.

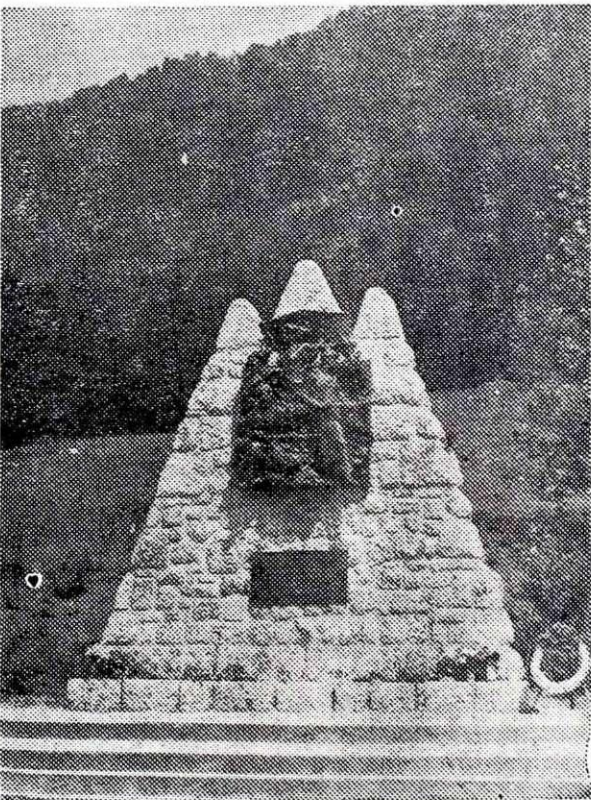
Odpor do okupacije in njenih nosilcev se kaže, podobno kot drugje po Sloveniji, tudi med gorenjskimi kulturnimi delavci. Ocenjevati ga moramo kot sestavni del splošnega ljudskega odpora in kaže prav nasprotno, kar je želel doseči okupator. Očit je v ponosu in neuklonljivosti, v skrbi za ohranjanje vsega slovenskega v preprostem ljudstvu, v najrazličnejših oblikah medsebojne pomoči, v čuvanju in ohranjanju vsega, kar predstavlja slovensko kulturo, ter v kljubovalnosti, ki razkriva srd in celo ironično omalovaževanje. Take individualne oblike protesta so tudi na Gorenjskem zlasti pomembne pred začetkom ljudske vstaje. — Med knjižne stvaritve v prvem letu okupacije pa sodi ena od šestih groteskno elegičnih balad o Jerneju Kacjanu iz Krtine, Jožeta Smita. Prav tako pa sodita v sam začetek okupacije pesmi Mihe Klinarja Sredi noči in Ptice. Na delo slednjega pa moramo opozoriti že na začetku, saj je bil prav mladi Klinar edini, ki nam je v umetniški obliki v tem času ohranil ne le lastno, temveč tudi splošno občutje slovenskega človeka na Gorenjskem. Čeprav je bil še zelo mlad, pa je že pred vojno namerjal svoje korake v književnost. Zato moremo trditi, da so bili do okupacije že dovolj trdni in se morejo v prvih dneh enakovredno priključiti podobnim pričevanjem slovenskih književnikov na začetku slovenskega gorja. Spomin na prve mesece okupacije nam je ohranil Klinar še v Julijskih elegijah 1941. Nič manj dokumentarna pa ni pesem Breda, kjer pretresen obtožuje vojno brezobzirnost ob naivni preprostosti male Brede, hčerke Draga Cerarja, ki je premišljevala ob izselitvi v Srbijo, katero od igračk naj vzame s seboj, medvedka ali punčko, vesela, da se bo lahko peljala s pred vojno redkim vozilom — avtomobilom. Zaradi motiva in preproste izpovedne govorice, dostopne tudi otroškemu čustvovanju, je Breda prva pesem v slovenski literaturi za mladino, pisani v obdobju okupacije, z aktualno vojno tematiko. Breda je dolgo ostala osamljen primer v skromni beri slovenske mladinske literature vojnih let. Ker pa je bila pesem objavljena mnogo pozneje, ne moremo ob njej govoriti o kakih pobudah na nadaljnjo rast medvojne književnosti za mladino, ki v drugem primeru prav gotovo ne bi izostale. Sledijo še pesem Danes, Villonsko pismo prijatelju ter Črna ruta. Slednja je bila posvečena materi Ferda Korena, kateri so nemške okupacijske oblasti prepovedale nositi za padlim sinom kakršnekoli zunanje znake tradicionalnega žalovanja. S tem pa se že odkrivajo vse strašnejše strani nemškega nacizma, ki se kmalu ni več pomišljal pokazati svojo resnično podobo pred zaslužjenimi Slovenci (saj jih je namenil uničenju!) — s streljanjem talcev in z drugimi grozodejstvi.

Okupatorjevim grožnjam o streljanju talcev ljudje skraja niso verjeli. Predvsem zaradi tega ne, ker niso mogli razumeti, da je mogoče na tako

zločinski način nastopati proti osnovnim človečanskim pravicam. Upanje, da so to le zastraševalne grožnje in da bo pred njeno uresničitvijo okupator gotovo pomišljal, so demantirale vesti o streljanju prvih talcev v Begunjah. Resničnost grožnje je še trdneje zarezalo streljanje talcev tudi po drugih krajih Gorenjske. Tako so prve septembrske dni uvenela življenja prvih talcev v neposredni okolici Jesenic, na Koroški Beli. Pretresujoča vest je rodila spoznanje o majhni vrednosti človeškega življenja v vojnem času, temprej, ker se je med padlimi skoraj vsakdo srečal z imeni znancev, prijateljev ali celo najbližjih, s katerimi se je še pred kratkim veselil, delal, izmenjeval svoje mišljenje, koval načrte... Klinar je odkril med njimi znanca Ludvika Stražišarja. Na dan ustrelitve je odšel Klinar k prijatelju Viktorju Gregoraču na Javornik. Ker je bil Gregorač med drugim tudi slikar amater, si je že pred Klinarjevim prihodom, s posebnim namenom ogledal padle. Tako je mogel Klinarju ob njegovem prihodu že pokazati na slikarskem stojalu začeti pastel — skupino ustreljenih, privezanih h kolom. Pozneje sta odšla še skupno na kraj streljanja. Prizor, ki je navdihnili slikarja, je močno pretresel tudi Klinarja in pobudil v njem pesem Ecc'e homo. Ker pa je čutil, da pesem premalo odseva grozotno pretresenost in resničnost, je naslednjega dne pod vtisom istega dogodka, nastalo še nekaj novih pesniških izpovedi. Med drugim sodita v ta okvir Septembarska elegija, ki se izrazno veže na Julijske elegije, in Rjavi pajek ter še nekatere, katerih pa pozneje, ko je vojni vrtnec zajel tudi Klinarja in so se doživljaji, ki so bili aktualni tudi zanj, prehitvevali, ni mogel več izdelati.

Znano je, da je pisal pesmi v tem času še Tone Sifrer. Sifrer je bil pred vojno sodelavec Ljubljanskega zvona, pred kapitulacijo je bil profesor v Murski Soboti, po zlomu jugoslovanske vojske pa se je zatekel na očetovo posestvo v Žabnici pri Škofji Loki. Dognano je, da je Sifrer v tem obdobju že pisal pesmi z vojno tematiko, čeprav zaradi njihovega prikrievanja ne vemo, kaj je pisal in koliko, niti približnega datuma, kdaj so pesmi nastale. O vsem tem vemo le toliko, kolikor nam je o tem povedal Juš Kozak. Čeprav nam podrobnosti v zvezi z njegovim delom v tem času niso znane, moremo med pesmi, ki so nastale v prvem letu okupacije uvrstiti Vojno pismo.

Kot iz vse tedanje slovenske lirike odseva tudi iz Sifrerjevega vojnega deleža odpor do okupacije in razočaranje. Razočaran je bil nad pasivnostjo

in osebnim reševanjem tistih, ki so bili kot vsiljeni vodniki krvi za sramotno nagli državni polom. Pesnik se v teh dneh v skladu s svojim značajem umakne v trdni svet, ki mu je preostalo — k zemlji in delu na njej. Vendar tudi to le za kratek čas. Do tedaj, ko je prepredla s svojimi nevidnimi nitmi osvobodilna misel svet med Škofjo Loko in Kranjem.

Kljub temu, da nam je Siferjeva vojna pesem neznana, pa moremo tudi po ohranjeni pesmi sklepati, da njegova vojna izpoved, v primeri z drugimi podobnimi literarnimi dokumenti tih dni, ni niti izrazno šibkejša niti umetniško manj dognana. Hkrati pomeni odinik od ozkega osebnega sveta in se je prav tu najbolj približal času, ki je zahteval v interesu obstanka nacionalne skupnosti, čim aktivnejšo vključitev vanj. V teh spoznanjih moremo iskati prav tako odgovor, zakaj se je lotil pisanja lirčno navdahnjene kronike Kmetovo leto (zunanje pobude so pri tem povsem drugotnega pomena), ki doseže svoj idejni vrhunec v opisovanju kmetovega zimskega življenja, ko se v dolgih zimskih večerih sprošča njegova fantazija in karakterni pogoji lirizem, ko Sifer spet najbolj zaživi z živim ljudskim izročilom. Ta pa je Siferju, poleg stoletnega dela na slovenski zemlji, dovolj, tehten dokaz za upravičenost do življenja Slovencev na že davno dodeljenem delu evropskega kontinenta. Hkrati pa se v istem času loteva tudi drugega problema, skritega v nas samih: družbene plasti, ki je bila sicer v primeri s celoto naroda neznatna, vendar z odločujočim vplivom na javno življenje — malomeščanstva. Zaradi tega sili, kljub vojni in njenim problemom pod pero obračun z malomeščanstvom, najbolj nezdravim in ogrožajočim elementom v življenju kakega naroda. Problem se v romanu Vrnitev malomeščana zajeda vanj z enako močjo kot okupacija. Zgodba, ki se okvirno odvija v Ptuj, je ena najzanimivejših in hkrati problemsko najgloblje posegajočih kritičnih del o tej družbeni sredini v svojem času. Po datumu, napisanem na začetku, je začel pisati 26. januarja 1942 do 19. februarja 1942 ga je dokončal približno dve tretjini; do zaključka romana je manjkalo le še troje poglavij. 19. februarja so ob izdaji vaškega odbora Osvobodilne fronte med drugim odgnali v Begunje tudi Siferja in že 20. aprila je padel pod strel v Mauthausenu. Na listi talcev, ki so jo okupacijske oblasti razobesile po Gorenjskem, je bilo Siferjevo ime ob imenu pobudnika bohinjske vstaje Tomaža Godca.

Podobnega motiva, le da v dramatski obliki, se je lotil tudi Tone Čufar-Jur. Da bi čim izvirneje prispeval k obračunu s kvarno družbeno kasto, se je poslužil komedije. Lotil se ga je na kar le moč komičen in celo pomilovanja vreden način, ki naj bi dosegel pri gledalcu obsojajoč in prezirajoč učinek. V njej je nameraval brez moraliziranja, na lahкотen način osmešiti nemoč propadajoče »boljše družbe« in njeno udinjanje okupatorju. Žal, da se nam to dramatizirano pričevanje iz prvih mesecev okupacije ni ohranilo. Po besedah Anke Vovk-Sitar v svojih spominih na ilegalno delo v letih okupacije na poljanski gimnaziji v Ljubljani, se je začelo dejanje v Beogradu, tik pred začetkom druge svetovne vojne in je prikazovalo »preplah buržoazije, naglo zbiranje in skrivanje rezerv in podobno«.

Medtem ko je bilo ljudstvo v okupiranih mestih pod silnim vtisom terorja in sovražnikove nadmoči, kar je hromilo duha, pa je bil nasilec vseobsegajoče slovenske misli partizanski borec. O tem pričajo pomembne vojne akcije, velikega političnega pomena, ki oblikujejo ter ohranjajo skupno s številnimi ilegalnimi in partizanskimi tehnikami, slovensko zavest. Poudariti pa moramo, da je imel slovenski tisk na Gorenjskem in Štajerskem, kjer si je okupator z vsemi silami načrtno prizadeval zatreti slovensko ljudstvo, prav poseben pomen. Zato ne preseneča, da se je prav v tem letu izteklo življenje treh slovenskih književnikov. V Dragi se je končalo življenje pesnika Karla Široka, katerega grob je še danes neznan, na nemško-italijanski mejni črti je obležal pod strelom Tone Čufar, medtem ko smo Siferjevo smrt že omenili. Splošno letargijo, ki je zajela okupirano Gorenjsko, zasledimo tudi v književnem ustvarjanju. Značilen primer za to je literarno delo Mihe Klinarja, ki postaja zaradi terorja vse bolj trenutni odsev groze. V strahu pred neznanim in preživim se Klinar ne more sprostiti niti v redki ljubezenski pesmi. Pravo nasprotje temu pa so literarna pričevanja tih dni Boga Flandra-Klusovega Jože. Njegove črtice okvirno zajemajo iz življenja partizanskih borcev v Poljanski dolini. Ker pa se življenje okupirane Gorenjske ni razlikovalo

od podobnega življenja na kateremkoli drugem delu slovenskega ozemlja tako po strahovanju okupatorjeve soldateske kakor tudi po nič manjšem junaštvu naših ljudi, so dobile te literarne upodobitve občeslovensko veljavo. Klusov Jože je bil zgovoren kronist trpljenja enega najtežjih, pa tudi največkratnejših obdobij, ki smo jih Slovenci doživeli v tisočletnem boju za svoj obstoj.

Predvojna literarna prizadevanja železniškega telegrafista Boga Flandra-Klusovega Jože so bila kaj malo znana. Ob drobni, a polni črtici moremo trditi, da je Klusov šele v narodnoosvobodilnem boju našel svoj izraz. Ker so propadla podobna dela Ferda Godine, so prav njegova dela prve prozne stvaritve nastale v tem obdobju na Slovenskem. Bil je avtor prve vojaške reportaže Črni vrh, ki se uvršča na drugo mesto med podobnimi deli in sicer takoj za Borovo reportažo. Na partizanski straži, ter je bila prva med tovrstnimi deli nastanjena v posebni brošuri. Med njegove prve črtice nastale na Gorenjskem pa sodi Pastir Tomač, portretna črtica o neznanem borcu Jelovške čete. Z naslednjo črtico Petrova domačija pa je hotel tudi psihološko utemeljiti odhod slovenskega človeka v partizane. Obe črtici sta bili objavljene v narodnoosvobodilnem tisku. Za objavo v Dolomitski zvezdi, ki je bila 1942. leta gotovo najboljša publikacija, kar so jih izdajale partizanske enote na Slovenskem, pa je namenil črtico Meja, zajeto iz dogodkov v zvezi s prihodom II. grupe odredov na Gorenjsko. Meja je bila s portretno črtico o partizanu Mužiku med zadnjimi deli Klusovega Jože nastalimi na Gorenjskem. To pa predstavlja le majhen del tega, kar je napisal Klusov v tem času, vse drugo se je izgubilo. Pisatelj je odšel spomladi 1943 v Dolomite, od tod pa nato v Cankarjevo brigado, kjer je ostal do svoje smrti. Svoje črtice, nastale na Gorenjskem, je shranil pri Ožbaltu nad Škofjo Loko, tu pa so pozneje propadle. Pri večini od njih poznamo le njihovo skopo poglavitno misel. V razliko od ohranjenih, velja za izgubljene, da so nastale med 1. avgustom 1942 in pisateljevim odhodom na Doljnsko. Razen prve od omenjenih, ki je zajeta iz dogodkov v drugi polovici julija 1942, posegajo druge v dogodke po blegiški ofenzivi. — V čas pred ofenzivo sega le dogajanje v črtici z opisom napada na kolono avtomobilov na trebijskem mostu. Ker pa je napadu sledila nemška ofenziva, črtica ni mogla nastati neposredno po opisanem dogodku. Napisal jo je najverjetneje po vrnitvi iz Dolomitov v Poljansko četo. Klusov je pisal največ v oktobru, v taborišču za Črnim vrhom. — Za naslednjo črtico neznanega naslova o edini žrtvi, ki so jo Nemci v ofenzivi na Blegaš 1942. leta živo ujeli, o Zanu Klemenčiču, vemo kratko vsebino: Po neuspehih poskusih preboja Poljanske čete iz nemškega obročja, se je Klemenčič skril v krošnjo nekega drevesa, kjer je nameraval preživeti ofenzivo. Namera bi mu nemara uspela, da ni s svojim premikanjem na drevesu opozoril nase nekega Nemca, ki je v bližini preiskoval ozemlje. Ta je na premikanje opozoril druge, nakar so drevo obkolili. Črtica se je končala s Klemenčičevim odgonom na Koroško. Po blegiški ofenzivi je nastala črtica Bajtar in že omenjena portretna črtica o Mužiku. V črtici Rekvizicija je opisal težave partizanov po prestani blegiški ofenzivi. Sledita črtici Ob žici in Trije tovariši. Obe se dogajata na ozemlju Dolomitskega odreda, kamor so se za kratek čas po ofenzivi umaknili borci Poljanske čete. S humorjem je bila prežeta črtica o prihodu prve partizanke v četo, aktivistke Saše iz Most pri Ljubljani, Postalci smo ljudje. Saša je bila posvečena tudi naslednja črtica Črna laso deklet. V njej je opisal Klusov njeno kratko partizansko življenjsko pot, ki se je končala z nemškim zajetjem. Humor je odseval tudi iz črtice Tarzan in hajka. V njej je opisal Klusov najprej Tarzanove kuharske sposobnosti, nato pa prešel na opis glavne zgodbe. Kakor je bil Tarzan v kuhinji iznajdljiv, je bil v boju neroden in počasen. Mnogokrat ga po napadu Nemcev po več dni ni bilo v četo in tovariši so bili že prepričani, da so ga sovražniki zajeli, ko je prav počasi, s puško in kotli prikorakal v taborišče. Po psihološki poglobljenosti podobna Petrovi domačiji je bila črtica Srca treh deklet, hkrati pa je v tem času nastala tudi črtica Na meji. Med zadnjimi na Gorenjskem nastalimi pa sta bili avtobiografska črtica Na straži in Bunker, slednja je bila posvečena junaški smrti borcev padlih na Lovskem brdu. Iz istega obdobja so znane tudi tri Klusove pesmi: zapis v spominsko knjigo neki tovarišici iz Malenskega vrha, V spomin Binetu in Strojica je utihnila.

(Nadaljevanje na 4. str.)

Cvetko Zagorski Stare pesmi

Gramofon

Vse nedeljsko popoldne gramofon hrešči
na ulico obrabljeno koračnico starih dni.
Nazobčana plošča se pijano, zaspalo vrti
in nekaj dolgočasnih obrazov izza oken preži.

Brezupno v nedeljsko popoldne gramofon hrešči.
Saj to ni več gramofon!
To so v osrčju zemlje polomljene osi!

Radio

Po osvetljeni plošči kazalec trepeče.
Črna tipa po ujetem planetu,
po vseh svetlih mestih stika po svetli.
Zvonjenje. Marši. Jazz. Rjovenje.
Skrivnostno v temo rdeča ploskev seva.
Črna kazalec po rdečem krogu bega,
tava, tipa, sit in lačen vsega,
ves razklan sam v sebi, boleč,
po besedi resnični, rešilni hrepeneč.
Po vseh svetlih mestih tipa zamar.

Barcelona je padla

Kolporterji kričijo,
črne črke kričijo:
Barcelona je padla!
Ljudje so vzklikali zmagovalcu,
ki je vjahal prvi,
predrli so vojaške kordone,
poljubljali konjske nozdri,
metali rože na kanone ...
Haha, no passaramos?!
Heil, eviva, passaramos, passaramos!
Po krvi,
po kosteh,
po živih ljudeh
passaramos, passaramos!

(27. 1. 1939)

Pomlad 1939

Vse je zastalo.
Pesem, delo, beseda.
Po ulicah morje čelad.
Gluho bobnenje bobnov.
S kovinskim zvokom nabiti zrak.
Puške, puške, puške.
Molk. S pločnikov množica gleda.
Možek spreleta zona ledena.
Ziblje se morje čelad,
v bobnanju, maršu trese se zrak,
ob tlak, hiše, nebes udarja korak.
Z okovanimi škornji po dušah bije korak
ves globus pod nasiljem se krči.
Ves globus je moje trudno srce,
živo, toplo, krvavo, teptano.
V njem je vse zastalo,
čeprav je pomlad:
ljubezen, pesem, delo, beseda.
Puške, puške, puške.
Valovanje čelad.
Z jeklom in smrtjo nabiti zrak.

(Poljska, 1. 9. 1939)

Še jaz

Še jaz sem vojak.
Brez čelade vojak sem, brez meča,
puške ne nosijo moja pleča.
Ne streljam, ne vihtim bajoneta,
pa vendar na okopih stojim
in sredi vseh barikad
brez krvi krvavim
in trpim kot prostak.

Na vseh se koncih planeta borim,
zasut sem in ranjen,
nedolžen in kriv
obešen, razmesarjen,
pa vseeno ves živ:
o, še se bom bil!

(1939)

(Nadaljevanje s 3. str.)

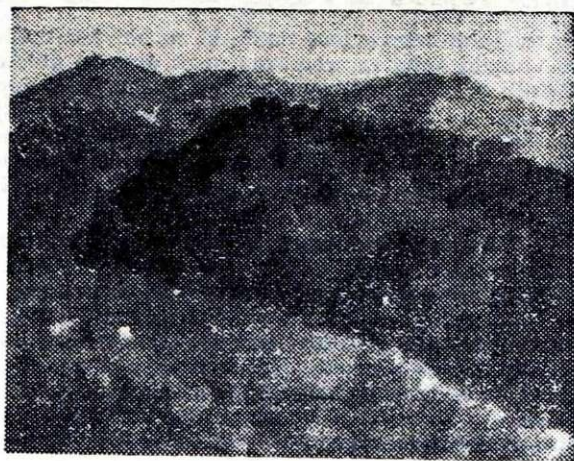
Kljub temu, da je pozneje na Dolenjskem opisoval življenje v Cankarjevi brigadi, so bila doživetja na Gorenjskem tako silna, da je ves čas svojega kratkega življenja, posegal po njih. Mile Klopčič se spominja, da ga je spoznal prav po teh pripovedih. Ko se je na svoji poti na osvobodeno ozemlje nekega večera ustavil v Cankarjevi brigadi, je pritegnilo njegovo pozornost pripovedovanje neznanega partizanskega borca o dramatičnih doživetjih na Gorenjskem. Pozneje je izvedel, da je bil pripovedovalec Klusov Joža. Prav v tem pa moremo iskati tudi vzrok, da je kljub novemu načinu bojnega življenja po teh doživljajih še posegal. V drugi polovici decembra ali v prvi polovici januarja 1944, tako sklepamo po dopisu propagandnega odseka glavnega poveljstva podobnemu odseku v Cankarjevi brigadi, je izšla druga samostojna zbirka Klusovega Joža Gorenjski junaki. Zbirka je njegovo najboljšo ohranjeno delo, posvečeno vsem tistim, »ki jim je mogočna kopa Blegoša zadnji dom«, tistim, ki so »pod slabimi strehami naših šotorov sanjali o svobodi in kazali svojemu narodu svetlo bodočnost«. Po vsebini črtic bi sodili, da so nastajale še za pisateljevega bivanja v Poljanski četi ali pa po preboju z Blegoša v Polhograjskih Dolomitih. Zbirka obsega reportaže Poljanska četa gre v napad ter črtice Aljoša, Trije tovariši in med njimi najmočnejšo Kurirja Tineta zadnja pot. Resnični prikaz malo znanega življenja prvih gorenjskih partizanov, leposlovna obdelava in umetniška dodelanost so dajali zbirki in avtorju obselovensko veljavo. Z njo si je Klusov utrl pot v vodilna slovenska uporniška glasila, saj je že v enih izmed naslednjih števil Slovesnega poročevalca izšel ponatis reportaže Poljanska četa gre v napad. Še pred natisom naslednje zbirke Klusovega Joža, je izšel z ilustracijami Nikolaja Pirnata ponatis Gorenjskih junakov kot šesta knjižica zbirke, ki jo je izdajalo glavno poveljstvo narodnoosvobodilne vojske. V bojno življenje na Gorenjskem pa je posegel tudi v tretji zbirki Tovariši. V zadnje uvrščeni črtici, bližji reportaži, je ohranil edino podobo pretresljivih avgustovskih dni 1942 na Blegošu. Večja pisateljeva pozornost eni izmed oseb, da slutiti v njej njegov lastni lik. Z Gorenjsko pa je v zvezi tudi njegovo zadnje delo zbirka Blegoš. Propadla je 3. avgusta 1944 ob nenadnem domobranskem napadu na štabne enote XV. divizije v Žužemberku, kjer bi jo morala razmnožiti divizijska tehnika. Izguba tega rokopisa je toliko bolj boleča, ker je bila zbirka po ocenah sodobnikov najboljše njegovo delo in ena naših najboljših stvaritev teh dni. Da so take sodbe upravičene, moremo soditi tudi po dokaj dobro ohranjenih črticah Oče in sin, še bolj pa po ohranjenem torzu Izdajalec Tomaž. Zato zasluži delo tudi večjo pozornost. Zamisel za zbirko Blegoš sega v prve mesece njegovega partizanstva. Tako so Klusov Joža, Nand Babnik in Lojze Voje kmalu po prihodu na Gorenjsko sklenili, da bodo pisali kroniko o pohodih in bojih Poljanske čete. To je bil mimo živega zanimanja borcev za literarno delo Klusovega Joža, tudi eden poglavitnih vzgibov, da se je Klusov, po prizadevanjih v poeziji, posvetil domala samo prozi. Tej zamisli je ostal zvest do odhoda v Cankarjevo brigado, pa tudi pozneje se je vračal k opisom pomembnejših doživljajev iz Gorenjske. Čeprav zbirka Blegoš ni omejena strogo na blegoško ofenzivo, so prav te črtice dajale pečat celoti. Po izjavah Lojzeta Vojeta, je zamisel o izdaji črtic o blegoški ofenzivi Babnikova. V pogovoru na pohodu z Blegoša v Polhograjske Dolomite, so se pogosto ustavljali ob junaški smrti posameznih tovarišev, s čimer je bil že zaključen vsebinski okvir zbirke. Govorili pa so že tudi o njenem naslovu, ki naj bi jo po Klusovem predlogu naslovili Junaki Blegoša in po Babnikovem Krvave rože ter Poljanska vstaja. Črtici Oče in sin in Izdajalec Tomaž, ki posegata v dogodke pred ofenzivo ter morebiti tudi črtica o smrti Jožeta Gabrovška-Zobodera, pa so verjetno vplivale, da se je Klusov odločil za bolj splošen naslov Blegoš. Eno izmed črtic, ki je bila po Vojetovem pričevanju posvečena padlim v ofenzivi na Blegošu, pa je naslovil s prvotnim naslovom zbirke Blegoške krvave rože.

Klusov je pripravljal zbirko že v pozni jeseni ali zimi 1942, a najpozneje januarja 1943, torej še pred odhodom v Cankarjevo brigado. Črtice pa so se pozneje izgubile. Za izgubo je moral Klusov vedeti, ali je tako vsaj domneval, zaradi česar se je pisanja izredno razgibanih zgodb ponovno lotil. S tem je zbirka na novi stopnji pisateljevega umetniškega razvoja močno pridobila. Misli o ponovni

upodobitvi ni opustil, kot smo videli po Klopčičevi pripovedi, niti v veliki nemški ofenzivi na Dolenjskem jeseni 1943. leta. Po posateljevih dnevniških zapiskih moremo njenemu nastajanju slediti v zadnje dni njegovega življenja. S tem delom se je pisatelj z izredno ljubeznijo posebno dolgo ukvarjal in ga miselno oblikoval, predno se je odločil za ponovno pisanje. V kolikem času je druga verzija zbirke nastala, ne vemo. Še najbližja resnica bi bila naslednja domneva: Po vsem, kar vemo doslej o njem, je nastalo delo po napadu Cankarjeve brigade na Trebnje in odhodu brigade na Bosiljevo. Nastati je morala v krajšem časovnem razdobju, največ v dveh mesecih. Na strnjeni način pisanja bi sklepali tudi po Vojetovih besedah, da je pisal Klusov Blegoš še za partijske konference vojaških funkcionarjev v Semiču, kjer mu je nekaj črtic prebral, o drugih, ki so nastale pozneje, pa govoril. Po tem bi sklepali, da je del črtic nastal po napadu na Trebnje in nastanku reportaže z istim imenom, v času med 23. majem in pred odhodom v Semič. Druge so nastajale po semiški konferenci, po napadu brigade na Ig in po napadu na Štampetov most, za kar govori tudi dnevnik, ki ga je začel znova pisati 18. junija. V soboto 24. junija 1944, je, po istih zapiskih, zbirko zaključil. — Po obsegu je bil Blegoš tudi Klusov najdaljši tekst, saj je, kakor pripoveduje vodja takratnega propagandnega odseka XV. divizije Niko Košir, njegovih dvanajst na matrice pretipkanih strani brošurnega formata obsegalo nekaj nad polovico celotne zbirke. Pohod na Hrvaško je preprečil, da ni Klusov dela pred objavo ponovno pregledal in popravil. 25. junija je brigada krenila v Belo krajino in nato proti Bosiljevu. V noči med 27. in 28. junijem je Klusov na poti iz Metlike proti Vukovi gorici izročil rokopis Djuri Smičbergerju, ki ga je z drugo pošto odposlal diviziji. Kot smo že omenili, je potem rokopis propadel. Od celotnega dela so se ohranili samo ciklostilirani listi črtic Oče in sin in Izdajalec Tomaž. Ker so zbirko pravkar razmnoževali, je zaradi neposušenega črnila in razumljive naglice, začetek prve črtice zabrisan, druga pa je brez konca, ker še ni bil razmnožen; vendar si ga kljub temu zlahka domislimo — konča se s precej dramatično obsodbo izdajalca. Največjo škodo predstavlja izguba četrte črtice, že omenjene Blegoške krvave rože. V njej je popisal spopad branilcev v tedaj dokaj znanih skalah pod Blegošem. V njej je z »mekho otožnostjo, s kakršno so se partizani iz leta 1941 ali 1942 kasneje spominjali svojih prvih partizanskih dni... opisal zadnji boj... blegoških junakov, ki njih zadnji pade v rdeči zarji zahajajočega sonca in sredi junijskega bučanja gozda, in to obdal s sijajem nesmrtnosti«, kakor se dela spominja Niko Košir.

S smrtjo Boga Flandra-Klusovega Joža je slovenska književnost izgubila pomembnega literarnega ustvarjalca. Kot pesnik ni ustvaril veliko, niti ni bilo to pomembno, kljub temu pa ga je prav pesnenje vodilo v svet umetnosti, v svet bogatejšega čustvenega doživljanja. Težišče njegovega dela je bilo v prozi, za katero se je odločil toliko laže, ker se je tudi tu lahko izživljal njegova lirčna narava. Tu je z vestno in razmeroma natančno obdelavo že v svojem drugem proznem sestavku dosegel tisto plastično jasnost, ki vseskozi označuje njegov slog. Življenjska vedrina, svetla vera v človeka in v zdravje ljudskih sil, iskrenost in nepotvorjeno čustvo — v tem je moč in lepota njegovega dela. V ospredju njegove črtice je vedno človek, borec, nosilec upora, ki z močno vero v pravico in lastno moč začneja neenak boj, katerega končni izid, kljub včasih trenutnim neuspehom, mu je bil znan. Odkril in ohranil nam je v svojem delu pravo, plemenito podobo jugoslovanskega borca, bil je med prvimi, ki so z umetniško besedo prodrli v upornega človeka in odkrili njegovo revolucionarno bistvo. Vse njegove črtice sicer umetniško niso dognane, marsikatera je bližja reportaži, kar pa je razumljivo. Temu je bila kriva nekoliko pomanjkljiva izobrazba, bil pa je temu kriv tudi čas, ki je bil obsežnejšim literarnim stvaritvam — izjema je le Seliškarjev roman Tovariši, vse prej kot naklonjen.

1943. in pozneje je bilo izrednega pomena literarno delo Mihe Klinarja. Njemu gre tudi zasluga, da smo dobili kolikor toliko zaključeno literarno podobo partizanskega življenja na slovenskem Koroškem. Med prve Klinarjeve pesmi, ki jih je navdihnili življenje med koroškimi partizani sodi po vsej verjetnosti Koroška balada, intenzivneja pa je zaživela njegova pesem v septembru in oktobru 1944. Iz tega obdobja datirajo pesmi Jesenska slutnja, Koraki v dežju, Hrepenenje, Tabor in Prvi sneg;

motivno in vsebinsko so zajete iz sveta med Rutami, Ovcno in Kopajno. Kljub splošni zavesti, da je partizan in maščevalec nacionalne sredine, nosi Klinarjeva pesem teh dni, pod silnim vtisom prežvelega, baladni pridih, hkrati pa odkriva tenkočutnega lirika, nagnjenega k intenzivnemu razmišljanju, polnem hvaležnosti za vrnjeno vero v človeka. Take so pesmi Večer, V Rutah, Mimgrede, Zimska pravljica, Vihar, Počitek, Tesnoba, Jesen in V pozni jeseni. Pesmi so do današnjega dne ohranile vso trdoto resničnega in pristnega občutja. Le v redkih pa se vsklaja pesnikov zanesenjaški ponos ali opis bojnega življenja z občo bojno zavestjo borcev. Tako, do neke mere idilično zatišje izzevna tudi iz tako globoke intimne izpovedi kot je Ljubezenski psalm, medtem ko je prolog temu posvetilu Plamen na duši.

Ne smemo pa prezreti še druge, za koroške razmere prav svojske oblike slovenskega slovstvenega poslanstva, ki bi tako kot na Primorskem, prispevala k požitvi svobodnega kulturnoprosvetnega dela. Če bi zamisel uspela, bi bil prav gotovo Klinarjev delež pri tem izredno pomemben. — Četa, ki je številčno svoj okvir prerasla in bi morala postati bataljon, bi morala med drugim pripraviti izdajo lastnega literarnega glasila Mlada rast. Izredno močan sovražnikov pritisk v ofenzivi, imenovani Schneegestöber, pa je komaj začeto literarno delo preprečil, še preden je glasilo prvičrat zakrožilo med borci in koroškimi Slovenci. Avtor vseh prispevkov, tudi edinega prispevka v prozi, novele Mojca, je bil Miha Klinar, ki bi moral po ustanovitvi bataljona skrbeti za rast kulturnega življenja v enoti. Dejstvo, da je bilo prav po Klinarjevi zaslugi glasilo literarno, saj je bil Klinar avtor vseh prispevkov, in ker bi postal njegov urednik, je prav gotovo velikega pomena, s tem bi prav gotovo vplival na globljo medvojno kulturno rast, tako da bi s svojim zgledom in delom vodil vsebinski in estetski ton nadaljnjemu literarnemu delu na Koroškem. — Tako delo pa je zastalo pri rokopisu prve številke. To, dokaj grenko idiliko in pomembne literarne načrte je prekinil nenadni nemški napad na četno taborišče 16. novembra 1944. S tem pa se začnajo v Klinarjevi liriki motivi o veliki bojni tragediji Ziljske čete. Začetek moremo iskati v Baladi o Milanu Prežljaku, ki je padel na začetku teh bojev. Silna pretresenost, ki ni pogojena samo v usodnem naključju, da ga je dohitela smrt, ko je odhajal na sestanek z materjo — zgodbo poznamo tudi iz Klinarjeve črtice Mati, temveč tudi pod vplivom karakternih lastnosti, ki so vplivale na končno sodbo o človeku v bojnem kolektivu, je pesnik prelili v dikcijo ljudske pesmi izredno toplo ter z izbranim, vendar ustrezaajočim pesniškim izrazom. Tudi v teh dneh pa se oklepa, psihološko povsem razumljivo, literarne izpovedi. V njej ne išče le utehe lastne negotovosti, temveč postaja glasnik celote. Tako je med samimi prboji nastala pesem V beli gazi, ki razkriva vso resnost položaja, predvideva pa tudi usodne posledice. Dogodki, ki so sledili, so slutnje povsem opravičili: Gotovi smrti se je četa izognila le tako, da se je odločila za umik po prepadnem kamninu in se tako osvobodila sovražnikovega pritiska. Ko se je četa nad Kopajno ponovno zbrala, je štela le še šestnajst borcev, preostali, bila jih je dobra polovica, so padli v bojih na Kapi. Izčrpanost in trenutni vojaški položaj sta vplivala na odločitev, da so se razdelili na manjše skupine in se nastanili pri koroških aktivistih. Ker pa se je šele po tej odločitvi oddvojil od čete gestapovski vrtnjenec, ki je tragedijo povzročil, so nemške enote obkolile vasi, za katere so domnevale, da skrivajo partizanske borce. Zato je bil zlasti težaven umik tistih partizanskih skupin, ki so se zateleke v Dob pri Dobsnem

jezeru, v Ledenico in v Loče. Nemški ofenzivni sunki pa niso prenehali niti po tem, ko je od čete ostalo le še šest borcev. Ti so se po tri in pol dni trajajočem preboju čez zasnežene Karavanke in čez Mežakljo prebili na Gorjuše. Prva kompleksna oddolžitev spomenu tovarišstva v Ziljski četi je Klinarjeva pesem *Mrtvi bataljon*. Ker je nastala 30. novembra na Belem polju nad Hrušico, je časovno najbližji odmev na boje na Kepi. V celoti pa je dneni, preživelim med koroškimi partizani, bojem na Kepi in tovarištvu sploh posvečena Klinarjeva pesniška zbirka *Mrtvi bataljon*, ki je nastala še med vojno, izšla pa 1945. leta na Jesenicah. Zbirka je po svoji dokumentarnosti izredno občuten spomenik, posvečen določeni bojni enoti in ji pripada svojsko mesto v slovenski vojni literaturi. Posvečena je bila borcem Ziljske čete, s tem pa posredno plebiscitarnim bojnim naporom koroških Slovencev v letih narodnoosvobodilnega boja za priključitev k matični domovini. Kako živi in pretresujoči so bili ti spomini, izraža tudi rahel, preprost in elegično podčrtani moto, ki poudarja tovarištvo in življenjsko povezanost, vrline torej, ki so mu, kljub vsemu, kar mu je dalo svojsko bojno življenje, spet vrnilo vero v človeka, človeške ideale in etične norme. Vse to dolguje preprostim nosilcem človečnosti, ki ga še po smrti družijo s padlimi v trdno bojno celoto. Kajti mrtvi bataljon še živi svojsko življenje in v mislih ga preživlja z njimi tudi pesnik sam:

Ko pade večer in veter v vejah ihti,
tedaj se mrtvi bataljon okrog Kepe zbudi...
Junaki prihajajo, taborni ogenj prižgo,
v rožnatem siju gori večerno nebo.
Sedemnajst pesmi je razvrstil v troje poglavij: Zemlja in ljubezen, Nagrobni spomenik in Pesem nad grobovi.

Kljub temu, da je bil Klinar predvsem pesnik, je na Gorjušah napisal pod vtisom Prežljeve smrti realistično črtico *Mati*, ki učinkuje na bralca podobno kot njegova pesem: v človeka posega brez večjih besed, le z dejanjem in čustvom. Delo preveva, kljub trpkim prizadetostim, globok optimizem in karakterni vizionarstvo. Kljub temu, da je Klinar črtico bral kmalu po njenem nastanku na mitingu v Koprivniku, je bila prvič objavljena šele po vojni v Glasu Gorenjske. Ob njej omenimo tudi to, da je bila v povojnih letih večkrat prevedena, saj se s tako ugotovitvijo pri partizanski literaturi ne srečujemo prepogosto. — Mimo Silvinih pesmi, ciklusa pesmi o borki Prešernove brigade, ki je padla v Polhograjskih Dolomitih, je iz tega obdobja še nekaj pesmi. Objavljene so bile v Zelenem torzu, v zborniku *Pod Mežakljo* in *Karavankami* so se uprli ter v zborniku *Preprosto življenje*. Hkrati je predelal v bolnišnici v Farjem potoku v skeč *novelo Mojca*. Ker so delo z uspehom uprizorjali na mitingu v Farjem potoku, se je verjetno pod tem vtisom lotil druge enodejanke *Mobilizacija*. Resnično, vendar dokaj komično zapleteno mobilizacijsko zgodbo iz kmečkega življenja mu je pripovedoval komandant Albin Drolc-Krtina.

Nasploh pa postaja v tem letu pod vplivom političnih in vojaških dogodkov, ki vodijo strašno vojno dramo k njenemu koncu, Klinarjeva pesem jasnejša. Kot toliko drugih slovenskih književnikov, tudi Klinar obračunava s preživelim v zadnjih letih in se v mislih že vrača v odrinjeno svobodno mladost. Med pesmi takega žanra moremo uvrstiti *Mačice*, *K obalam miru*, *Tvoja pesem in veter*. Ker pa so zajele spomladi 1945 mimo Primorske tudi zahodne predele Gorenjske močne ofenzivne akcije združenih sovražnikovih sil, se simbolična prazničnost umika vse trpkejšim mislim, tudi takim, o lastnem žrtvovanju. Pribiti pa moramo, da niso bili ti dnevi samo za pesnika dnevi najtrše preizkušnje, ki jih je odmeril vojni čas. V slednje obdobje sodi pesem *Ni še pomlad*, predvsem pa sedem ciklično povezanih pesmi *Porezen*, ki sodijo med pesnikove najtrpkeje izpovedi vojnih let. Vso trdoto življenja in spoznanj je pretil Klinar v naslednje verze:

Daleč je v boju pomlad.
V boju je bližja smrt,
čutim,
čutim njen hlad
in sikajoči srd.

Prve tri pesmi tega ciklusa so nastale 21. marca 1945 nad Novaki, preostale štiri maja istega leta v Gorici. Večino omenjenih pesmi je objavil Klinar v povojnem revialnem tisku, nekaj pa jih je uvrstil tudi v zbirko *Zeleni torzo*.

Ko ocenjujemo po tem Klinarjevo medvojno literarno delo, moremo iz prikaza razbrati, da je bil edini stalni oblikovalec življenja in boja na

Gorenjskem v letih narodnoosvobodilnega boja. Spremljal ga je od začetkov, od navidezne brezizhodnosti in prvih znanilcev upora in njegove rasti, do priborjenega miru in svobode. Nekaj časa je bil Klinar tudi edini literarni glasnik vojnih globin slovenske Koroške. Zaradi kvalitetnih izpovedi, je bil Klinar najvidnejši literarni predstavnik v letih osvobodilnega boja v severozahodnem delu Slovenije. Ze kaj kmalu se je izoblikoval v tenkočutnega opisovalca in glasnika kolektivne misli. Vendar se tudi samo s tem ne zadovolji. Dogodke vseskozi analizira in išče njihove globlje vzroke. Prav to, da lahko takoj in z dovolj veliko močjo poišče primerni izraz za še aktualno občutje, podpira trditve o Klinarjevem literarnem deležu v preteklosti in njegovem pomenu sploh. Hkrati pa med drugim dokaj zgovorno odkriva podobo lastnih spoznanj in postopnega zorenja v vojnem času, kar naslavlja na bralca v kontekstu, predvsem z željo, da se ne bi dogodki vojne fantastike in moralne propadlosti nikoli več ponovili. Tako spoznanja so mu odkrila globoko in dragoceno podobo človeka in njegove vrednosti. Zato postavlja ob stran vojne vse tiste vrline, ki jih ob takem miselnem razvrtnu vse bolj občuti kot pravilne, vredne človeškega dostojanstva, vredne boja za življenje. V Klinarju smo dobili tenkočutnega lirika, izpovedovalca vsega, kar doživlja, njegova izpoved pa izzveneva v bridka spoznanja o življenju in človeku. Zaradi tega ni v izpovedi, vedno sam prizadet, nikdar povsem sproščen. Tako doživlja, ki so oblikovala vojno generacijo so tudi vzrok, da se ne more mladostno sprostiti niti pozneje, ob zavesti moči, ki jo more občutiti v oboroženem kolektivu. Se najbolj pester in razumljiv je v vrsti impresij in pejsažev, vendar tudi tu ni težišče na opisovanju zunanjega. V takih primerih je rahla realna skica predvsem simbolična prisposoba trpkega občutja. Žal le, da je Klinar ostal kljub intenzivnemu umetniškemu ustvarjanju ob robu literarnega življenja tega obdobja v slovenski književnosti, ki bi mu, kot tolikim literarnim delavcem, dalo že v vojnem času priznanje za njegovo delo. Edini vzrok za to moremo iskati v dejstvih, da se je narodnoosvobodilno gibanje na Gorenjskem prav zaradi ostrega okupacijskega režima in izredne obljudečnosti pokrajine tudi po vojaški plati ves čas vojne razlikovalo od podobnega dela na Dolenjskem, Notranjskem in v Beli krajini, s katero so imeli boljše stike celo Primorci. Zaradi tega je bilo partizanstvo na Gorenjskem tudi v kulturnem oziru včasih vezano celo na svojske oblike delovanja. Ker pa se je Klinarjevo literarno poslanstvo uveljavilo v bojni enoti, je doživel vidnejša priznanja dokaj pozno, večjo veljavo pa šele po prihodu v štab Gorenjskega vojnega področja.

Prikaz pa ne bi bil popoln, če ne bi omenili tudi svojske podobe Ota Vrhunca-Blaža Ostrovrharja. Ostrovrhar je bil delavec-samouk. Novembra 1944 je izšla v škofjeloškem okrožju njegova pesniška zbirka, z značilnim naslovom *Pesmi padlih borcev*. Njegovi verzi so bili bližji ljudski epiki, oblikovno je bil dokaj trd, vendar je prav v tem moč Ostrovrharjevega pesniškega zagona. Pesmi so bile namenjene predvsem recitiranju. Zorele in nastajale so v dveletnem partizanskem življenju, v bojih in ob žrtvah, ki jih je to življenje zahtevalo. Zato je bila njegova preprosta pesem partizanov spremljevalec na bojnih pohodih, pa tudi iskano čtivo gorenjskega prebivalstva in ni čudno, da je mesec dni po prvem natisu doživela ponatis. Medtem ko je prvotna izdaja, ki jo je natisnila tehnika Gropa na Martinj vrhu 15. novembra obsegala dvanajst pesmi, je ponatisu dodal še tri nove pesmi. — Blaž Vrhunc, komandant Škofjeloškega odreda, je padel 5. aprila 1945 v bližini Topol v Selški dolini. Tega dne je člane ožjega štaba na poti iz Selc napadla belogardistična patrulja. Medtem ko se je drugim preboj posrečil, je Ostrovrh obležal ranjen v koleno na bližnji njivi. Ker mu je bil tako umik onemogočen in ker ni hotel živ pasti v sovražnikove roke, se je sam ustrelil. Tu so ga pozneje našli njegovi soborci z bajoneti razrezanim licem. Pomena njegove smrti se je zavedala tudi sovražnikova propaganda, ki se je zaman prizadevala ob njegovem imenu razkrojiti partizanske vrste v škofjeloškemu okrožju.

1944 je prišel na Gorenjsko tudi Peter Levec, katerega medvojno pesniško žetev poznamo iz zbirke *Koraki v svobodo*. V prid pesmim Petra Levca lahko ugotovimo, da v njih ni opaziti velike odvisnosti od klasikov slovenske partizanske pesmi. Levčevi prvcenci razodevajo dovolj samoniklo jezikovno kulturo in resnično ter lasten pesniški izraz. Levec sveta ni samo opazoval, temveč je o njem tudi kritično razmišljal. Zaradi tega se mu je posrečilo, da je v nekaterih zelo preprostih pe-

smih, brez bojnega patosa, spregovoril o intimnih doživetjih slovenskega partizanstva.

Levec je bil partizan od konca julija 1943. Eno leto je bil v Slandrovi brigadi, nato pa vse do konca vojne na letališču v osvobojeni Beli krajini. Pisal je pred vojno, vendar pomeni v njegovem pesniškem razvoju prelomnico že prva pesem, ki je nastala v partizanih *Požgana vas*, ki je nastala avgusta 1943. Z njo je prvi med mladimi ustvaril v elegičnem distihu nepozabno in globoko doživeto podobo požgane vasi, ki kljub uničenju živi s svojim veličastnim mirom in z vpljočim molkom obtožuje zločinsko dejanje. Pobudo za pesem mu je dala vas Koreno, komaj pol ure oddaljena od njegove rojstne vasi. Pesem je objavil v bataljonskem stesnem časopisu v taborišču nad Korenom. Maja 1944 pa je motivno posegel na Gorenjsko, kjer je v neki vasi pod Menino planino nastala pesem *Naša ljubezen*, hkrati z njo pa še *Božični obisk* in *Večerna idila*. Zadnji dve izvirata v glavnem iz resničnih doživetij. Zanimivi sta tudi pesmi *Tovarišu* in *Padlemu tovarišu*. Od marca do avgusta 1944 je v Slandrovi brigadi Levec najmanj desetkrat recitiral svoje pesmi na partizanskih mitingih, pozneje pa je omenjene pesmi bral tudi v partizanskem radijskem studiu v Črnomlju. Kljub dokaj plodnemu leposlovnemu delu pa Levec v tem času ni izdal svojih pesmi v samostojni zbirki, pač pa so v štabu Slandrove brigade marca ali aprila 1944 izdali pesniški zbornik *Iz težkih dni*, ki kljub sodelovanju drugih pesnikov, pomeni pravzaprav afirmacijo Levčeve pesniške izpovedi. Obsega namreč nad deset njegovih pesmi in le nekaj je prispevkov drugih avtorjev, pa še te je Levec pred objavo temeljito popravil. Zbornik je bil šapirografiran v približno tridesetih izvodih. Levčeva pesniška ime je bilo še skrito za njegovim partizanskim imenom Boris. Avtorja je široki javnosti predstavila šele antologija Mileta Klopčiča *Pesmi naših borcev*, v katero je sprejel urednik tudi nekaj njegovih pesmi. V zborniku *Iz težkih dni* je sodeloval Levec z naslednjimi pesmimi: *Požgana vas*, *Padlemu tovarišu*, *V Spomin žrtvi*, *Odločitev*, *Proletarci*, *Nova mladina*, *Bratje*, *v borbo naprej!*, *Na plan*, *Partizanska aleluja*, *Privid svobode* in *Pesem udarne brigade Slavka Slandra*.

V ta pregled sodita tudi tako pomembna tiska kot so pesmi Vladimira Pavšiča-Mateja Bora in Prešernova Zdravljica. Vse to govori za izredno razvito partizansko tiskarstvo. O tem nas uverja dokaj razširjena mreža ilegalnih tehnik že 1941. leta, ta skrb pa se je z leti še stopnjevala. 1943 pa je dosegla Gorenjska tak grafični razvoj, s kakršnim se druge slovenske pokrajine v tem času ne morejo ponahati. Če izzamemo kamniško okrožje, so od 1943 delovale samo na desnem savskem bregu, v tako imenovanem grafičnem oddelku B, tri tiskarne: Julija, Trilof in Donas. Zdravljico je natisnila tiskarna Trilof.

Da bi bili izdelki tiskarn Trilof in Donas čim lepši, je vodstvo pokrajinske tehnike ustanovilo risalnico, njena člana sta bila med drugimi inž. arh. Marjan Šorli-Viher in slikar Janez Vidic. — Pobuda za Zdravljico je prišla iz oblastnega komiteja za Gorenjsko. Po zamisli bi bila izdaja skromna, predvsem zaradi pomanjkanja tiskarskega materiala, zlasti linoleja. Ker pa so tega pozneje dobili v neki vili na Pokljuki, se je Vidic odločil za ličnejšo izdajo Zdravljice: za vsako kitico pesmi je izdelal samostojni linorez, ki je simbolično ponazarjal njeno vsebino. Delo sta si razdelila z Marjanom Šorlijem, še prej pa sta se sestala z vodjem tiskarne Trilof Francem Boštjančičem-Bošem in skupaj so pregledali, kakšen material bi bil za natis take izdaje na razpolago. Ko jima je

(Nadaljevanje na 6. str.)

(Nadaljevanje s 5. str.)

Boštjančič omenil, da razpolagajo tudi s prozornim papirjem, sta Vidic in Šorli izdelala koncept izdaje, katerega sta potem tudi uresničila. Šorli se je lotil izrezovanja vinjet; njegova je bila tudi zamisel, da bi postavili kitice v obliki čaš. Da bi delo potekalo čim bolj nemoteno, so v tiskarni uredili poseben prostor, kjer so zlatili rdeči tisk vinjet z bronzo, ki so jo z vato nalahno nanašali na svežo rdečo barvo. Več sto izvodov je bilo vezanih v bele risalne liste, robovi pa so bili prepleteni s trobojnicami, ki so jo spleto in posamezne pramene iz domače volne barvalo okoliško kmečko prebivalstvo. Nekaj izvodov so zvezali v rdečkaste mape, nekaj v navaden, sivkastorjav ovojni papir. Celotna izdaja je bila kot poseben priznanje namenjena partizanskim borcem in vsem, ki so se na kakršen koli način odlikovali v boju. Zdravljico so tiskali od 11. do 21. decembra, natisnili pa so jo v 1517 izvodih; od teh je bilo 1500 oštevilčenih. — Zdravljica je tudi najuspešnejše delo grafičnih delavcev v slovenskem narodnoosvobodilnem boju. Koliko sem mogel zasledovati tisk drugih odporiških gibanj tedanje zaslužjene Evrope, mu skoraj ni moglo najti enakovrednega tekmeča.

Pomembna pa je tudi izdaja Pesmi Vladimira Pavšiča-Mateja Bora. Zakaj je zaupal »dvorni poet revolucije« njen natis gorenjskim garfikom, moremo samo ugibati. Prav gotovo pa je bila med prvimi argumenti sposobnost gorenjskih tiskarn natisniti tudi zahtevnejše tekste. Ker je zbirka, ki je bila pravkar omenjena, ob nenadnem domobranskem napadu na tiskarno uničena, se je ohranila le v treh ali štirih izvodih.

Prebiranje del književnikov, ki so med narodnoosvobodilnim bojem ustvarjali na Gorenjskem, nas vodi do ugotovitve, da so bila ta dela pomemben prispevek k ustvarjanju slovenskih književnikov v tem času. Obžalovati moremo, da moremo zaradi nasilne smrti nekatere le omeniti. Kljub temu pa je tako zbrana podoba svojska in je del splošne podobe in splošnega trpljenja, ki ga je doživljal naš človek na kateremkoli delu izmučene slovenske domovine. Gorenjska nam je dala vodilnega proznega ustvarjalca v narodnoosvobodilnem boju Boga Flandra-Klusovega Jožo, čigar delo je dragocen leposlovni prispevek o človeku, katerega vrednost se bomo vse bolj zavedali, čim bolj se bo stapljala njegova resnična podoba z zgodovino. Pomembno mesto pa pripada tudi Mihi Klinarju, ki sodi, kljub mladosti, med najzvestejše, najbolj avtentične in najplodovitejše oblikovalce slovenske besede v tem obdobju. Tudi za leposlovno delo na Gorenjskem moremo trditi, da ni nastajalo načrtno — izvzeto je le delo Klusovega Jože, ki je skušal v svojem delu podati literarni prerež življenja partizanskega borca, bilo pa je kontinuirano in daje kot celota pretresljivo in dokaj zaključeno podobo slovenskega trpljenja. Najzgovorneje pa nam to delo predstavi ugotovitev, da smo mogli marsikatero misel širše formulirati in utemeljiti prav zaradi zgodnjega ustvarjanja na Gorenjskem.

Cvetko Zagorski

Moja edina kobila

Veš, sine, zgodb je mnogo. So take, ki jih človek le redkokdaj in s težavo pove, če jih sploh kdaj pove, in take, ki gredo lažje z jezika. Najlažje gredo z jezika smešne in vesele, takih se človek najraje spominja. A pravim ti, sine, človeku ni zmeraj do zgodb. Ti pa kar naprej, vsako jutro in vsak večer: Očka, povej zgodbo iz partizanov! Ne rečem, včasih bi že povedal kakšno. Kadar se česa spomnim in sem take volje... Ampak če ti je že toliko do zgodbe... no, tisto o kobili, moji edini partizanski kobili sem ti menda že pravil? Se ne? Čudno, da mi še ni prišla na misel. Mogoče sem se je spomnil zdaj zato, ker je bil tudi takrat tak meglen, moker dan. Tistega dne smo se odpravljali iz Semiča nazaj v Črmošnjice. V Semiču smo prišli zjutraj na nekak kulturniški posvet, ne vem več kakšen. Vse sem pozabil, tiste kobile pa ne.

Ko smo šli zjutraj v Semič, pet ali šest nas je bilo, je jezdil vstrib z nami Milan kobilo. Posebno ugledna ta kobila ni bila, morala je biti že precej v letih, kdove od kod se je vzela in komu vse že služila: do vojne kmetu pri spravljanju lesa in oranju, najbrž je bila enainštiridesetega tudi mobilizirana, pa ujeta, Italijanom je mogoče preva-

(Nadaljevanje na 7. str.)

Črtomir Šinkovec

Pesmi iz cikla Čas v čeladi

Nimam besed

(1941)

Nimam več, nimam besed
o strašni podobi teh dni:
ko tu so človečje zveri,
ko v srce bajonet govori,
ko svinec ljudi rešeta,
ko vislice so drevored,
ko nismo doma več doma —
nimam več, nimam besed!

Balada o Simonu Kosu

(1941)

Na črni prsti ples vetrov
plahuta v noč ko krila sov.
Od Porezna je jeknil strel,
nekdo je klečnil, onemel...

Kot da pred hišami je smrt,
zadržal jih je nočni Rut.

»Naj da mu zemlja tih pokoj,
kdor je na meji pal nocoj,«

de mati v črnem kraj peči,
ki s sinom Simonom bedi.

V noč tuja se objest hahlja,
kot črni krokarjev kra-kra.

Na mizi stisne Simon pest:
»Pobral hudič bo to objest!

Ižgal požar bo mrak teh dni,
v pepelu našem iskra tli...

Naj Judež stokrat bo preklet!
doni ko bron glas v stene vjet.

Se mati s Simonom bedi
in čas trklja čez polnoči.

»Hahlja naj tuja se svojat,
že pozno je, sin, pojdi spat!«

A Simon dalje govori
o svetlih upih materi,

ko udarci puškinih kopit
vzbobne na vrata v prvi svet.

»Fašisti so,« sin prebledi,
»ne boj se, mati, daj odpril!«

Odpret je mati z lučjo šla
kot bi nosila pol sveta.

In krvoločni trop volkov
udri je pod slamnat krov.

In v vencu uperjenih cevi,
objame mater sin z očmi.

Uklenjen šel je Simon Kos
po blatni poti v zoro bos.

Na zemljo z rok kaplja mu kri
in Soča mu v slovo šumi.

Ko tam na Opčinah je pal,
življenja luč je luč dal...

Simon Kos iz Ruta v Baški grapi je bil
kot član TIGR in zaradi protifašističnega
delovanja obsojen na smrt in ustreljen
15. decembra 1941 skupno s Pinkom Toma-
žičem in tovariši na Opčinah pri Trstu.

Berači

(1942)

Zdaj na svojem smo berači,
testament tiran nam piše,
ječe nam so rodne hiše,
môra suženjstva nas tlači.

V mislih meljemo krivice
v kruh, grenkejši od pelina,
v vino, ki je bolečina,
v nade, daljne, daljne ptice.

Že od maja k nam prihaja
sama radost — glas upora:
našli smo rešilno bilko,

trdno bilko kakor gora
in za težko pot svetilko,
polno zlatega sijaja...

Franc Platiše

(1942)

Kakšen fant je Franc Platiše,
da mu vršijo v rokah viharji,
da glas mu bije kot plat zvona
od srca do srca,
od hiše do hiše.

Kakšen fant je Franc Platiše,
da žerjavico nasul besed
zbranim je ljudem na preji,
da vsi hlapci Jerneji
vase jih srkajo kot sonce cvet,
da z lučjo upora iskati pravico
pojdejo s sramotnega stebra
v čas, ki ubran je na boedečo žico
in očeladen v precepu zla...

Grenki kruh

(1942)

Naš zdajšnji kruh je iz pelina
in črn po krvi zagreni:
pri vsaki hiši smrt drži
v rokah ognjenega petelina...
Ne čudi, mati se, da sin se klati
po gozdu s svobode prividom:
saj noče si groba sam izkopati,
saj noče kot talec pasti za zidom...

Balada

(1943)

Smrt na kapah, v sivih capah
črni sraj se vleče vrsta
iz vasi čez ravno polje,
kakor dolga črna krsta.

V črni vrsti dva fantiča,
šestnajstletna partizana,
dva fantiča kot orliča
z rano zoro obsijana.

Streli jeknejo v samoti,
kri se zlije v zemljo sveto.
Češnje v njun spomin ob poti
zacveto nam vsako leto.

V požgani vasi

(1943)

Žerjavica v pepelu krhkem tli.
Može so tihi, zbrani ob ognjišču
in kot bi stiskali srce v prgišču,
teran je v čašaj kakor črna kri.

Ta čas kot težka mora k tlom tišči:
vaščanov polovica hira v taborišču,
a drugih pol kljubuje v pogorišču
v kolibah iz ogorkov upepeljene vasti.

Ni videl svet še takih podivjancev!
Kot jastrebi spuste se na piščance,
vdrejo v vas vojaki — požigalci:
na strehe vržejo rdeče peteline,
ob znamenju na polju mladi talci
pod streli padejo za blagor domovine...

Pogovor s smrekami

(1943)

Kaj bo z vami, kaj bo z vami
moje mlade, temne smreke,
ko mi z belimi rokami
smrt zatise veke?

— Globlje v zemljo se vsesale
bomo s slednjo korenino,
a z vrhovi se pognale
kakor jambori v višino,

s soncem bomo se ljubile,
s pticami v jasnino pele,
moč iz rodne zemlje pile
za viharje in za strele. —

Vedra rast bo vedno z vami,
moje mlade, temne smreke,
rasle boste, ko bom v jami
jaz zaspal na veke.

Zimska

(1943)

Težke oblake
burja vozi
nad vasjo,
mati sama je
z otroci
za pečjo.

Nima kruha,
nima sirka —
neusahljiv je glad.
— Mine zima,
cvet lapuha
bo zlatil pomlad.

Vrne očka
se iz boja
ko zacvel bo vrt,
ali v dalji
v bojni halji
žanje smrt. —

Hudo polje

(1944)

Trudni v gazi smo obstali
v Hudem polju, se vprašali.
— Kje so Jože, Tone, Tanja?

Tih in strt de mladi Vanja:
— Sneg jih je odel z belino,
smreke jim pojo v tišino. —

Tri vrzeli, tri praznine ...
Pokosili sred čistine
so sovražni jih vojaki.

Trudni dalje pod Goljaki
šli smo s težkimi koraki
tja pod zvezde v Kozje stene.

Tam nas z ivjem noč odene,
spreda žalost v naše sanje
mrtev smeh nesrečne Tanje ...

Večer ob košnji

(1944)

Ptički že dolgo v grmovju molčijo
in skozi večer, ves mehak in vonjiv,
kosci, ko slednje redi odkosijo,
zbrano domov si pojo mimo njiv.

Pesem je trudna in vsa hrepeneča,
svetla ko vrisk in temna ko jok,
v njej je trpljenje in vendarle sreča,
v njej so vse sanje človeških otrok.

Poje o nageljnih in rožmarinu,
poje o Turkih in krvi in dimu,
poje o tlaki in puntarskem robu,
poje o grobih tam na Doberdobu,
poje o ječah, kjer umirajo dragi,
poje o upor in boju in zmagi,

poje o želji, ki vsa je v razcvetu:
da ne bilo bi več vojne na svetu!

Bombniki nad vasjo

(1944)

V cvetočih lipah šum čebel,
svetle se gaji mladih brez.

Tišino jutra ubil je strel,
zalaja v bregu mitraljez.

Zarjove z juga sedem štuk —
omahnili je orač čez plug.

Ljudje kriče: — Kaj bo, kaj bol
— Ne bojte se! — tolaži ded.

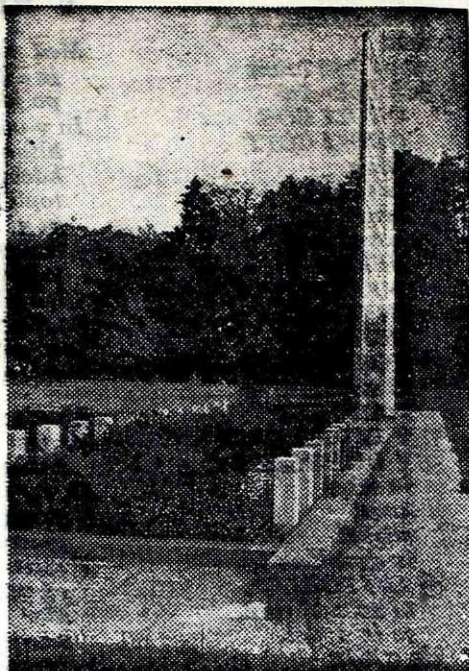
V bobnečo viхро nad vasjo
strme od groze brez besed.

Odpri kot pekel se nebo —
švist bomb in dež ognjen in dim.

Zajokal je nekje otrok —
o, mati, mati skrij se z njim!

In ko je utihnilo nebo
in ko hiš petdeset gori:

ni matere nikjer bilo
in zibelke z otrokom ni ...

Partizanska polnočnica

(1944)

Letos se Jezus ni rodil,
letos preveč hudo je ljudem,
letos ne pojdemo v Betlehem,
letos je svet preveč ušiv.

Jezus ne more dati miru:
v torbah imajo ga generali,
v snegu in mrazu, blatu, dežju
v boju za mir milijoni so pali.

Letos Jezus križan ne bo:
živih preveč je pribitih na križ,
živih preveč je na Golgoti šlo
in iz pekla v sam paradiž ...

Celijo se rane

(1945)

Počasi celijo
se rane pogorišč
in kot po vihuri cvet,
iz razvaline
zidovi beli vzpno se
in v sinjine
žarijo rdeče strehe
kakor sij ognjišč.
In grenki pelin
vedno manj se bohoti
v spomin na žrtve vojne,
ki v pepelu spijo;
oči zidarjem mladim
zažarijo,
ko prvi nagelj
v oknih zacveti.

Samotni grob

(1945)

Ob mladih smrekah kraj poti
leseno znamenje stoji:
tu troje fantov v grobu spi.

Kdor mimo gre, naj postoji
in spomni naj se vojnih dni,
ko zemlja tu je pila kri,

ko tu je klecnil njim korak,
»Kako ti v grobu je, Srnjak?«
»Svetloba vaša moj je mrak!«

In dragi Tarzan, kraški sin,
kako je sredi korenin?
»Je v vas še živ na nas spomin?«

»Umrli zato sem, da živim,
v naročju drage zemlje spim,«
je tiho dahnil dobri Krim.

»Je zemlja pila našo kri
za svetle in pravične dni,
za svetle in pravične dni!«

(Nadaljevanje s 6. str.)

žala municijo, pa dezertirala k partizanom in služila našim topničarjem ali pratežu. Mogoče jo je jahal prej kak komandant ali komisar, no, nazadnje je padla reva med kulturnike. A kobila je vendarle kobila in če drugega ne, je bil Milan za pol moža višji od nas, ki smo jo morali mahati peš. Meni še na misel ni prišlo, da bi kdaj zrasel nad druge in zato mi kobile ni bilo mar. Ko smo se pa po kosilu spet zbrali na cesti, da bi se vrnili v Črmošnjice, je rekel Milan, da bi ne bilo prav, če bi samo on jahal, vsi drugi pa hodili zmeraj peš. Ozrl se je po nas in vprašal, kdo bi rad jahal. Vprašanje je kar dregnilo vame. Še nikoli nisem jahal in čisto razumljivo je, da si želi človek kdaj tudi zajahati. Saj veš, sine, kako je to. Tudi ti rad zajahaš, kadar greva k stricu na vas in te posadim na Pramo. Zato sem se brž oglasil, da me ne bi kdo prehitel. Ampak ni se mi bilo treba bati, nihče drug se ni potegoval za kobilu. In tako sem dobil kobilu jaz.

Zdaj sem si jo ogledal od bližje. Bila je visoka, zavaljena, sivkaste barve. Spominjam se, da je imela trebuh posebno zavaljen, viseč in napihnjen. Mogoče od nezdrave krme ali kaj.

Saj veš, sine, kako je, ko si prvič na konju. Konj ni stol. Jaz pa nisem vedel o konjih in jahanju niti toliko kot zajec o bobnu. Mislil sem da se samo usedeš in rečeš: Hija!

Kaj šel! Kobila se je resda začela leno prestopati in jaz sem na njej omahoval in se poskušal pozibavati skladno z njenimi koraki, kakor sem pač že videl kdaj druge, pa ni šlo in ni šlo. Kobila po svoje, jaz po svoje. Ko da bi v duetu igrala vsak svojo vijo. Saj veš, kako je, kadar se poskušata z Janezom v flavti in violini ... Sila neudobno sem se počutil na njenem koščenem križu brez sedla in kar prav mi je bilo, ko sva malo zaostala za drugimi. Jini vsaj v zabavo ne bom, sem si mislil ...

Kobila pa je premetavala noge tako počasi, ko da ob vsakem koraku premišlja, če se splača živeti. Ko sem videl, kako vse bolj zaostajava, sem se začel na vse načine zvirati, da bi jo spravil v hitrejši korak. Poskakoval sem na njej, da bi ji vsilil svoj ritem, jo trepljal, ji prigovarjal in o klical z vsemi imeni, kar jih premore konjski slovar. Potem sem jo začel brcati v trebuh in tolči s pestmi, ampak vse je bilo bob ob steno. Prej bi z besedami premaknil traktor. Bila je pač naveličana, prestradana, že tisočkrat prebunkana, vsega hudega navajena stara kobila. Nobenega cilja ni imela več pred sabo, bilo ji je že vseeno, ali kam pride ali ne, ali pogine v Semiču, na cesti, v Črmošnjicah ali pade junaške smrti pod nemško granato ali pod nožem bataljonskega mesarja ...

Ko bi me nosila vsaj tako, kot je Milana! Pa je najbrž uganila, jaz nisem noben funkcionar in da je moja prva kobila, zato se je obnašala tako prezirljivo. Ni se zmenila, naj sem počel karkoli. Zanj me ni bilo na svetu.

Medtem so tovariši izginili za ovinkom in tisti dan jih nisem več videl.

Pred menoj pa je bila dolga, pusta cesta, ob straneh gozdovi, steljniki, mokre njive ... Počasi, počasi se je premikalo vse to mimo mene. Včasih mi je prišel po cesti naproti kak partizan, kurir ali kovač iz bližnje orožarne, in jaz sem gledal, da sem sedel čim bolj zravnano in ravnuodušno, ko da mi je jahanje vsakdanje opravilo. Spočetka sem še upal, da me bo kdo pozdravil, kakor se pozdravlja vojaškega človeka, ki je za pol moža višji od drugih. A najbrž je zadostoval že pogled na borno kobilu ...

Marsikaj mi je hodilo po glavi in med enakomerno počasnim, večerno samotnim »pe-kate, pe-kate« so se začele moje žalostne misli stapljati s kobiljimi filozofskimi razmišljanji o smislu življenja ... Pomislil sem tudi, da bi jo pustil kar na cesti, naj jo zajaha kdorkoli ali naj si jo brigada privoščijo za južino. Pa si kaj takega nisem upal, saj sem vendar odgovarjal za kobilu. Živo ali mrtvo sem moral privleči v Črmošnjice, če že ona ni hotela prineesti mene.

Kaj pa je tista pot od Semiča do Črmošnjic! Tri ure ali kaj, pozabil sem že. Se pravi, tri ure, če lepo pošteno pešačiš, kot se spodobi kulturniku in skromnemu partizanu. Jaz pa sem jahal že ure in ure. Iz gozdov in iz steljnikov se je že vlekel čez cesto mrak, noč je zagrnila obzorje in nič več nisem vedel, kje sem in kam grem.

Ali sem sploh še v Beli Krajini? Ali sem še sploh na poti v Črmošnjice, kjer je bil takrat moj dom in me je čakalo mehko ležišče ob peči, kjer sem si izbral klop iz mehkega lesa, in so me čakali koruzni žganci, ki jih bom porosil z miligramom soli, če je bom še kaj izprskal iz kotičkov po žepih.

(Nadaljevanje na 8. str.)

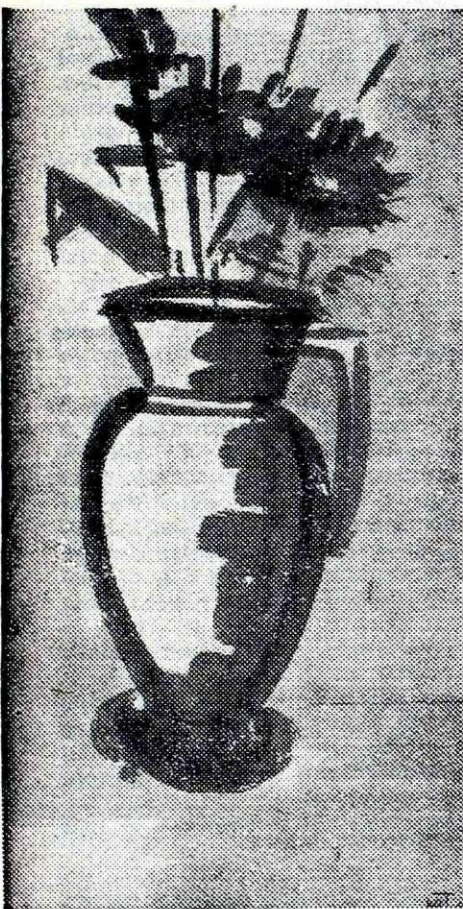
Miha Klinar Partizanska skicirka

Tabor

Oj gozdovi, oj gozdovi,
naša domovina.
Tam med smrekami ob ognju
ena smo družina.

Sotorske plahte so razpete:
to so naše hiše.
Kadar dež nam jih premoči,
veter jih obriše.

Naše postelje so veje:
ko na njih zaspimo,
v sanjah se svoboda smeje,
v daljnih dnevih zaživimo.

Dobrač

Na oni strani
s trpkim čelom
Dobrač
nas motri
od starosti
ves razoran
in siv.

Dvoje cerkva
na rhu
in dvojen
bog.

V cerkvi
pripeti
nad prepad
kot gnezdo
lastovic
je BOG PONIŽANIH
na križ pripet,
z obrazom
kakor kak
tlačanski kmet,
izmučenim
in žalostnim
preganjan
bičan

križan
zapuščen
brez rož
brez sveč
kot v grobnici
oskrunjeni
siv od prahu
zaviť
v mrtvaški prt
iz pajčevin.

Gorje nesrečniku, ki
v cerkev to
bi drznil si
ponesti
rož in sveč
v dar
revnemu bogu!

Umr! bi
kot božji sin
na Golgoti
ali tako ko
KMETJE S SEL
NA DUNAJU
OBGLAVLJENI —
zakaj
v tej cerkvi je
SLOVENSKI BOG
NA KRIŽ RAZPET
OBSOJEN KOT
SLOVENSKI KMET
NA MOLK
IN NA POGIN.

V deželi tej
— tak je ukaz! —
lahko čistiš
samo boga, ki kot

v posmeh
slovenskemu bogu
ima

oholi beli hram
vrh Dobrača:
OHOLI BOG
OHOLI GOTT
strog
kot vladar
krut
kakor meč
NEKOC
BOG VALPTOV
IN GRAŠČIN
OBJESTEN
KOKOR TUJ POHLEP,
ki našo zemljo
TISOČ LET
V LEVICI KRIZ
V DESNICI MEČ
je sekal
kosal
stiskal
in drobil —
O TUJ POHLEP,
ki na svoj meč
se je zaklel,
da KRUH
BESEDE NASE
POTEPTA
v prah
do drobtin.

Večer

Mrak-se vpleta
med jesensko de-evje.
V krvi zarje
jezera gorijo.
Voda pada
v šumu
čez pečevje.
Naše misli
za nov svet
zorijo.

Z mrakom spuščamo
se tja v dolino
tiho
in neslišno
skozi hoste.

Bratje, nosimo
vam domovino.
Z nami v boju
jo vzljubili
boste.

V Rutah

Med polji
je dišalo
po jeseni.
In v majhnih
hišah
bdel je
topli mir
in ni
za veter
brigal se
le deni,
ko gladne nas
je nesel v vas
večer.

Ljudje sprejeli
so nas
kakor znancc.
In ves večer
smo z njimi
presedeli ...
V slovo
pa pesem
tiho
smo zapeli —
nato nas noč
odnesla je
čez klance.

Koraki v dežju

Vso noč
vso noč
deževne kaplje
škropé
bijó v obraz —
v deževni marš
v deževni marš.
In mi gremo
molčé
molčé,
kot da je planil
trudni čas
v deževni marš
v deževni marš.
In že
je vsa zemlja
preko dolin
preko hribov
prepolna
težkih nog
trudnih gibov
nosečih nas
v deževni marš
v deževni marš.
O kakor da bi se
z morji borili,
življenje
tam za obzorji
lovili
v deževni marš
v deževni marš.

Koroška vas

Pod nami vas,
nalepljena ob hrib,
kot pod napušče
dobrih kmečkih hiš
prilepljena
so gnezda lastovic:

O že pred tedni
so odletele jate!

Morda
zdaj zanje ve
srebrni ščip,
ki vrgel zanke je
na puste frate.

Srebrni lovec,
kje so jate ptic?

Oči utrujeno
strme v jesen:
samotna polja,
vele trate
in v hostah mi
upadlih
velih lic.

V pozni jeseni

Zarja med golim vejevjem
kakor tančica visi.
Ilnata steza med drevjem
spolzka v dolino drži.

Sonce ne more več greti;
mrzlo v mrak se tali.

V pozno jesen smo ujeti,
obsedeno od krvi.

Hrepenenje

Tako je daleč svet
minulih dni,
da komaj v njem
še tvoj nasmeh ujамem.
V jesenskih vejah
se spomin solzi.
Rad bi prikrl ga,
skril nekje na samem
pred smrtjo, ki
vse sanje nam drobi.

Vsak nosi v sebi
drobno hrepenenje
in skriva ga za čas,
lep kakor sanje,
ko bo sedanje
kar čez noč nekdaneje —
samo spomin na boj,
smrt in trpljenje,
pot trnjeva
v svobodo in življenje,
k ljubezni odrešujoči
svetla pot.

Test

Prilep a zem
ves da no...
kjer oblak
a v mrcu je
Z vso senc
kot d su ji
O jaz bi rac
pa pr na tre

Jese son

V dol vsa p
In v st uju
Ob je misel
kjer n polj
Objel bi, kje
in kje nam
Zdaj ... F
nevidi e smr
Utruje se v i
s sebo polja su
Jesen e lije
in v mja ka
drsi v V u
se s k spus

Počit

Ta pol pe na
Kot sk se pr
V negi je če
v mol neli si
Utruje se m
v svino goš
Zavida n, kei
in drev phodo
O biti drobi
brez ta utruje
Ukaz: e ka
in moj ki mi
kot sla namisl
v megl

Zima

Zagriz očmi
z leden ezera
Iz gost se us
Med go vjem e
srnjak il je in
in z zim dom j
Premra o ogn
vpraš nas
— Preb e skozi
na dob breg
Odgovo n hre
in sanje nisel r
Tišina skri
le včas gladn
in dale e pom

Mimo

Skozi kna lu
in člove v hiš
da so p asmej
deklet, e za na
Najraje bi in i
da njho bi mi
Pogovor bi z i
in lepo čez pa
Najraje kaj?
prešerno mi je v
Kolona mo. V
Na veja nekje

(Nadaljevanje s 7. str.)

Ali sem sploh še na Zemlji in pišemo vojno
leto tisoč devetsto štirinširideseto?

Kobila pa se prestopa, ko da ima stópe name-
sto nog, prestopa se enakomerno in mi s svojim
naveličanim »pe-ke-te, pe-ke-te« pridiga kakor
kakšen zanikrni arabski modrec: saj je vseeno,
dan prej ali slej, na koncu nas tako vse čaka ista
usoda ... Moram se vdati, že dolgo ne dajem od
sebe nobenega življenjskega znamenja več. Sedim
na kobili kot obsojenec, njen ostri križ me žuli, dr-
žim se z obema rokama njene dolge grive — in
jaham. Jaham ... Jaham! Izpolnila se mi je želja:
na konju sem! Slednjič vendarle enkrat na konju!

Obenem me je bilo zmeraj bolj sram. Pred belo
cesto, pred brezami, ki so se belile iz noči, še
pred kobilo. Sram, da sem si sploh kdaj zaželel
na konja. Če hočeš na konja, moraš biti rojen za
to. Duševno, telesno in sploh mnogostransko pri-
pravljen. Jaz pa sem bil rojen samo za pešca,
o tem sem bil do kraja prepričan.

Take mračne misli so me obhajale. In da je na
večjo noč in me nihče ne vidi in tudi ob mojem
slovesnem vходу v Črmošnjice me ne bo nihče
videl, če sploh še kdaj pridem tja in če se nisem
zapletel v kakšno hudičevo čarovnijo in me ne
čakajo še kdove kakšne pustolovščine in preiz-
kušnje ...

Kobilin vrat pa je postajal daljši in daljši, gla-
vo je spuščala nižje in nižje, toliko da ni pometala
z njo ceste: mrcina je najbrž dremala. Sicer se je
še zmeraj prestopala, a vse počasneje je pel po
beli cesti njen »pe-ke-te, pe-ke-te«, tako da nisem
več razločil, ali se pomika naprej ali nazaj ali sto-
pica na mestu ali se mi vse to sploh le zdi. Ni
kazalo drugega, moral sem se spustiti čez njen
napihnjen trebuh na tla in takrat šele sem začutil,
kako me bole vse kosti. Komaj sem se obdržal
na nogah. Ko da sem bil na natezalnici in ne na
kobili. Zgrabil sem povodec, zakričal »Hija!« in
potegnil. Kobila je odkimala. Glava ji je zanihala
na vratu kot nihalo odslužene ure. Prestopila se je
le toliko, kolikor sem potegnil. Menda je še kar
naprej spala in sanjala mogoče o ovsu in da jo
angelci vodijo k zlatim jaslim. Nisem več vedel,
kdo naj se mi bolj smili, kobila ali jaz, in na koga
naj se bolj jezim, na kobilo ali nase. Na Milana
se nisem — našel je pač, kar je iskal ... In ko sem
jo tako vlekel za sabo, se ji je vrat razpotegnil, da
sem v temi še komaj razločil njen trup, zadnje
plati pa že nisem več videl.

Ampak vsega hudega je enkrat konec in tako
se je približal konec tudi tej moji ježi. Ugledal
sem motne lučke ene izmed črmošnjiških hišic.
Še nekaj korakov, z zadnjimi močmi sem še nekaj

krat potegnil in iz brezupne vdanosti v usodo me
je zdramil stražarjev glas:

— Kdo je?

Nisva se mogla takoj sporazumeti, ker nisem
poznal gesla. A bolj kot vse besede je zame govo-
rila kobila.

— Madona, — je rekel stražar navdušeno, —
nebo te je poslalo. Ne vem več, kdaj sem zadnjič
okusil kaj mesnega!

No, lepa reč — mesar me ni imel za kulturnika,
ampak za gonjača in konjederca.

Potulil sem se in gledal, da sem prišel s svojo
mrcino čim prej mimo. Pustil sem jo na dvorišču,
neprivezano, saj se ni bilo bati, da bi pobegnila.
Sam sem pa tiho zlezal na svojo klop iz mehkega
lesa.

Naslednjega dne pa, ko je zajel kuhar iz kotla
zajeten kos mesa in mi ga hotel zvrniti v porcijo,
mi je roka omahnila in zameglilo se mi je pred
očmi. Tako sem ostal tisti dan brez kosila.

Vidiš, sine, taka mi je predla, ko sem hotel
vsaj enkrat v življenju po vsej sili zajahati. Potem
sem partizanal zmeraj samo še peš in da boš ve-
del, zato še danes s takim veseljem pešam in ne
zamenjam svojih zdravih nog za nobeno kobilo,
že za mercedesa ne.

(1960)

Tesno

Prilepna zemljo po zasedah
ves do oblaki v belih čredah,
kjer sva tako tesno.
Z vso senca mi kri udarja,
kot da su ji je pretesno.
O jaz bi rad se kakor zarja,
pa prona trdo sem zemljo.

Jeseni sonet

Polja polja prazna, pusta
st ujetu so vasi.
Misli mi mudi,
poljubil tvoja usta.
Bi, kjer sva se ljubila
nama je mladost...
Povsod je le bridkost
smrti razgrnila.
Se v dalji Drava,
polja sanje nežnih dni.
Lije svojo kri
kakor čas krvava
V umirajoči dan
spustila jata vran.

Oči

be nas je utrudila.
ot skale se prisesali v tla.
negi je četa spremenila,
molke neli skalnatih gora.
ruje vse moči izpila,
svindlo zgošča se megla.
vidam, ker imajo krila,
drevnih pohodov ne pozna.
biti drobna nagla ptica
ez te utrujenih kosti...
az: Prelomljena vrstica
moje v kaplje mi drobi
t slati ki mi drsi čez lica:
negle tamislile poti...

ma

oči se v belo plan:
ezera pokriva mrz.
gosti se usipa sneg.
jem gazi trdno dan:
il je in spustil v beg
dom je zagrozil čas.
g ognja se tiščimo,
nas v očeh skeli:
ašani skozi ostro zimo
rebi breg pomladnih dni?
ovon hrepenenju niha
anije nisel na pomlad...
na skrivnostno tiha,
časih gladna jo divjad —
laleč e pomlad...

mo

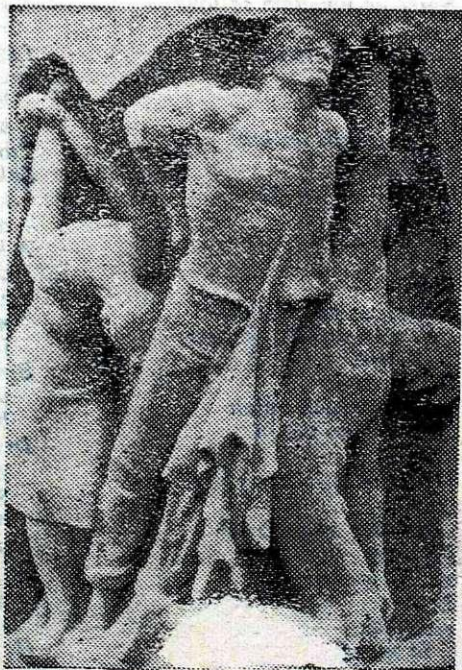
zi za ma luč pronica
lovek v hiši je toplo,
o prasmajana lica
et, k za nas pletó.
bi in mednje sedel,
bi mi srce ogrel.
jiko bi z njimi predel
ovor bi z njimi predel
po M bez pas objel.
aje kaj? ... Samo večer
erne bi je v srcu stkal.
ma mo. V nevidno smer.
ejah dekje bom v snegu spal.

Tebi

Skoz okno tvoje sobe
mesec sije.
Na šipah rože
se bleste ledene
in sence mečejo
na bele stene.
Kaj je s teboj,
da tvoja žalost
vse do mene lije? —
Čas se ne zgane.
Kakor črv rije
v srce nocoj...
O vem, o vem:
ljubiti
je bolest,
trpeti v dvoje
muke hrepenenja...
A se ne boj!
Ko vrnem k tebi se
s krvavih cest,
v ljubečo dlan
se bo odprla pest
in s tabo bom odšel
na pot življenja.

Mojca

1
Mojca z zlatimi kitami
Mojca z rdečimi ustnicami
Mojca z očmi sinjimi
zlata rž
rdeči mak
sinje nebo
Mojca v lica rdi
Mojca in še nekdo —
on, ki skrbi
za šale in smeh
on, ki toliko
zgodbic pozna
on, ki tako lepo
na orglice igra
viže
o partizanskih poteh.
Hoj, igra:
»Dečva v ogradi
rožce nabira,
misli na fanta,
k' za svobodo
umira
Svoboda, svoboda
svoboda zlata
svoboda zlata
skoro boš tu...«
Hoj, igra
in nam čara pomlad:
»Zeleni Juri
trka na duri
z eno hvačo zeleno
z eno hvačo rumeno...

Hoj, igra:

»Smo prišli
pa zopet pojdemo
ta mlado Mojco
odpeljemo, juh...«
2
Mojca z zlatimi kitami
Mojca z rdečimi ustnicami
Mojca z očmi sinjimi
zlata rž
rdeči mak
sinje nebo
a poletja več ni
in jeseni ni
in na oknih že dolgo
rože ledene
cvetó
Pri Mojci pa je
tako toplo
tako toplo
in lepo
3
Mojca z zlatimi kitami
Mojca z rdečimi ustnicami
Mojca z očmi sinjimi
zlata rž
rdeči mak
sinje nebo
pa vse prehitro
mineva noč
pa vse prehitro
prihaja čas
ko moramo v sneg
ko moramo v mraz
pri Mojci pa je
tako toplo —
brez plašev
v raztrganem plašču
noči
nas nosi pot
nas nosi gaz
v nasreženi gozd
v naježeni mraz
4
Mojca z zlatimi kitami
Mojca z rdečimi ustnicami
Mojca z očmi sinjimi
zlata rž
rdeči mak
sinje nebo
Pa prihaja dan
joj, dan, da bi ga
ne biló
dan, ki se ni
še izvil
iz noči
dan, ki se ni
še v tisoč
slepečih očih
razbil
pa se že vijuga
skozi vas
pošastna kača
klopotača
pri čeladi čelada
morilka-smrt
in se spreminja
v sto kač
klopotač
zvižajočih se
v gozd
Joj, dan
joj, dan, da bi ga
ne biló.
5
Mojca z zlatimi kitami
Mojca z rdečimi ustnicami
Mojca z očmi sinjimi
zlata rž
rdeči mak
sinje nebo
pa vstaja dan
med sekirami grebenov
in sulicami smrek
kakor med rablji
ves krvav
joj, dan, da bi ga
ne bilo
Z njegove
prebčane glave
polzijo
kaplje krvave
če sinje dalje
njegove halje
na beli gozd
na beli sneg

prvi streli

prvi rafali
so pali
in se razbesnili
v pekel
Pod sekiro Kepe
koča gori.
Mojca blede
plaha strmi
v pošastni kres
Dim se pod nebo
vali
vali
vali
in se sesuje
v pepel
6
Mojca z zlatimi kitami
Mojca z rdečimi ustnicami
Mojca z očmi sinjimi
zlata rž
rdeči mak
sinje nebo
pa ji pri srcu
je tesno
tako tesno
na križ pripeta
s telefonsko žico
dva pratizana
unjena, ujeta
Anže in Mate
nema stojita
pred zgnano vasjo
predse strmita
zelene pošasti
imajo ju v lasti
zbrane vaščane
s silo prignane
vprašujejo s silo:
Poznate bandita?
Pa ju noče nihče
prepoznati.
Pod streli
sta morala pasti
ob križu, ki stal je
ves nem in ves črn
na krvavem preddverju
večera.
Dan že umira —
sonce trklja
se z neba
kot na morišču
krvava
odsekana glava
v krvavo košaro
daljnih gora —
joj, dan, ki si umrl
z odsekano glavo —
večer že pregrinja
s črnino
vso zemljo
kot rabeljski oder
in tvalo
za tisoče novih
mrličev, ki pali
to noč bodo v smrt
na brezmejnem morišču.
7
Mojca z zlatimi kitami
Mojca z rdečimi ustnicami
Mojca z očmi sinjimi
zlata rž
rdeči mak
sinje nebo
pa ji pri srcu
je tesno
tako tesno
ledene rože na oknih
ledeno zaveso tko
solze na licih
na platneni blazini
zunaj pa v sneg
drobi se
nebo
in bijejo ure
ura za uro
sama zvoni si
k pogrebu
prav vse sliši b. li
v očeh pa gorij
plameni na Ke. i
plameni na nei. a
ne more jih
pozabiti

še v snu lebdi
ji v duši
krvavi pošastni
ognjeni jeziki
zmaja
bruhajočega ogenj
iz stoglavega žrela
med rafali in streli
in divjimi kiki
na Kepi
je koča gorela
a, glej, iz kože
vriskajo citre
Mojca
je zaihtela:
— Fant moj nesrečni!
A on:
— Mojca, ne joči!
jo je pozdravil
z nasmehom, belim
kakor narcise
in pokazal
na druge, ki peli
veliki in beli
kakor mladeniči
v peči babilonski
v plamenih so pesem
o svobodi, ljubezni
in sreči.
Mojca, ljubica moja,
kaj nisem ti rekel:
Partizani smo
kot Makabejci.
Celo vrženi v ogenj
pojemo pesem
o smelih pohodih
o žrtvah
in ljudskem trpljenju
o solzah in krvi
o zlatih semenih
za žito svobode
da vzklilo bo
vsem, ki so bedni
in lačni na svetu
in svoje besede
pojoče o hrepenenju
po sreči
Mojca z zlatimi kitami
Mojca z rdečimi ustnicami
Mojca z očmi sinjimi
z grozo v plamene strmi
in gori
gori
gori
(Iz »KOROSKE BALADE«)

Žalostinka za Mojco

Uboga deklica
zaman te išče veter
v sivem pepelu.
Kako so mogli seči
po tvojem
nežnem telesu
rabljevi prsti
in ga prižgati
v živo plamenico.
Pa si bila lepa
kakor pomlad v maju
in iz tvojih las
nekomu
noč je tkala
svetle sanje.
Ožgani bresti
nikoli več
ne bodo ozeleneli.
In zvezde v nočeh
ne bodo več blestele
ne zanj ne zate.
Mesečina vaju ne bo
nikoli več pokrila
z breztežno tančico.
In ptice v jutru
bodo le še žalostinke
pele...
(Iz »KOROSKE BALADE«)
(Se nadaljuje na 10. str.)

Črtomir Šinkovec

Uvodne besede k članku

Iz Maribora v pregnanstvo

Odlomek, ki ga objavljamo je vzet iz obsežnega dnevnika, ki ga je Josip Vandot pisal v pregnanstvu v Turbetu pod Suvoborom (Gor. Milanovac) v Vzhodni Srbiji, v Bosanskem in Slavonskem Brodu o tem, kako je moral z družino zapustiti stanovanje v Mariboru, kjer ga je zatekla vsa krutost nemške okupacije. Še huje je bilo, da je moral v stanovanju zapustiti bogato knjižnico (Nemci so vse slovenske knjige požgali na grmadi), ki jo je zbiral vse svoje življenje. Velika škoda je, da so ob tem propadli tudi rokopisi in osnutki novih mladinskih in planinskih povesti, ki jih je Vandot pripravljaval za izdajo.

Josip Vandot se je rodil 13. januarja 1883 v Kranjski gori. Bil je deseti otrok načelnika postaje, ki je vzel za ženo domačinko iz Gozd Martuljka. Kot kaže je imela izreden pripovedni dar, saj je med drugimi zelo rada pripovedovala pravljice o Kekcu, Rožletu, Tinkari, pa o Bedancu, Kosobrinu, Vitrancu, Pehti in drugih pravljicnih bitjih, ki so živela v gorah, odkoder je po divji in skrivnostni grapi pritekla v dolino Pišenca. Te slikovite in preproste materine pravljice so se malemu Josipu vtisnile globoko v spominu, ki jih je poznejši pisatelj oblikoval v priljubljene otroške povesti, polne ljubezni do narave in skrivnostne pravljčnosti gora.

Po osnovni šoli v Kranjski gori so sina, željenega znanja in učenosti, vpisali v gimnazijo v Novem mestu. Bil je dober dijak, v zadnjih letih celo odličnjak v slovenščini. V njem se je že v dijaških letih prebudilo veselje do pisateljevanja. Kot petošolec je objavljaval svoje prve v dijaškem listu, kot sedmošolec pa je že objavil prvo povest.

Ko je leta 1905 srečno maturiral, bi se bil rad vpisal na medicino. Toda ker bi bil kot študent revni in številni družini v preveliko breme, se je moral odpovedati svojim ciljem. In ker se brez kruha ne da živeti, se je odločil za službo pri železnici, ki pa je bila daleč od njegovih sanj. Najprej so ga poslali v St. Vid ob Glini blizu Celovca. Ta služba mu ni bila samo zoprna, temveč je začutil tudi, da ga kot Slovenca zapostavljajo. Zato je službi dal slovo in se vrnil domov. Upal je, da bo morda na kakšen način le premagal prepreke na poti k medicini. Toda vsi načrti in naporji so bili zaman. Srečnejšega kakor pri železnici, se je počutil kot pastir pod Prisankom. Tu je lahko brai knjige, pogovarjal se s pastirjem Jokom, ki je bil prava zakladnica ljudskih pripovedi ter pisal pesmi in povesti.

Naposled se je le uklonil volji staršev in si poiskal službo pri Južni železnici, ki je tekla čez slovensko ozemlje. Najprej je bil v službi v Litiji, nato v Postojni in Trstu, kjer ga je zatekla prva svetovna vojna. Spričo vojnih razmer so ga prestavili v Gradec, še pred koncem vojne pa je bil znova premeščen v Trst, kjer je ostal vse dotlej, ko je bilo že očitno, da bo po krivični razmejitvi Trst pripadal Italiji. V Jugoslaviji je kot železničar služboval v Sisku, Slatini Radenci in Pragerskem. Zaradi slabega zdravja, pa tudi odpora do železničarske službe, se je leta 1922 upokojil in se posvetil samo pisateljevanju.

Leta 1941 ga je nemška okupacija zatekla v Mariboru, odkoder so ga kot »Čiča« in nevarnega Slovenca med prvimi pregnali najprej v Vzhodno Srbijo in pozneje na Hrvaško, kjer je nad njim bedelo zlovesče ustaško oko in kjer je pisal sicer nedokončani, vendar ohranjeni dnevnik. V tem času je napisal pesem V grobnici in sicer 25. avgusta 1942 v Turbetu pod Suvoborom. Slutnje smrti, izražene v pesmi, so se kmalu uresničile. Josipu Vandotu je nit življenja pretrgala bomba ob letalskem napadu 11. julija 1944 v Tranjanski Kuti pri Bosanskem Brodu.

Josip Vandot je napisal vrsto lepih mladinskih povesti. Nekatere so prenesli na filmsko platno, ki razveseljujejo mladi rod doma in izven naših meja. Toda bil je le dober mladinski pisatelj, zato ni našel zaslužnega mesta v nobeni slovenski literarni zgodovini.

(Spomine Josipa Vandota — Iz Maribora v pregnanstvo, objavljamo na 15. in 16. strani)

Balada

Milanu Prežljku v spomin

— V dolini čaka mati me,
bi smel na pot podati se?
Nasmehnil se je komandir:
— Le pojdi, vrni se zvečer ...

Vesel, vesel je odhitel,
da mamo bi čimprej objel.
A nad dolino izza skal
zasikal smrtni je rajal.
Zdaj v snegu ustreljen leži:
na snegu rdeče rože-kri.

V beli grozi

Zdaj si nas našla, smrt.
Boš res ostala?
Pregnala nas
iz trhle kože v grapi?
Na vejah v snegu
zopet nam postlala?
Poginemo naj vsi
v ledeni sapi?

Zakaj si sedla
z nami za ognjišče,
da v beli grozi
vsi smo onemeli.
Popelješ nas
v ledeno taborišče?
Uničiš sen,
ki zanj smo krvaveli ...

Odgovor njen
je mraz strupen
in ivje,
mrzlo vkovano
v vzdihujoče drevje,
in slap leden,
viseč kakor črepinje
steklene
in zdobljene
čez pečevje.

Petorica

1
Le redki smo se prebili
po zaledenem kaminu
čez skale
kot plaz zdrseli
po žlebu ledenem
v dolino
Odsakovali smo
kakor brzice
in padali
kakor slapovi
čez skalovite
prepadne stopnice
Na njih se je smrt
polomila —
a mi
ostali smo živi.

2
Živi?
Kdor bi ta hip
zagledal
blede upadle obraze
blede upadle obraze
in okostenele postave
sence
med sencami mraka
bi mislil
da je srečal mrtvake
oživele
iz stare balade
Gledal bi
in se prekrižal
in želel mir
dušam nesrečnim
sencam
bednim na begu
skozi zasnežene gozdove
jezdce iz davnih balad
jahajoče
v daljine neznane dežele
v odprte grobove.
A mi?

od sreče opiti
od sreče
in vročine radosti
blagrujemo gorske prepade
prepade, ki čeznje kot ptice
z zanesljivimi

razpetimi krili
smo se rešili
v neizmerno naročje
prostosti.
Sele ko smo se v hosti
prešteli
smo se zgrozili:
Bilo nas je
kot prstov na roki.

3
Ponoči
smo poslali patroljo
na bojišče
okrog pogorišča
In ko se je ob svitu
vrnila
smo v grozi
onemeli
bledi ko bele hoste
bledi kot sivo jutro
drameče se
s streli.

4
Up se bori z brezupom.
Smrt ne naveliča se lova
Nad Rutami in Kopajno
preiskala
je gmajno za gmajno
in nas
s psi izsledila.
Up se bori z brezupom.
Kdaj se bo smrt
utrudila?
Smrt ne naveliča se lova
bose in gladne
nas goni
sita
in neutrudljiva
Smrt ne naveliča se lova
tonemo
v snežnih zametih
v snežnih zametih
spimo
prebuja nas
v ledenih oklepih
v ledenih oklepih
bežimo
iščemo zvezo
s kurirji
in se z brezupom
borimo
Smrt ne naveliča se lova
na človeško divjad
sred zametov
poti
do vasi nam zapira
do samotnih koč
dobrih kmetov
Smrt ne naveliča se lova
sita
in neutrudljiva.

5
Gozdovi
v mrtvaških haljah
grozljivi
pošastni strahovi
srhljivi
nas s srežem
steklijo
iz žil
nam sesajo toploto
in se z našim glačo.
gostijo.
Spimo
na smrekovih vejah
z eno samo odejo
pokriti
in z mislijo eno smrt:
kako
do vasi se prebiti?
In noge
zavite v cunje
že žre
ozeblina
in mraz

vanje seka razpoke
in v kosti
se zajeda
skrnina.
Čakamo
na komisarjev povratek
če je sploh prišel
do odreda
V srcih
nas gloda slutnja,
da vse
je pokosila zaseda
vse, ki s komisarjem
odšli so,
pa se še niso
vrnili
Jalova
je tolažba, da so se morda
prebili
in da kje kakor mi
ležijo
in žvečijo
smrekove igle
in lubje
drobe
za kosilo
Morda so sneg razkopali
da prišli bi
do maha in trave
pa so pred velim biljem
kakor mi
povesili glave.

6
Poti do vasi
so zaprte
in kot ure so dolge
minute
Davi v naši bližini
je urila smrt
rekrute.
Zaman sta mitraljezca
strmela
v prazno cev
svojega brenna
in vendar ni
nihče med nami
odmaknil prsta
s petelina
Pa nihče ni meril
na smrt, ki
krog nas je plesala
in slepo
v gozdove pod Kepo
s topovi
za vajo streljala.
Nikamor
se nismo ganili
nismo se iskali
s pogledi
čeprav smo slovo
jemali
na trenutek samo
še čakali
kdaj treba se bo
posloviti
in se z zadnjim nabojem
ubiti.
Ne, ni lahko umreti
A če drugega
ni izhoda
v strelu samomorilskem
kot roža
razcveti se svoboda.
Ležali smo
pod skalo previsno
kot v grobu, ki smo
si ga sami izbrali
Tako smo do mraka
čakali
ko smrt se je v vas
umaknila
A kaj ko z drugačnim
obrazom
z mrazom
med nas
je stopila.
Smrt ima ledeno haljo
in v halji bodal
brez števila
In tudi rože ima
v lase nam jih vpleta
skoz obleko
nam jih v kožo zatika
Morda se pam že nocoj
do srca pripika
Morda ...

(Iz »KOROSKE BALADE«)

Benjamin Gracer

Pogovori

Očetu-partizanu
in mami ...

Vsakdanjost

Zdaj pravita,
da sta že stara
da si želita samo še miru in samote,
ker je vse izgubljeno
ker se sanje ne razcvetajo več
ob ognju objema
in so se upi zažigali
v dimu brezglavega časa.
Vedno znova porečeta
tisto staro, večno živo, frazo:
TAKO JE ŽIVLJENJE —
in že se smehljata zajčkom,
ki grizejo korenje
božata cvetove krompirja na njivi
obračata oči za vremenom
in se sklanjata potnih obrazov nad zemljo,
ki tako pravično rodi
grizljaje za kapljo znoja

Zvečer poišče trudna roka roko
in skozi oba stečejo spomini:
Velika pest se stisne
Po licu spolzi solza
Vzdih žalosti se izvije iz prsi
in že pridemo otroci
Tiho, po prstih prihajamo —
eden za drugim — kakor: **SEN**
UPOR
in **VDANOST**

Sen

1.

Smrt je bila prihuljena k zemlji
kakor potuhnjena zver
Krvava zarja je naznanjala
prihod dolge noči
in svetle lučke upanja
so se prižigale
v očeh siromakov, —
ko sta se dva človeka
toliko natančno
da sta hotela postati: oče in mati —
in rodil se je **SEN** ...

2.

Samo besedo imam, oče —
besedo, ki umira kot človek
in skozi zaklenjena usta govorim
Vem, ti moraš molčati
(Človek je lahko
samo enkrat človek —
ali pa nikoli ...)

Toda jaz bom govoril
Pel bom
Iz vajinih sanj sem —
in tvoje srce je v meni, mami ...

Upor

1.

Prišli so in rekli: ni te,
ker te nikoli ni bilo
Zavezali so ti usta,
da bi pozabil svoje ime
V hišo so ti spustili lakoto
in ti kazali obložene mize,
da bi obupal

Ampak ti si čutil
strelice življenja
na loku svojega telesa.
Vedel si,
da je tvoj duh tetiva,
ki s hitrostjo svetlobe
prebije temo,
zato sta lahko spletla z mano
gnezdo v rebrih smrti —
in rodil se je **UPOR** ...

2.

Tako srečna sta,
kadar potrkam na vrata
in vedno vama je nekam nerodno,
ker se ne spomnita
kaj imata v shrambi —
kot da vajin sin mora biti lačen
Jaz pa vaju gledam
Vsak dan bolj vdano se smehljata
in včasih mi s pogledom uideta
nekam daleč, daleč ...

Ko se vrneta,
pohitim k vama,
ker se bojim,
da se nekega dne ne bosta vrnila

Potem začutita
kako me stiska v prsih
kako se dviga v meni upor
kako razpihujem v sebi ogenj, —
iskra
med pepelom
na vajinem ognjišču

Vdanost

1.

Ko smo že pluli
z belimi ladjami
proti sončni strani sveta,
so nas neznani viharji
zmetali nazaj
na brezupne obale zla
V grozi smo klicali mrtve
Ampak tako stočno nemi so bili,
tako vznemirljivo porogljivi,
ko smo jim postavljali spomenike,
da nas je postalo strah

Potem so se nekega dne sesuli grobovi —
in iz temne žalosti
se je rodila **VDANOST** ...

2.

Vidim te, oče
kakor list, ki zahrepeni
po zadnjih žarkih sonca
se obračaš k mami
Edina je,
ki ti je ostala zvesta
od tistih dolgih romanj za človekom.
Veš, žene imamo samo ljubezen —
z vso blaznostjo tega sveta zaznamovano
tolikokrat ponižano in razžaljeno
tolikokrat posiljeno in prodano

Zato znamo biti vdane —
o bog, tako smrtno vdane,
kadar nam pada
svetloba mož v naročja
in vzklijejo semena
v dišečih brazdah juter

Takrat možje začutite
moči bogov, oče ...
(Skrivnost,
o kateri ti je tolikokrat
šepetala mama)

Epilog

Sizifu bodo spet naložili
tisto prekleto skalo
in nosil jo bo
z molitvijo ali kletvijo vse dotlej,
dokler ne bo postal tako močan,
da se bo rokoval s smrtjo

Potem ne bo sile,
ki bi ga zaustavila,
ne igre, ki bi ga ukanila
Podrl bo piramide bogov
Za vselej bo prebil
lupino zaudarjajoče zemlje
in na daljnih svetovih
bo zaplodil življenje ...

Ivan Jan

Odbornik

Mrzli vetrovi so zapihali, a na drevju je le še
tu in tam ostal kakšen orumenel list, vrhovi gora
pa so že dobili bela pokrivala. Blížala se je prva
partizanska zima. Na to stran hribovja so prišli
tedaj trije partizani, trije terenci: Tomaž, Maks
in Albin. Pol ure nad vasjo, pod veliko skalnato
steno so si uredili bivališče. Tod še ni bilo parti-
zanov. Nihče jih ni videl ko so prišli, nihče ni
vedel za njihovo skrivališče, pa se je v dolini ven-
darle kmalu začutilo, da so tu.

Njihova naloga je bila zdraviti ljudi in jim
pomagati vrniti samozavest, ki jim jo je okupator
upognil s svojo močjo, s selitvami, zapori in stre-
ljanjem. Ljudi naj bi vključili v Osvobodilno
fronto, jih pripravljali za vstop v partizane —
skratka pripravljali naj bi jih za boj z Nemci.

Prve stike so z najzanesljivejšimi navezali že
v nekaj dneh. Potem so previdno tipali dalje. Pot
do vezi jih je vodila prav blizu Klobučarjeve doma-
čije, ki je stala bolj zase. Trdna kmetija, celo
žaga, ki je čepela spodaj v grabnu, je spadala
zraven. In da bi hodili tod varneje, so na svojo
stran hoteli dobiti koga domačih, posebno še, ker
so na Klobučarjevi žagi imeli celo javko. Z gospo-
darjem niso mogli računati, ker se je zaradi nje-
gove pretirane previdnosti celo šušljalo, da je bolj
na nemško stran, čeprav je bil v resnici le na
svojo: skrbeli sta ga kmetija in žaga. Poleg sina
Ludvika, ki je bil še na pol otrok, je imel Klobu-
čar še devetnajstletno hčerko Zinko, o kateri nista
vedela kaj prida. Pri hiši je bil še nekdo — hlapec
Martin, starejši možak.

Tistega sobotnega večera sta Tomaž in Maks
hotela poiskati Martina. Sedela sta nad vasjo in
težko čakala, kdaj se bo stemnilo.

»Od zlomka mrzlo vleče ... Tale sapa že kar
po snegu diši,« je pretrgal tišino Tomaž, ki je bil
nekakšen vodja.

Maks se je zganil:

»Sredi novembra smo, pa tak hlad. Fant, pre-
malo smo pripravljeni za zimo.«

»Kaj bi. Saj smo le trije,« ga je tolažil Tomaž.
»To ima Albin na skrbi. Poleti bo že drugače.«

Maks ga je nejevoljno pogledal in se obregnil:
»To mi pripoveduješ odkar sem v partizanih.«

»Eh, Maks, prihajajoča zima te mehča in pa
noč.«

»Tudi tile neznani kraji me motijo,« je pritrdil
in dodal Maks.

Tomaž je razumel mlajšega Maksa, zato je mir-
no rekel:

»Vidiš, pred tremi tedni še nisva smela in znala
nikamor. Pa zdaj poglej: marsikje naju že radi
sprejmejo.«

A Maks ga je ustavil:

»Sprejmejo naju že, če radi, je pa drugo vpra-
šanje. Povem ti, da jih v resnici davi strah, da si
komaj upajo spregovoriti. Nemčev se boje kot
samega hudiča, nas pa pomilujejo in gledajo kot
obupane skrivače.«

Tomaž se temu ni preveč čudil, vendar ga je
debelo pogledal in resno pribil:

»Čuden si nocoj, Maks! Kar po pravici povej —
se bojiš iti z menoj?«

»Kakšne pa kvasiš. Če sem rekel tisto prej, sem
pač rekel. A Maks ostane Maks!«

»No, sem mislil,« se je pomiril Tomaž. »Če ne,
pa jo mahniava navzdol.«

»Samo, da bi dobila Martina, starega pa ne bi
bilo dobro srečati.«

»Tudi ta še pride na vrsto, boš videl,« je končal
Tomaž in naglo sta se spustila v dno. Njuni kora-
ki so nekaj časa zvonili po nanešenem produ ob
potoku, potem je kmalu zarenčal in zalajal Klobu-
čarjev Sultan ...

Pred njima so se pokazali obrisi velikega hleva,
pred katerim je gospodaril privezan pes. Zaganjal
se je proti njima in razgrajal, da bi ga najraje
ubila.

Tomaž je segel v žep in pridušno klical:

»Sultan — ta, ta ... Priden Sultan! Priden ...
Na, na primi, meso jel!«

Maks pa je godrnjal v brado:

»Kdo ve, koga je zdaj opozorila ta mrcina
pasja?«

»Maks, odpahni vrata!« mu je tačas siknil
Tomaž, ki je psa s tistim kosom mesa že pomiril.

Bila sta v hlevu.

(Nadaljevanje na 12. in 13. str.)

(Nadaljevanje z 11. str.)

»Ali kaj vidiš?«
»Vraga vidim, saj nisem sova,« je vznemirjeno vrnil Maks.

Tipala sta naprej. Ob pod so zaropotali udarci in prhanje konj jima je kazalo smer.

»Konji so v hlevu,« se je razveselil Maks. »Rad jih imam. Pod jaslji se stisneva, dokler kdo ne pride.«

Maks je prijel Tomaža za roko, potrepil konja, do katerega se je pritihtapil in skrila sta se pod jaslji. Zunaj je začel pes spet nekaj cviliti in slišala sta:

»Kaj pa si tako renčal, Sultan? Kaj pa je narobe. Na, na le priden bodi, pa leži. Bom že jaz pogledal.«

Maks je šepetaje vprašal Tomaža:

»Slišiš? Nekdo gre. Imaš pištolo pripravljeno?«

»Molči, imam!« je siknil Tomaž in čakal.

Po hlevu se je razlila luč leščerbe, ki jo je držal v rokah hlapec Martin. Stopil je h konjema in z dlanjo trepljal njuna vratova:

»Saj sem že tu, Pram. Na, Rigo, prestopi se!«

Tomaž je med hrzanjem konj zlezal izpod jaslji in se vstopil pred prestrašenega Martina:

»Dober večer, si ti Martin?«

»O, hudirja, kdo pa...«

»Pst! Raje zapahni vrata in privij luč!«

Stari Martin se je urno obrnil in neprestano pogledoval v nepovabljenega gosta:

»No, no, saj slišim. Kdo sta, povejta! Pa kar s pištolo vame!«

Martin se je obrnil in se z lučjo v roki ustavil pred njima:

»Spravita raje tisto nevarno železje. Če iščeta gospodarja ne morem nič pomagati. Klobučarja ni doma!«

Obiskovalca sta bila, kot je bilo videti, s tem zadovoljna in Tomaž je pištolo spravil in poprijel: »Še dobro, da ga ni. Tebe iščeva. Saj menda veš, kdo sva?«

Martin zdaj ni vedel, kako bi. Nadenj sta prišla s pištolo, nadenj, ki je v službi pri Klobučarju. A kaj mu hočejo, njegova vest je čista. Pa vendar... Radovedno in pričakujoče je potrdil:

»No, kar zdi se mi, da vem. Samo ne vem, zakaj iščeta prav mene, ki nikomur nič nečem?«

»Saj to je tisto Martin, da zdaj ni ravno pravi čas za takole... Nikomur nič nečem, nikomur nič nečem...« je oživel Maks očitujoče, kakor bi bil hlapec kaj kriv, če je bilo tako. »Kaj pa Nemci, Martin, a?«

Tomaž je ustavil prehitvajočega Maksa in dodal:

»To, to vidiš, Martin, je pravo vprašanje: kaj pa Nemci? O njih menda ne misliš, da nikomur nič nečejo?«

Martin ni bil vaje sam razmišljati, vedno je poslušal druge. A zdaj je bil prepuščen samemu sebi, čeprav mu o Nemcih ne bi bilo težko odgovoriti. Saj ni bil slep. Toda...

»No, ja, hm. Nemci... Močni so, da jim nihče nič ne more, čeprav vidim, da tudi vaju ni preveč strah.«

A Tomaž ga je podučil:

»Ne gre za to, ali je koga strah ali ne, Martin. Važno je le to, kdo je z nami ali proti nam.«

Martin je bil začuden nad tem in kakor da mu je ušlo rekel:

»Kaj bom jaz hlapec! Z nikomer nisem.«

Spet se je vmešal živahni Maks:

»Pa vendar Martin, povej. Kaj se ti zdi: je prav da so Nemci vdrli k nam, da selijo, požigajo in pobijajo?«

Zdaj Martinu ni bilo pretežno odgovoriti, čeprav se je še bal:

»Fant — čisto pri korenini si me prijel. Kako naj rečem... Seveda ni prav. A zdaj so tu in — amen!«

Poprijel je Tomaž:

»Takle dedec, pa take besede!«

Martinu je bilo nerodno:

»Ja, lejta, takale je. Nemci so močni. In zdaj —

pravijo so že v Moskvi. Tudi gospodar tako pravi... Pa kaj česnam. V hišo moram, da ne bo kaj narobe.«

A Tomaž ga je zadržal:

»Le malo še počakaj, Martin... Ko te takole gledam in poslušam, si mi kar všeč, četudi nimaš prav. Res so Nemci zdaj tu, zmerom pa ne bodo. To si dobro zapomni, pa Klobučar tudi...«

No, sicer pa premisli to reč. Spet se bova oglašala.«

Martin je nekaj zagodrnjal, a ga nista razumela. Potem je rekel:

»Zdaj pa le pojdiva, dolgo se že mudim.«

Tomaž in Maks sta bila že pri vratih, ko mu je Tomaž stisnil v roke neki papir.

»Pa molči o našem srečanju,« sta še pošepnila in zginila.

Martin je ostal sredi hleva, kimal in se zagledal v papir. Bil je »Slovenski poročevalec«. Počasi je zlogoval...

Takšna in podobna so bila prva srečanja. Nikoli niso vedeli, na kaj bodo naleteli. Bo njihova beseda padla na plodna tla, ali pa se bo odbila od strahu, ki so ga med ljudi s svojimi zločini sejali okupatorji. Včasih se je strah sprevrgel celo v sovrašтво, to pa v izdajo. Takrat so si pot v prostost, v svoj gozd morali utirati z orožjem. Od tam pa so se spet vračali k ljudem prepričevati, bodriti, oživljati zavest. Vprašanje: ali boš ti stal ob strani? je bilo postavljeno vsakomur — tudi Martinu.

Ta je imel dovolj časa, da je na samem premislil Tomaževe in Maksove besede; iskal je resnico v tistem papirju.

In ko sta se terenca spet oglasila, je bil odgovor v njem dognan bolj, kot si je sam mislil. Le eno mu še ni dalo miru.

Tisti večer so že delj časa govorili v zarigljanem hlevu a še vedno ni bil na čistem o sebi. Zato je kar vprašal:

»Prav, fanta. A povejta, zakaj sta se lotila prav mene? Zakaj prihajata vedno, ko je gospodar z doma? Kaj morem jaz, hlapec? Gospodarja se lotita! Jaz tako nimam besede.«

Tomaž je hitro opazil, kaj trapi Martina. Že tolikokrat jima je rekel, da je le hlapec.

»Viš, Martin, časi se spreminjajo. Kje je zapisano, da smejo imeti besedo samo gospodarji? Glej, mi se borimo za dvojce: s svoje zemlje hočemo pregnati Nemce, hkrati pa priboriti enake pravice vsem. Vidiš, midva sva delavca. In takšnih kakor si ti in midva je v partizanih še dosti, največ!«

Martin je debelo pogledal in skoraj prestrašeno vprašal:

»Mi pravita to zato, da bi šel z vama? Eh, da, mogoče bi me nazadnje še pregovorila, pa sem že prestar in prenaroden za potikanje po gozdu.«

Tomaž in Maks sta se zadovoljno spogledala in Tomaž je nadaljeval:

»Ne, ne Martin, nič takega nimam v mislih. Prišla sva te le vprašat, če si vso stvar kaj premislil.«

»Kakopak, tisto pa sem,« je urno odvrnil Martin, »samo ne vem, čemu vam bo to, če vam ne morem pomagati. Hudo nevarne reči ste se lotili. Koliko pa vas pravzaprav je?«

»Veliko nas res še ni,« je priznal Maks.

»Vidiš, dosti tvegate,« je gnal svoje Martin.

Tomaž pa se ni dal:

»To je res, a vedeti moraš, da nas je vsak dan več. In ljudje so z nami. Prav povsod.«

Poprijel je še Maks:

»Prej si nekaj govoril o pomaganju. Kaj ne hodiš z vozom skoraj vsak dan na žago?«

Martin je smeje pokazal škrbinaste čeljusti:

»Vidim, da sta dobro poučena. A kaj vama ne gre v račun gospodarjeva žaga in moja vožnja?«

Zdaj mu je bilo treba reči.

»Žaga leži v grapi in je za nas na pripravnem kraju.«

»In kaj imam jaz s tem opraviti?« je bil radoveden Martin.

»Če bi hotel, bi lahko tu pa tam pripeljal za nas na žago kakšno stvar.«

»Kaj pa in od kod,« je bil Martin videti pripravljen.

»Praviš, da bi?« se je razveselil Tomaž.

»No, nisem rekel ja,« se je zadrževal Martin, »a tudi ne rečem, da se spotoma ne bi dalo kaj naložiti.«

Maks se ni mogel zadržati, da ga ne bi pohvalil:

»Strela, Martin, vedno sem pravil, da si dedec in pol!«

Tomaž pa ga je že podučeval:

»To prevažanje, veš, ne bo ravno nevarno,« je rekel, da ga ne bi prestrašil. »Previden pa boš moral biti. Če bi te zalotili Nemci — saj veš, kaj imam v mislih?«

Zdaj se je Martin močno izkazal:

»Če se vidva, ki sta mlada ne treseta za življenje, se tudi jaz ne bom.«

Tomaž mu je po takem odgovoru zabičal takole:

»Korenina si, Martin. Poslušaj: nikoli več ni treba vprašati odkod bo prišlo, kar boš vozil. Povem ti le to, da bo največkrat hrana, včasih kakšni papirji in zdravila. Puščaj boš vse na žagi. Od tam bomo že mi znosili. Ti je prav?«

Martin je zvesto poslušal in potrdil:

»Vi že veste, kako je treba. Moja skrb bo prevažanje!«

»Tako je,« je rekel Tomaž. »In to se razume — niti besedice nikomur!«

Pri zadnjih besedah je bilo zunaj slišati dobri-kajoče Sultanovo cviljenje.

Maks se je prvi ozrl:

»Pst — kaj je to?«

Martin je plašno pogledal in svetoval:

»Skrijta se, fanta. Nekdo domačih se mota pri vratih.«

Fanta sta stopila v kot za konji, ko je nekdo že tresel vrata. Slišati je bilo jezen ženski glas:

»Kako pa, da se ne odpre?«

Martin je zdaj vedel kdo je in nervozno siknil:

»Domača hči je, Zinka. Odpreti bo treba.«

Terenca nista mogla nič odgovoriti, ker je deklet pred vrati klicalo:

»Martin, odpri!«

Martin je res nerodno odprl, a Zinka, ki je vstopila je hotela vedeti:

»Kaj pa počenjaš? Od kdaj se pa zapiraš?«

»Eh, ko sem šaril okoli živine se je menda samo zapahnilo.«

»V hišo pojdi, Martin!« mu je velelo deklet, ki je stopilo k Vrancu in ga začelo trepljati po vratu.

»So oče že doma?« je vprašal Martin.

»Ne, nekam dolgo jih ni. Vsak čas bo policij-ska.«

Maksa pa je tam v kotu mučilo in ko se ni mogel več zadržati, je med Martinovim odgovorom kihnil.

Martin je prestrašeno pogledal kaj bo, Zinka pa je še bolj radovedno vprašala:

»Kaj pa je to?«

Terenca sta prišla bliže. »Saj imaš v hlevu tuje ljudi. Kdo pa sta ta dva?«

»Eh, znanca. Iz mojih krajev. Brez posla sta, pa...«

Tako je hotel Martin pred domačo hčerjo skriti svoja nova prijatelja. S tem pa je pospešil tisto, kar se je imelo zgoditi.

Dekle namreč ni prezrl rdečih zvezd na kapah, ki jih terenca nista hotela skriti. Zinka je že nekaj časa čutila, da nekatere njene prijateljice pred njo nekaj skrivajo. Čutila je, da je tega krivo očetovo čudno obnašanje...

Tomaž in Maks sta ji še ta večer zaupala in ona se je potrudila, da bo s svojim delom pokazala, kakšna je. Čeprav v začetku še ni vedela natanko kod in kaj prevaža Martin, se mu pred njo ni bilo treba skrivati. Kadar je ob nenavadnem času zapregel, je celo sama našla zanj kakšen izgovor. Martin je zdaj dostikrat vozil na žago, pod Dornikovim kozolcem kaj priložil in zapeljal v grapo...

Življenje v vasi pa je na videz teklo svojo pot. Le zvečer so ljudje tu in tam stikali glave in šepetali. Pod Dornikovim kozolcem je bilo vsak terek in petek videti temne postave. In kadarkoli je Martin vozil proti žagi, nikoli ni bil prazen.

Partizani nad vasjo so narastli v četo in tudi Klobučarjeva Zinka se je začela zgubljati z doma. Pred očetom se je moralo skrivati, a mali brat Ludvik je kmalu postal kurir. Ni ga bilo boljšega in hitrejšega.

S Tomaževo pomočjo so v vasi ustanovili odbor. Odbor OF. In v Klobučarjevi lopi, ki je tako pripravno čepela pod obraščenim robom so bili tajni sestanki.

Nekega meglenega jutra je nad vasjo zaregljalo. Prvič tako blizu. Spet je zaropotalo.

Zinka, ki je bila ta čas pred hišo, je zaskrbljeno ugotovila:

»To je v Mecenovcu! Pa kako pokajo, jaz pa sama!«

Ves ta čas je preživela v strahu, ko je zasopljeno in izgubljenih oči pritekel Ludvik in zinil:

»Zinka — Martin!«

»Kaj je. Kaj Martin.«

Ludviku je šlo na jok in komaj je povedal:

»Oh, Zinka, Martin je mrtev!«

Zinka je prebledela in se komaj obdržala na nogah:

»Fant, kaj govoriš, kaj je?«

»Zdravila so našli pri njem. Nad Dolinarjevim mlinom leži!«

Oba sta bila iz sebe. Skrb za četo, za terence je bila velika. Zdaj pa ta negotovost in Martin. Ni mogla verjeti.

»Kje si to zvedel?«

»Sam sem videl... Ali jih slišiš. Na kamijonih so. Zdaj se vračajo.«

»Ubogi Martin, kaj bo zdaj!... Ali kaj veš kako je bilo?«

»Peljal je proti žagi. Izza mlina so stopili Nemci in ga ustavili. Vse so preiskali. Med hlodi so

našli zdravila. Hoteli so zvedeti odkod in kam vozi ...

»Je kaj povedal?« je naglo dahnila Zinka. »Nič, nič niso spravili iz njega. Tepli so ga kakor živino — pa je bil tiho ... Potlej so ga postavili ob cesto in — ... oh.«

Naprej ni mogel več povedati. Naslonil se je na mizo in zahlipal ...

Zinka je tudi brisala oči, zrla v neko nedoločeno točko in zlogovala:

»Ubogi človek! Pa prav njega je moralo doleteti ... Ludvik ... je še kdo mrtev ali ranjen?«

»Za nikogar ne vem. Samo Martin. In nekaj Nemcev ...«

Fantič je bil čisto iz sebe. Zinko pa je skrbelo:

»Le kaj bodo rekli oče? ... Kaj če pridejo zdaj Nemci in drugače, kot dozdej? Ludvik, če bo kaj narobe, bova ušla k partizanom!«

Zdaj pa je po zadnjem vežnem oknu rahlo zaropotalo. Oba preplašeno gledata, a ker spet zaropota Zinka odpre okno. Kljub prihajajočem mraku presenečena spozna obiskovalca.

»Tomaž, ti?« se ga je razveselila in prestrašila hkrati.

Fant je zlezal v kuhinjo in komaj govoril:

»Zinka, spravi me nekam. Pomoči sem potreben!«

»Ojoj, saj si ves krvav,« se je ustrašila. »Sem sedi!«

Desnica mu je nemočna in krvava bingljala ob telesu.

»Ranjen?« ... Hudo? Kam?«

»Poskusita me obvezati ... Zelo krvavim. Kost je zadeta!«

Tomaž je bil že precej oslabeled. A Zinka se je ojunačila in ga začela hitro slačiti.

»Ludvik, daj žganje in obveze ... Pa okno zagrnj ... Ti je slabo, Tomaž?«

Ludvik je prinesel obveze in se bal:

»Zdaj manjka samo še očeta!«

»Molči in raje pomagaj ... Primi, da zavežem ...«

Ko je bilo to opravljeno in je po popitem žganju Tomaž prišel malo k sebi, ga je bilo treba skriti.

A kam.

»V hlev ali na seno,« je predlagal Ludvik.

»Ne, če bodo iskali, bodo tam najprej ... V kaščo ga raje peljiva. Med vreče in ropotijo ...«

»Tomaž, poskusi vstati. No, tako, saj bo šlo.«

Zunaj je zaropotal voz, ki se je ustavil.

»Oježeš! Oče! Tomaž, tu za vrata se stisni in malo potrpi!«

»Poglej,« je pokazal na tla Ludvik, »kri na tleh. Oče bodo takoj vedeli.«

»Pobrisala bom!«

Stari je že robantil pred hišo in njegovi koraki se bližajo skozi vežo.

»Oče so že tu. Brisati ne utegneš več!«

»Ludvik, poglej, urezala se bom!«

Z nožem, ki je bil na mizi, je stisnjenih zob potegnila po prstu, da je zasklelelo.

»Ah! Rekla bova, da je kri od tega ... Psst ...«

Klobučar je vstopil razkurjen in razdražen. Očitno je bil o hlapčevi smrti poučen. Jezno je pogledoval otroka in zavpil:

»No, zdaj pa smo, kjer smo ... Kaj pa zijata tako? Že vesta, kako je z Martinom?«

»Veval!« sta dahnila hkrati.

»Preklete! De se je s takimi rečmi ukvarjal! Na mojo hišo spravi tako prekletstvo! Le kaj bodo rekli Nemci?«

Otroka pa sta bila ogorčena:

»Oče ... Kakšno prekletstvo? Sramota je, da tako govorite o njem.«

»Kaaaj?« je grozeče zategnil Klobučar.

Hčerki in sinu pa je šlo na jok:

»Martin je bil dober človek. In trden!«

Ko je videl razburjena otroka, se je malce unesel.

»Dobrota pa taka! ... Kaj pa ta kri po tleh pomeni?«

Zinka je hitro dvignila kazalec:

»Oh, tale moj prst ...«

Ludvik pa je dodal:

»Ko je rezala kruh, ji je spodrsnil nož.«

Tomaž za vrati se je stežka premagoval. Meglilo se mu je pred očmi in komaj je še vedel, kje je.

»Pa bi bolj pazila,« je karal Klobučar. »Bleda si ko stena.«

Za vrati je zaropotalo. Tomaž se je zrušil in udaril ob les. Trije pari oči so se obrnili vanj. Najbolj je skočil oče:

»Kaj pa je to ... O, hudiča! In obvezan, s pištolo! Nesrečna otroka!«

Zinka je med tem že priskočila:

»Ti je slabo, Tomaž?«

»Stran deklina!« je odsekal stari.

»Ne grem!«

»Tak tako sta mi jo zagodla, malopridneža! In za mojim hrbtom!« je robantil oče.

Zinka pa se je zdaj odkrito zavzela:

»Oče! Usmilite se ranjenca! Naš človek je!«

»Povej, kdo si?« se je z globokim glasom gospodar obrnil k Tomažu. A namesto njega je odgovoril Ludvik:

»Partizan je.«

»To si lahko mislim!«

»Pomagati mu moramo, skriti ga. Hudo je zdelan!«

»Zinka, ne nori! Z življenjem se igraš! Pobriši kri! Pa dobro pobriši! ... Ti v kotu pa takoj ven in ne zapeljuj mi otroka!«

»Ne kričite!« je bila Zinka vse odločnejša in pokazala rdeče madeže.

Klobučar je glas sicer stišal, a še vedno zahteval:

»Ven, sem rekel! Ali ni zadosti Martin?«

»Oče!«

Klobučar pa je še vedno grozeče kazal z roko:

»Stran sem rekel!«

Tomaž je slaboten slonel v kotu, ob njem pa otroka.

»Oče, če bo šel on, greva še midva!«

»Kaj?« je spet zdijval Klobučar. Bil je kot huda ura.

Zunaj je bilo čutiti avto, ki se je s spuščajočim glasom ustavljal. Sultan je zarenčal in se z laježem začel zaganjati.

V kuhinji je bila na mah tišina.

»Nemci!« Oba — sin in hči sta izrekla naenkrat.

Klobučar je prepaden in odprtih ust obstal. Prebodelo ga je: »Zdaj me imajo. Kaj naj storim? Ne bodo mi verjeli, da nimam nič zraven. Kam so me pripeljali otroci! Zaradi Martina bodo brskali. In zdaj še tole! Proklete! ...«

»Oče, ranjenca moramo rešiti! Slovenec je, kakor mi!«

Lajež zunaj ne potihne. Zdaj je počilo. Pes je zacvilil in umolknil. Čutiti je le še nemške glasove.

Ludvik je planil:

»Sultana so ustrelili. Nedolžnega psa!«

»Oče, zdaj gre za nas vse, za življenje, za hišo! Pomagajte!«

Klobučar se je treznil. Tako je bilo in nič drugače. Če bo kar stal in gledal je konec, vsega bo konec. V njem se je močno zganilo:

»Zinka, primi ga za noge! Urno! Ti pa odpri peč!«

Ranjenca so zmašili v peč in odprtino založili s hosto, ki je bila pripravljena tam, da bi podkurili ... »Oče,« sta se zahvaljevala otroka.

Komaj so posedli za mizo, so že priropotali Nemci:

»Heil Hitler! Vsak naj ostane, kjer je! Preiskali bomo hišo! Schnell! ...«

A Tomaža ali kaj drugega, niso našli. Zasliševali so jih zastran Martina. Klobučar res ni nič vedel in ker jim je bilo znano, da jih ne sovraži, so ga pustili. Otroka pa sta se delala nevedna ...

Po teh dogodkih je šel Klobučar vase. Ranjenca ni spodil od hiše. Dovolil je Zinki, da ga je skrila v kašči in zanj skrbela, vedel pa ni, da ga je o vsem delu in dogodkih tudi obveščala, Ludvik pa je nosil pošto ...

Že tretji teden je bil Tomaž pri Klobučarjevih.

Zinka je postala tajnica odbora, a oče tega ni smel vedeti. In prav ko je bila spet v kašči pri Tomažu, je prišel tudi oče:

»Kako je?« ga je vprašal udržano.

»Kar gre, oče Klobučar,« se je smeje zahvalil Tomaž.

»Si se zlizal?«

»Sem, z vašo pomočjo. Saj mi ni vseč, da sem moral biti tako dolgo v napoto, a kaj hočemo ... Nemci še kaj pridejo?«

»Včasih že. Postrežem jim z žganjem, pa gredo. A povem ti — imeti pod streho dve vojski, nak, ni šala!«

»Saj bom kmalu šel,« je pristavil Tomaž.

»No, z jezika si mi vzel ... Kdaj misliš oditi?«

»Oče, saj je še slab,« je bilo hudo Zinki.

Klobučar pa se ni dal motiti:

»Dekle, ti še vedno ne veš, kako je nevarno. Še so Nemci oblast in to je zame dosti.«

»Zame pa so samo golazen!« je usekala Zinka.

»Zinka, kar pusti, oba imata po svoje prav ... Oče, kar nocoj pojdem!« se je umešal Tomaž.

Zinka se je ustrašila, pogledovala zdaj očeta, zdaj fanta.

»Saj še ne zmoreš poti.«

»Če pravi, jo bo že,« jo je ustavil oče. »Pripravi mu popotnico ... Tebi fant pa tole: s takimi stvarmi ne maram imeti več posla. Odslej nas pusti — ti in tvoja družčina — pri miru! Mene, dekle, sina in našo hišo. Nobena reč me ne briga več. Pa srečno!«

»Toda, Klobučar ...«

»Nič več ... Še to: da bi jaz koga izdal, se pa ne boj!« in je odšel.

Odšel je tudi Tomaž, kajti vsako prepričevanje je bilo odveč.

Zinka in Ludvik pa sta bila drugačnega mnjenja ...

Spet je minil teden. Tiste temne noči je Klobučarjeva lopa pod obronkom spet sprejemala skrivnostne goste. Člani odbora so prihajali drug za drugim, potihno in oprežno. Sedem odbornikov, sedem postav.

Osme, zahrbtnje, ni videl nihče. Ta je čepela nekaj stran in tiho štela:

»Trije so že notri, zdaj prihaja četrti, zdaj peti, šesti, sedmi ...«

Iz grmovja se odtrga senca in se zgubi proti vasi.

Čez čas se vrača z dvajsetimi drugimi. V luninem svitu se zableščijo cevi.

Zvenk orožja ob kamen je vznemiril šepetajoče odbornike v lopi.

»Ven, pri drugi luknji ven!« je siknil nekdo.

Med rezganjem brzostrelk so se pomešali ostri »halt« in »Hände hoch!«

A kdo bo poslušal, če gre za življenje in smrt. Šest postav se je kakor preplašena divjad vsulo ven pri odbitem pažu in se zgubilo v temi. Sedma se je reševala pri sprednjem vhodu in tam obležala.

»Ušli so, hudiči!« je krel po pijači smrdeči Klobučarjev sosed Reberšček.

Nemci so posvetili z baterijami. Nekaj so našli:

»Hier liegt jemand! Reberšček, kdo je?«

Pijani izdajalec jo pogleda in se prestraši.

»Ženska! Zinka, Klobučarjeva Zinka! ... Fuj, prav ji je lisici. Zdaj ima,« je trobežljaj pijano.

»Kaj pa se pajdaši z »banditi!«

Vendar ga je znotraj nekaj peklo ...

Ni bilo dovolj, da je padla Zinka. Tudi starega so odvekli. Tokrat so ga ostro prijeli, ga pretepli in mučili. A so ga potem spustili, ker ni nič vedel. Tisto malo pa je zamolčal ...

Vrnil se je domov. Trd in teman je preboleval hčerino smrt. Gospodarstvo je pustil v nemar. Opravljal ga je Ludvik — kakor je fant vedel in znal. On pa je le posedal in vrtal za izdajalcem.

Vse ljudi v vasi je premislil, vsakemu posebej je vrtal v dušo, a krivca ni mogel izvrtati ...

Preklinjal je Nemce in preklinjal partizane. Ljudje so začeli šušljati, da je celo sam kriv hčerine smrti. Bil je osamljen.

(Nadaljevanje na 14. str.)

(Nadaljevanje s 13. str.)

Ko pa se je najhujša bolečina polegla, je začel brezneje premišljevati...

Tomaž ga je že večkrat hotel obiskati, a ni dal do sebe. Tega večera pa se je okorajšil Ludvik.

»Oče, boste hudi, če nekaj povem?«

Stari se je komaj za spoznanje premaknil.

»Tomaž, je zunaj. Lahko vstopi?«

Klobučar je dvignil oči, vzdihnil in bolj dahniti kot izgovoril v pričakujočega Ludvika.

»Pa naj pride.«

Potem sta bila sama. Klobučarju je bilo čudno pri srcu, vendar je priznal:

»Ves čas mi je bilo, kot da te čakam.«

»Rad bi vam povedal...«

A gospodar Tomažu ni pustil v besedo. Preveč se je nabralo v njem. In zdaj, ko je že začel, je nadaljeval:

»Potrpi, Tomaž... Najprej bi ti jaz rad nekaj povedal... Glej, za plačilo te prosim. Enkrat sem ti bil pomagal. Zdaj pomagaj ti meni. Pomoči sem potreben.«

»Povejte, kaj vas teži?«

»Dokler ne najdem izdajalca, ne bom miren. Pomagaj mi ga poiskati!«

»Prav za to sem prišel. Saj vam že pomagam. Vsi vam pomagamo. Saj Zinka ni bila samo vaša, bila je tudi naša in no... Toda nekaj mi morate obljubiti: ko ga najdemo, ga bo sodilo naše sodišče, ne vi... Velja?«

Klobučar je prizadeto gledal sobesednika, a nerad bi se odrekel maščevanju. Vendar je pristavil:

»Če ga dobite, ga sodite kakor bi ga jaz. Samo da pridem enkrat na čisto s tem!«

»Klobučar, še nocoj si bosta pogledala v oči. Pojdiva!...«

In sta šla. Na njihovo žago.

»Tak ti si bil, Rebersček! Sosed, mi je ubil hčer!... O, kako, da nisem preje pomislil na te! Toda — sosed!« Ni mogel verjeti Klobučar svojim očem. »In koliko si dobil, ti Judež?«

»Toliko, da je lahko vsak dan pijan,« je odsekal Tomaž. »Poglejte ga, kako se ziblje.«

Odpeljali so ga...

Klobučar pa je našel svoj mir...

In tudi on je zdaj našel pravi odgovor na tisto: z nami ali proti nam.

Tako je stari Klobučar, ko je dvakrat v njegovi hiši tekla uporna kri našel pot v odbor. Najprej ga je prignala želja po maščevanju, a bolj ko je gledal, bolj ko je poslušal, bliže so mu postajale Tomaževe besede in besede odbornikov. Vedno bolj je spoznaval v njih lastne misli, ki jih je od Zinkine smrti sem prikrival celo samemu sebi...

Tekli so meseci, celo leto se je obrnilo in prišel je dan, ko je stari Klobučar zamenjal v odboru mrtvo Zinko. Vse omahovanje je bilo samo še bled spomin in vsi po vrsti so rekli:

»Ta bo pravil. Naj bo odbornik.«

Mile Pavlin

Kaj je to usoda

»Zdaj pa na pot, fantje. Pohiteti bomo morali, če hočemo opraviti vse kar smo si zadali. Čimprej smo nazaj v hribih, bolje bo...« je rekel Rok, črnolasec z drobnimi brčicami.

In so šli. Štirje so bili. Rok od varnostno-obveščevalne službe, Miha iz vojaške obveščevalne točke, član rajonskega odbora Osvobodilne fronte Nace in mladinski aktivist France, droban študent z zlatimi očali na nosu. Hitro so se spuščali v dolino, gozda je brž zmanjkalo in znašli so se med vinogradi. Ponekod je bila zemlja še zmazana, toda že je dišalo po pomladi in jug je podil po temnomodrem nočnem nebu redke oblake.

Včasih je Rok vzel v roke brzostrelko in s prstom na petelinu začel hoditi po mačje oprezno in počasi. Tedaj so ga posnemali tudi drugi. Vedeli so, da je Rok domačin in da pozna vsak grm, vsako drevo, vsako hišo in vsakega človeka daleč naokoli. Pozna tudi belogardiste, zdaj domobrance, njihove navade in pota. Saj so bili med njimi skoraj vsi njegovi sosedi in sošolci, s katerimi je skupaj tugal hlače na klopih majhne vaške šole.

Izogibali so se poti in meja, korčili so po polju, saj je bilo tam, sredi njiv, najbolj varno. Skoraj vse pot nihe ni spregovoril niti besedice. Vsakega je na tišem globoko skrbel, kaj bo, če jih

opazijo ali zaslišijo. Zlatka bi jim odrezala pot za umik, ostali bi sredi ravnine, med Šentjernejem, Krko, Dobravo in drugimi nevarnimi kraji, kjer bodo težko našli skritišče in še težje človeka, ki bi jih skrnil v hišo. Redki zaupniki po vaseh so bili prestrašeni kot le kaj, saj se z domobranci ni bilo šaliti. Če so zvedeli za koga, da ima zvezo s partizani, je bilo brž po njem. V samotni je odjeknil strel ali se je zablskal nož in zjutraj so svojci odpeljali krvavo truplo na pokopališče, kjer so ga brez pogrebcev zakopali v zmazlo zemljo. Le redki so imeli tako srečo, da so jih izročili Nemcem, nakar so jih ti poslali v taborišče, kjer so imeli vsaj upanje, da bodo ostali živi.

Kako čudno se je vse skupaj zasukalo, je premišljeval Rok. Pred dvema letoma takle čas so bile vse vasi naše, kdor je še dvomil, se je pogreznil sam vase in morda skrivaj kje potarnal nad čudnimi časi, ko prihajajo iz mest nekakšni študentje in hujskajo ljudstvo proti Italijanom, kmetje pa ne smejo prodajati kar bi hoteli. Potem je prišla pomlad, prišlo poletje, Gorjanci so oživel. Šli smo se oblast, marsikaj smo napravili narobe, ker smo si bili v svesti svoje moči. Toda kot vedno v takih primerih smo s tem nekaj ljudi odvrnili od sebe. Tudi pobili smo jih precej brez potrebe ali pa nismo ljudem zadostili pojasnili, zakaj smo jih. Premalo je bilo, če smo jih imenovali izdajalce. Drugje spet se ljudje niso zavedali surovosti vojne časa, ko padajo glave za reči, za katere v miru plačajo majhno kazen.

Tudi jaz sem jih nekaj, je spet pomislil Rok in se začel spominjati vsakega posameznika. Tega bi se zdaj, toda vrag ve, ali bi ga tudi čez leto ali dve. Po vojni bi se zmazal samo z nekaj let zavora, toda zdaj nimamo zavora. Tega pa ne bi, naj bi delal kar je hotel... Naj bi prekupeval z vojaki za tobak, če že ne more brez njega. Naj bi nosila češnje v mesto in kupovala otrokom to ali ono, če že ne more drugače. Toda ti ljudje so kršili naš partizanski zakon in podpirali okupatorja! Kaj zato, češnje, tobak in človeško življenje? Nikoli se ne bomo več oprali zaradi takih reči in tudi jaz se ne bom...

Ljudje so začeli negodovati in najbolj glasni so spet plačali z glavo svoje besede. Iz župnišč pa so začeli teči potoki šepetanja, češ, saj smo vam pravili, pa nam niste verjeli. Zdaj delajo tako, ko jih še nikjer nič ni, kaj bo šele, če pridejo na oblast in bo tako kot je v Rusiji.

Potem je prišla italijanska ofenziva kot huda ura. Naši voditelji so se poskrili, mi pa smo taval prepričani samim sebi. Eni so se skrili doma, drugi so stradali po gozdovih, da se jim je že bledlo. Najbolj pametni so jo pobrali na Hrvaško in marsikdo je mislil, da je v naši dolini vse zgubljeno. Mnogi fantje so hoteli z nami, pa smo se jih branili, padle so ostre besede češ, da nimamo ne orožja in ne hrane, pa še skriti se nimamo kam. Padla je tudi grožnja, da bomo streljali, če se ne vrnejo. In fantje so odšli, obupani in razočarani, pa tudi jezni na nas. Saj smo sami potrdili vse tisto, kar so govorili o nas prišepetovalci iz župnišč.

Ofenziva je minula, nekatere so ujeli, drugi pa so ostali. Ko smo se vrnili, so nas po vaseh sprejemali sovražno. Tisti fantje, ki so nekoč hoteli k partizanom, so nosili okupatorjeve puške. Nekateri prisiljeni, drugi zapeljani, le redki iz prepričanja. Zdaj so bili nekateri naši naravnost veseli, da imajo kje izkazovati svojo zavednost. Kri je kanila med nekdanje sosede, prijatelje, sovaščane in tudi med sorodnike, celo med brate. Sovraštvo pa je prekipelo na obeh straneh. Kmalu se nisi smel več prikazati v vasi, le redki so nam ostali zvesti. Časopisje je bilo polno zgodb o naših grozovitostih in neke so pisali tudi o meni, Roku, krvniku, morilcu, pokvarjencu. Brata so mi ubili za prazen nič sorodniki tistih, ki sem jih pobil jaz prav tako za prazen nič, starega poslali v internacijo, kjer je skoraj umrl, hišo onopali. Za povračilo sem jaz naredil pri celi vrsti ljudi rekvizicijo, da so ostali prazni hlevi in prazne kašče.

Potem je Italija kapitulirala. Večina belogardistov nam je ušla k Nemcem, nekatere smo zajeli. Potuhnjeno so nas gledali, ko smo jih zasliševali, nihče ni hotel nič vedeti.

Spomnil se je, kako je trpel, ker mu niso dovolili, da bi jih vse po vrsti pobil. Poslali so jih v brigado. Začela se je nemška ofenziva in razen enega ali dveh so vsi ušli. Zdaj so domobranci in spet postajajo objestni. Ponoči so jih polne vasi, postavljajo zasede, pobijajo, potem pa izginejo. Nihče izmed domačinov noče nič vedeti o njih, skrivaj pa jih obveščajo o vsakem koraku sumljivih, o vsakem šumu ponoči...

Ustavil se je in poslušal. Nenadoma ga je spopadel divji strah. Tako tiho je bilo vsepovsod, niti

psi niso več lajali. Če bi bil sam, bi se nemudoma obrnil in tekel nazaj, potem pa poročal, da ni mogel k zaupnikom, ker je zvedel, da je v vasi zaseda. Toda za njim so še trije in edem bi prav gotovo kje kaj zini. Njega bi klicali na zagovor, dobil bi črno piko. Kdaj kasneje bi ga premestili kam drugam ali poslali za kazen v kako brigado, kjer bi stradal in pasel uši. Tu, na rajonu, je vseeno boljše. Visoko v hribih, v kaki zidnici, piti se dobi in jesti, nevarno tudi ni preveč...

Premagal je strah in zakoračil dalje. Kmalu bodo na cilju. Razšli se bodo med hlevi, skednji, hišami in svinjaki, vsak na svojo stran in vsak k nekomu. Vsak taji, kam gre, toda vsi vedo, saj so v vasi samo štirje, kamor greš lahko in vsi jih poznajo.

»Tule se dobimo, ko opravimo. Samo hitro fantje, nevarno je. Zakaj bi se izpostavljali brez potrebe, če je že tako,« je spregovoril Rok in ne da bi čakal izginil v temo, ki je bila v vasi bolj gosta kot zunaj na polju.

Našel je hišo, ki jo je iskal, potrkal na oknu, za katerim je spala Micka, njegova nekdanja ljubica. Sprla sta se že pred vojno, potem pa sta se znova srečala pri delu za partizane. Malo je še bila jezna nanj, zvedel je, da se je kmalu zatem ko sta se sprla omožila. Zdaj je njen mož v internaciji, ona pa sama doma s tremi otroci. Velikokrat jo je že nagovarjal, da bi se mu vdala, pa je bila trdna. Sele počasi je začela omahovati, dokler ni privolila. Prav za nocoj...

Toda kaj je to? V hiši je luč, vidi se skozi priprta vrata, ki držijo iz kamre, kjer spi. Kdo neki je pri njej tako pozno? Obšel je hišo in pogledal skozi okenske križe. Kar vrglo ga je nazaj. Polna hiša domobrancev in med njimi bledikast dolgin, ki se suče okoli Micke. Njen mož. Kdaj se je le vrnil iz internacije in kako mu je uspelo tako hitro postati domobranec. Saj je še pred tednom dni Micka kazala njegovo pismo od neke iz Italije, staro komaj nekaj dni?

Zdaj semkaj ne smem nikoli več, je pomislil. Zdaj jo bo vpregel v svoj voz, povedala mu bo vse o njem, se zlagala, kako jo je nameraval posiliti ali kaj podobnega. Še več, povedala mu bo vse kar ji je izblebetal prepričan da je za trdno na partizanski strani kot zaupni osebi. Saj je bila ena izmed njegovih najboljših moči. Brž od tod, dokler se ni prepoznal. Dokler nas niso še začutili. Najbrž niso tako neumni da ne bi imeli zunaj straž ali patrolje, tako kot smo navadno mi. Poiskati moram še druge tri in jim povedati, da so oni v vasi...

Hitro se je smukal okoli vogalov. Našel je Franceta kjer ga je iskal, brezskrbno je v temi šepetal z dekletom in pil iz litra na peči.

»Saj je vas velika in ne bodo nas tako hitro našli,« se je izgovarjal. Toda že so pred hišo zatonali koraki in komaj sta še utegnili skočiti skozi zadnja vrata iz hiše. Nista še bila za vogalom, že sta zaslišala razbijanje po vratih.

»Mar hudiči vedo, kje sem bil?« je dejal France in začel siliti, da bi šla na zborniško mesto.

»Onadva bosta že prišla za nama, saj menda nista gluha,« je silil. Rok je okleval. Moral bi ju obvestiti. Prav tako kot bi on in kot je France sta nekje na toplem in pri skledi ali steklenici, vmes pa opravljata svojo nalogo. Prav tedaj je zadržala sredi vasi brzostrelka, hip zatem pa sta zaslišala kričanje. Po vasi so začele begati temne sence. Ne da bi rekla besedo, sta stekla.

Samo da bi bila že na polju, je med tekom vročično razmišljal Rok. Tu nama lahko planejo za vrata ali naju pokosijo izza vogala...

S srcem v grlih sta se znašla na polju. Nekaj časa sta poslušala, če bi kdo prišel za njima, nato pa sta počasi, vsak s svojimi mislimi, odšla proti hribom. Dveh ni in morda ju nikoli več ne bo. Zjutraj ali naslednjega dne bodo zvedeli, da je eden ujet, drugi mrtav ali mrtva kar oba. Spet jih bo manj, spet bodo nekaj dni potrti in še bolj se bodo bali hoditi v dolino, še bolj bodo črtili domobranci in njihove zaupnike, ki so jih polne vasi. Potem bosta prišla dva nova, ki ju bodo poklicali iz kake brigade. Vesela bosta, misleč da sta prišla na bolje, toda kmalu bosta videla, kako sta se ušela.

Ko se je zdanilo, sta bila že pri zidnici, kjer so taborili. Čemerno sta vstopila. Drugi so bili že zbujeni, kuhar je pravkar mešal žgance.

»No, kaj bo novega v dolini?« je vprašal eden izmed njih. »Slišali smo nekakšno pokanje in dveh manjka?«

»Ne vem,« je jezno rekel Rok. »Izdajstvo na vsakem koraku, komaj sem jim ušel. Tudi Mickin mož je presedla! k njim in zadnji hip sem opazil, da je doma. Trkal sem že na okno...«

Zajtrk mu ni teknil, potem ni mogel spati. Skrbelo ga je, kaj je z onima dvema, čakal je, kdaj se bosta pojavila upehana, toda srečna, da sta jo odnesla. Toda ni ju bilo in po dolini je že zvonilo poldne.

»Iti bo treba vprašat, kje sta?« je rekel France. »Pa pojdi, zdaj podnevi, če upaš!« mu je zabrusil in se vlegel, da bi zaspal. Toda spati ni mogel. Nekaj časa je poležaval, nato pa se je odločil. Odšel bo sam, pa naj se zgodi kar se hoče.

Sonce je bilo sredi neba, ko se je pojavil v prvi vasi pod gozdom. Srečeval je ljudi in zdelo se mu je, da se mu posmehujejo. Nazadnje ni več zdržal. Nekoga, ki se mu je odkrito smejal, je osorno vprašal, kaj je da je tako vesel. Pri tem je pomenljivo držal v rokah brzostrelko in se igral z varovalko.

Vprašani, star kmet, se je spet zarežal.

»Kaj se ne bi, ko je tako lepo vreme.«

»Da, vreme je lepo, ljudje pa umirajo,« je proti svoji volji izustil Rok.

»Vsak je svoje sreče kovač. Mar se je ljudem treba pobijati? Skupaj bi stopili in si podali roke,« je spet odgovoril kmet.

»Jaz z izdajalci, italijanskimi in nemškimi podrepniki,« je skoraj zakričal Rok.

»Drugi pa so. Nocoj se je belim vdal vaš Miha. Pustili so mu puško in ljudje so ga že videli z njimi v gostilni, preoblečenega. Nace pa leži na pokopališču za zidom...«

»Lažeš, hudič!«

»Če ne verjameš, pa ne. Vsa dolina govori o tem. Pri Nacetu so našli polno torbo papirjev. Vsi ljudje, ki so dajali partizanom, so tam zapisani. To jih bodo spet zapirali. Kdo bi vam še kaj dal, ko ste tako nerodni, da vse zapišete? Potem pa nekdo pade in domobranci vse zvedo. Tudi Miha jih bo vodil po vaseh in kazal, s kom je imel zveze. Vsa dolina že govori...«

V silni jezi se je Rok obrnil in naglo odšel nazaj proti hribom. Tako torej! Miha, ta potuhnjeneč. Kolikokrat sta govorila, bila sta si celo prijatelja. Vedno se je držal nekako ob strani, kadar je bilo treba kaj narediti. Seveda, vedno je delal načrte, kdaj bo uskočil k njim. Kaj pa zdaj, komu naj še zaupa?

K hudiču vse skupaj, je jezno zaklel. Takole izgubljam drugega za drugim. Zakaj si vendar to naredil, Miha. Bolje bi bilo, če bi bil mrtev kot je Nace.

Ko se je vrnil k zidancu, je zapazil, kako vsi naglo pospravljajo opremo.

»Ze veste?« je vprašal nekoga.

»Pravkar so prišli povedat. Nekaj so jih že poldne pobrali, kar po njivah. Zdaj jih pestijo in ti bodo spet povedali kar vedo. Nocoj pa bodo najbrž prišli nad nas.«

Tedaj se je spomnil Rok mladega fanta, ki je prišel pred dobrim letom iz Ljubljane. Veliko sta se pogovarjala in nekoč mu je pripovedoval tudi o svoji dolini in njenih ljudeh, o svojih dvomih in obupu. Tedaj se je fant zresnil in dejal:

»Naša pot ni postlana z rožicami. Veliko smo grešili in veliko še grešimo, mnogi bodo umrli brez potrebe in mnogi obupali. Toda nazadnje bomo kljub vsemu našli pot iz vseh zagat, da bi kdaj pozneje spet zašli v nove, se spet skobacali iz njih in tako naprej in naprej. Zato ne smeš obupati. Nikoli in nikdar.«

Iz spominov Josipa Vandota Iz Maribora v pregnanstvo

Tisto noč sem spal le malo in če sem za trenutek zadremal, so me pričele mučiti neprijetne sanje, da sem se siloma prebudil. Skozi nezagrnjeno okno sem videl, da se je na vzhodu začelo že svitati in doli na dvorišču je že zapel petelin, ki je sameval v vratarčnem kurniku. In tedaj sem vendarle zaspal, a spanec ni bil dolg. Prebudil sem se nenadoma, zakaj zazdela se mi je, da je nekdo prišel na hodnik in s trdimi koraki hodi po njem. Skočil sem s postelje in pogledal ven.

Luč je gorela na hodniku in prvo, kar sem zagledal, je bila moja žena. Obblečena samo v spalno srajco, je slonela ob zidu in tiho jecala. Pri vratih pa sta stala dva vojaka, oborožena s puško in s čelado na glavi. Spoznal sem takoj, kaj pomeni njun prihod: moja ura je prišla, čas je prišel,

da nastopim pot, ki so po njej šli tisoči in tisoči pred mano. To spoznanje me ni prav nič razburilo. Stopil sem k vojakoma in ju mirno vprašal, česa želita.

Vojaka sta trdo udarila s puškimi kopitom ob tla: »Prišli smo po vas,« je rekel starejši. »Pol ure imate časa, da pobereite najpotrebnejše stvari, kolikor jih morete nositi. A povem vam, da se mudi. Kamion že čaka gori v sosedni ulici. Torej le hitro na delo.«

Žena je zajokala na glas, hči je pritekla vsa prestrašena iz sosedne sobe. A čudno — takoj sta se pomirili, kakor da ju je pred vojakoma sram brezmiselnih solz. Mirno sta pričeli polniti kovčke, vojaka pa sta stala poleg in skrbno z očmi pregledala vsako stvar, ki je izginila v kovček. Stopil sem v sobo, da rešim nekaj rokopisov, ki so mi bili posebno pri srcu. Odprl sem mizni predal in segel po papirjih. A že je bil vojak poleg mene. Porogljivo smehljal mu je ležal na nabreklih licih, odrinil me je od mize.

»Proč roke!« je velel osorno. »Dovoljeno vam je vzeti le obleko in perilo. Vse druge stvari pa pustite v miru, ker so zaplenjene in jaz pod prisego odgovarjam zanje.«

Gledal sem po knjižnih predalih, kjer so lepo zložene ostale moje najljubše prijateljice — knjige. Srce se mi je stisnilo od bolečine, ko sem jih gledal in sem vedel, da jih ne bom videl nikoli več. Hotel sem vzeti s seboj le tistih par knjig, ki sem jim bil avtor. Razložil sem to vojaku in mu pri nemškem bogu prisegel, da v knjigah ni nič nevarnega in da imajo le osebnostno vrednost.

»Ne,« je dejal kratko. »Rekel sem vam že, da pustite tiste stvari tam, kjer leže. Pobrigajte se za kaj drugega, kar je bolj važno, in požurite se! Čas beži.«

Pogledal je na uro in zagodrnjal. Šel sem v kuhinjo in našel na kredenci vezan rokopis moje Gorske romance, obsegajočih dvesto ljubzenskih planinskih pesmi, ki sem jih v najlepših urah napisal v zadnjih desetih letih. Sam Bog ve, kdo je rokopis položil sem na kredenco. Bil mi je drag in hotel sem ga rešiti, pa naj se zgodi karkoli. Vojak je bil kakor senca za mano. A urno sem snel lepo vezan prt z mize in ga bliskoma vrgel na rokopis. Nevidno sem ga zamotal v prt in ga odnesel na hodnik. Tam pa sem ga vrgel v kovček. In srečno sem ga rešil.

Vojak je zapečatil jedilno shrambo. Razgrnil je po mizi zapisnik, kjer je imel natančno popisano vso mojo imovino. Čital je vse naše osebne podatke in vse stvari, ki so bile v stanovanju. Podpisati sem moral zapisnik. Seveda, prečitati ga nisem mogel, ker mi ni dovolil. Na koncu je bila rubrika, kjer so bili uradno navedeni vzroki mojega izgnanstva. Rubrika je bila tesno popisana, a je nisem utegnil prebrati. Le to sem videl, da je bila na koncu z velikimi, debelimi črkami napisana beseda »TSCHITSCHIE«, opremljena s tremi klicaji in trikotar podčrtana. Na glas sem se zasmejal. Ker mariborski nemškutarji niso vedeli drugega vzroka, da se me iznebijo, so me proglasili za Čiča.

»Čemu se snijete?« me je vojak vprašal in je nagrbnil čelo.

»Kar tako, ker se moram čuditi, kako so Nemci dobro podkovani v zemljepisju,« sem odgovoril mirno. »Ali morda veste, na katerem koncu naše zemlje je Čičarija?«

»Ne vem in me tudi prekleto malo briga,« je zarobantil skoro užaljen. »Ne delajte neslanih dovtipov.«

Užgal sem na štedilniku plin in pristavil lonec, da si za slovo skuham močne kave. Čutil sem, da so mi živci vendarle pričeli popuščati in treba jih je bilo podkrepiti. Vojak ni rekel ničesar. Vtaknil je zapisnik v nekakšno torbo, ki mu je visela ob strani. Vprašal sem ga, ali ima v zapisniku navedene tudi moje rokopise in knjige.

Zmajal je z glavo. »Kam pa pridemo, če bi zapisovali tudi take nepotrebne stvari,« je dejal. »Ne bojte se! Ko pride čas, dobite vse nazaj. Ničesar vam ne bo zmanjkalo.«

Šel je iz kuhinje, a je iz hodnika vsak hip pogledal, kaj počenjam. Nisem se zmenil zanj nič več, temveč sem mirno nalival vročo kavo v skodelico in jo poželljivo srebal. Zunaj na hodniku sta bili žena in hči že napolnili kovčke in zavezali nekaj cul. Paul je stopil iz svoje sobe in gostil oba vojaka z žganjem. Videl je, da prtljage ne bomo mogli nesti do kamiona sami. Zaradi tega je šel ven, da nam poišče voziček in človeka, da nam pelje stvari do kamiona, ki nas je že čakal gori na radvanjski cesti. Srečno je našel oboje in znesli smo prtljago na ulico. Hčerka pa je Paulu skrivaj izročila vso zlatnino, da jo čuva in jo ji pozneje vrne, ko pride čas za to. Paul je bil razburjen, ker

je videl zdaj na lastne oči, kako Nemci delajo z ljudmi, ki jim niso storili prav nič žalega. Bil je bled od ogorčenja in sam ni prav vedel, kaj naj nam reče in s čim tolaži. Samo to nam je zagotavljal, da še predpoldne obleze vse oblasti in se z vsemi močmi zavzame, da nas izpuste iz meljske vojašnice in se vrnemo domov. Vedel sem, da bo ves njegov trud zaman. Nemškutarske pesti so dobro držale, kadar so se stisnile.

Mala vnukinja Bojka je še vedno trdno spala. Morali smo jo zbuditi in napraviti, ker sta nas vojaka hotela že s silo poriniti iz stanovanja. Dekletce si je zaspano melo oči in se na vso moč čudilo, zakaj smo jo prebudili iz najlepšega spanja. A ko je zagledala vojaka, jo je streslo in je vedela, da se je moralo zgoditi nekaj hudega. Pogledala je po razmetanih sobah in je spoznala, da gremo od tod, gremo, ker sta nas vojaka pregnala. In se je zbala za svoje igrače. Tam v kotu je stal voziček. Pred belo, s čipkami obrobljeno odejo je spala njena punčka. Punčko pa so stražili bel, dobrodušen medvedek, psiček, mačica, palček in črn zamorček z lepimi, zlatimi uhanji v ušesih. Krog vozička so bile razvrščene igrače in bilo jih je toliko, da mali Bojki ves dan ni bilo dolgčas, ko se je igrala z njimi.

Strah ji je stisnil srce in v duši jo je strašno zapeklo in zbolelo. Zajokala je na glas in se vrgla na svoje igrače, da jih brani. Vojaka sta bila menda navajena takih prizorov. Osorno sta nas pogledala in velela: »Niti sekunde več se ne bomo zadrževali. Vzemite otroka in — ven!«

Siloma sem dvignil Bojko v naročje. A otepala se je z rokami in nogami in ni hotela od svojih igrač. Hotel sem jo tolažiti z najlepšimi besedami, a besede mi niso šle z jezika. Zakaj hipoma je planila pred moje oči slika, ki sem jo videl v izložbah mariborskih trgovin: samosilnik, nadčlovek, sin Wuotanov v pozni Kristusa kot ljubitelj otrok. Na nizkem stolčku sedi Göringovo deklece z nakremženim obrazom, kot da jo je strah človeka in polboga, ki stoji za njo in jo tišči z rokami za ramena. Na njegovem vsakdanjem obrazu ni niti črtice božanskega. Prazno in licemersko strme njegove oči predse v praznino, čeprav se vidi v njih, kako se z vso močjo prizadevajo, da bi si navzele vsaj najmanjši odsvit in odtenek veličastja in ljubezni, ki jo kristusove oči odsevajo v trenutku, ki vabi k sebi nedolžne otročiče. Nekaj mrzlega, skoro odurnega veje z njegovega obraza in dekletce na nizkem stolčku nemara čuti ta mrz in to odurnost, zakaj vse poteze na njenem obrazu kažejo, da bo zdaj pa zdaj bruhanila v obupen jok. Samosilnik, ki sta ga nemška nadutost in neumnost dvignili nad Boga, pa ji tlači slabotna ramena in veruje ta hip, da se je za veke proslavil kot ljubitelj otrok in kot človek, ki mu je sočutje do otrok najsvetjše stvar. A niti ne vidi, da ga je na sliki vsaka otrokova poteza obsodila kot hinavca, komedijanta in licemerca.

»Le pusti igračke, Bojka,« sem naposled rekel vnukinji. »Saj se kmalu vrnemo. Nemci so dobri ljudje. Ta dva vojaka ti bosta čuvala igračke. Nič se jim ne zgodi. Le meni verjemi.«

A Bojka je ihtela, kakor so tista leta milijoni otrok ihteli, ko so jih nadčloveški vojaki na ukaz boga in sina Wuotanovega oropali najdražjega, kar so imeli na svetu. Bila je to ljubezen v praksi, tista ljubezen, ki jo hinavsko kaže slika Göringove hčerke. Siromašno deklece, ni te samosilnikova roka zaman zazebla do srca, da boš od strahu zajokala in da te sliši svet.

Naglo sem odnesel otroka iz stanovanja in ga doli na ulici izročil materi. A Bojka se še ni umirila. Solze so ji tekale po licih in tresla se je po vsem telesu. »Nemci so mi vzeli igračke,« je ponavljala kakor v mrzlci. Ukradli so jih in mi jih nočejo vrniti... Zakaj so mi jih vzeli, o, zakaj?«

Naložili smo na voziček našo prtljago, a voziček je bil premajhen in z obema rokama sem moral tiščati cule in kovčke, da niso zdrknili na tla. »Vorwärts!« se je vojak zadril in fantič je potegnil, da je voziček zacvilil na vso moč. Še enkrat smo se ozrli po hiši, kjer smo preživeli toliko žalostnih ur. Videli nismo nikogar. Le v prvem nadstropju se je skozi okno sklanjala soproga profesorja Bračuna, ki je že davno izginil iz mesta, ker se mu je gnusilo počenjanje mariborskih nemškutarjev. Gospa je bila Nemka, a velika Jugoslovanka. Mahala nam je v slovo z robcem in glasno jokala.

»Bog s teboj, duša zlata,« sem ji ozdravljajal. »Ti si edina, ki žaluješ za nami. Ko se vrnem, bom znal ceniti tvoje sočutje.«

A bila ni ona edina, ki je gledala naš odhod. Izza vogala se je prikazala močna, črnolasa in črnooka ženska z izrazitim židovskim obrazom.

(Nadaljevanje na 16. str.)

(Nadaljevanje s 13. str.)

Bila je lastnica vinotoča. Škodoželjno se je posmešnila in je stopila na prag vinotoča, da bi nas bolje videla in da do konca užije ta trenutek, ki si ga je nemara že dolgo želela in vsak dan pričakovala.

»Bog nemški s teboj,« sem jo pozdravil sam pri sebi. »Čez toliko in toliko mesecev se vrnem in tedaj bom jaz stal tam na pragu. A kako boš hodila ti in kakšne misli ti bodo hodile po glavi, ne veš ti in tudi jaz ne. Samo to veruj, da še stokrat ne bodo tako vesele, kot so zdajle moje...«

»Vorwärts!« se je vojak zadril v drugič in je cepetnil z nogo. »Vorwärts!« je ponovil njegov tovariš s še hujšo jezo. In odšli smo in se nismo več ozrli.

A že pri ovinku je prtljaga začela siliti na tla. Napeti sem moral vse moči, da sem jo zadržal na vozičku. Ker je bil fantič slaboten, je le težko vlekel in moral sem mu pomagati. A komaj sva petkrat prestopila, je bil dobršen del prtljage na tleh in morala sva jo vnovič naložiti. Vojak je robantil in naju nestrpno priganjal. Moja žena, ki jo je v zadnjih dneh revmatizem v vseh sklepih grozno mučil in so ji bila kolena strašno otečena, je omagala in ni mogla naprej. Naslonila se je na cestno ograjo in je od bolečin glasno stokala. Hči se je ustavila, ker ni vedela, kaj naj začne, a Bojka je spet zajokala obupno.

»Vorwärts!« sta kričala vojaka in prestopala z noge na nogo.

Minila me je potrpežljivost. Zarobantil sem in zaklel, kot je navada v mojem rojstnem kraju tam daleč pod Prisankom. Vojaka sta me srepo pogledala in stopila še bliže. »Kaj ste rekli?« me je nahlulil oni, ki se me je držal že vse jutro. »Zdi se mi, da se hočete upirati. Rečem vam, čuvajte se!«

»Cepec!« sem mu odgovoril v borovškem jeziku. »Ali ne vidiš, da ne morem nikamor? Rajši pomagaj, saj ti čelada ne bo padla z nadčloveške buče, ako mi pomoreš.«

»Maul halten!« je zarjul nad mano. A vendar se je obrnil in se lotil moje žene. Z grda jo je hotel spraviti naprej. A žena mu je pokazala od revmatizma znakaženo in otečeno koleno. »Človek, ali ne vidite, da sem bolna in se komaj držim na nogah?« je rekla razjarjena. »Pustite nas v miru in imejte vsaj malo obzira do bolnih ljudi. Saj pojdem in se prav nič ne upiram. Pojdem pa tako, kot moram.«

Na pločniku se je ustavilo pet delavcev, ki so šli na jutranje delo. Nekaj časa so nas molče gledali, a nenadoma je eden izmed njih zamahnil z rokami in divje zaklel. Pritekel je k meni in mi pomagal, da sva prtljago spravila na voziček. »Prokleta svojat napihnjena!« je godrnjal srdito. »Kdo jo je klical? Ostala naj bi tam, kamor jo je mati skotila...«

Prtljaga je bila spet na vozičku. A delavec me je odrinil in rekel: »Pustite, bom že jaz opravil vse. Rajši se poskrbite za gospo. Sama ne bo prišla nikamor.«

In sta s fantičem varno odpeljala nerodni voziček. Prijel sem jecajočo ženo pod roko in tako smo šli počasi, priganjani od vojakov, proti kamionu, ki je kakor črna pošast stal med drevjem gori ob poslopju železničarske nabavljalne zadrage. Bila je še rana ura, radi tega je bilo le malo ljudi na cesti. Le kraj kamiona se je nabrala truma radovednežev, ki so mirno gledali ljudi na kamionu. Delavec je spretno zmetel našo prtljago na vozilo, dvignil mojo ženo na kamion in se poslovil od nas.

»Le nič strahu,« je dejal dobrodušno. »Grdo morate odhajati, a vrnete se lepše. In tedaj bomo popili liter najboljšega na račun današnjega dne. Do tedaj pa na svidenje!«

Segel nam je v roko in naglo odšel. Kamion je bil prenatrpan od ljudi in prtljage. Vsak se je stisnil, kamor je mogel, in nihče ni izpregovoril besede. Kamion je zdrvel po ovinkih do pontonskega mostu, preko njega in še preden smo se zavedeli, se je že ustavil na dvorišču meljske vojašnice med mrgolečo množico, ki se je gnetla na skoro preozkem prostoru. A do nas vojaki niso pustili nikogar. Vsak je moral znositi svojo prtljago po stopnicah v prvo nadstropje, kjer jo je pregledovala posebna komisija, katere člani so bili mariborski nemškutarji in nemškutarice. Govoriti so morali z nami slovensko, ker nismo hoteli znati nobene nemške besede. Vendar se jim je na obrazih videlo, da so že pošteno trudni od dolgotrajnega in sramotnega dela, zakaj le površno so pregledali prtljago in nas poslali naprej v sosedno izbo. Tam je stolovala še precej čedna in mlada ženska s prijaznim obrazom in lepimi očmi. Nji sta pomagala dva moška potuhnjenih kretenj, ki sta imela nalog, da nam preiščeta žepe in pobereta

iz njih vse, kar je bilo kaj vrednega. Denar in dragocenosti so se na kupu zbirali pred lepo žensko, ki je maľomarno in površno zapisala vsak znesek v debelo knjigo.

»Le brez skrbi mi izročite ves denar,« nam je govorila sladko. »Marke vam zamenjam v dinarje. Tam doli, kamor pridete, jih nikjer ne boste mogli zamenjati in jih boste morali kot ničvredne zavreči. Posebno pa vas opozarjam na hranilne knjižice. Z mirnim srcem mi jih zaupajte, ker bodo tu najbolj varno shranjene. Tam doli bodo brez vrednosti, saj veste, da vam bodo zaplenili vse. Ako torej sami sebi hočete dobro, ne prikrivajte denarja, še manj pa hranilnih knjižic.«

In bila je večina, ki je verjela mamljivim besedam sladke ženske. Cesar potuhnjena, razbojniška moška nista našla v žepih, so našle ženske lepe besede v skrivnih, dobro prikritih prostorčkih. Zatajeni denar in še bolj zatajene hranilne knjižice so hipoma ležale na mizi pred žensko, ki jih je z največjo naglico zmetala na kup. Kot odkupnino za vse to premoženje pa je vsakemu izročila petsto dinarjev, a ostali znesek je zapisala na košček papirja brez vsakega potrdila in podpisa.

»Ta vsota vam bo izročena pri odhodu prav pri vratih,« se je muzala zadovoljno in z najlepšim posmehom. »Zdaj pa pojdite v sosedno sobo. Tam prestanete še nekaj malih formalnosti.«

Izropani, s petsto dinarji v žepu, smo kot berači stopili v sosedno sobo. Tam so še enkrat zapisali naše osebne podatke in nam na listek pritisnili številko kleti, kjer bomo počivali na slami dotlej, dokler nas ne zrinejo v transport in nas pošljejo naprej. Pograbil sem najtežji kovček, da ga ponešem v klet, ki mi je bila odkazana. A že na stopnicah sem srečal narednika, ki si je zdel še precej prijazen in dobrodušen. Vljudno sem ga vprašal, kam naj se obrnem, da pridem do svoje kleti.

»Nikamor ne greste,« mi je odgovoril zares prijazno. »Transport odide opoldne in vi vsi ste prideljeni temu transportu. Pojdete pa v Slavonsko Požego, a ne v Srbijo. Znosite prtljago na dvorišče, da jo avto odvede na postajo.«

Njegove besede so me iznenadile in v duši mi je odleglo. Hvala bogu, življenja v vojašnici nam ne bo treba prestatjati, tistega strašnega življenja, ki so o njem z grozo govorili naši ljudje po mestu. Prihranjene so nam bile muke, ki so jih morali tisoči in tisoči trpeti in jih do smrti ne bodo mogli pozabiti, ker jih bodo še leta in leta mučile v spanju. Še nekaj ur — in za nami bo gnusna mariborska močvara, za nami bo sramotno poniževanje, ki smo ga morali s stisnjenimi zobmi trpeti dolge mesece, ki jim ni hotelo biti ne konca ne kraja. Nekje tam vstane novo življenje, ki bo sicer beraško, a bo vendar človeško življenje, ker bo imelo vsaj trohico božjega sonca in toplote.

Šel sem nazaj in povedal, kaj mi je rekel narednik. S hčerjo sva znosila prtljago na dvorišče. Žena se je z Bojko vsedla na cule in tam smo čakali med vrvečo množico rešitve. Ljudje so brez cilja hodili po dvorišču iz kraja v kraj, se tu pa tam ustavili in drug z drugim izpregovorili nekaj besed in zopet nadaljevali svoje romanje. Vsi smo bili tuji in nikogar nisem poznal, kakor tudi mene ni poznal nihče. Bila je velika mešanica iz vseh slojev: bogati trgovci in hišni posestniki, višje in nižje uradništvo, kmetje in delavci, siromaki z zakrpano obleko, berači, ki si jih srečeval na ulici in ki so ti trkali na vrata; elegantno oblečene gospe in gospodične, služkinje in kmetice, beračice in sumljive ženske iz zakotnih lokalov; betežne starke, ki so le še komaj hodile, mlade matere, ki so jih siloma vrgli iz otroške postelje in ki so zdaj onemogle dojile komaj tri dni staro dete, sedeč na drobnji culi, ki je bilo zdaj njih edino premoženje. Otroci so se podili po dvorišču, glasno vriščeč in suvajoč se med množico. Iz vojašnice je prihajal čuden smrad, ki se je težko vlegel na vse dvorišče, in tega smradu je gotovo bila polna vsa okolica, ki je kakor izumrla molčala okrog vojašnice. Človeku se je gabilo v tem lepem poletnem jutru, gabili so se mu ljudje, ki so kdove zakaj begali po dvorišču, gabilo življenje in gabil se sam sebi. Videl sem, kako je nedaleč lepo nališpano mlado deklo z vso slastjo jedlo kruhke, obložene s presnim maslom in rdečo svinjino, in v želodcu se mi je nenadoma zganilo nekaj grenkega, zastudilo se mi je lepo dekle in vse, kar je jedla. Moral sem se obrniti in oditi, ker sem se bal, da se mi želodec zdaj pa zdaj obrne.

Gori ob ograji sem zagledal zastavnega, močnega častnika, ki je govoril z vojakom in mu nekaj dopovedoval. Hipoma sem se domislil, da bi moral danes nastopiti službo, ki sem jo dobil po tolikem času in trudu. V žepu sem našel dekret, ki mi ga je Paul sinoči izročil. Vnovič sem ga prebral in

moral sem se na glas smeјati. Za ta dekret je dobro vedel gestapovec z vinskim obrazom. Videlo se mu je, da je zrastel sredi mariborske nemškutarske sodrge, ki ga je rodila. Premeteno je znal prehiteti dekret in ga razveljaviti, še preden je dobil veljavo. Bilo je smešno vse, kar je človek doživel v Mariboru. Za smešnost so skrbeli že nemškutarji sami.

Zastavni stotnik — bil je komandant vojašnice — se je bližal z mogočnim korakom. Stopil sem predenj in ga prosil, naj mi svetuje, kaj naj storim s tem dekretom. Pogledal me je od nog do glave in je prečital pisanje.

»Ob osmi uri ste morali nastopili na kolodvoru službo?« se je zavzel in je zmajal z glavo. »In zdaj ste tu in na potu na Hrvaško... Merkwürdig, merkwürdig. Kaj vse mora človek v Mariboru doživeti! Ne vem že več, ali imajo ti ljudje glave obrnjene naprej ali nazaj. Merkwürdig, hoechst merkwürdig...«

Že je godrnjal nekaj sam zase. Hipoma pa mi je prav prijateljsko položil roko na rame. »Dobro spravite ta dekret,« je dejal, »zakaj rabili ga boste. Ko pridete med Hrvate, se lahko z njim obrnete do naše komande, naj revidirajo vaš izgon in vas pokliče nazaj v Maribor. Mi ne moremo tu napraviti ničesar. Transport je že pripravljen za odhod. Prepozno je. Na postajo bom takoj javil, kaj se je z vami zgodilo. Le brez skrbi.«

V beležnico je zapisal moje ime in mi prijazno pokimal z glavo. Potem pa je odšel in je izginil nekje med množico.

Leno se je čas vlekel naprej. Sedeli smo na svojih culah in mirno čakali. A na dvorišču se ni hotelo spremeniti prav nič. Ljudje so se še vedno kakor živina poganjali sem in tja, vročina je pričela pritiskati in v ti pripeki je smrad postajal še hujši in neznosnejši. Moja žena se je pomirila, ker so ji bolečine v sklepih precej popustile. Tudi Bojka se je utolažila in je pričela kramljati in izpraševati po sto rečeh, ki jih je videla okrog sebe, a jih ni razumela. Le hči se ni mogla udati v uso-do. Prestrašen je bil udarec, ki jo je strmoglavil iz najlepše, zasanjane višine v prepad, odkoder ni videla nobenega izhoda. Od povsod, kamor se ozre in na kar pomisli, se ji roga razbito življenje, razbita mladost. In vse to razbito življenje, razbito mladost in srečo bo morala zdaj plačati z najhujšo ceno: z beraštvom, poniževanjem in zasramovanjem od tistih ljudi, ki jim ni storila nikoli nič žalega. In zakaj vse to? Zato, ker njena mati ni govorila drugega jezika kakor ta jezik, ki ga jo je naučila mati, in zato, ker je oče ljubil domovino, nesrečno domovino, ki je ležala zdaj potep-tana na tleh.

S komolci se je uprla ob kolena in si podpirala glavo z obema rokama. Njene oči so bile suhe, a vendar je v njih gorela tista strašna bolečina, ki ne pozna solza. Do dna duše se mi je zdaj zasmilila ta mlada žena, ki jo je že v prvih dneh mladosti in materinstva ogoljufala sreča. Tolažiti sem jo hotel, a za tolažbo ni bilo prave besede.

»Čuj,« sem ji rekel naposled. »Stresi s sebe vse, kar te tišči. Stisni dušo in stisni zobe! Saj ni še nič propadlo. Vse, kar se godi okrog nas, ni nič. Za nas ima pomen le to, kar bo. Tisto pa bo veliko in lepo.«

Ničesar ni odgovorila. Vzela je dete v naročje in trudo stopila do ograje, onkraj do ograje, onkraj katere so stali angleški in jugoslovanski vojni ujetniki. Nizka pregraja je stala med njimi, da se ne bi nemara družili in se pogovarjali, kar pa je bilo nemogoče, ker med srbskimi vojaki pač ni bilo niti enega, ki bi razumel angleški jezik. Po dvorišču je začelo šumeti. Šum je postajal vedno večji in razločnejši. Nenadoma se je vznemirilo vse dvorišče. Šum se je razlil v pesem, ki so jo polglasno prepevali izmučeni in lačni izgnanci in ki je Nemci niso razumeli, a še manj vedeli, kakšen je njen pomen.

S hčerjo sva stala pri ograji. Ujetniki so naju gledali z vprašujočimi očmi. Bilo jim je strogo prepovedano govoriti z nami. Zato so le mežikali, a v teh očeh je bilo več besed in več iskrenosti kakor v navadni govorici. Le mlad Anglež inteligentnega obraza je stopil tik do ograje. Z roko je segel v žep in potegnil iz njega kos čokolade, ki jo je dobil bogve kje, in jo je dal Bojki.

»Courage!« je rekel potihoma in je naglo stopil nazaj v vrsto.

Po dvorišču pa je šumela pesem in noben nemški vojak je ni motil. Nemo so gledali po ljudeh, katerih misli so bile daleč od tod — na ruskih krvavih stepah, od koder je prihajalo sonce in je prihajalo nekaj, kar je bilo še lepše: rešenje in odrešitev...

Slav. Brod, 3. X. 1943